

1983/84:46

Onsdagen den 14 december fm.

Kl. 09.00

1 § Justerades protokollet för den 6 innevarande månad.

2 § Arbetsplenum onsdagen den 21 december

Anf. 1 TALMANNEN:

Till dagens debatt om ekonomisk-politiska åtgärder har anmält sig 76 talare med en uppgiven taletid av sammanlagt 14 1/2 timme. Med tillkommande talare och sedvanliga repliker kan debattiden för detta ärende därför uppskattas till minst 20 timmar. Detta skall jämföras med utskottens beräkning av taletiden till ca 12 timmar.

För kammardebatterna i de ärenden som därefter återstår att behandla före juluppehållet erfordras enligt de beräkningar som gjorts i samråd med utskotten så lång tid, att ärenden med en sammanlagd debattid av omkring 8 timmar inte kommer att medhinnas innan löntagarfondsdebatten tar sin början tisdagen den 20 december kl. 09.00.

Det blir med hänsyn härtill ofrånkomligt att anordna ett arbetsplenum även onsdagen den 21 december.

3 § Föredrogs och hänvisades

Motion

1983/84:271 till jordbruksutskottet

4 § Föredrogs men bordlades åter

Skatteutskottets betänkanden 1983/84:9, 14, 15 och 18

Kulturutskottets betänkande 1983/84:9

Trafikutskottets betänkande 1983/84:10

Jordbruksutskottets betänkande 1983/84:16

5 § Föredrogs

finansutskottets betänkanden

1983/84:15 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m. m. (prop. 1983/84:40 delvis) och

1983/84:18 om beräkning av särskilt basbelopp,

skatteutskottets betänkande

1983/84:12 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder m. m. (prop. 1983/84:40 delvis),

socialförsäkringsutskottets betänkanden

1983/84:10 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m. m. (prop. 1983/84:40 bil. 3) och

1983/84:11 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m. m. (prop. 1983/84:40 bil. 6 delvis),

utrikesutskottets betänkande

1983/84:8 om begränsning av utgifterna för utvecklingssamarbetet (prop. 1983/84:40 delvis),

försvarsutskottets betänkanden

1983/84:7 om utgiftsbegränsande åtgärder inom försvarsdepartementets verksamhetsområde (prop. 1983/84:40 delvis) och

1983/84:8 om begränsning inom oljelagringsprogrammet (prop. 1983/84:40 delvis),

kulturutskottets betänkande

1983/84:8 om utgiftsbegränsningar på Sveriges Radios område (prop. 1983/84:40 delvis),

utbildningsutskottets betänkande

1983/84:7 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m. m. (prop. 1983/84:40 delvis),

trafikutskottets betänkande

1983/84:6 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m. m. (prop. 1983/84:40 delvis),

jordbruksutskottets betänkande

1983/84:15 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m. m. (prop. 1983/84:40 delvis),

näringsutskottets betänkande

1983/84:8 om utgiftsbegränsande åtgärder inom industridepartementets område (prop. 1983/84:40 delvis) samt

Anf. 2 TALMANNEN:

Finansutskottets betänkanden 15 och 18, skatteutskottets betänkande 12, socialförsäkringsutskottets betänkanden 10 och 11, utrikesutskottets betänkande 8, försvarsutskottets betänkanden 7 och 8, kulturutskottets betänkande 8, utbildningsutskottets betänkande 7, trafikutskottets betänkande 6, jordbruksutskottets betänkande 15, näringsutskottets betänkande 8 samt bostadsutskottets betänkande 12 kommer att behandlas i tur och ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas finansutskottets betänkande 15 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m. m.

Vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m. m. (FiU)

Vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m. m. (FiU)

Anf. 3 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Den internationella konjunkturen är nu tydligt på väg uppåt. I tåten går USA, där president Reagans utbudsstimulerande politik gett positiva resultat. Den amerikanska uppgången har en kraft och en bredd, som fullt ut kan jämföras med tidigare vändningar till det bättre.

Det skall dock inte fördöljas, att en så expansiv finans- och penningpolitik som nu förs i USA är förenad med betydande risker. Underskotten i bytesbalansen och den federala budgeten kan snart jämföras med vad som förekommer här i Sverige, och de väntas bli bestående flera år framöver. Risken är då stor att näringslivets investeringar får svårt att hävda sig mot det stora offentliga upplåningsbehovet. Av allt att döma måste vi räkna med ett bestående högt amerikanskt ränteläge och en förhållandevis hög dollarkurs, med de konsekvenser det får för den svenska ekonomin.

I Västeuropa är återhämtningen svagare. Bland de större länderna är tillväxten snabbast i det konservativt ledda Storbritannien, som har låg inflationstakt, litet budgetunderskott och balans i sina utrikes affärer. Kontrasten mot det socialistiska Frankrike är fortfarande stor, trots att detta land tvingats till en kraftig kursförändring i åtstramande riktning. Den franska bruttonationalprodukten väntas minska i år och nästa år. Prisstegringen är fortsatt snabb och underskottet i bytesbalansen stort. En jämförelse med det borgerligt styrda Tyskland, där utvecklingen nu går in i en klart positiv bana, tyder på att en kursjustering blir ofrånkomlig inom det europeiska monetära systemet under nästa år.

Den beräknade tillväxten i Västeuropa stannar vid ca 1 % i år och nästa år, vilket inte ger mycket draghjälp åt den svenska exporten. Till detta kan läggas att OPEC-ländernas efterfrågan faller och att öststaterna och de icke oljeproducerande utvecklingsländerna hålls tillbaka av den internationella skuld krisen. Vid sidan av Nordamerika är det egentligen endast Stillahavsområdet som präglas av ekonomisk expansion.

Den internationella utvecklingen har naturligtvis stor betydelse för den svenska exporten. Dess ökning har under 1983 blivit större än förutsett, men det förklaras till betydande del av tillfälliga faktorer som försäljning av fartyg och petroleumprodukter.

För nästa år förutser regeringen i proposition 40 en dämpning av exporttillväxten till knappt 6 %. Även denna siffra framstår som optimistisk med hänsyn till den långsamma tillväxten i världshandeln. Konjunkturinstitutet hamnar i sin höstrapport under 4 %, vilket förefaller mer förenligt med resultatet av den enkät bland exportföretag som statistiska centralbyrån nyligen redovisade. Det bör i detta sammanhang noteras, att Sveriges devalveringsfördel gentemot t. ex. den viktiga konkurrenten och handelspartnern Tyskland redan är bortsopad.

Propositionen och konjunkturinstitutets höstrapport uppvisar betydelsefulla skillnader även på andra punkter. Den totala tillväxten, som litet i skymundan har dragits ner för innevarande år från i våras knappt 2 till nu 1 %, beräknas av konjunkturinstitutet till ca 2 % men av regeringen till nära 3 % nästa år. Att regeringen hamnar högre ter sig desto mer anmärkningsvärt som den samtidigt föreslår åtstrammingsåtgärder, vilket rimligen borde påverka totalsiffran i motsatt riktning. Sålunda halveras helt följdriktigt den väntade uppgången i den privata konsumtionen.

Vid sidan av den högre exportsiffran är det regeringens investeringsprognos som drar upp den förväntade tillväxten. Medan konjunkturinstitutet tror på knappt 4 % ökning av industriinvesteringarna, klämmer propositionen till med 8 %, trots att regeringen samtidigt föreslår införande av löntagarfonder, vilket inte gärna kan verka befrämjande på investeringsviljan.

Karaktären av önsketänkande och glädjekalkyl framträder också vid en jämförelse med statistiska centralbyråns senaste enkät. Företagen uppger där att de tänker fortsätta att minska sina investeringar nästa år. Eftersom företagens planer erfarenhetsmässigt brukar underskatta det faktiska utfallet vid uppåtgående konjunktur, vågar SCB ändå hoppas på en oförändrad investeringsnivå, men ligger därmed alltså under inte bara regeringens utan även konjunkturinstitutets prognos.

Utvecklingen av industrins investeringar får stor betydelse för arbetet på att föra Sverige ur den ekonomiska krisen. Inte ens regeringens förhoppningar om 8 % ökning nästa år är mycket att komma med, om man ser till vad som behövs för att leda in Sverige på den utvecklingsväg mot balans som skisserats i den senaste långtidsutredningen. Enligt den reviderade LU 80 skulle industriinvesteringarna behöva öka med 35–40 % mellan 1981 och 1985. Hittills – när halva tiden gått – har de i stället minskat. Industrins investeringskvot – investeringarnas andel av förädlingsvärdet – blir i år lägre än på flera decennier.

Det har på senare tid från socialdemokratiskt håll framförts klagomål över att industriföretagen inte gör sin plikt och använder sina ökade vinster till reala investeringar i nya maskiner och anläggningar. Sådana kommentarer bortser från det starka sambandet mellan det stora budgetunderskottet och företagets investeringsbeteende. Den viktigaste förklaringen till att indu-

strin inte investerar, trots att man på sina håll börjar närma sig kapacitetstaket, är att den förväntade avkastningen på nysatsningar i den egna verksamheten inte på långt när kan mäta sig med räntan på statspapper. Och så måste det ju vara.

Om staten skall kunna tillfredsställa sitt lånebehov, måste den dra till sig näringslivets överlikviditet. Regeringen bör inte i anklagande ton förebrå näringslivet för finansiella placeringar och transaktionsekonomi, när samma regering genom att inte begränsa budgetunderskottet i själva verket är den direkta orsaken till att företagen föredrar finansiella framför reala investeringar.

Statsskulden var vid detta års början knappt 400 miljarder kronor. Den blir vid årets slut nära 500 miljarder. Räntorna på statsskulden är för innevarande budgetår beräknade till nästan 60 miljarder och utgör alltså mer än hälften av budgetunderskottet. Med en årlig skuldökning på nästan 100 miljarder växer räntorna normalt med ungefär 12 miljarder om året.

Den mest uppmärksammade delen av statsupplåningen är de krediter som tas upp på den internationella kapitalmarknaden. Ungefär en fjärdedel av statsskulden är placerad utomlands. Den nominella räntan ligger ofta under den svenska obligationsräntan, men detta uppvägs av risken för kursför-luster.

Principen har under senare år varit den, att staten lånar så mycket utomlands som behövs för att täcka underskottet i bytesbalansen. Under 1983 har visserligen detta underskott minskat, men samtidigt har den privata kapitalbalansen blivit negativ. Staten har med anledning därav lånat upp betydligt mer än vad som motsvarar bytesunderskottet.

Redan själva denna princip att staten skall låna utomlands kan ifrågasät-tas. Andra mindre välfärdsländer med samma ekonomiska problem som Sverige har valt att låta företagen svara för denna upplåning för att säkerställa att pengarna används till investeringar. Under alla omständighe-ter framstår det som äventyrligt att staten passivt ackommoderar ett privat kapitalutflöde genom att själv ta på sig en ökad upplåning utomlands. Det gör ju att valutakursförändringar till vår nackdel får ännu större genomslag på statsskulden. Det stämmer till eftertanke, herr talman, att Sveriges utlandsskuld redan är fyra gånger så stor per capita som den är i skuldkrisens Brasilien.

Till följd av att en större del av budgetunderskottet faller på hösten än på våren har riksgäldskontoret under den senaste tiden tvingats låna i en takt av 3-4 miljarder i veckan. Det råder politisk enighet om att bankerna redan är överfulla med statspapper. Placeringskapaciteten hos försäkringsbolagen och AP-fonden är också begränsad. Det är heller inte lätt att låna nämnvärt mer från hushållen i en tid av sjunkande reallöner. Den viktigaste källan för statens inhemska upplåning blir därmed företagen.

Redan under den borgerliga regeringsperioden introducerades statsskuld-växlar med sikte på att få till stånd en kort inlåning till staten från företagen. Fram till i våras växte stocken av statsskuldväxlar till 60 miljarder. Men vid den höjning av den korta räntan som inträffade under sommaren tilläts inte

räntan på statsskuldväxlar följa med. I dag är volymen i stort sett oförändrad.

Under hösten introducerade riksgäldskontoret ett nytt låneinstrument i form av oprioriterade obligationer, s. k. riksobligationer. Räntan sattes mer än 1 1/2 % över räntan på prioriterade obligationer.

Introduktionen av riksobligationer ger anledning till minst tre frågor. Tanken var att de skulle placeras på en för staten ny marknad av stiftelser, fonder och andra penningförvaltande organ. Uppenbarligen har i stället företagen tecknat stora belopp, vilket medför en längre bindning av deras likvida medel än statsskuldväxlarna. Den första frågan gäller då hur detta påverkar investeringsviljan under en konjunkturuppgång.

För det andra kan man undra vad det skall bli av statsskuldväxlarna. De måste få en sådan räntesättning att inte statsupplåningen från företagen helt styrs över från korta till medelfristiga papper. Eller är det möjligen avsikten att låsa upp näringslivets likviditet i statsskulden för längre perioder?

Den tredje frågan rör de prioriterade obligationernas fortsatta existens. Sedan riksobligationerna introducerades till marknadsmässig ränta blir det allt svårare att förklara att AP-fonden och försäkringsbolagen skall tvingas nöja sig med avsevärt lägre avkastning till förfång för pensionärer och försäkringstagare. AP-fonden och försäkringsbolagen har ju dessutom möjlighet att köpa statobligationer på andrahandsmarknaden från bankerna, sedan nu systemet med likviditetskvoter avvecklats.

De större försäkringsbolagen och AP-fonden har nyligen erbjudit sig att i stället för att köpa fastförräntade statsobligationer lämna ett lån till staten på 30 miljarder mot en ränta av 3,5 procentenheter över konsumentprisindex. Om regeringen lyckas med sin avsikt att få ner inflationen till 4 %, skulle därmed kostnaden för denna del av statsupplåningen bli endast 7,5 % mot nuvarande 12. Sedd i detta perspektiv är offerten så fördelaktig, att ett nej endast kan tolkas som ett besked att regeringen inte menar allvar med sin strävan att bekämpa inflationen. Det går inte att i detta sammanhang tala om det riskabla i att sätta statsskulden på index. På samma sätt som staten i tider av stigande inflationstakt har tjänat på att ta upp lån mot fast ränta, där realräntan ofta blivit negativ, måste det vara en god affär att i tider av fallande inflationstakt via ett index få ned statslåneräntan i samma takt.

Men den stora frågan är naturligtvis, herr talman, om regeringen verkligen vill försöka få bukt med obalanserna i Sveriges ekonomi, särskilt det stora budgetunderskottet. Finansministern säger så i propositionen. Hans rådgivare Klas Eklund har skrivit en artikel i Ekonomisk Debatt som visar att han i själva verket är besviken på de små insatser som hittills gjorts i balansskapan-
de syfte.

Men i en intervju i nr 42 av Veckans Affärer säger statsminister Palme att det är en illusion att tro att man minskar budgetunderskottet genom nedskärningar i de statliga utgifterna. Det långsiktiga problemet med budgetunderskottet kan man enligt hans mening inte få bukt med förrän det blir tillväxt i ekonomin och sjunkande räntor.

Det här är ju verkligen att spänna kärran framför hästen! Räntenivån kan inte gärna sjunka förrän budgetunderskottet har minskats. Och tillväxten i

ekonomin, som i så hög grad är beroende av industrins investeringar, kommer inte i gång förrän räntan på statspapper pressats ner under den förväntade avkastningen av investeringar i maskiner och anläggningar.

Statsministerns uttalande och den kyliga reaktionen på försäkringsbolagens erbjudande om ett indexlån tyder alldeles klart på att talet om endast 4 % inflation nästa år inte är allvarligt menat. I samma riktning pekar det förhållandet att den socialdemokratiskt ledda fackföreningsrörelsen – trots talrika presenter från regeringen – lagt fram löneyrkanden som måste leda till en avsevärt snabbare prisstegringstakt.

Socialdemokraterna i finansutskottet kritiserar den moderata partimotionen för att ensidigt prioritera kampen mot inflationen. Nu är det faktiskt så, att det inte går att prioritera alla goda ting på samma gång. Innebörden av ordet prioritera är ju i själva verket att man sätter ett mål framför de övriga. I sina ekonomisk-politiska riktlinjer i våras gav socialdemokraterna inflationsmålet företräde, något som vi moderater hälsade med tillfredsställelse. Men finansutskottets socialdemokrater förlorar nu det målet ur sikte, när de villar bort sig i allehanda välvilliga men motsägelsefulla sysselsättningspolitiska och fördelningspolitiska skrivningar.

I avsnittet om budgetpolitiken vacklar utskottsbetänkandet mellan kloka ord om vikten av att skära ned budgetunderskottet och undanflykter när det gäller att åstadkomma något konkret i den riktningen. Det är alldeles korrekt att vi nu står inför valet att antingen omedelbart vidta åtgärder för att minska underskottet eller att senare – och den tidpunkten ligger inom en förutsebar framtid – tvingas att acceptera att den offentliga sektorn kraftigt skärs ned". Det är vidare helt i enlighet med moderat uppfattning när utskottet säger att de åtgärder som krävs kommer att "vara så omfattande att inte några samhällsområden kan undantas".

Men av dessa käcka paroller blir det ju i utgiftsminskningar endast ca 5 miljarder, vilket t. o. m. är mindre än vad statsskulden ökar på en månad. Under innevarande budgetår blir besparingarna mindre än 1 miljard. Flera av utgiftsminskningarna är av engångskaraktär. Trots sparåtgärdernas blygsamma omfattning verkar det till råga på allt som om flera av dem inte ens får den socialdemokratiska riksdagsgruppens odelade stöd här i kammaren.

Nej, herr talman, av det beramade sparpaketet blev det i stället en skattesmäll. Skattehöjningarna redovisas visserligen här till endast ca 2 miljarder. Men då medräknas inte åtgärder som föreslagits i andra sammanhang med verkan från nästa år. Ovanpå de skattehöjningar som genomförts i år på nästan 13 miljarder kronor läggs nu för 1984 ytterligare ca 11 miljarder.

All erfarenhet visar att detta slags högskattepolitik pressar upp inflations-takten och minskar drivkrafterna att arbeta, spara och investera. Den nödvändiga tillväxten i det enskilda näringslivet försvagas ytterligare..

Mest negativt verkar sannolikt den exempellöst kraftiga skärpningen av förmögenhetsskatten, som så här i beskattningsårets sista timme läggs ovanpå en redan tidigare beslutad nog så kännbar höjning. Alla förmögenheter består inte av nyligen uppkommen värdestegring på aktier. Det finns

småföretag och jordbruk, som kanske inte ökat i värde alls, men där den skärpta förmögenhetsskatten nu tvingar till omfattande uttag ur rörelsen av medel, som annars kunnat investeras för företagens trygga fortbestånd.

Under hösten har det skrivits ytterligare ett kapitel i den tragikomiska sagan om den underbara natten. De ändringar som nu görs i skatteuppgörelsen från våren 1981 mellan socialdemokraterna, centern och folkpartiet ligger helt i linje med den utveckling vi moderater förutsåg och förutsade, om socialdemokraterna skulle återkomma till regeringsmakten. Den ytterligare urholkningen av inflationsskyddet ter sig desto mer stötande som det redan konstaterats att justeringen av skatteskalen nästa år borde vara 9,3 % och inte de 5,5 % uppgörelsen förutsatte – långt mindre de 4 % det nu blir. Alla marginalsattesänkningar finansieras nu mer än väl genom den automatiska skatteskärpning som inflationen medför. Men därutöver höjer regeringen vissa skattesatser i inkomstskatteskalen. Det är bara att konstatera, att vid treårsperiodens utgång 1985 kommer marginalskatteproblemet att stå lika långt från sin lösning som någonsin tidigare. Och samtidigt har andra problem skapats genom avdragsbegränsningen och allehanda s. k. finansieringskonstruktioner med löneskatter och annat.

Bland övriga skattehöjningar som träder i kraft nästa år bör särskilt nämnas de nya vinst- och löneskatter med vilka de kollektiva löntagarfonderna skall byggas upp. Inte nog med att fondsocialismen rent allmänt håller tillbaka investeringsviljan. Dessutom medför naturligtvis den valda metoden för fonduppbyggnaden att det ur företagen dras medel som annars kunnat användas för expansiva investeringar.

Vi moderater avvisar alla skattehöjningar utom dem som avser alkohol och tobak. Inför vårens budgetarbete aviserar vi skattelättnader jämfört med regeringens ståndpunkt med ca 11–12 miljarder. På utgiftssidan räknar vi med att föreslå nedskärningar på 26 à 27 miljarder. Sammantaget innebär detta en minskning av budgetunderskottet med ca 15 miljarder jämfört med regeringens förslag. Det har sitt intresse att notera, att denna budgetpolitiska avvägning överensstämmer med vad den socialdemokratiske riksbankschefen Bengt Dennis och SNS ekonomiska råd har förordat för att vi svenskar skall kunna arbeta oss ur krisen.

SNS ekonomiska råd framhåller i sin rapport vad vi moderater sagt i ett par års tid, nämligen att massarbetslöshet och hyperinflation väntar Sverige om vi inte snarast tar itu med att banta det gigantiska budgetunderskottet.

Under sannolika antaganden måste enligt SNS-ekonomerna budgetunderskottet minska med 10–15 miljarder per år enbart "för att budgetunderskott och statsskuld inom en femårsperiod skall komma in på en utvecklingsbana som inte är explosiv".

En neddragning av underskottet i den storleksordning vi moderater anger är med andra ord det minsta som krävs för att undvika en katastrofal utveckling av vårt lands ekonomi. Vi har aldrig förnekat att vår politik på kort sikt leder till påfrestningar i ekonomin och för de enskilda människorna. Men det är viktigt att komma ihåg att en bantning av budgetunderskottet är den enda framkomliga vägen för att undvika mycket hög inflation och

arbetslöshet i framtiden. Tar vi oss inte i dag an problemen i den offentliga sektorn, kommer vi i morgon att tvingas vidta mycket drastiska och långtgående nedskärningar av de offentliga utgifterna. Det är en sådan utveckling som vår politik syftar till att undvika.

I den moderata partimotionen återfinns en tabell som ger några intressanta värden för den offentliga sektorns storlek och utveckling i Sverige. De offentliga utgifternas andel av bruttonationalprodukten har vuxit från 25 % 1950 till 70 % 1983. För den överlägset snabbaste ökningen svarar transfereeringarna, dvs. överföringar av bidrag till bl. a. företag och enskilda. De offentliga inkomsterna har stigit i nästan samma takt eller från likaledes 25 % 1950 till 61 % nu. Jämfört med dessa höga tal ligger andelen offentligt anställda och den offentliga sektorns andel av den totala produktionen på en betydligt beskedligare nivå – mellan 25 och 30 %.

Dessa siffror är till att börja med ett mått på den enorma rundgång av skatter och bidrag som förekommer i den svenska ekonomin. Men de visar också hur långt socialiseringen av ekonomin har fortgått. När den offentliga utgiftsandelen har hunnit förbi två tredjedelar av bruttonationalprodukten vill det mycket till för att hindra att utvecklingen fortsätter av egen inneboende dynamik. Den offentliga utgiftsandelen och skattetrycket ligger i Sverige långt högre än i andra jämförbara länder. Den enskilda sektorn, som ändå är grunden för vårt välbefinnande, är så tillbakaträngd att det krävs långtgående åtgärder för att återställa dess expansionskraft.

Mot denna bakgrund, herr talman, är det ytterst betänkligt att regeringen tycks ha gett upp ambitionen att spara. Jag har redan återgett Olof Palmes uttalande i Veckans Affärer. I samma riktning går intervjuuttalanden av finansminister Feldt och den socialdemokratiska partisekreteraren Toresson i Göteborgsposten resp. Svenska Dagbladet. Finansministern – som tidigare anfört "spararnas" skara i regeringen – säger nu att det är en omöjlighet att i dagens läge spara mer. Toresson går ännu längre och säger att det inte behövs några ekonomiska svärdshugg före nästa val. Rosornas krig förefaller därmed vara avgjort. "Spararna" har förlorat. Den sparvilja som ändå funnits i finansdepartementet tycks nu inte leda till större utgiftsminskningar än vad som kan återstå av de nu föreslagna 5 miljarderna, sedan de socialdemokratiska avhoppet från regeringslinjen här i riksdagen har summerats, och det tycks inte bli mycket det. Därmed ligger vi kvar på den utvecklingsbana som, enligt vad finansutskottets socialdemokrater själva säger, på några få år kommer att urholka grunden för vår välfärd och hela den offentliga sektorns verksamhet.

Våra moderata besparingar är fördelningspolitiskt välmotiverade. De innebär nämligen att vi lånar mindre från våra barn och barnbarn. Sparar vi, betyder det också att reallönesänkningarna kan upphöra. Fördelningskonflikten mellan privat och offentlig sektor – mellan löneökningar och offentliga transfereringar och konsumtion – tycks regeringen sväva i okunskhet om.

När vi i våra förslag drar ned budgetunderskottet, medför det lägre inflation och därmed mindre av godtycklig inkomstfördelning.

Det största hotet mot vårt trygghetssystem och vår välfärd utgörs av de alltför snabbt växande offentliga utgifterna. Det därav följande höga skattetrycket medför att hushållens ekonomi undergrävs. En förutsättning för välfärd och social trygghet är därför att vi dels minskar de offentliga utgifterna, dels sänker det totala skattetrycket.

Herr talman! Det är med stor beklämning jag tvingas konstatera att hela den treåriga mandatperioden fr. o. m. förra årets val förefaller komma att gå till ända utan att socialdemokraterna gör något verksamt och varaktigt mot expansionen av de offentliga utgifterna. Det är inte bara så att tre år därmed går förlorade i kampen mot den ekonomiska krisen. Läget kommer vid periodens utgång att vara långt sämre än det var när socialdemokraterna återkom till regeringsmakten för ett drygt år sedan. Därmed blir det bara ännu mer uppenbart att vad Sverige verkligen snarast möjligt behöver är moderat politik. Den återfinns i reservationerna 1, 4, 7 och 10, till vilka alla jag härmed yrkar bifall.

Anf. 4 NILS ÅSLING (c):

Herr talman! Politiskt mod, politisk handlingskraft, politiskt ansvar – det är vad ett land i kris begär av sina politiker; nämligen att de vågar fatta nödvändiga beslut, att de har kraft att fatta även svåra beslut och att de tar ansvar genom att fatta beslut i de avgörande frågorna.

Olof Palme avslutade sin valrörelse 1982 med orden: ”– – och vi skall ge det här landet en regering.” Han insinuerade att den regering som lagt fram ett sparprogram på 12 miljarder kronor, trots ett oerhört motstånd från den dåvarande oppositionen, saknade politiskt mod. Han insinuerade att den regering som på bara ett drygt år halverat inflationen saknade handlingskraft, och han insinuerade att den regering som i den långa och djupa lågkonjunkturen 1980–1982 lyckades hålla arbetslösheten i Sverige på ca 3 %, samtidigt som den i jämförbara länder låg på ca 10 %, inte tog politiskt ansvar.

Vad ser vi framför oss i dag? Jo, en regering som i de stora, svåra och viktiga frågorna uppenbart saknar mod, är totalt beslutsförlamad och vägrar ta det politiska ansvar som tillkommer en regering i ett land i ekonomisk kris.

Det enda ekonomisk-politiska beslut av större vikt som den socialdemokratiska regeringen fattat – devalveringen – krävde varken något speciellt stort mått av mod eller handlingskraft. Annat är det nu när det gäller att ta itu med budgetunderskottet.

Centern har valt att inte i nuvarande läge ange särskilda riktlinjer för budgetpolitiken. Vi har valt denna linje av både principiella och praktiska skäl. Vi lade fram vårt budgetalternativ med betydande besparingar i januari i år. En del av våra förslag accepterades, en del förkastades. Att i nuvarande läge – mindre än en månad innan en ny budgetproposition skall framläggas för riksdagen – återkomma för att korrigera regeringens misslyckade budgetarbete är enligt vår uppfattning tämligen meningslös. Det avgörande arbetet på att begränsa budgetunderskottet måste koncentreras till behandlingen av budgetpropositionen, som läggs på riksdagens bord den 10 januari

och som skall ge helheten i budgetregleringen. Då är rätta tillfället att göra den totala avstämningen av samhällsekonomin.

Regeringens sparproposition och utskottsmajoritetens skrivning skall dock – det skall gärna erkännas – noteras som ett uppvaknande som man kan hälsa med tillfredsställelse. Det bekräftar också med all tydlighet vad vi hävdade i vår alternativa budget i januari. Det legitimerar dock inte något slags flykt från normala budgetrutiner. Det är i januari som den verkliga utmaningen beträffande den statliga budgetregleringen kommer. Då räcker det inte med den improviserade typ av tuvhoppning som regeringen uppvisar i sin sparproposition. Då behövs det konkreta, bestående insatser, om den svenska samhällsekonomin skall komma på fast mark.

Allvaret i dagens budgetsituation uttrycks med all önskvärd tydlighet i följande passus, som en bred majoritet i finansutskottet bestående av socialdemokrater, centerpartister och folkpartister har ställt sig bakom. Det är, herr talman, en så central formulering att jag tar mig friheten att citera:

”Det är lätt att förstå att en utveckling av detta slag inte kan tillåtas fortgå. Bryts inte mönstret hamnar vi snart i ett läge, där merparten av statens inkomster måste användas till att betala räntor på statsskulden.

Förutom de svåra stabiliseringspolitiska och fördelningspolitiska problem som uppkommer vid finansieringen av ett fortsatt växande budgetunderskott leder den här skisserade utvecklingen fram mot en situation i vilken vi – vare sig vi vill det eller ej – kan tvingas att göra drastiska och mycket långtgående omprövningar av den offentliga sektorns storlek. En utveckling därhän är enligt utskottets mening oacceptabel.

Som utskottet ser det står vi nu inför valet att antingen omedelbart vidta åtgärder för att minska underskottet eller att senare – och den tidpunkten ligger inom en förutsebar framtid – tvingas att acceptera att den offentliga sektorn kraftigt skärs ned.

Låt oss tänka att den teoretiska situationen inträffar att statsskuldräntorna fortsätter att växa till de totala statsinkomsternas storlek. I det läget kan inte ens en nedläggning av all statlig verksamhet förhindra att statsskulden fortsätter att växa. I själva verket inträffar den tidpunkt då ingen återvändo finns betydligt tidigare än när räntorna blir lika stora som inkomsterna.”

Utskottet drar slutsatserna och säger:

”Det är emellertid utskottets bestämda uppfattning att vi genom väl avvägda åtgärder i dag ännu kan häva den utveckling som här skisserats. De åtgärder som krävs kommer emellertid att vara så omfattande att inte några samhällsområden kan undantas. Vi måste alla vara med och göra de uppoffringar som krävs. I annat fall kommer vi att inom några få år helt ha urholkat grunden för vår välfärd och hela den offentliga sektorns verksamhet.”

Detta är ett oerhört väsentligt inslag i finansutskottets betänkande, och det är värdefullt att detta har kunnat sägas i stor enighet. Samma sak, om än i andra ord, sades i mittenregeringens finansplan i januari 1982. Men då hade socialdemokraterna börjat sin valrörelse, och då opponerade man energiskt mot vad som redan då framstod som en otvetydig och ofrånkomlig sanning.

Mot detta kontrasterar, som Lars Tobisson sade här nyss, bjärt statsministerns lättsinniga ord: "Visst kan vi göra fler besparingar om vi hittar några" och den socialdemokratiska partisekreterarens ord: "Nu kommer det att bli en lugnare period fram till valet 1985. De svåra besluten är redan tagna. Några fler Alexanderhugg blir det inte".

Tydligare än så kan väl inte frontlinjen i "rosornas krig" ha illustrerats.

Samtidigt som insiktsfulla socialdemokrater – och till dem räknar jag finansministern, förhoppningsvis, och finansutskottets ordförande, som stod bakom den skrivning jag nyss citerade – klart inser problemets vidd är de fjättrade till händer och fötter i den politiska rörelse de tillhör. Det gör att deras handlingsfrihet är så ytterligt begränsad.

I ett läge där budgetunderskottet är på väg att löpa amok förmår regeringen i stort sett bara att fatta beslut om skattehöjningar, engångsbesparingar och bokföringstekniska avlyft. Det är detta jag kallar för den tuvhoppning vi bevittnar i den sparproposition vi behandlar i dag.

Ändå är den nuvarande regeringens förutsättningar i två avseenden avsevärt bättre än den föregående regeringens. För det första har man en opposition som tar ansvar i stället för att obstruera. För det andra är den internationella konjunktursituationen avsevärt mycket bättre.

Centern och folkpartiet har i sin reservation uttalat att beslut snarast måste fattas om väsentligt större besparingar än vad regeringen föreslår. Man har visat på områden som sjukförsäkringen, statsbidragen till kommunsektorn, räntebidragen till bostadsbyggandet, hyresrabatter, skattereduktionen för fackföreningsavgifter m. m. Sammanlagt uppgår förslagen till ca 10 miljarder kronor. Detta är enligt vår uppfattning ett absolut minimum. I budgetpropositionen i januari måste besparingsförslagen gå ännu längre. Centern är för sin del beredd att ta detta ansvar.

Den nödvändiga begränsningen av budgetunderskottet har i den politiska debatten ibland ställts mot en rättvis fördelningspolitik. Detta handlade hela diskussionen om under valrörelsen i fjol. För att leda denna motsatsställning i bevis har man i regel jämfört effekterna av utgiftsnedskärningarna på enskilda hushåll med ett läge där över huvud taget ingenting förändrats. Det är naturligtvis i detta läge helt orealistiskt.

Uteblivna besparingar kommer att leda till effekter på inflation, räntor m. m. som drabbar hushållen hårt redan på kort sikt. På längre sikt skulle en sådan politik fördjupa de ekonomiska problemen och innebära ett direkt hot mot hela vår välfärd.

Vi vill alltså från centerns sida understryka att besparingspolitiken inte står i strid med en rättvis fördelningspolitik utan i stället är en förutsättning för att en sådan uthålligt skall kunna bedrivas.

Under åren 1980–1982 utvecklades i Fälldinregeringen en filosofi för hur besparingsarbetet bör utformas fördelningspolitiskt. Det gällde att förena fullt samhällsekonomiskt ansvar med en intensiv omsorg om de grupper som har svårast att värja sig mot nya påfrestningar.

I det omfattande, betydelsefulla och nödvändiga sparbetet kunde varje sparåtgärd riktad mot mera generellt utgående bidrag kombineras med

särskilda insatser för de sämst ställda. Det är alltså centrerna linje att besparingarna skall skapa resurser att slå vakt om medborgarnas grundtrygghet. Jag kan i detta sammanhang nämna några exempel.

När momsens tillfälligt höjdes skyddades barnfamiljerna med höjda barnbidrag.

När patientavgiften inom sjukvården höjdes infördes samtidigt ett högriskskydd.

När indexberäkningarna för pensionen ändrades ökade samtidigt pensionstillskottet till förmån för de sämst ställda pensionärerna och för de handikappade.

När riksdagen beslöt om två karensdagar i sjukförsäkringen infördes dels ett tak för hur många karensdagar per år man kan ha, dels en s. k. fridagsregel, vilket är särskilt betydelsefullt för dem som deltidsarbetar.

När statsbidragen till den kommunala barnomsorgen begränsades, gav man samtidigt kommunerna ökade möjligheter att genom lokala anpassningar undgå att låta barnfamiljerna drabbas av beslutet.

När skatteunderlaget för kommunerna begränsades, byggdes samtidigt den kommunala skatteutjämningen ut kraftigt till gagn för de fattigaste kommunerna.

Det är den vägen vi vill gå i vårt besparingsarbete.

I socialdemokraternas före valet så upphaussade krisprogram Framtid för Sverige kan man i kap. 3 – En plan för återhämtning – läsa följande:

”Denna politik bör ha följande innehåll:

1. Den ekonomiska politiken måste inriktas på att snabbt och påtagligt ta ner kostnads- och prisstegringen i Sverige. Målet måste vara att inte bara bryta med de senaste årens inflationsutveckling utan också nå en lägre ökning av kostnader och priser än i vår omvärld.”

Hur har det då i verkligheten gått med de två föresatserna i denna centrala punkt i krisprogrammet? Jo, den ”snabba och påtagliga” minskningen av inflationen har i stället blivit en klar ökning. Och den lägre inflationstakten i förhållande till våra konkurrentländer har, från att vid regeringsskiftet nästan ha varit ett faktum, nu i stället blivit ett stort gap.

Hösten 1982 skedde efter regeringsskiftet en dramatisk höjning av den svenska inflationen, bl. a. beroende på devalvering och momshöjning, samtidigt som inflationen i resten av västvärlden fortsatte att sjunka. Visserligen skedde en viss minskning av inflationen i våras, när de omedelbara effekterna av devalveringen klingat av, men under perioden mars-september steg inflationen under flera månader envist. Först i oktober skedde en mindre sänkning igen. Trots det ligger inflationstakten fortfarande över den nivå som gällde vid regeringsskiftet.

Regeringen har dock en lovvärd ambition att inflationen 1984 skall komma ned till 4 %, men de underliggande inflationstendenserna i vår ekonomi är oroväckande, antingen man analyserar problemet med utgångspunkt i löner och kostnader eller ur monetär synvinkel.

Löneöverhänget från 1983 till 1984 beräknas till ca 1 %. Därutöver lär löneglidningen i den uppgående konjunkturen erfarenhetsmässigt kunna bli

minst 3 %. Den av regeringen kalkylerade lönekostnadsökningen på 6 % verkar därför mer än lovligt optimistisk, i all synnerhet om man betraktar den mot bakgrund av dels LO:s lönekrav på 7 %, dels PTK:s, TCO:s, KTK:s och SACO:s upprördhet över de upprepade urholkningarna av marginalskatte-reformen.

Kalkyler med monetära utgångspunkter tyder på att de långsiktiga förändringarna i inflationstakten rätt väl följer förändringarna i penningmängden, med ca 7 kvartals eftersläpning. Även om man får ta den modellen med en viss reservation skulle man – om man vill tillämpa det betraktelsesättet – få se fram emot en inflationstakt under 1984 på ca 9 %.

I centerns och folkpartiets reservation i våras gjordes en inflationsbedömning för nästa år på 6–7 %. Det finns ingen anledning att nu revidera den bedömningen, men det finns möjligen anledning att betona att risken är påtaglig att vi då var för optimistiska.

Det mest besvärande för den socialdemokratiska regeringens trovärdighet internt måste dock vara sysselsättningsutvecklingen. Efter regeringsskiftet har arbetslösheten månad för månad – utom i januari – legat högre än under mittenregeringens tid.

I genomsnitt har i år ca 20 000 fler människor gått arbetslösa i Sverige än under förra året – detta trots att regeringen satsat ca 20 miljarder kronor på arbetsmarknadspolitiska åtgärder, vilket bl. a. inneburit en kraftig ökning av antalet människor i beredskapsarbete.

Varken devalveringen eller den förbättrade internationella konjunkturen har förmått ändra den dystra bilden. Orsaken till den havererade sysselsättningspolitiken måste stå att finna i de många rent näringsfientliga inslagen i den socialdemokratiska politiken, t. ex. kraftiga skattehöjningar på arbetande kapital. Höjningen av förmögenhetsskatten åderlåter t. ex. många småföretag på ytterligt viktigt utvecklingskapital. Ständigt nya byråkratiska krångligheter och sist men inte minst hotet om införande av kollektiva löntagarfonder har dämpat utvecklingen och utvecklingskraften i näringslivet.

Herr talman! Låt mig avsluta med att konstatera att orsaken till att regeringspolitiken så totalt kört fast varken är en svår internationell konjunktur eller en obstruerande opposition. Nej, orsakerna står att finna i den interna splittringen i socialdemokratin, i den förda politiken och i den socialistiska ideologi som man nu på nytt för in i det svenska samhället med sina löntagarfonder.

Allt fler människor inser nu att det här landet behöver en regering som visar politiskt mod, som har politisk handlingskraft och som tar sitt politiska ansvar.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna 2, 5 och 7 till finansutskottets betänkande nr 15.

Anf. 5 BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! Ett drygt år av socialdemokratisk regeringspolitik har inte medfört några avgörande trendbrott i svensk ekonomi. Precis som under de

sista åren på 1970-talet och de första åren på 1980-talet kännetecknas svensk ekonomi i dag av en låg tillväxt, av otillfredsställande investeringar, av en fortsatt hög arbetslöshet och av stora underskott i den offentliga sektorn. Inflationstakten, som internationellt sett varit avtagande, är alltså förhållandevis hög i Sverige och i dag betydligt högre än i omvärlden. Denna allmänna ekonomiska utveckling är i vissa avseenden densamma som i flertalet andra industriländer i västvärlden, och den är naturligtvis i första hand orsakad av den internationella konjunkturutvecklingen och av obalanserna i världsekonomin.

I ett avseende skiljer sig dock svensk ekonomi påtagligt från genomsnittet för OECD-länderna. Det gäller underskottet i den offentliga sektorn. Endast Belgien och Italien uppvisar ett större underskott i den konsoliderade offentliga sektorn än Sverige, räknat som procentandel av bruttonationalprodukten. I t. ex. Förenta staterna, där ju diskussionen om underskottet i den federala budgeten varit ovanligt intensiv, är underskottet räknat på det här viset bara hälften av vad det är i Sverige. Och detta är i hög grad ett hemmalagat problem.

Budgetpolitiken har under lång tid – det skall sägas – varit för slapp, och budgetunderskottet har tillåtits växa okontrollerat. Låt mig i det sammanhanget påminna om att finansutskottet faktiskt för så länge sedan som hösten 1977, när Kjell-Olof Feldt var utskottets vice ordförande och jag dess ordförande, varnade för riskerna av ett bestående stort strukturellt underskott i statsbudgeten.

Och det är just detta problem, denna grundläggande svaghet i vår ekonomi, som har föranlett den proposition som vi i dag har att behandla. Jag skall därför uppehålla mig framför allt vid de problem som är förknippade med det stora underskottet och som framöver kan uppkomma om vi inte kan bemästra underskottet i den offentliga sektorn.

Låt mig dock redan här, för att undvika onödig polemik i fortsättningen av debatten, stryka under att ansvaret för det stora budgetunderskottet faller också på de tidigare icke-socialistiska regeringarna. Man kan konstatera att budgetunderskottet har ökat kontinuerligt ända sedan början av 1970-talet. Den tendensen bröts ett enda år, 1975/76, men det berodde på följder av den s. k. kostnadskrisen.

Under åren 1976–1982 gjordes betydande insatser för att hålla industriproduktionen uppe och arbetslösheten nere i ett svagt konjunkturläge. Det var insatser som i huvudsak bekostades via statsbudgeten och som bidrog till det internationellt sett höga budgetunderskottet i Sverige men naturligtvis också till en internationellt sett låg arbetslöshet.

När de borgerliga partierna fick lämna ifrån sig regeringsmakten på hösten 1982 var prognosen för det året ett budgetunderskott på 75 miljarder kronor, en i sig mycket hög siffra. Den tillträdande socialdemokratiska regeringen fattade emellertid redan hösten 1982 ett antal beslut som ytterligare ökade budgetunderskottet. Bl. a. upphävdes några av de stora besparingar som riksdagen på mittenregeringens förslag hade beslutat våren 1982, vilket i sig medförde en utgiftsökning på i storleksordningen 5 miljarder kronor. Också

kostnaderna för industristödet ökade under förra vintern.

Resultatet av ett års socialdemokratisk budgetpolitik blev en ökning av budgetunderskottet från 75 till ca 86 miljarder kronor. Ett redan för stort underskott blev ännu större, och de ekonomiska problem som följer av underskottet blev också de större.

Herr talman! Regeringen förklarar sig nu i sin proposition på allvar vilja ta itu med det växande budgetunderskottet, som sägs innebära ett hot mot en framgångsrik stabiliseringspolitik, speciellt i en uppåtgående konjunktur. Regeringen pekar också på svårigheterna att i längden finansiera det stora underskottet i statsbudgeten.

Finansutskottets socialdemokratiska majoritet späder på med några saftiga formuleringar om riskerna med det växande budgetunderskottet. Lars Tobisson och Nils Åsling har citerat något av det här, men det är, som Nils Åsling sade, viktiga formuleringar. Även jag vill därför återge dem.

Ett fortsatt stigande budgetunderskott kan nödvändiggöra en drastisk omprövning av den offentliga sektorn, säger finansutskottet, och man fortsätter med att påminna om den tänkta situationen att statskuldräntorna blir lika stora som statsinkomsterna. Då skulle alltså all statlig verksamhet behöva läggas ned för att nå balans i statsbudgeten. En neddragning av statsutgifter i form av transfereringar skulle enligt finansutskottet leda till en lägre privat konsumtion och till en ökad arbetslöshet samt i sin tur medföra minskade statsinkomster. Denna finansutskottets drastiska beskrivning av följderna av ett fortsatt stigande eller stort budgetunderskott kan jag i allt väsentligt instämma i. Det är bra att socialdemokraterna nu så tydligt beskriver riskerna med ett bestående stort underskott i statsbudgeten. Det sker förvisso i elfte timmen – men bättre sent än aldrig.

Den grundläggande bristen i regeringens och finansutskottets skrivning är emellertid att man inte drar de praktiska konsekvenserna ens av detta sitt eget teoretiska resonemang.

De förslag till minskning av budgetunderskottet som har förts fram av regeringen och nu får stöd av riksdagsmajoriteten är nämligen helt otillräckliga. De föreslagna skattehöjningarna beräknas brutto ge ca 2 miljarder kronor i inkomstökning för staten. Men man skall då ha klart för sig att flera av de här skattehöjningarna sannolikt kommer att ändra konsumtionsbeteendet och därför ge mindre i statsinkomster än beräknat. Det finns många exempel på det. Den s. k. videoskatten är ett sådant.

Jag skall nu inte gå in på de olika förslag till skattehöjningar som finns i det här sammanhanget. Kammaren får ju tillfälle att diskutera en del av dem separat när skatteutskottets betänkande behandlas. Men det finns anledning att notera att den socialdemokratiska regeringen i långt högre grad än vad vi anser rimligt försöker klara obalanserna i statsbudgeten med skattehöjningar i stället för med besparingar.

Vi tror att skattehöjningarna i allmänhet har en samlat negativ effekt på samhällsekonomin och att den långsiktiga saldoförbättringen till följd av skattehöjningarna oftast blir långt mindre än vad regeringen har antagit. Det är ju inte bara de skattehöjningar som vi nu diskuterar och som riksdagen

skall besluta om i dag och i morgon som regeringen har föreslagit. Sammanlagt är det väl ett trettiotal nya skatter eller höjningar av befintliga skatter som den socialdemokratiska regeringen har hunnit med att föreslå under ett drygt år.

Herr talman! Jag tänker här företrädesvis uppehålla mig vid utgiftssidan i statsbudgeten, vid frågan om besparingar för att klara budgetunderskottet. Den socialdemokratiska majoriteten i finansutskottet konstaterar att den bestående budgeteffekten av de föreslagna besparingarna och skatthöjningarna kan beräknas till ca 5 miljarder kronor, vilket skall jämföras med regeringens beräkning om en positiv saldoförbättring på ca 7 miljarder.

Det här sammanhänger bl. a. med att flera av de budgetförbättrande åtgärder som regeringen föreslår är av engångskaraktär. Det gäller på inkomstsidan bl. a. den tillfälliga höjningen av förmögenhetsskatten och på utgiftssidan frysningen av u-hjälpen och några av de besparingar som föreslås på försvars- och industridepartementens områden. Flertalet av de sistnämnda åtgärderna – t. ex. när det gäller ramen för byggande av skyddsrum och medlen för beredskapslagring av olja – är vi i folkpartiet i och för sig beredda att stödja, men vi uppfattar dem inte som åtgärder som långsiktigt klarar problemet med det stora budgetunderskottet i den offentliga sektorn.

Vi har därför från folkpartiets sida, i likhet med de båda andra icke-socialistiska partierna, föreslagit väsentligt större besparingar än regeringen. Dels återupprepar vi de besparingsförslag som mittenregeringen presenterade våren 1982 och då fick riksdagens stöd för och som socialdemokraterna sedan upphävde efter valet. Dels för vi fram ett antal ytterligare besparingar. Vi vill också slopa den för ett år sedan införda skattereduktionen för fackföreningsavgifter, vilket skulle medföra en inkomstförstärkning för staten på drygt 1 miljard kronor. De av oss föreslagna besparingarna är av permanent karaktär och medför alltså en långsiktigt positiv utveckling på budgetsaldot.

De av oss föreslagna besparingarna, inkl. förslaget om slopad skattereduktion för fackföreningsavgifter, skulle innebära en minskning av budgetunderskottet på ca 10 miljarder kronor. Ansträngningarna att nedbringa budgetunderskottet måste dock fortsätta också nästa budgetår, och vi återkommer självfallet under allmänna motionstiden i januari med förslag till åtgärder som kan minska budgetunderskottet ytterligare.

Låt mig i det sammanhanget bara i all korthet säga att åtgärder av typen tillfällig neddragning av oljelagringsprogrammet i sig kan vara värdefulla för att vid ett tillfälle minska belastningen på statsbudgeten. Detsamma gäller åtgärder som innebär att vissa utgifter formellt flyttas ut från statsbudgeten och finansieras på annat sätt. Det som mest har diskuterats i det sammanhanget är att långivningen till bostadsbyggandet i fortsättningen skall ske inte via statsbudgeten utan över ett särskilt statligt bostadslånegivningsinstitut. Det kan finnas fog för en sådan åtgärd – bl. a. kan därigenom mera normala kreditbedömningar komma att göras – men den innebär inte, reallt sett, någon besparing för samhället eller för den offentliga sektorn. Den här typen av optiska åtgärder för att minska budgetunderskottet kan inte räknas in i det

Nr 46

Onsdagen den
14 december 1983

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m. m. (FiU)*

besparingsbeting som krävs för att ett minskat budgetunderskott i den offentliga sektorn skall kunna uppnås.

Herr talman! Regeringen gör i sin höstproposition genomgående en mera optimistisk bedömning av den ekonomiska utvecklingen än andra bedömare, som t. ex. konjunkturinstitutet och Industriförbundet. Den förutser en snabbare tillväxt, högre investeringar och en större ökning av exporten än andra bedömare. Det är i några fall ganska stora skillnader i bedömningen: Regeringen räknar med en ökning av exporten under 1984 om 5,6 % mot 3,8 hos övriga bedömare. Regeringen förutser stigande investeringar, medan andra förutser oförändrade eller sjunkande bruttoinvesteringar. Därmed får regeringen också en mera positiv förändring av bytesbalansen, ett lägre underskott än övriga bedömare. Denna skiljaktighet sammanhänger framför allt med regeringens inflationsprognos. Regeringen vidhåller sitt tidigare antagande att inflationen under 1984 skall kunna stanna vid 4 %. Inflationsantagandet går i sin tur tillbaka på antaganden om hur lönekostnaderna skall utvecklas under nästa år. Här bygger regeringens prognos på att lönekostnadsutvecklingen skall stanna vid totalt 6 %. Konjunkturinstitutet har räknat med två alternativ, och man kommer också i det mera optimistiska antagandet, det med en lönekostnadsutveckling som stannar vid 7 %, till en något högre inflationstakt än den som regeringen räknar med.

Nu har sedan dessa bedömningar gjordes en del av budgivningen inför 1984 års avtalsrörelse startat, och denna inledande budgivning tyder inte på att lönekostnadsutvecklingen skall kunna begränsas på det sätt som regeringen antagit. LO:s bud leder tvärtom till en väsentligt större ökning av lönekostnaderna under 1984 – det talas om tvåsiffriga tal – och därmed ohjälpligt också till en högre inflationen. Det är värt att notera att detta bud har lagts trots regeringens förslag om löntagarfonder och om förändringar i skattereformen. Regeringens inflationsprognos måste därför i dag – precis som tidigare – ses som en from förhoppning. Det är mycket litet av de konkreta åtgärder som regeringen vidtagit eller nu föreslår som kan bidra till att hålla inflationen nere på 4 % under nästa år. Det är snarast ett försök att prata ner inflationen.

Vi i folkpartiet finner att regeringens inflationsprognos för 1984 inte är trovärdig, och vi ställer oss därför också tveksamma till den försörjningsbalans som man nu upprättat. Det finns anledning att återkomma till det här redan om en månad, när budgetpropositionen läggs fram, och jag skall därför inte stanna längre här, utan nöja mig med att bara konstatera att inflationsbekämpningen är och måste vara en central del i vår ekonomiska politik, att regeringen har ett betydande ansvar för att inflationen i Sverige ligger högre än i de länder som vi har att konkurrera med och att det alltjämt är sannolikt att inflationen kommer att ligga väsentligt över de antaganden som gjordes i samband med att skattereformen ursprungligen överenskoms.

Herr talman! Folkpartiets ekonomiska politik kännetecknas av att vi i motsats till regeringen säger samma sak i dag som före valet i september 1982. Det är en realistisk och långsiktig ekonomisk politik för att komma till rätta med balansrubningarna i svensk ekonomi. Vi vill stärka det svenska

näringslivets internationella konkurrensförmåga, vi vill skapa ett förmånligare investeringsklimat, bl. a. självfallet genom att avvisa löntagarfonderna, och vi vill underlätta bildandet av nya företag. Och vi vill, vilket i dag framför allt är aktuellt, på allvar ta itu med underskottet i den offentliga sektorn, företrädesvis genom verkliga besparingar i statsutgifterna. Vi anvisar redan nu ett antal sådana besparingar som skulle minska budgetunderskottet rejält jämfört med socialdemokraternas förslag, och vi återkommer med ytterligare sådana förslag till nedskärningar i statsutgifterna under den allmänna motionstiden i januari nästa år.

Herr talman! De farhågor som utlöstes av den socialdemokratiska löftespolitiken har besannats. Statsutgifterna har åter skjutit fart. Det totala skattetrycket har skärpts och budgetunderskottet har stigit. Vi kan konstatera att löfteskarusellen har snurrat färdigt för den här gången. Det blev ju närmast idiotstopp, och den karusellen lär väl inte börja snurra igen förrän i valrörelsen 1985. Men den oansvariga löftespolitiken har kostat vårt land ett år av fördröjda och uteblivna besparingar. Samtidigt har socialdemokraterna alldeles på egen hand gjort modifieringar i skatteöverenskommelsen som delvis lett till att skattereformen förfuskats. Sammanlagt ett 30-tal skatter och avgifter har höjts eller nyintroducerats under det här dryga året. Om man inkluderar den i löntagarfondsförslaget ingående vinstskatten, medför detta en ökad belastning på företagen nästa år med ca 6 %. Konsumenterna har drabbats av höjd moms, av höjd bilaccis, av videoskatt, av skärpt förmögenhetsskatt, av höjda reavinstskatter och av höjd skatt på bl. a. olja, el, tobak och alkohol. Dessutom blir sänkningen av den statliga inkomstskatten mindre än vad som förutsattes i skattereformen.

Ur detta virrvarr av svikna vallöften, av spirande förväntningar och av en viss insikt i den ekonomiska verkligheten har regeringen sökt skapa en ekonomisk politik som på en gång skulle kunna beskrivas som ett fullföljande av valrörelsens alla utfästelser och som en ansvarig och hållbar ekonomisk politik för framtiden. Detta trollstycke var naturligtvis dömt att misslyckas. Det blev varken det ena eller det andra:

Å ena sidan haglar nu anklagelserna för löftesbrott över regeringen. Pensionärerna, de handikappade, barnfamiljerna, de studerande och de biståndsaktiva är några grupper som i dag känner sig svikna på grund av de utfästelser regeringen gjorde före valet 1982 men inte har levt upp till efter valet.

Å andra sidan visar sig regeringens s. k. sparpaket bara innehålla knappt 5 miljarder i bestående saldoförbättringar, varav en icke obetydlig del uppnås genom konventionella skattehöjningar. Obalansen i den offentliga sektorn och det stora budgetunderskottet i statsbudgeten består.

Förtrytelsen och besvikelsen över regeringspolitiken är därför nu påtaglig på många håll i samhället.

I en reservation som folkpartiet och centern står bakom i finansutskottet skisseras en väg som snabbare och säkrare skulle föra vårt land ur underskottens moras. Mittenreservationen bygger på den politik som de båda partierna utformade i regeringsställning, framför allt under åren 1981

och 1982. Den visar att man kan förena samhällsekonomiskt ansvar med omsorg om de grupper som har svårast att värja sig mot nya påfrestningar. Den visar att en ansvarig besparingspolitik inte behöver stå i strid med en rättfärdig fördelningspolitik. En sådan politik kan bara genomföras i ett långt tidsperspektiv. Det är därför viktigt att den ekonomiska politiken och budgetpolitiken präglas av långsiktighet och planmässighet och inte som nu av ryckighet och kortsiktig löftespolitik.

Med dessa ord yrkar jag bifall till reservationerna 2, 5 och 7.

Anf. 6 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Det är viktigt att i denna ekonomiska debatt slå fast att de problem som vi har att brottas med i den svenska ekonomin inte enbart är av konjunkturell art utan också av strukturell karaktär, dvs. de beror på en kapitalismens inneboende kris som inte kan lösas med kortsiktiga åtgärder. Trots detta måste naturligtvis en politik föras även på kort sikt, men då insatt i ett längre perspektiv med en klart uttalad målsättning om att skapa nya arbetstillfällen och bedriva en rättvis fördelningspolitik.

Det räcker inte med att återigen blicka framåt något halvår eller så och peka på att det kanske kommer en konjunkturuppgång. För om den kommer – vissa tecken tyder på det – ger den ändå inget bestående uppsving för de kapitalistiska ekonomierna.

Det kommer förmodligen aldrig att finnas en ekonomisk miljö för återuppreparande av den politik som fördes under 1960- och 1970-talen, då en god och relativt jämn ekonomisk utveckling med höga och stadiga vinster för bolagen gav ett utrymme för reformer som gynnade dem som skapade rikedomarna, även om det mesta då som nu förbehölls kapitalägarna.

Den offentliga sektorns socialt och ekonomiskt viktiga delar byggdes ut, och genom den har de arbetande i kamp mot kapitalägarna lyckats få till stånd jämnare inkomstfördelning, förbättrad levnadsstandard och utbyggd samhällsservice. Men den offentliga sektorns utbyggnad har också varit till stor nytta för den industriella produktionen genom skapande av s. k. infrastruktur och övertagande av reproduktiva uppgifter som vård och barnomsorg, så att arbetskraften har kunnat ställas till industrins förfogande.

Nu har den kapitalistiska ekonomiska utvecklingen skapat en stor reservarmé av arbetslösa, och det ligger i klasskampens natur att den offentliga sektorn nu angrips i syfte att bevara en större andel av det i landet producerade värdet i privata händer.

Nu står arbetslösa i kö för att ta jobb till snart sagt varje pris. Nu behöver inte kapitalet för detta ändamål någon utbyggd offentlig service. Och – det är viktigt att påpeka – kan man lyckas rasera delar av den offentliga sektorn, som det naturligtvis ändå finns ett stort behov av, friläggs dessa behov hos människorna för profiterande från den som kan lyckas arrangera privat vård, privata daghem osv.

Kännetecknande för dagens Sverige är att det nu sker en förskjutning mot större skillnader mellan samhällsklasserna. Antalet miljonärer ökar snabbt. Koncentration av kapital och makt sker fortlöpande, och i det avseendet är

vårt land ett av de främsta. En inte särskilt hedrande placering med tanke på de stolta paroller som burit fram socialdemokratien under dess nära halvsekel-långa regeringstid. Jag skall erkänna att tendensen har förstärkts kraftigt under de borgerliga regeringarnas år, men grunden för denna utveckling var lagd av socialdemokratien i regeringsställning.

Vad som mera kännetecknar dagens situation i vårt land är att den samhällsförmögenhet som byggdes upp genom den offentliga sektorn och som 1977 var ca 41 % av den samlade finansiella förmögenheten i landet nu har bytt ägare. Nu ligger den offentliga sektorn på minus medan banker, finansbolag, storföretag och olika långgivare dominerar kapitalbildningen och därigenom naturligtvis har de resurser som behövs både för en nödvändig industriell utveckling och för en utbyggnad av den service som det finns behov av men som den offentliga sektorn inte klarar när den drabbas av åstämningar. Detta är ett stort problem i dagens ekonomi.

Tyvärr finns det inget i dagens ekonomiska politik från socialdemokratiskt håll som visar att man är beredd att med kraft attackera dessa missförhållanden. Tvärtom slår man fast i den proposition som vi nu behandlar, och det fullföljs i finansutskottets betänkande, att först sedan den "konkurrensutsatta sektorn" fått sitt kan det tänkas bli utrymme för en utbyggnad av den offentliga sektorn. Det här är en mycket allvarlig målsättning. Det är ett direkt fullföljande av den politiska ideologi som kännetecknade de borgerliga regeringarna.

Jag håller med om att industrisektorn måste utvecklas. Självfallet är det så. Rader av förslag till hur sådan utveckling skall kunna komma till stånd lämnas i vpk-motioner på skilda områden. Jag vill peka på att vi har massor av förslag, även om dessa inte är föremål för behandling i dag.

Jag vill också gärna peka på att när man nämner dessa saker i den allmänna ekonomiska debatten, gör man en boskillnad mellan industriell verksamhet och samhällelig verksamhet. Jag vill för min del slå fast att en industriell utveckling kan ske främst genom samhällliga åtgärder och inte nödvändigtvis måste åstadkommas genom stimulans av det kapital som finns i privata händer. Man kan med fördel dra in medel till det allmänna och därigenom åstadkomma den utveckling som är nödvändig för att få ordning på svensk ekonomi och skapa nya jobb.

Faktum är ju att industriinvesteringarna minskar och har gjort så under flera år. Sänkta marginalskatter för de höglönade, devalveringar, sparstimulanser, reallönesänkningar etc. har inte kunnat ändra på detta förhållande. I stället har – trots en för kapitalägare gynnsam politik under många år – utlandsinvesteringarna ökat starkt på senare år, och därigenom har man exporterat arbetstillfällen.

Den av socialdemokraterna efter valet genomförda devalveringen brukar framhållas som exempel på en lyckad politik, eftersom exporten ökar, handelsbalansen förbättras och vinsterna i bolagen stiger till nya höjder. Men man kan inte, som många gör, påstå att det går bra för Sverige, utan att väga in de enorma kostnader som en fortsatt hög och förstärkt arbetslöshet innebär. Man kan inte säga att det går bra för Sverige och glömma bort den

Onsdagen den
14 december 1983

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m. m. (FiU)*

höga arbetslösheten.

Vänsterpartiet kommunisterna anser att huvudinsatserna i den ekonomiska politiken måste inriktas på att bringa ned arbetslösheten. Detta betyder inte att vi struntar i budgetunderskott eller räntor. Det betyder inte att vi nonchalerar de ekonomiska problem som följer med en stor upplåning. Men det betyder att vi från vänsterpartiet kommunisterna anser att problemen med ökande budgetunderskott inte kan lösas förrän man får de arbetslösa i arbete. Vi anser att man måste börja att lösa problemet med underskottet av arbete, för att komma åt underskottet i budgeten.

Jag såg ett referat i LO-tidningen av ett ekonomiskt seminarium som SSU hade anordnat utifrån den Wigforsska tesen om att vi aldrig blir så fattiga att vi inte har råd att arbeta. Enligt referatet skulle finansministern ha ställt motfrågan: Vem skall betala vårt arbete? Dessa två frågor ställda från SSU resp. finansministern visar på ett tydligt sätt var frontlinjen i den ekonomiska politiken går i dag.

På högersidan finns regeringen, de borgerliga partierna, arbetsköparföreningen och ett stort antal ekonomer. På vänstersidan, den mer offensiva sidan, finns såvitt jag förstår stora delar av fackföreningsrörelsen inom både privat och offentlig verksamhet, vänsterpartiet kommunisterna och ett antal ekonomer som vågar sticka upp mot etablissemangen.

Herr Åsling sade tidigare i dag att det går en skiljelinje inom socialdemokratien, och han utmålade det så att den socialistiska delen skulle ha tagit över. Jag skulle vilja säga att den framlagda ekonomiska politiken visar på raka motsatsen. Det går en skiljelinje inom socialdemokratien, men det är högern som för tillfället har medvind.

Vänsterpartiet kommunisterna anser att vägen ut ur krisen inte kan sökas på bara ett sätt utan på två. Både den industriella och den offentliga sektorn måste byggas ut. Jobben skapas snabbast inom den offentliga verksamheten, där vi snabbt från regering och riksdag kan påverka investeringar och anställningar för att fylla viktiga behov i samhället.

Vem betalar då detta arbete, såsom det uttrycktes i LO-tidningen? Ja, förutom den vanliga produktionen av olika nyttigheter som säljs på marknaden betalas en stor del av det man satsar på nya jobb tillbaka i form av skatter och sociala avgifter, samtidigt som människor i arbete behöver mindre bidrag för sitt uppehälle. Arbetslösheten har enorma kostnader. Ingen har ännu kunnat räkna ut hur stora de är. Men det har gjorts försök, och varje gång kommer man fram till ofantligt höga siffror. För inte så länge sedan visades det också att t. o. m. dödligheten ökar bland de arbetslösa.

Därutöver är det ju ett faktum – och detta faktum finns att studera i vår ekonomiska motion och i reservation 3 som är fogad till betänkandet om den allmänna ekonomiska politiken – att vi vill gå längre än regeringen när det gäller beskattningen av förmögenheter och av aktier genom skärpt omsättningsskatt på aktier och genom ökad förmögenhetsbeskattning. Detta ger också ökade inkomster för staten som kan användas för att skapa nya arbetstillfällen.

När det gäller de två beskattningar jag nu nämnde – en ökad beskattning på

förmögenheter och en omsättningsskatt på aktier – är det från min sida bara att inkassera erkännandet av vpk-politiken. Under en rad år har vi föreslagit just sådana här skatteskärpningar, men förslagen har tidigare mötts av motstånd från socialdemokraterna.

Tyvärr är skattesatserna alldeles för låga, och även om skatterna naturligtvis ger statskassan inkomstökningar, finns mycket mer att hämta på dessa områden för att göra satsningar som minskar arbetslösheten. När man från regeringens sida föreslagit dessa skatter, och då särskilt omsättningsskatten på aktier, har man velat göra en markering gentemot dem inom arbetarrörelsen som tycker att det är orimligt att somliga kan göra sig stora förmögenheter på börspekulationer, medan vanliga människor får dra åt svängremmen. Men det här var ett bra drag från regeringens sida – det var bara alldeles otillräckligt. Farhågorna för konsekvenserna på börsen var helt obefogade. Det visas främst av att börsen gjorde ett glädjeskutt dagarna efter att beskattningen hade införts. På börsen blev man helt enkelt lättad, och man sade: Jaså, blev det inte värre! Och så körde man vidare. – Det finns alltså utrymme för att ta ut mer från de rika.

Men naturligtvis känns det ändå tillfredsställande att det som inte för så länge sedan var vpk-politik och bedömdes som helt orealistiskt och utsiktslöst nu är regeringspolitik och högsta visdom, även om ingreppen är otillräckliga.

Herr talman! Jag skall ägna litet tid åt att översiktligt beskriva vpk:s alternativ till den föreslagna budgetpolitiken.

Till att börja med vill jag göra klart för socialdemokraterna att vi accepterar en del av de besparingar som regeringen har föreslagit, medan vi avvisar andra, som vi inte anser vara förenliga med en rättvis fördelningspolitik. Dit hör t. ex. sloandet av matsubventionerna, vilket vi anser vara en helt felaktig politik. Matkontot är drygare för dem som har små inkomster och många barn, och prisökningarna på maten är tillräckligt stora utan att regeringen behöver dra undan subventionerna.

Subventionerna kom till i januari 1973, då regeringen efter omfattande protester mot matprishöjningar insåg att man kunde motverka momsens fördyrande effekt genom att införa subventioner – det var naturligtvis helt i linje med vpk:s krav på att slopa momsen på mat. Samma sak hände för ett år sedan, då momshöjningens effekter på matpriserna eliminerades genom ökade subventioner.

Det är sorgligt att se att regeringen nu helt har övergivit denna linje och tar bort subventionerna. Förutom att själva subventionerna fördyrar maten för de svenska hushållen med ca 850 miljoner kommer – ovanpå detta – en automatisk momshöjning med ca 150 miljoner.

Vpk håller fast vid kravet på att matprishöjningar måste bekämpas på alla sätt. Vi accepterar inte att subventionerna nu tas bort. Det är ett steg i helt felaktig riktning.

Vidare är det helt uteslutet att vi kan gå med på att svika vallöftet till pensionärerna, som vi anser skall skyddas mot försämringar. Det sägs så fint i regeringens propositioner att besparingsförslagen måste drabba rättvist. Det

Onsdagen den
14 december 1983

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m. m. (FiU)*

anser vi inte att de gör, om pensionärerna åter får försämringar.

Urholkningen av pensionerna inleddes redan 1980, då borgarna satt vid makten. Undan för undan har sedan ytterligare försämringar drabbat just pensionärerna. För vpk är det nu ett oeftergivligt krav att full uppräknig av basbeloppet skall ske.

Vi har flera viktiga krav i våra ekonomiska motioner, som undan för undan kommer att tas upp av andra talare, men jag har velat markera dessa två punkter som speciellt viktiga.

För oss i vpk är det helt omöjligt att acceptera en urholkning av u-landsbiståndet. I stället föreslår vi att man avbryter det dyra militärprojekt som JAS-flygplanet innebär. Man har visserligen beslutat om att starta projektet, som kommer att kosta statskassan en ofantlig mängd miljarder, men det är ännu inte för sent att slå till bromsarna. Flygplanet heter numera Gripen och har av en vaken allmänhet, som tvingas betala stora summor till försvaret, döpts till Dyr-Gripen. Det tycker jag är ett mycket passande namn.

Från vpk:s sida vill vi också riva upp den skatteöverenskommelse med borgarna som socialdemokraterna har gjort. Regeringen har ju försökt frisera denna skatteöverenskommelse något genom ändringar i skatteskalorna för de högst avlönade, men i allt väsentligt kvarstår skattereformen som en orättvis reform. Jag kan bara konstatera att den uppvaktnig som gjordes från Västmanlands LO-distrikt för någon månad sedan inte har resulterat i något slags omtänkande från regeringens sida.

Vår samlade budgetpolitik innebär att man skyddar viktiga områden från nedskärningar, samtidigt som man ökar inkomsterna genom höjning av förmögenhets- och aktiebeskattning och minskning av det militära slöseriet.

Vi lägger också fram förslag om hur man skall ge högsta prioritet åt en utbyggnad av såväl industrisektor som offentlig sektor i samhällsregi. Och vi föreslår att man river upp det beslut som togs av de borgerliga och som innebär att kommuner och landsting går miste om en väldigt stor del av sina intäkter – skatteintäkter från juridiska personer. Socialdemokrater och kommunister skrek i högan sky när borgarna gjorde detta, och vi betecknade det båda som konfiskation när det beslutet fattades. Det är hög tid att upphäva den konfiskationen och ge den offentliga sektorn ett välbehövligt tillskott för dess utveckling.

Sammantaget vill vi benämna denna politik som en politik för arbete och utveckling. Det är en politik som har till syfte att skapa nya jobb, och det anser vi är den enda vägen att komma ur de ekonomiska problemen. Det skulle kännas skönt för svensk arbetarrörelse om socialdemokraterna kunde bryta med den borgerliga ideologi som kännetecknar regeringens politik i dag och i stället söka lösningar bland de alternativ som faktiskt finns och som nu förs ut i en bred, engagerad debatt inom arbetarrörelsen. Men det kanske kommer det också. Jag är den siste som ger upp hoppet. Det kanske blir som med aktieskatten att det som i dag är orealistiskt är i morgon högsta visdom och regeringspolitik. Den som lever får se.

Med dessa ord, herr talman, yrkar jag bifäll till samtliga vpk-reservationer i betänkandet.

Anf. 7 ARNE GADD (s):

Herr talman! I finansutskottets betänkande nr 15 om "vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m. m." behandlas regeringens proposition nr 40 med samma rubricering.

Kammaren har nu från de borgerliga representanterna fått höra hur fel regeringens politik är och hur olyckligt det är att finansutskottets socialdemokrater sluter upp bakom regeringens politik. Det som sagts av dessa partiets företrädare – Lars Tobisson, Nils Åsling och Björn Molin – kan man säga är sammanfattningar av det som de borgerliga partierna fört fram i sina partimotioner och i sina reservationer till utskottets betänkande.

Det finns anledning att helt stilla erinra om att skälet till att vi i dag är tvingade att diskutera nedskärningar och skattehöjningar är den politik som fördes i Sverige under åren 1976–1982. Det hör ju till att borgerliga debattörer förtränger detta enkla lilla faktum. Kanske gör de det med insikten om att de egentligen borde tona ner kritiken mot regeringen.

De sämsta rådgivare vår nuvarande regering skulle kunna välja är ju de som rörde till ekonomin 1976–1982, dvs. Åsling, Molin och Tobisson och hans partivänner. När Gunnar Sträng lämnade över finansdepartementet till de borgerliga ministrarna gjorde han det med statsfinanser i balans.

Han gjorde det med ett land med en sysselsättning på en helt annan nivå än nu. Trots svårigheter var de flesta i arbete. Vi saknade ungdomsarbetslöshet.

Han gjorde det med bedömningen av OECD:s experter att Sveriges ekonomi den gången var den bäst skötta i världen.

Då var det verkligen fråga om ett "dukat bord".

Nu är förhållandena de direkt motsatta. Otaligt många gånger får vi påminna om att det saknades 90 miljarder i statens budget när socialdemokratin tog tillbaka regeringsmakten 1982. Otaligt många gånger får vi påminna om att Sverige lånade nästan 25 miljarder utomlands när till sist det svenska folket tröttnat på att regeras av partier som så komplett misslyckades med sina uppgifter och som inte heller kunde hålla sams inbördes utan gav Sverige två allvarliga regeringskriser mitt under en svår internationell ekonomisk kris.

Ta alltså inte mun så full som ni i dag gör när ni kritiserar socialdemokratin. Det är mitt råd, för folk minns vad ni dög till under åren 1976–1982.

Det vi nu behandlar är ett ekonomisk-politiskt paket vars syfte är att i god tid före nästa budgetår skära ned utgifter och öka statens inkomster, allt i enlighet med arbetarrörelsens bestämda uppfattning att Sverige måste *både spara och arbeta sig ur krisen*.

Regeringens proposition innebär en förstärkning av statsbudgeten med 7 200 miljoner och måste ses som ett led i en långsiktig ekonomisk strategi för att göra Sverige sig likt igen. 5 400 i utgiftsnedskärningar och 1 800 i inkomstförstärkningar.

Det som föreslås syftar till att alla skall ha ett arbete. I dag räknas ungefär 175 000 vara öppet arbetslösa.

Det som föreslås syftar till att Sverige åter blir i stånd att betala sina utgifter med egna inkomster och inte längre gör sig beroende av utländska långivare.

Nr 46

Onsdagen den
14 december 1983

Vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m. m. (FiU)

Onsdagen den
14 december 1983

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m. m. (FiU)*

Det som föreslås syftar till att stat och kommun på grund av en blomstrande ekonomi i landet åter kan ge medborgarna den service som solidaritet och medmänsklighet kräver, dvs. att Sverige rekonstrueras efter det borgerliga förfallet.

Proposition 40 är alltså ett steg – men ett viktigt – i en nog så lång vandring tillbaka till en sund ekonomi. Det glädjande just nu är att det tycks gå bra igen för Sverige. Långt ifrån att "blåsa faran över" kan vi ändå se någonting av en ljusning framöver.

Våra exportinkomster har ökat påtagligt. Det har lett till att underskotten i betalningarna till utlandet halverats på ett enda år. Sveriges beroende av utlandet minskar, och våra handlingsmöjligheter ökar successivt.

Industrins investeringar sjönk katastrofalt under de bogerliga åren. I dag investeras bara två tredjedelar av vad som gjordes för tio år sedan. Den nedåtgående trenden har brutits, och förväntningarna hos landets ekonomiska expertis är att vi snart kan räkna med en ökning igen.

Arbetslöshetstalens kraftiga ökningstakt har i varje fall dämpats, och de bedömningar som regeringen anser sig kunna göra är att vi inom kort får uppleva att arbetslösheten minskar.

Det verkar alltså som om landets ekonomi börjar att reagera igen – tar styrning. Skälen är många. Vi har en tydlig uppgång i den internationella efterfrågan. Speciellt USA och Japan utvecklar sina ekonomier positivt under det att Västeuropa inte än haft samma positiva utveckling. Tecken tyder på att expansiva krafter kan sättas i gång också där.

Ett nog så viktigt skäl till att det verkar gå åt rätt håll är att Sverige fått en regering igen som regerar. Det hade vi inte under åren 1976–1982.

I och med det politiska regimskiftet har rodret lagts om. Devalveringen på 16 % kom samtidigt med personskiftena i regeringskansliet. Ur *en* synvinkel var beslutet att devalvera lätt. Eftersom 4 miljarder svenska kronor strömmade ur landet på en vecka, fanns egentligen bara ett alternativ. Det var att slå till, och slå till hårt.

Nu vet vi att devalveringen kom i rätt tid och var till verkligt gagn för landet.

Två saker har vi lärt oss av devalveringen.

Den ena är att Sverige behöver en handlingskraftig regering. När vi fått det går det att få ekonomin på rätt kurs igen. Detta har observerats – t. o. m. utomlands – och orsakerna är uppenbara. Den kraftlösa politik under cirkus Fälldin och cirkus Ullsten som vi fick uppleva hade aldrig klarat ett beslut som devalveringen trots allt politiskt innebar.

Det andra vi lärt oss är att arbetsmarknadens parter, hyresgästorganisationer, pensionärsorganisationer och rader av representanter för företagsamheten mycket lojalt tagit konsekvenserna av devalveringsbeslutet. Vi har inte fått den serie av krav på kompensation för devalveringens effekter som olyckskorparna siade om.

Sverige har alltså en regering som man litar på. Då är man beredd att ta de uppoffringar som krävs för att få landets ekonomi i balans igen.

Fackliga organisationer, arbetsgivarorganisationer, hyresgästorganisatio-

ner och pensionärernas organisationer skulle aldrig ha vågat visa samma återhållsamhet om vi haft en regering som den som vi hade under åren 1976–1982. Då flöt den svenska skutan utan rorsman. Då måste var och en klara sitt eget eller förlora det mesta. Nu vet man att avsikten med regeringens politik är att de erforderliga bördorna skall fördelas rättvist, och då förmår man också visa samhällssolidaritet. Då vågar man det. Detta är kanske det bästa som den nuvarande regeringen gett landet – vissheten att vi har en regering. Då tar också folk på sig uppoffringar för att ställa till rätta det som gått snett.

Två stora problem har vi att lösa. Båda tar sig uttryck i att Sveriges ekonomi har stora underskott. Det visar underskotten i betalningarna till utlandet. Det visar också underskotten i statens budget.

Allvarliga är båda dessa underskott. Kanske allra allvarligast är underskotten i betalningarna till utlandet.

För bara tre kvarts år sedan varnade riksgäldsdirektören Lars Kalderén finansutskottet för att Sverige skulle förlora det högsta betyget som kreditvärdig nation – trippel A.

Skulle vi ha gjort det, hade räntorna blivit än högre, avbetalningstiderna än kortare och upplåningssvårigheterna hade blivit påtagliga. Kraftiga standardsänkningar hade tvingat sig på, och sannolikt hade de åtgärder som blivit nödvändiga måst drabba de svaga i landet. De som svarade för Sveriges upplåning utomlands började möta rent "politiska" reaktioner i de grupper som svarar för att vi kan få internationella lån.

När finansutskottet besökte riksgäldskontoret under våren 1983 fick vi veta att man på ett visst håll hade uttryckt saken så här: "Vi tvekar att låna Sverige mer pengar. Där har vi bara att välja mellan socialistiska regeringar eller inkompetenta regeringar." Varken de i utskottet som betraktar sig som socialister eller de som tydligen betraktades som inkompetenta tyckte situationen var lustig. Vi är ju trots allt svenskar allihop.

Nu sägs inte längre detta i internationella bankkretsar. Det har snabbt blivit en förändring. Så snabbt att när riksgälden under senvåren 1983 lyckades teckna ett s. k. jumbolån på 1 miljard dollar, erbjöds man ett dubbelt så stort lån. Den internationella kapitalmarknadens beredvillighet att satsa på Sverige har många orsaker – det måste man vara medveten om. Men onekligen spelar Sveriges påtagliga framgångar när det gäller att återvinna marknader en alldeles avgörande roll.

"Det svenska stålet biter" har åtminstone en ekonomisk-politisk innebörd nådens år 1983.

Detta är regeringens förtjänst. Man kan lita på att Sverige styrs igen.

Fortsätter utvecklingen lika positivt under 1984, vågar man påstå att den egentliga krisen är över. Den svenska upplåningen utomlands är nere i "normala" upplåningsnivåer. Balansen i de internationella betalningarna är i sikte. Möjligheterna att börja föra en progressiv ekonomisk politik är en realitet. Rekonstruktionen av folkhemmet Sverige skulle kunna sättas i gång igen, då den erforderliga importen kan betalas med våra egna medel, införtjänta genom att vi sålt svenska varor och svenska tjänster på de

Onsdagen den
14 december 1983

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m. m. (FiU)*

utländska marknaderna.

Vissheten om att vi kan vara där om blott något ensaka år borde inge alla progressiva hopp igen, ge oss kraften att ta de hårda tag som behövs för att vi skall bli herrar över vår egen ekonomi och för att vi skall kunna reparera de skador som de borgerliga årens ekonomiska vanstyre ledde till.

Men ännu är inte faran över. Det finns också orosmoln vid horisonten. Det är huvudsakligen samma osäkerhetsmoment som tidigare:

- Utformningen av den ekonomiska politiken i de stora OECD-länderna.
- Ränteutvecklingen i USA, där ränteläget kan pressas uppåt till följd av en kraftig ökning av de federala budgetunderskotten.
- Protektionistiska tendenser i världsekonomin orsakade av stigande arbetslöshet.
- Akuta betalningsproblem för skuldyngda u-länder som kan medföra svåra störningar i världshandeln.
- Minskad handel med OPEC-länderna, eftersom bestående lågt oljepris medför att OPEC-ländernas importbenägenhet minskar.
- Växande ekonomiska problem i statshandelsländerna innebärande minskad handel med OECD-länderna.

Sverige kan ju inte påverka något av dessa osäkerhetsmoment.

Faran är alltså inte över. Vi är fortfarande hårt trängda, och ju bättre balans svensk ekonomi är i, desto lättare skulle vi ha att klara påfrestningar som kommer genom impulserna utifrån.

Detta var det ena strategiska problemet som vi måste lösa. Vi måste göra oss oberoende av utländska långivare så fort det över huvud taget går.

Det andra strategiska problemet gäller underskottet i den statliga budgeten.

I vissa stycken är det problemet mindre än det som gäller den utländska upplåningen. Balansbrister inom landet är problem "inom familjen". Och även om "släkten är värst" kan appliceras både på svenska finansfamiljer och på de interna nationalekonomiska förhållandena, skulle en tillräckligt tuff ekonomisk politik kunna lösa alla balansproblem av inhemsk natur.

Eftersom vår blandekonomi sätter gränser för den ekonomiska politiken måste dock underskotten på statsbudgeten verkligen tas på allvar. Dels skapar underskotten väldiga "likviditeter" inom näringslivet – vi delar ju ut mer än vi tar in –, dels konkurrerar staten på lånemarknaden så att räntorna drivs upp, dels låser den stora statliga upplåningen statens handlande på ett sätt som snart kan leda till helt oacceptabla förhållanden. Vi skulle kunna hamna i den s. k. räntefällan.

Studieförbundet Näringsliv och samhälle (SNS) har en grupp ekonomer som i sin senaste rapport starkt varnar för att statens skulder växer alldeles för snabbt. Deras tes kan fattas som så att skuldbördan inte får växa snabbare än vad våra samlade resurser växer – än vad BNP växer. I annat fall skulle situationen efter hand bli helt ohållbar. Med den nuvarande nominella räntenivån – ungefär 12 % – skulle budgetunderskottet behöva minskas med ungefär 10 à 15 miljarder per år för att budgetunderskott och statsskuld inom

en femårsperiod skall komma in på en utvecklingsbana som inte är vad vi kallar explosiv.

”Detta låter inte särskilt hoppingsivande”, säger SNS-ekonomerna, ”men trots det är sanningen utan tvekan ännu mer illavarslande.” Det är nämligen så att med så stora bantningar får man också minskade statsinkomster och ökade utgifter.

SNS-ekonomerna skriver också: ”Kanske sitter vi i en sax – en skuldfälla – så att varje försök till bantning av underskottet i stället leder till en ökning av underskotten.”

Så kan alltså ekonomer se saken. Det gäller att få till stånd nya resurser för att klara de problem som redan skapats.

Det som anförts här i debatten om Olof Palmes kommentarer om den framtida ekonomin är just det att vi måste få till stånd en tillväxt i ekonomin igen.

Regeringens ansats i propositionen försöker både få till stånd utgiftsnedskärningar och åstadkomma inkomstökningar. både få till stånd arbete och göra besparingar.

Även i kärva tider finns det fördelningspolitiska problem att ta ställning till.

Inkomsthöjningarna skapas bl. a. genom en tillfällig höjning av förmögenhetsskatten. Vi får en omsättningskatt på aktier och en förändrad reavinst på dem.

Skatten på vin och sprit höjs, liksom tobaksskatten.

Tillhoppa ger detta 1 860 milj. kr. Det är såväl vanligt folks konsumtion som förmöget folks kapital som beskattas.

Ambitionen är uppenbar. Alla får vara med och bidra till saneringen av statsinkomsterna.

I praktiken är det svårt att säkert bedöma om de fördelningspolitiska effekterna är de önskvärda. Men det framstår som helt klart att regeringen gjort vad som går att göra för att få till stånd en inkomstförstärkning som fördelar bördorna rättvist.

Tyvärr är de borgerliga partierna mer eller mindre starkt motståndare till skattehöjningar som drabbar kapitalinkomster. Kapitalägarnas intressen sätts före landets. Så har det alltid varit, och så lär det alltid förbli för borgerliga politiker.

För var och en som arbetar för att landets ekonomi skall bringas i balans igen framstår det helt klart att regeringens ekonomiska politik även under flera år framöver måste leda till att skattehöjningar kommer att behöva användas för att uppnå önskade mål. Socialdemokratin får inte tveka i sådana sammanhang, men det betydelsefulla är då att de fördelningspolitiska bedömningarna vägleder när skattetrycket bedöms behöva bli ytterligare skärpt.

Det räcker nu med skattehöjningar för små och medelstora inkomstagare. Det är på konsumtionen, på produktionen och på kapitalet som en eventuell skatteskärpning får göras – inte på tjänsteinkomsterna.

Möjligen är det så att den tidigare så omtalade promsen inte är den

skattekälla som många en gång drömde om. Skulle så vara fallet bör dock skattereformerna i fortsättningen utformas såsom promsen var tänkt att verka, dvs. att beskatta alla produktionsfaktorer och inte bara arbetskraften.

Egentligen är regeringens förslag till skatteskärpningar ett bra exempel på en sådan reform – en proms i praktiken.

Den ekonomiska effekten av regeringens förslag blir kanske störst genom de utgiftsbesparingar som aktualiserats. Tillsammans innebär det att nästan 5,5 miljarder sparas.

Innebörden av besparingarna och de politiska konsekvenserna av förslagen diskuteras mer ingående vid behandlingen av de olika utskottsbetänkandena här i kammaren. Vissa besparingar är av engångsnatur. Utskottet gör den bedömningen att ca 5 miljarder är av bestående natur i jämförelse med årets långtidsbudget. Effekterna stiger under åren framöver.

Det som bör sägas i detta sammanhang är närmast att fortsatta besparingar måste vidtas under åren som kommer. Regeringen har till sitt förfogande dels statskontoret, dels riksrevisionsverket för att genomföra rationaliseringsåtgärder och bedömningar av förvaltningens effektivitet. Ett medvetet utnyttjande av dessa verk för att systematiskt ge underlag för fortsatta besparingar borde ge ordentlig avkastning. Staten satsar ju uppemot 150 miljoner årligen på revision och rationalisering. Dessa satsningar bör användas medvetet för att nå önskade besparingar på statsbudgeten.

Herr talman! Till utskottets betänkande har 10 reservationer fogats. I reservation 1 från moderata samlingspartiet, i reservation 2 från mittenpartierna och i reservation 3 från vänsterpartiet kommunisterna har uppfattningar som är alternativa till utskottsmajoritetens kommit till uttryck.

Det är att notera, herr talman, att de tre borgerliga partierna inte kunnat enas om ett gemensamt alternativ till regeringens politik. Den oenighet som blev så dyr för folkhushållet 1976–1982 upprepas här och leder till öppen polemik mellan partierna i reservationerna som är fogade till utskottets betänkande.

I moderatreservationen heter det att folkpartiets och centerns partimotioner "skiljer sig i vissa delar fördelaktigt från propositionen men innebär enligt utskottets" – dvs. moderaternas – "mening ej någon tillräckligt kraftfull omläggning av den ekonomiska politiken".

Mittenpartierna har en motsatt uppfattning om den moderata reservationen därför att den "i vissa fall saknar konkret innebörd – skulle leda till alltför stora depressiva effekter i ekonomin".

Detta senare är värt att ta fasta på. Den moderata politiken kräver ofantliga nedskärningar av de statliga utgifterna. Det är den ena sidan av saken. Den andra är att moderaterna lämnar de fördelningspolitiska effekterna helt därhän. Det hela belöper sig på neddragningar uppemot 20 miljarder i kompletteringspropositionen, vilka nu utökats med mellan 7 och 8 miljarder. Detta gör moderata samlingspartiet utan någon analys av vilka sysselsättningspolitiska effekter förslagen leder till. Inte heller finns någon analys av hur en så reaktionär rundpall mot välfärdssamhället skulle drabba folk i allmänhet.

Vi minns det motbjudande exemplet moderaterna kom med i våras, nämligen att kraftigt skära ned statsbidragen till vården av de svårt psykiskt sjuka – våra mest utsatta.

Sådana är moderaterna nu för tiden – det är bara Lars Tobisson som tycker att det är roligt. Dessa nedskärningar föreslås samtidigt som man utan att tveka vill sänka skatten för de bäst ställda och protesterar ohejdat mot alla försök att tvinga de bäst ställda att bidra till en rekonstruktion av ekonomin.

Det hedrar mittenpartierna att de inte längre vill vara med i de värsta moderata överslagen. Jag citerar utskottsmajoritetens skrivning: "Utskottet vill kraftigt understryka att de omedelbara och avsevärda negativa effekter på arbetsmarknadsläget som blir följden, om förslagen i motionen genomförs, omöjligt kan accepteras. En förenkling av den ekonomiska politiken, som innebär att problemen med underskotten i budgeten och bytesbalansen skall lösas genom en markant höjning av arbetslösheten måste klart avvisas.

Det är vidare ofrånkomligt att den fördelningspolitik motionärerna förordar leder till att bördan skjuts över från de redan välbeställda mot låg- och medelinkomsttagarna. En sådan politik är enligt utskottets mening helt oacceptabel."

Denna utskottstext räcker som motiv för att yrka avslag på den moderata reservationen. Det är två samhällssyner – för att inte säga två människosyner – som kommer i konflikt här.

Det har sagts många gånger tidigare, och det förtjänar att upprepas: I skyddet av den ekonomiska krisen försöker moderaterna skapa opinioner som skall utgöra basen för attackerna mot välfärdsstaten. Sysselsättningen betyder ingenting. Den sociala tryggheten betyder ingenting. Den ekonomiska utjämningen betyder ingenting.

Det är möjligt att en sådan politik under kortare perioder kan ha framgång bland väljarna, kan ge ett utstuderat reaktionärt parti framgångar.

I längden håller inte den politiken. Det är nämligen så att den i dag friske kan vara allvarligt sjuk i morgon. Vad betyder det då att han är höginkomsttagare i dag? Ingen kan med egna medel betala sin sjukvård när den är som dyrast.

Endast i samhällets regi kan vi klara det. T. o. m. höginkomsttagaren har nytta av ett solidariskt samhälles tjänster i en sådan situation. Även den välbetalda – med sina höga marginalskatter – kan slås ut efter en trafikolycka. T. o. m. en höginkomsttagare kan bli arbetslös – det visar ju politiken 1976–1978. Endast en politik för solidaritet och medmänsklighet kan rehabilitera den drabbade.

Exemplen kan mångfaldigas. Det är bara de extremt förmögna som har råd att ställa sig utanför ett socialt trygghetssystem. Även de mycket välbetalda har glädje av att betala höga skatter. För skatterna får alla en god social trygghet. För dem får alla en bra utbildning för barnen och en medmänsklig omvårdnad för sina gamla föräldrar.

Fortsätt ni moderater er sociala nedrustningspolitik! Det är ni som i det långa loppet står som förlorare. Ni har kommit alldeles fel när ni nu öppet valt den socialreaktionära vägen i politiken.

Nr 46

Onsdagen den
14 december 1983

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m. m. (FiU)*

I reservation 2 av mittenpartierna vidhåller man att den politik som mitten förde under sin regeringstid var framgångsrik och att om den kunnat fullföljas skulle inflationen nu varit nere på 5,5 %.

Alla vet ju att den politik som mittenpartierna förde ledde till ofantliga budgetunderskott och till sist till att den svenska valutan utsattes för en jättelik spekulation – 4 miljarder försvann ur landet på en vecka.

Det första den socialdemokratiska regeringen tvingades göra var att genomföra en devalvering i början av oktober 1982. Den prisstegringstakt som vi nu har – mellan 8 och 9 % – inkluderar effekterna av devalveringen. 4 % beräknas devalveringen ha inneburit på prisökningarna.

När alltså effekterna av devalveringen klingat ut ligger faktiskt prisstegringarna i Sverige på den nivå som regeringen uppsatt som mål, nämligen 4 %. Skälet till att det går att tro på att en så ambitiös målsättning när det gäller priserna skall kunna uppnås är den nuvarande regeringens handlingskraft och medvetna stöd här i riksdagen.

Mittenregeringen saknade handlingskraft, och dess politik möttes inte av förtroende från folkets sida. Valresultatet visar detta. Mittenpartierna bör hålla i minnet och ta till sig den enkla demokratiska principen att det inte var folkets fel att mittenregeringen föll. Det var faktiskt mittenpartiernas fel. Folket tyckte att politiken var dålig.

När det nu gäller den ekonomiska politiken kan här bara noteras att vad gäller besparingar vill centerpartiet och folkpartiet spara mer än regeringen. Dessa ytterligare besparingar drabbar inte förmögenheter och kapitalinkomster. Inte ens spekulationsinkomsterna på börserna får beskattas. Där emot skall sjukförsäkringen försämrats liksom stödet till de arbetslösa.

Det är tydligen svårt att vara i mitten – när man inte riktigt vet åt vilket håll man skall gå, men lutar åt att göra som vanligt, nämligen att gå åt höger.

Vi föreslår att reservationen avslås av riksdagen.

I reservation 3 av vpk förordas en rent expansionistisk politik. Detta gör att reservationen i enskildheter ter sig mycket sympatisk. Vpk vill satsa på mer åt fler. Det som skall betala kalaset är kraftigare beskattning av stora förmögenheter och höga inkomster, vilket från fördelningspolitisk synpunkt skulle ge större effekter än regeringens motsvarande förslag. Vidare skall mer satsas på utbyggnad av landets industrikapitet.

Problemet är bara att vill man klara våra ekonomiska svårigheter – att få balans i betalningarna med utlandet och i statens budget – kan man inte helt bortse från att de av vpk föreslagna inkomstförstärkningarna är otillräckliga och effekterna på betalningarna med utlandet klart negativa.

Kritiken att regeringen inte skulle göra något åt förmögenhetskonzentrationen och den påtagligt ökade maktkonzentrationen i näringslivet verkar åtminstone på mig besynnerlig, eftersom vi om några dagar skall diskutera förslaget till löntagarfonder i denna kammare. I den mån vpk verkligen vill vara med och göra en insats går det för sig nästa tisdag, då debatten i den här frågan är aktuell. Reservationen avstyrks av utskottet.

I reservationerna 4 och 5 av moderata samlingspartiet och mittenpartierna behandlas statsskulden och kreditpolitiken. Riksdagen har nyligen behand-

lat lagen om kreditpolitiska medel. Då som nu var de borgerliga partierna oense. Moderaterna vill mitt under den ekonomiska kris vi upplever avveckla de regleringar som finns på området, dvs. avvärja samhället vad beträffar möjligheterna att påverka kreditpolitiken. Mittenpartierna vill samma sak, men inte just nu. Reservationerna avstyrks.

I reservation 6 vill vpk ge regeringen till känna vikten av en planmässig utbyggnad av den offentliga sektorn av arbetsmarknadspolitiska skäl. Vi i majoriteten delar i sak vpk:s inställning. Men eftersom regeringens politik går ut på just detta och riksdagen redan vid flera tillfällen haft möjlighet att ta ställning till åtgärdsförslag i sammanhanget finns ingen anledning att här och nu göra speciella uttalanden. Reservationen avstyrks.

I reservation 7 av mittenpartierna görs närmast ett programmatiskt uttalande mot en ökad sysselsättning inom den offentliga sektorn. Vi delar inte den inställningen. Utskottet föreslår att reservationen avslås.

I reservation 8 kräver vpk en övergång till flerårsbudgetar och vidgade ramar för kommunerna. Eftersom den existerande långtidsbudgeten utgör ett material för långsiktigare bedömningar och det vore oklokt att som princip frånta riksdagen dess årliga budgetkontroll, finns enligt utskottets mening ingen anledning att bifalla reservationen. Förutsättningen för politiken är dock att vi har en regering som för en långsiktig politik, och det har vi.

Den kommunala beskattningsrätten av juridiska personer behandlas slutligen av vpk i reservation 9 och av moderaterna i reservation 10. Vpk vill ge kommunerna tillbaka beskattningsrätten i fråga. Moderaterna vill framhålla att det inte alls är lämpligt, eftersom det inte finns något samhällsekonomiskt utrymme för en kommunal expansion. Eftersom ett utredningsarbete pågår och avses bedrivas snabbt finns det ingen anledning för riksdagen att nu vidta några åtgärder. Båda reservationerna bör därför avslås.

Herr talman! Regeringens politik syftar till att få balans igen i den svenska ekonomin, balans i betalningarna till utlandet och balans i den statliga budgeten. Föreliggande förslag till ekonomisk-politiska åtgärder får ses som ett steg på en ganska lång väg att nå detta mål.

Det som regeringen förtjänar att berömmas för är den kraftfulla ekonomiska politik som den hittills fört. Blir vi i stånd att här i riksdagen ge vårt stöd till en fortsatt medveten politik för att nå de uppsatta målen kan ljusningen faktiskt komma ganska snart.

Regeringen har redan visat att det går att få Sverige på fötter igen. Det vi närmast har att se fram mot är de avgörande förhandlingarna mellan arbetsmarknadens parter. Kommer utfallet av dessa förhandlingar att hålla sig inom de samhällsekonomiska ramarna kommer också politiken att lyckas och Sverige är på rätt väg igen.

Insikten om detta har lett till att finansutskottet ger regeringen sitt stöd. Därför, herr talman, yrkar jag bifall till finansutskottets betänkande i alla dess delar.

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m. m. (FiU)*

Anf. 8 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Arne Gadd uppehöll sig mycket i det förgångna. Han förklarade att skälet till att det i dag behövs nedskärningar i den offentliga budgeten var den borgerliga regeringspolitiken under de sex åren. Vi har från borgerligt håll ofta hävdad att den ekonomiska krisen grundlades långt före år 1976, och vi har nu fått stöd för vår uppfattning i en skrift som Arne Gadd har all anledning att känna till, eftersom det är regeringens proposition om löntagarfonder. I propositionen beskrivs en bakgrund till löntagarfonds-förslaget som jag skall be att få citera ur:

”För svenskt vidkommande blev ju återverkningarna av den internationella ekonomiska krisen i många avseenden kraftigare än för flertalet andra länder. Detta berodde i första hand på tre faktorer.

- Eftersom Sverige är särskilt beroende av importerad olja fick oljeprishöjningarna starka negativa effekter på bytesbalansen.
- Den försämrade tillväxten och den svaga efterfrågeutvecklingen i den internationella ekonomin slog särskilt hårt mot de industriella basnäringarna.”

Det står vidare så här: ”Det löneavtal som ingicks år 1975, höjningar av arbetsgivaravgiften och den svenska kronans koppling till den stigande D-marken bidrog ytterligare till att försämma den svenska industrins konkurrensläge. Detta resulterade i stora förluster av marknadsandelar, lägre kapacitetsutnyttjande och en långsammare produktivitetstillväxt – vilket i sin tur höjde de relativa kostnaderna ytterligare.” Jag hoppas att Arne Gadd lade märke till det årtal som nämndes. Det var alltså före år 1976 som dessa problem uppstod.

Arne Gadd fördömde vidare den budgetpolitik som vi moderater företräder. Den låga nivån på hans argument framgår av att han åter tog fram förslaget att dra ned mentalvårdsbidraget till landstingen. Om mitt ansiktsuttryck förändrades berodde det på att jag häpnade över Arne Gadds måttlösa fräckhet när han mot bättre vetande hävdade att det förslaget var avsett att träffa just dem som är i behov av mentalvård.

Vi har många gånger sagt – även i debatter här i kammaren med Olof Palme – att det är fråga om en teknisk metod att minska bidragsöverföringen från staten till landstingen. Avsikten är ingalunda att landstingen skall använda sin därigenom förminskade ram till att vidta åtgärder på just detta område. Att vi väljer denna metod beror på att det är det enda sättet att åstadkomma en neddragning som även träffar det rika Stockholms läns landsting. Det skulle inte gå om vi gick den andra möjliga väg som står till buds, nämligen att dra ned på den kommunala skatteutjämningen.

Jag har velat ge detta klarläggande, därför att jag tycker att det ger en god belysning av halten i Arne Gadds argumentation. Jag skulle önska att han mer talade om framtiden och om vad vi nu skall göra för att komma åt den kris som vi alla har ett ansvar för att ta oss ur.

Anf. 9 NILS ÅSLING (c) replik:

Herr talman! Finansutskottets ordförande svingar sig som vanligt upp till onade intellektuella höjder i sin polemik. Om jag försöker sälla fram vad han här har anfört å utskottsmajoritetens vägnar finner jag för det första att den nuvarande regeringen består av en samling heroer. Jag gratulerar herr finansministern till detta stöd; det kan behövas. Jag konstaterar för det andra att det enda som regeringen har gjort är devalveringen. Den var den undermedicin som skulle lösa Sveriges alla problem. Det återkommer Arne Gadd till i otaliga sammanhang. Själv tycker jag nog att det finns anledning att föra en något mer analytisk debatt när vi diskuterar en så allvarlig fråga som samhällsekonomin och budgetsituationen.

Låt oss först stanna vid denna heroiska regering med den dokumenterade handlingskraften. Vad är det vi kan notera med Arne Gadds metod att skriva historia? Ja, handlingskraften har tagit sig uttryck i ett antal svikna vallöften. Det kan klart fastslås av regeringens handlande, och det behövs kanske inga närmare exemplifieringar. Vi har i dag 20 000 fler arbetslösa än när mittenregeringen avgick och budgetunderskottet fortsätter att växa. Lönta- garfonderna är på väg i stark konfrontation med svenskt näringsliv.

Det förefaller mig som om småföretagarpolitiken, som hade utvecklats under några år och fått till följd en blomstring och tillförsikt i småföretagarle- den, är nedlagd. Den småföretagarvänliga politiken har förbytt i sin motsats – det är snarast rent företagarfientliga insatser som nu görs.

Regionalpolitiken ligger i dag för fädot. Man glömmet den övergripande målsättningen om regional balans och ett decentraliserat samhälle. Det finns många exempel på detta.

Om man börjar analysera den av Arne Gadd omtalade handlingskraften, finner man att vi verkligen kan föra en diskussion om vad den innebär. I varje fall innebär den *inte* att man här i landet nu med tillförsikt ser framtiden an och satsar på de tillväxtskapande krafter som vi så väl behöver.

Till sist, Arne Gadd: Den centrala formuleringen i utskottsmajoritetens betänkande fanns, som jag sade, med i Fälldinregeringens finansplan. Men då bekämpade socialdemokratin den. Och socialdemokraterna gick i valrö- relsen till kamp mot de målsättningar som de i dag, när de har ansvaret, är beredda att ta en match för. Det är verkligen en helomvändning. Men jag skall vara generös – jag gratulerar till att ni sent omsider inser allvaret i situationen.

Anf. 10 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Herr talman! Om finansutskottets ordförande Arne Gadd hade lyssnat noga på debatten tror jag inte att han hade inlett sitt anförande med att försöka skylla dagens ekonomiska problem på vad som hände under åren 1976–1982. Budgetunderskottet har ju tvärtom ökat snabbare under senare år. Det är en myt att socialdemokraterna skulle ha brutit trenden mot stigande budgetunderskott. De har tvärtom låtit det öka i snabbare takt.

Jag tror inte heller att Arne Gadd, om han hade lyssnat på debatten, skulle ha påstått att den devalvering som ägde rum efter valet 1982 var framtvindad

Onsdagen den
14 december 1983

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m. m. (FiU)*

av en valutaspekulation som var en följd av mittenpolitiken. Sanningen, Arne Gadd, är att den var en följd av de mycket vidlyftiga utfästelser som socialdemokraterna gjorde under valrörelsen och av att internationella bedömare begrep att det skulle bli betydande svårigheter för socialdemokraterna att leva upp ens till en bråkdel av alla dessa vidlyftiga utfästelser.

Nu har finansutskottet en rätt drastisk skrivning om budgetunderskottet och om vad ett fortsatt stort budgetunderskott skulle kunna leda till för elände i landet. Den beskrivningen ställer vi oss bakom, men vi frågar samtidigt: Vad leder den er till för slutsatser? Vad har ni för konkreta, praktiska idéer, utöver det ganska magra sparpaket som vi i dag behandlar, när det gäller att ta itu med budgetunderskottet? Kom igen, Arne Gadd, och använd er repliktid till att tala om hur man rent konkret skall bekämpa det budgetunderskott vars nackdelar ni så utförligt beskriver!

Arne Gadd försöker här i kammaren samtidigt ge en bild av att vi är på rätt väg och att krisen snart är över. Lyckans land ligger om hörnet, menar Arne Gadd. Detta är i alla avseenden felaktigt. På just de punkter där socialdemokratin har beskrivit problemen i svensk ekonomi som särskilt svåra har utvecklingen under ett drygt år av socialdemokratisk regering varit påtagligt negativ. Arbetslösheten har fortsatt att stiga – den ligger i november på 3,3 %. Reallönerna har fortsatt att sjunka. Industriinvesteringarna har inte skjutit fart. Budgetunderskott och statsskuld har ökat.

Nej, herr talman, jag tycker att socialdemokratin skall sluta att skylla sin egen oförmåga och handlingsförlamning på andra. Ta i stället ert ansvar, när ni nu har fått majoriteten.

Anf. 11 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Finansutskottets ordförande, Arne Gadd, inledde med att kritisera borgarnas partimotioner. Det gjorde han med all rätt, och jag ställer upp på den kritiken. Men så sade han att det är borgarnas fel att besparingar nu behövs. Visst är det borgarnas fel, visst var den borgerliga regeringsperioden förfärlig för de vanliga människorna i det här landet, men det finns ett annat orsakssamband också, och det är det ekonomiska systemet och den internationella ekonomiska kris som drabbar främst västvärlden. Jag vill citera vad en uppgiven centerpartist sade en gång när vi hade en debatt om arbetslösheten hemma i länet: Du är åtminstone rättvis, Hans Petersson, som säger att det är problem med systemet också, för sossarna skäller bara på borgarna.

Naturligtvis ligger det i socialdemokratins taktik att inte attackera kapitalismen, eftersom man inte har något alternativ till den och inte vill gå vidare med socialistiska lösningar.

Så upprepar Arne Gadd vad som sägs av många nyliberaler i den allmänna ekonomiska debatten, i industritidningar och av finansbedömare, nämligen att det går bra för Sverige, eftersom exporten ökar tack vare devalveringen osv. Ja visst, det går bra för exportindustrin, men kan man säga att det går bra för Sverige utan att tala om, att arbetslösheten ökar och medför enorma kostnader för samhällsekonomin? De senaste siffrorna visar att vi hade en

ökning av arbetslösheten under november i år jämfört med förra året, och då kan man väl inte påstå att det går bra för Sverige. Det går bra för exportindustrin, men de rikedomarna kommer inte landet till del så som det behövs för att skapa nya jobb.

Jag måste fråga Arne Gadd, när han nu går så hårt åt vpk-motionerna, visserligen i ganska vänliga ordalag men dock i sak: Måste inte den offentliga sektorn få utrymme för att utvecklas och skapa nya jobb? Måste inte en samhällelig industriutveckling startas omgående? Kan Arne Gadd lita på exportindustrin och på att devalveringseffekterna skall vara kvar under nästa år? Tror han att nästa år skall ge så mycket bättre resultat i fråga om sysselsättningen än det här året?

TCO-ekonomerna har nu lagt fram sin rapport, och de säger att man möjligen kan se en utveckling i vad gäller industrisysselsättningen nästa år, men den offentliga sektorn står på plus minus noll. Och ökningen inom industrisektorn kompenseras av nytillträdande på arbetsmarknaden, så totalt kommer arbetsmarknadssituationen att vara i stort sett densamma nästa år som nu.

Dessutom får vi kritik för expansionistisk politik. Att rädda människorna undan en matprishöjning, att hålla pensionerna uppe i värde, att se till att det inte blir dyrare med medicin och andra läkemedel för vanliga människor – det är ingen expansionistisk politik. Däremot vill vi expandera på området arbete och sysselsättning. Där vill vi ha en expansionistisk politik. Men då säger Arne Gadd: Vi kan inte göra något uttalande här och nu. När skall ett uttalande göras, om inte när man diskuterar ekonomisk politik?

Anf. 12 ARNE GADD (s) replik:

Herr talman! Det var bra att Lars Tobissons leende när det gäller indragning av medel till den psykiatriska vården hade en teknisk-ekonomisk motivering. I mitt eget landsting, Uppsala läns landsting, räknar man med att kostnaderna, om man skulle genomföra den här reformen, skulle betyda 1:50 i skattehöjning. Då är alternativet med tanke på den situation man befinner sig i inom kommunerna faktiskt att dra ner på vården. Vi har helt olika synsätt, det är bara att konstatera.

Nils Åsling gjorde gällande att mittenregeringen var handlingskraftig och drog en lans för alla framgångsrika förslag som den har genomfört. Jag tycker att den bästa kommentaren till det är att låta Nils Åslings påstående stå där. Var och en som följde utvecklingen vet ju hur det gick under mittenregeringens tid. Man uppfattar er faktiskt inte som handlingskraftiga, det är bara så.

Björn Molin tog upp budgetunderskottet och sade att det var en myt att den socialdemokratiska regeringen har brutit utvecklingen. Men det är ingen myt. Att de 75 miljarderna blev 90 miljarder berodde bara på att ni hade dolt de faktiska förhållandena i kompletteringspropositionen. Regeringen var tvungen att lägga till i stort sett 15 extra miljarder för att få balans i utvecklingen.

Att tendensen har brutits kan man se på de bedömningar som görs under innevarande budgetår. De senaste budgetprognoserna tyder på att under-

skottet skulle ligga på 83–84 miljarder. Man har t. o. m. kommit ned i absoluta tal. Visst finns det uppenbara tekniska tecken på att regeringen och finansminister Feldt i detta sammanhang hittills har varit framgångsrika.

Till slut. Det viktiga i Hans Petterssons inlägg var de exempel som han gav. Men riksdagen skall ju nu under ca 20 timmar debattera dessa olika frågor, så pensionerna och matpriserna kommer nog att ventileras ordentligt.

Jag beklagar, herr talman, men min tid är tydligen ute.

Anf. 13 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Arne Gadds tid var långt ifrån slut. Det är beklagligt att han inte vill gå in närmare på en analys av de problem som Sverige står inför utan hakar upp sig på mentalvårdsbidraget, trots att han så många gånger har fått förklarat för sig hur det hänger ihop med den saken.

En neddragning av budgetunderskottet nu är det enda tänkbara sättet att undvika massarbetslöshet i framtiden. Löser vi inte i dag problemet med det offentliga utgiftsöverskottet, kommer vi i morgon att tvingas vidta med nu aktuella mått mycket långtgående åtgärder, som drabbar levnadsnivån och tryggheten i Välfärdssverige.

Att vänta med att dra ned budgetunderskottet, Arne Gadd, gör bara problemen än värre i morgon. Eftersom det strukturella underskottet hela tiden växer, duger det inte att skjuta upp anpassningen. Vår moderata politik innebär att vi angriper roten till det onda: de alltför höga offentliga utgifterna och budgetunderskottet.

Från den borgerliga oppositionens sida har vi här i debatten med uppskattning citerat de uttalanden som Arne Gadd i finansutskottets betänkande har ställt sig bakom. Där säger han att budgetunderskottet måste minskas, om inte den offentliga sektorn inom en förutsebar framtid skall behöva skäras ned kraftigt.

Men vad gör ni socialdemokrater i praktiken åt detta? Vad gör ni för att hindra att statsskuldräntorna fortsätter att växa till de totala statsinkomsternas storlek? Så länge budgetunderskottet uppgår till ca 90 miljarder – och det spelar i det sammanhanget ingen större roll om det just nu går ned eller stiger med några miljarder – ökar statsskuldräntorna med 10–12 miljarder per år. De är nu ca 60 miljarder, medan de totala statsinkomsterna uppgår till drygt 200 miljarder.

Såsom socialdemokraterna i finansutskottet själva säger betyder detta att vi inte har några tio år på oss. Långt dessförinnan är statsbankrutten ett faktum.

Vad tänker nu ni socialdemokrater konkret göra för att hejda statsskuldräntornas stegring? Svara på den frågan. Vilka åtgärder vill ni föreslå för nästa budgetår för att vända utvecklingen? Tror Arne Gadd att det räcker med att, som Olof Palme tycks förordade, lugnt luta sig tillbaka och vänta på att den ekonomiska tillväxten på något magiskt sätt skall återkomma och på att räntorna skall sjunka?

Anf. 14 NILS ÅSLING (c) replik:

Herr talman! Jag beklagar att Arne Gadd inte är beredd att föra en mer genomarbetad debatt här i dag. Vi hade faktiskt behövt ett klarläggande från socialdemokraterna i många frågor.

Jag skäms inte för Fälldinregeringarnas arbete. Tvärtom. Det finns mycket positivt att återropa i det sammanhanget, bl. a., om jag tar regeringen Fälldin III, en målmedveten politik för samhällsekonomisk balans.

Som jag sade i mitt tidigare anförande hade emellertid den regeringen en opposition, som obstruerade och bekämpade på alla sätt de besparingsförslag som lades fram. Jag har här erinrat om den finansplan som vi lade fram i januari 1982, vars formuleringar ganska mycket påminner om de formuleringar som man i dag är överens om i finansutskottet och som vi ansluter oss till. Men i januari 1982 bekämpade socialdemokraterna på allt sätt dessa formuleringar. Här har skett en tillnyktring. Låt oss konstatera detta. Att notera detta är kanske den viktigaste behållningen av denna debatt.

I sitt tidigare anförande kom Arne Gadd in på Sverige i den internationella miljön. Det är glädjande att det går bra för Sverige. Exportindustrin har hyggliga konjunkturer. Den svenska valutasituationen innebär att vi med framgång återerövrar tidigare förlorade marknadsandelar.

Jag fick nästan en känsla av att Arne Gadd vill ta åt sig äran av den amerikanska ekonomiska politiken, som i och för sig tål en diskussion från många synpunkter. En orsak till att det nu går bra är den förbättrade internationella konjunkturen. Huruvida den socialdemokratiska regeringen i Sverige har bidragit till detta förhållande, vill jag inte yttra mig om. Under alla förhållanden är det en avgörande komponent, när det nu går bra.

Det gäller nu att vi anpassar den statliga utgiftspolitiken och begränsar budgetunderskottet så att vi kan behålla den förvärvade konkurrenskraften. I detta avseende är den nuvarande regeringen inte handlingskraftig utan snarare handlingsförlamad. Vi får väl senare här av finansministern höra vilka åtgärder som man planerar för att fullfölja den inriktning på politiken som regeringen Fälldin III gav, nämligen att med kraft pressa tillbaka budgetunderskottet, vilket är en förutsättning för samhällsekonomisk balans.

Anf. 15 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Herr talman! Min uppmaning till Arne Gadd att sluta med att försöka skylla ifrån sig på andra fick snarast motsatt effekt. I stället för att tala om hur socialdemokraterna vill ta itu med det stigande budgetunderskottet påstod Arne Gadd att det faktum att budgetunderskottet har stigit så mycket kraftigare sedan socialdemokratin fick regeringsmakten beror på att mittenregeringen skulle ha dolt en del budgetposter, som sedan dök upp och medförde att budgetunderskottet ökade. Jag tycker att den sakliga debatten i detta land skulle tjäna på att finansutskottets ordförande använde sin nästa replik till att ta tillbaka detta påstående.

Sedan är det som Nils Åsling sade: Under mittenregeringen 1981/82 presenterades två besparingspaket, det senaste på våren 1982. Socialdemo-

kratin gick till val på att man skulle upphäva ett antal av de besparingarna. Så skedde också efter det att socialdemokraterna hade vunnit valet 1982. Det faktum att socialdemokraterna upphävde dessa besparingar förklarar naturligtvis att landet under det senaste året har fått ett snabbt stigande budgetunderskott.

Vi från folkpartiet menar att nyckeln till framgång för den ekonomiska politiken i dagens läge av flera skäl ligger i en stram finanspolitik. Endast genom en sådan politik har vi möjlighet att hålla inflationen nere och komma i närheten av den inflationsprognos som regeringen arbetar med. Men en stram finanspolitik är naturligtvis också nödvändig för att man skall kunna minska budgetunderskottet och därmed skapa utrymme för ökade investeringar, framför allt inom industrin.

Till sist, herr talman, vill jag säga ytterligare några ord med anledning av att finansutskottets ordförande också talade om fördelningspolitiken. Jag tycker att det borde kännas litet svårt att i så bombastiska ordalag tala om fördelningspolitik, när man har ställt sig bakom ett förslag som innebär en betydande nedskärning av anslaget till de allra fattigaste i världen, nämligen biståndet till de svältande i u-länderna.

Anf. 16 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Jag måste konstatera, att när Arne Gadd i sina anföranden och repliker så hårt går åt moderaterna, som ju här har sagt att de vill skära ned väsentligt när det gäller den offentliga sektorn, är det alldeles riktigt. Det är bra att man går emot moderaterna, för de står utanför i svensk politik. Men det pinsamma är att Arne Gadd vill gå en liten bit åt samma håll som moderaterna. Det sägs ju klart och tydligt i regeringens ekonomiska proposition, och fullföljs i finansutskottets betänkande, att först sedan den industriella sektorn har fått utvecklas och efter det att stora vinster uppstått kan man satsa på den offentliga sektorn.

Nu menar vi att man måste gå en annan väg. Man måste satsa på två saker för att komma ut ur krisen. Även den offentliga sektorn måste utvecklas. I vårt budgetförslag har vi visat hur man kan förstärka statens inkomster genom att ta in högre skatter från kapital och förmögenheter för att kunna ge t. ex. kommuner och landsting de 5 miljarder kronor, som man drog in för ett par år sedan. Dessa pengar skulle kanske betyda 30 000 arbeten ute i kommuner och landsting. Jag har nya erfarenheter från bl. a. Södermanlands län, där man tvingas dra ned och skapa arbetslöshet i brist på ekonomiska medel.

När Arne Gadd kommenterade vår reservation sade han att det inte går att göra något uttalande, eftersom det pågår en utredning. Före valet var det så mycket mer av uttalanden. Då talade man om konfiskation. Det var en felaktig borgerlig politik. Här skulle det minsann vara svängrum i stället för svängrem. Men nu går socialdemokraterna åt samma håll som de borgerliga partierna, trots att socialdemokraterna förut kritiserade dem så hårt. Om socialdemokraterna menar allvar med kritiken av de borgerliga, måste

socialdemokraterna vända näsan åt vänster och följa den väg som vänsterpartiet kommunisterna och stora delar av arbetarrörelsen i dag förespråkar.

Anf. 17 ARNE GADD (s) replik:

Herr talman! Jag beklagar att jag missförstod huvudskakningen förra gången, men jag skall försöka hålla ut, även om det ibland är psykiskt svårt.

Björn Molin menade att jag förde en fullkomlig nonsensargumentering beträffande budgetunderskottet.

När den socialdemokratiska regeringen trädde till 1982 visade det sig att den avgående budgetministern Rolf Wirtén bara när det gällde räntebeloppen hade räknat fel med 9 miljarder kronor. Detta är ett faktum. Det har debatterats här i kammaren och finns också redovisat i finansutskottets betänkande 1982/83. Man fick ge Statsföretag ett tillskott på 6 miljarder kronor, en summa som över huvud taget inte fanns med i beräkningarna. Det är klart att det hopp som formellt kan ses i de olika trycken, mellan 75 och 15 miljarder, har sin förklaring. Summan visade sig vara för låg. Detta är också ett faktum. Bara för någon dag sedan gjorde riksrevisionsverket, som officiellt gör budgetprognoserna, bedömningen att statsbudgetens underskott nu ligger på mellan 83 och 84 miljarder. Underskottet har alltså sjunkit ganska kraftigt. Det är i alla fall en framgång.

Nils Åsling talade om den kraftfulla regeringen Fälldin III, och jag tycker att han skall fortsätta att göra det. I det sammanhanget är han egentligen sin egen politiks förstörare. Ni var inte på något sätt kraftfulla. Era förslag till besparingar, som ju skulle vara ett tecken på kraftfullhet, var ju förslagen om karensdagarna, barnfamiljerna och de arbetslösa. Direkt efter valet kom ju socialdemokraterna med en rehabilitering genom sin löftesproposition, eftersom socialdemokraterna inte ville att de svaga i samhället skulle behöva betala åtstramningen. Här skiljer sig ju den borgerliga och den socialdemokratiska inställningen helt.

Vad skall ni nu göra i framtiden, frågade Lars Tobisson. Vi kommer att föra en politik som går ut på att investeringarna skall göras för att skapa arbeten. Nästa tisdag kommer vi att ha en lång debatt om löntagarfonderna, som också är ett inslag i den långsiktiga socialdemokratiska politiken. Vi kommer att föra en skattepolitik som i görligaste mån tar tillbaka när det gäller de enorma förmögenhetstransaktioner som har skett under de borgerliga åren, från ett offentligt sparande till ett privat sparande.

Detta är våra huvudinslag. Jag beklagar att det inte är möjligt att i repliker gå in mera i detalj. Nog kommer vi att få diskutera de här sakerna, nog kommer det att stå fullständigt klart för väljarna vari skillnaderna mellan moderat politik och socialdemokratisk politik består.

Hans Petersson i Hallstahammar ställde också vissa frågor. På grund av den korta talartid som står till förfogande vill jag bara konstatera att pensionerna, livsmedelssubventionerna och de andra problemen kommer att diskuteras vid behandlingen av vissa ekonomisk-politiska åtgärder. Jag hänvisar till de socialdemokratiska företrädarna i de sammanhangen.

Nr 46

Onsdagen den
14 december 1983

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m. m. (FiU)*

Talmannen anmälde att Hans Petersson i Hallstahammar anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 18 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Efter att ha tillgodogjort mig de anföranden som har hållits av den värderade oppositionen denna morgon, måste jag konstatera att umgänget mellan regering och opposition i ett avseende har förändrats, jämfört med hur det var under den borgerliga regeringsperioden. Även då utsattes regeringen för kritik. Det är oppositionens uppgift i en demokrati att med kritiska ögon granska regeringens förehavanden. Men på den tiden fanns det åtminstone en gemensam utgångspunkt, nämligen när det gällde beskrivningen av Sveriges ekonomiska läge. Den verklighet vi diskuterade var ungefär densamma. Men dagens oppositionspartier vågar sig inte på att ge en realistisk och sannfärdig beskrivning av det ekonomiska läget. De borgerliga partierna idylliserar läget före regeringsskiftet i fjol. Då var det mesta på väg åt rätt håll. Nu är allt på väg åt fel håll. När agitationen blir som allra mest upphissad, som då det gäller herrarna Tobisson och Åsling, är det den socialdemokratiska regeringen som efter ett år och två månader nästan ensam har förstört Sveriges ekonomi.

Det är därför nödvändigt, herr talman, att jag börjar med en redovisning av fakta i målet, hur svensk ekonomi såg ut i slutet av den borgerliga regeringsperioden och hur denna ekonomi i verkligheten har utvecklats under det senaste året. Jag skall lämna kalla siffror som inte ens herr Åsling kan förvanska.

År 1982 kunde vi se tillbaka på ett decennium när industriproduktionen över huvud taget inte hade ökat. Vi kunde se tillbaka på flera år av stigande arbetslöshet, på långsiktigt försämrade utlandsaffärer och växande utlandsskulder, på fallande investeringar och stigande arbetslöshet och på sex år av en nästan osannolikt snabb ökning av budgetunderskottet.

Låt mig bara som ett exempel på hur de borgerliga talesmännen nu försöker skriva om historien återge vad Björn Molin sade om orsakerna till att budgetunderskottet ökade från några få miljarder år 1976 till 80–90 miljarder i fjol. Det berodde på, sade Björn Molin, att de borgerliga regeringarna av den internationella lågkonjunkturen hade tvingats till så stora insatser mot arbetslösheten och industrikrisen. Detta skulle alltså vara förklaringen.

Men nu råkar det vara så, att en högst opartisk och objektiv instans, nämligen OECD, samarbetsorganisationen för industriländerna, har gjort en analys av faktorerna bakom försämringen av den offentliga sektorns finanser i Sverige. Även om man räknar bort alla konjunkteffekter på vårt budgetsaldo, alla utgifter för arbetsmarknadspolitik, alla försämringar på inkomstsidan som har uppstått på grund av dålig ekonomisk utveckling, så kommer man fram till att vad man kallar det strukturella budgetunderskottet har ökat mellan 1976 och 1982 motsvarande 10 % av vår bruttonationalprodukt – i dag är det 75 miljarder kronor. Enligt OECD är alltså hela uppgången av budgetunderskottet under denna period ett resultat icke av

konjunkturförsämringar och insatser i kamp mot arbetslösheten, utan av andra fenomen som har att göra med hur man hanterade statens inkomster och statens utgifter.

Under 1982, i slutet av den borgerliga epoken, förvärrades samtliga ekonomiska problem. Då sjönk industriproduktionen med nästan 1 %, och tillväxten i vår bruttonationalprodukt blev bara 0,5 %. Det ledde till att den öppna arbetslösheten steg från 2,5 % av arbetskraften 1981 till 3,1 % 1982. Den totala sysselsättningen sjönk med 0,3 %, och inom industrin fortsatte sysselsättningsminskningen med över 3 %.

Industriinvesteringarna rasade ännu en gång – med 17 %. Bostadsinvesteringarna gick ned med 9 %. Sparandeunderskottet i den offentliga sektorn ökade från 30 miljarder 1981 till 41 miljarder 1982. Den samlade nettosparkvoten i landet föll med ytterligare 1 procentenhet av bruttonationalprodukten och uppgick i fjol till bara 3 %, jämfört med 14 % av bruttonationalprodukten under första hälften av 1970-talet. Så var det då.

Men sedan dess har ändå så pass mycket hänt att vi kan påstå att utvecklingen håller på att vända. Bruttonationalprodukten stiger i år med 1,5 % och förväntas växa med ytterligare närmare 3 % nästa år. Industriproduktionen, som föll både 1981 och 1982, växer enligt konjunkturinstitutets senaste bedömning med ungefär 5 % i år och mer än 5 % nästa år. För de branscher som normalt inleder konjunkturuppgången i Sverige har omsvängningen varit mycket stor. När det gäller t. ex. massaindustrin minskade produktionen i fjol med 17 %, medan den i år ökar med 23 %.

Den största delen av industrins expansion har kommit som en följd av den förstärkta konkurrenskraft som devalveringen gav. Den effekten har kommit snabbare och varit starkare än vad de allra flesta, inkl. regeringen, räknade med. Enligt en undersökning från statistiska centralbyrån, som publicerades förra veckan, minskade Sveriges relativa kostnader per producerad enhet med hela 13 % mellan 1982 och 1983 jämfört med kostnaderna i våra 14 viktigaste konkurrentländer. Enligt en alldeles ny mätning från kommerskollegium har vårt land ökat sin världsmarknadsandel för bearbetade varor med nära 9 % sedan i fjol. Därmed har vi nu nått upp till den andel vi hade i början av 1970-talet.

Exporten av varor växer i år med åtminstone 8,5 % enligt de senaste prognoserna. Det innebär att exportökningen nästan har fördubblats jämfört med förhållandena under fjolåret – och siffrorna beträffande marknadsandelarna visar, som jag sade, klart att huvuddelen av exportökningen beror på förstärkt konkurrenskraft, bättre försäljningsförmåga, inte på att omvärlden skulle dra i gång oss med hjälp av en förstärkt världshandel, som antydde i olika inlägg här tidigare.

Samtidigt går importen tillbaka. Faktum är att importen sjunker något i år, trots att bruttonationalprodukten slår om och börjar stiga. Det visar att svenskt näringsliv nu i snabb takt återtar marknadsandelar även på hemmamarknaden.

Som en följd av den förstärkta konkurrenskraften och den därav förbättrade handeln kommer bytesbalansunderskottet att kraftigt minska – trots att vi

ökar kapacitetsutnyttjandet. För ett år sedan trodde vi på en svag nedgång i underskottet under 1983 – att vi från nivån 22 miljarder i fjol skulle hamna någonstans strax under 20 miljarder. Efter hand har vi fått göra den prognosen alltmer optimistisk. I den proposition vi i dag debatterar pekar siffrorna mot ett underskott på bara 9,5 miljarder – dvs. mer än en halvering. Och de allra senaste siffrorna som vi fått fram tyder på att underskottet i bytesbalansen kommer att bli ännu mindre när det gäller bytesbalansen i år. Detta betyder helt enkelt att vi i snabb takt är på väg att återigen bli ett land som kan försörja sig självt.

Industrins investeringar – som vi väl får betrakta som något av nyckeln till morgondagens välfärd – tycks också ha nått en vändpunkt. Före fjolårets devalvering förutspådde vi en minskning i år på 15 %. Men både produktionsökningen och den förbättrade lönsamheten visar att fallet nu bromsas upp. I år väntas minskningen bli omkring 5 %, men de stora exportföretagen har börjat öka sin investeringar. För nästa år vågar vi förutspå stigande investeringar i industrin.

Också när det gäller det viktigaste målet för den ekonomiska politiken – den fulla sysselsättningen – börjar vi nu skönja resultat. Antalet sysselsatta stiger i år igen, efter att ha fallit både 1981 och 1982. Antalet varsel om avskedanden och permitteringar minskar. Vart tredje verkstadsföretag visar i dag brist på yrkesutbildad arbetskraft. För nästa år finns det uppenbara förutsättningar för en påtaglig minskning av arbetslösheten.

Sammantaget finns det alltså i dag underlag – i form av faktiskt iakttagbara företeelser – för omdömet att den svenska industrin just nu genomgår en uppryckning och en vitalisering som den inte upplevt på länge. Den återtar förlorade marknadsandelar, export och produktion ökar, krisbranscherna blir allt färre, rapporterna om försäljningsframgångar och nyinvesteringar duggar allt tätare. Det är därför inte konstigt att optimism och framtidstro nu börjar återvända till svenskt näringsliv efter de gångna dystra åren. I Svenska Dagbladet såg jag häromdagen – trots att man hade stoppat in den på en så undanskymd plats som möjligt – en opinionsundersökning som visade på en dramatisk förstärkning av optimismen inom svenska företag. Den andel av de tillfrågade företagsledarna som uppgivit att de var "mycket optimistiska" om sitt företags framtid hade ökat från 12 % förra vintern till inte mindre än 53 % i dag. Sammanlagt var det hela 82 % av de tillfrågade företagsledarna som var "mycket" eller "ganska" optimistiska om sin framtid. Det är något att tänka på för dem som hävdar att i dag råder bara defaitism och uppgivenhet bland svenska företagare.

I det läget, herr talman, tycker man nog att det hade varit på sin plats med något litet av ödmjukhet från den politiska oppositionens sida. Vi fick ju ändå överta en ekonomi som befann sig i snabbt sönderfall. I dag har detta sönderfall upphört. Jag tycker att det med all önskvärd tydlighet framgår av den mängd siffror som jag har översköljt er med. Och det är i hög grad ett resultat av den förbättring av konkurrenskraften som följde när politiken lades om i höstas.

Men naturligtvis består denna politik inte bara av en devalvering. Vi har

försökt göra en helhetsstrategi, där vi avväger inslag av expansion och åtstramning, så att de skall balansera och stödja varandra. Samtidigt som vi förstärker konkurrenskraften och tillsammans med ett omfattande investeringsprogram bygger under en uppgång av produktionen och en förbättring av sysselsättningen, stramar vi upp budgetpolitiken och håller tillbaka den privata konsumtionen. En rad fördelningspolitiska insatser ser till att fördelningen av krispolitikens bördor äger rum efter bärkraft, vilket vi ser som en förutsättning för att pris- och kostnadsstegringarna skall kunna bringas ner till den låga nivå som vi syftar till. Ett brett program mot inflationen har satts i gång, och en rad nya och, får man nog säga, djärva grepp har tagits inom arbetsmarknadspolitiken.

Mot denna bakgrund tycker jag att någon försiktighet i oppositionens angrepp på regeringen hade varit påkallad. Men allt är fel, säger de. Devalveringen var fel, kreditpolitiken är fel, budgetpolitiken är fel, skattepolitiken är fel – och löntagarfonderna skall vi bara inte tala om. I den mån oppositionen över huvud taget erkänner omsvängningen i industriproduktion, handel och investeringar, har den skett trots regeringspolitiken och på något sätt i strid mot den.

Detta förbryllar mig en smula, herr talman. Jag skulle därför vilja fråga oppositionspartiernas talesmän: Vad är då orsaken till den ekonomiska uppgången det senaste året? Vad är det då som gör att börsen stiger och optimismen påtagligt ökar i näringslivet?

Och en annan sak: Varför tror ni att den politik som ni nu förespråkar och som alltför mycket liknar den som ni fick tillfälle att demonstrera under de för svenskt näringsliv så dystra åren 1976–1982 skulle få så mycket bättre effekter i dag än vad den fick under de åren? Jag vill gärna precisera den sista frågan. Såvitt jag förstår av era motioner, är det ganska precis samma politik som ni bedrev före 1982 som ni nu vill fortsätta med. Ja, ni nästan stoltserar med ett slags konsekvens i hur ni vill föra den ekonomiska politiken.

Sedan är det kanske också förvånande att de borgerliga partierna fortsätter med den från den gångna regeringsperioden så beprövade seden att presentera sinsemellan helt olika ekonomisk-politiska förslag och riktlinjer. Jag har svårt att inse att detta innebär någonting annat än att ni är precis lika regeringsodugliga nu som ni var då.

Moderaterna vill t. ex. skära ner u-hjälpen i förhållande till regeringens förslag, men den tilltänkta koalitionspartnern folkpartiet vill tvärtom öka den. Centern går på regeringens linje då det gäller försvarsanslagen, men folkpartiet och moderaterna vill öka försvarsutgifterna. Centerpartiet vill bevara livsmedelssubventionerna helt intakta, medan de båda andra vill skära ned dem mycket mer än vad regeringen har föreslagit. När det gäller inkomstskatterna är det naturligtvis moderaterna som skiljer ut sig från de båda övriga genom att vilja ge större skattelindringar för de högavlönade. Centern stödjer delar av regeringsförslagen vad gäller reavinstskatten på aktier och ROT-programmet inom byggsektorn, medan de båda andra avvisar förslagen. När det gäller arbetslöshetsförsäkringen hamnar de tre borgerliga eventuellt tilltänkta regeringsbröderna på helt olika linjer om

Onsdagen den
14 december 1983

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m. m. (FiU)*

försäkringens ersättningsnivå. Samma oenighet finns t. ex. när det gäller besparingarna på utbildningsdepartementets område, och när det gäller industripolitiken skall moderaterna skära ner rakt över, men det går de båda mittenpartierna inte med på.

Man undrar vad för slags regeringspolitik som skulle bli resultatet om ni hamnade i samma regering igen. Antingen måste ju något parti ta befälet – och det har Ulf Adelsohn och Lars Tobisson förklarat att de tänker göra, och då blir det moderaternas politik rakt igenom, det blir synd om både Molin och Åsling –, eller också blir det den minsta gemensamma nämnaren – och då blir det ingenting alls, då blir det precis som det var under många år under den borgerliga tiden, att ingenting görs därför att ni inte kan komma överens om några vettiga åtgärder.

Nu vill jag med det här inte hävda att alla de förslag om budgetpolitiken som oppositionen har fört fram i sina motioner är oacceptabla eller felaktiga ur regeringens synpunkt. Tvärtom har det under riksdagsbehandlingen visat sig att det varit möjligt att nå en betydande enighet på ett antal punkter om utgiftspolitiken liksom också om förstärkningar av statsinkomsterna. I ytterligare ett antal fall har trots – eller kanske snarare tack vare – splittringen mellan oppositionspartierna majoritet uppnåtts för den politik regeringen har föreslagit. Den absoluta merparten av regeringens förslag till sanering av statsfinanserna ser således ut att kunna genomföras. Jag vill därför uttrycka mitt erkännande av att oppositionspartierna i dessa delar låtit sakliga överväganden styra sitt handlande.

Oenigheten mellan regeringen och oppositionen ligger därför på ett annat och mera djupliggande plan. Vänsterpartiet kommunisterna och centern förenas därvid i en gemensam ovilja att inta bestämda ståndpunkter i fråga om den ekonomiska politiken, annat än i så måtto att beslut som upplevs som impopulära eller obehagliga måste undvikas.

Naturligtvis visar vpk i det avseendet det absoluta mästerskapet, enligt principen vi vill ha allt nu och betala senare – kanske. Men också centerpartiet intar, som jag tidigare visat, ett antal för de egna partiintressena bekväma ståndpunkter, samtidigt som man naturligtvis vill bevara intrycket av att man ändå hänger med i det allmänna borgerliga skallet mot regeringen för att den inte skär ner budgetunderskottet tillräckligt hårt och tillräckligt snabbt.

Moderaterna och folkpartiet visar däremot borgerlig politik av den rätta ullen, får man förmoda. Deras linje är att det måste göras en drastisk nedskärning av statsutgifterna. Det motiveras med att huvudfienderna är den offentliga sektorn och dess underskott.

Vad som framför allt slår en vid genomläsning av moderaternas och folkpartiets motioner är hur litet möda som lagts ner på att redovisa vilka effekterna av förslagen skulle bli, framför allt när det gäller välfärdens fördelning och på tillväxten och sysselsättningen. Det verkar mest troligt att de borgerliga partierna velat förbli i okunnighet om de effekterna. I annat fall borde de knappast ha kunnat lägga fram de här förslagen.

Låt oss se på moderata samlingspartiets motion. Dess alternativ till

regeringens politik ger en bild av nyliberalismens syn på frihet och rättvisa som är ganska avskräckande. Först säger man nej till alla regeringsförslag som avser att nå en fördelning av krispolitikens bördor efter bärkraft. Vi vill att de som skördat stora vinster av devalveringen skall bidra till de gemensamma insatser som måste göras mot Sveriges ekonomiska kris, men moderaterna går emot den tillfälliga höjningen av förmögenhetsskatten, skatten på aktiehantering och den skärpta reavinstskatten på aktier.

Vilka är det då som skall betala för den moderata krispolitiken? Ja, i vanlig moderat ordning är det de som bor i hyreslägenheter, de arbetslösa, som dessutom skall bli många fler, de sjuka och de handikappade. Man lyckas dessutom rikta ett litet slag mot sin mest omtyckta måltavla, fackligt organiserade löntagare, genom att slopa skatteavdraget för fackföreningsavgiften.

Nu har moderaterna hävdat att allt det här kan göras utan att människorna märker det. Välfärdssamhället kan i stora delar avskaffas därför att det mest består av "rundgång", säger moderaterna. En rad sociala insatser skulle alltså kunna upphöra därför att de kan ersättas med sänkta skatter. För medborgarna skulle detta t. o. m. leda till en högre standard och bättre levnadsvillkor än i dag.

Frågan är då: För vilka tänker moderaterna sänka skatten? Enligt det förslag som de lagt fram går skattesänkningen nästan helt till höginkomsttagarna och särskilt dem som skaffat sig stora underskottsavdrag. Man vill minska progressiviteten i skatteskalen ännu mer än enligt skattereformen. Man vill införa en långtgående indexreglering av skatteskalen, och man vill om igen tillämpa en obegränsad rätt att göra skatteavdrag av alla de slag, uppenbarligen även för avancerad skatteplanering.

Resultatet av den här fördelningspolitiken blir kraftigt vidgade klyftor.

Vi har gjort beräkningar som visar att för en vanlig industriarbetarfamilj i ett normalt inkomstläge leder moderaternas förslag till att den disponibla inkomsten, dvs. inkomsten efter skatt, blir ungefär 3 700 kr. lägre per år jämfört med regeringens politik. För en familj med höga inkomster innebär däremot moderatförslaget en ökning av de disponibla inkomsterna med 3 800 kr. om året jämfört med regeringsförslaget. Man frågar sig: Hur ökar friheten för människor i normala inkomstlägen, när de blir av med räntebidrag, får försämrade sjukförsäkring osv? Och hur skapar man rättvisa med en sådan fördelning av välfärden?

Innebörden är enligt min mening ganska klar: Moderaterna vill låta låg- och medelinkomsttagarna ensamma betala för de förstörda statsfinanserna. De välbeställda, moderaternas egna kärntrupper, slipper undan helt – det är de höglönade, de friska, de som bor i eget hus och de som inte heller är fackligt organiserade. Det är den moderata idealbilden av medborgarna, och den idealbilden vill man nu belöna med stora ökningar av deras levnadsstandard.

Men detta räcker inte som redovisning av effekterna av den politik man föreslår. Den kommer också att medföra en utomordentligt kraftig ökning av arbetslösheten. Hur stor ökningen blir är svårt att exakt ange. Moderaterna

skall ju i januari återkomma med preciseringar av sina olika nedskärningar. Dessutom har man nog räknat fel på en del ställen när det gäller saldoeffekterna av sina förslag.

Men även med dessa oklarheter är det uppenbart att den finanspolitik man förespråkar mycket snabbt kommer att leda till en ökning av arbetslösheten som för nästa år kan uppskattas till minst 50 000 personer. Det blir en följd både av att moderaternas nedskärningar kommer att minska hushållens realinkomster och därmed deras köpkraft och av att moderaterna vill slopa en rad arbetsmarknadspolitiska insatser.

Denna kraftiga uppgång av arbetslösheten får flera konsekvenser, inte bara sociala problem, utslagning av människor ur arbetslivet, utan också att moderaternas så stolt proklamerade och manligt kärva besparingsprogram fullständigt havererar. Skulle vi få en så här kraftig ökning av arbetslösheten nästa år rakar de offentliga utgifterna automatiskt i höjden genom ökade kostnader för arbetslösheten, för socialhjälpen och för industrier i kris. Samtidigt urholkas de offentliga inkomsterna genom att skatteintäkterna minskar.

Fru talman! I detta avseende är erfarenheterna både från vårt eget land och från industriländerna i stort helt entydiga: Det går inte att förbättra statsfinanserna genom en ensidig åtstramningspolitik som leder till arbetslöshet. Det blir mycket lätt en ond spiral, där ytterligare sänkningar av köpkraften ökar arbetslösheten ytterligare och ger ännu sämre statsfinanser. Det är också därför OECD – som ju knappast är en organisation som gjort sig känd för någon särskilt lättsinnig syn på budgetpolitiken – under senare år enträget har uppmanat sina medlemsstater att inte begagna sig av en ensidig åtstramningspolitik för att förbättra statsfinanserna.

Regeringen har också för sin del dragit slutsatsen att den ensidiga åtstramningsvägen inte är framkomlig. Den uppnår inte de statsfinansiella målen men medför ökade klyftor och sociala spänningar genom att driva upp arbetslösheten. Och därmed blir det också omöjligt att nå de samförstånds lösningar som krävs om vi skall kunna hålla tillbaka pris- och kostnadsstegringarna och upprätthålla konkurrenskraften.

Därför kan jag inte undgå att sammanfatta mitt intryck av borgerlig politik, ledd av moderata samlingspartiet, som en politik som inte leder till sanerade statsfinanser och lägre inflation, utan som riskerar att i stället öka obalanserna och instabiliteten, medföra fortsatta försämringar av statsfinanserna och ökade prisstegringar.

Den politik vi sätter emot detta är en politik där en uppstramning av finanspolitiken kompletteras med en radikal förstärkning av konkurrenskraften och en stimulans av utbudet genom riktade åtgärder. På det sättet får vi en ökad efterfrågan både på varor och arbetskraft, och därmed skapas förutsättningar att sanera statsfinanserna och förbättra bytesbalansen utan att öka arbetslösheten. Genom en aktiv arbetsmarknadspolitik, sänkningar av marginalskatterna och aktiva insatser för att avindexera den svenska ekonomin påverkar vi ekonomins utbudssida på ett sätt som bidrar till att hålla tillbaka inflationen. Man kan säga att vi försöker återupprätta och

modernisera det klassiska Rehn-Meidnerska receptet om en stram finanspolitik parad med utbudspolitik i syfte att lösa upp de målkonflikter som otvivelaktigt finns mellan sysselsättning och stabila priser. Det är en svår balansgång – det erkänns – men att döma av vad som har hänt hittills har resultatet varit någorlunda tillfredsställande.

Detsamma gäller budget- och kreditpolitiken. Det genomgående temat i debatten här och i de borgerligas motioner är, som sagt, dels att budgetunderskottet måste skäras ned, dels att det under den socialdemokratiska ledningen åter håller på att öka. Men detta är inte sant. Tvärtom visar underskottet nu, för första gången sedan vi senast hade en socialdemokratisk regering, tendenser till att sjunka. Jag vill upprepa detta: För första gången sedan 1976 finns det tendenser till att budgetunderskottet börjar gå ned.

Fjolårets budgetunderskott blev sålunda något mindre än vad man tidigare trodde. För det gångna budgetåret blev det 87 miljarder kronor. Den senaste prognosen för innevarande budgetår tyder på att det kommer att stanna på en något lägre nivå. Det betyder att underskottet sjunker realt och som andel i bruttonationalprodukten. Skulle vi ta bort räntorna, betyder det naturligtvis att en mycket kraftig minskning har skett under de här åren. Det betyder också att den offentliga sektorn, när vi räknar in andra beståndsdelar – åtgärderna då det gäller kommunerna och ATP-systemet – nu ökar sitt sparande igen efter många år av kraftig nedgång.

Samtidigt som vi får en viss lättnad genom det förhållandet att budgetunderskottet inte längre ökar lägger vi nu om kreditpolitiken, så att en allt större del av statens upplåning kan äga rum utanför banksystemet. Det betyder att vi jämfört med tidigare år dämpar ökningen av penningmängd och likviditet påtagligt. På det viset kan vi också dämpa inflationstrycket och förbättra våra möjligheter att nå det mål vi har satt upp: en halvering av inflationstakten under loppet av nästa år.

Allt tyder också på att inflationen är på väg nedåt. I år kommer den att bli ungefär 9 %. Finansutskottets ordförande redovisade för en stund sedan att den egentliga innebörden av detta är att den underliggande inflationen nu kraftigt avtar. Inflationen är dessutom – om jag får tillåta mig att påpeka det – lägre än den var under de sex borgerliga åren, då den i genomsnitt uppgick till 10,5 % per år.

Fru talman! Den viktigaste uppgiften i den ekonomiska politiken under den närmaste tiden är att se till att nedgången av inflationen fortsätter och blir permanent. Därför har regeringen lagt fram ett omfattande program mot inflationen. Det är ett program som försöker attackera en rad olika faktorer bakom prisstegringarna och inte nöjer sig med en steril åtstramningspolitik av det slag som tycks vara oppositionens enda recept.

Innebörden av denna politik är att marginalskatterna sänks både 1984 och 1985 för praktiskt taget alla heltidsarbetande. Genom en omlagd finansiering av skattereformen blir det möjligt att undvika en höjning av arbetsgivaravgifterna nästa år.

För att öka flexibiliteten, smidigheten, på faktormarknaderna har vi intensifierat den s. k. bristyrkesutbildningen. Bolagsskatten reformeras och

Nr 46

Onsdagen den
14 december 1983

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder.
m. m. (FiU)*

sänks, vilket befrämjar kapitalets rörlighet. Vi förbereder insatser för att säkra råvarutillförseln till vår trävaruindustri.

Nästa år kommer en rad olika statliga utgifter att avindexeras eller begränsas genom ett tak för hur mycket de kan öka. Det bör ge praktiskt taget alla medborgare starka skäl för att hålla nere prisstegringarna för att på det sättet bevara realvärdet av de olika berörda bidragen och transfereringarna.

Men, som vi har sagt från regeringens sida, för att kunna bekämpa inflationen med kraft och effektivitet måste regeringen få hjälp av en rad olika grupper och instanser i samhället. Vi kan inte klara det enbart med den ekonomiska politiken. Här hänger det också på hur man agerar i företag, kommuner och organisationer. Men jag tycker att vi har fått betydande stöd redan nu. En rad kommuner kommer att tillämpa samma budgeteringsprinciper som staten, dvs. lägga ett tak på budgetposter och anslag under nästa år. De allmännyttiga bostadsföretagen och hyresgästföreningarna har gjort upp om rekordlåga hyreshöjningar för 1984 och därmed lagt tak för inflationen på en väsentlig del av vår totala konsumtion.

Lägger man till detta det faktum att den importerade inflationen torde bli låg och att kostnadsläget i företagen förbättras av den mycket snabba ökningen av deras produktivitet måste vi dra slutsatsen att det finns mycket goda förutsättningar att nå inflationsmålet 4 % under loppet av 1984.

Men ytterligare en förutsättning är att den kommande vårens avtalsrörelse resulterar i nominella lönepåslag som är förenliga med den målsatta inflationstakten. Avtalsrörelsen är det nålsöga genom vilket krispolitiken nu måste pressa sig för att kunna ge de önskade långsiktiga förbättringarna av vårt ekonomiska läge.

För att avtalsrörelsen skall resultera i en kostnadsstegring som inte försämrar vår konkurrenskraft måste tre förutsättningar uppfyllas. För det första måste vi införa löntagarfonder, så att de största vinsterna fördelas på ett mera rättvist sätt. Vi kan inte begära att löntagarna skall hålla tillbaka lönekrav och konsumtion samtidigt som en liten grupp redan mäktiga och förmögna kapitalägare blir ännu mäktigare och förmögnare. För det andra måste de ökade vinsterna utlösas i en uppgång av investeringarna. Som jag tidigare har visat tyder allt också på att industriinvesteringarna börjar öka igen nästa år.

Men för det tredje måste vi inse att vi som nation aldrig kan få ut mer i lön för vårt arbete än vad andra faktiskt är villiga att betala i ersättning för vad vi producerar. Det avgörande är nu att kostnaderna för svenska produkter inte stiger mer än i andra länder som konkurrerar med oss på världsmarknaden. Och i de länderna har man till priset av en hög arbetslöshet kraftigt pressat ner takten i kostnads- och prisstegringarna. Om vi skall kunna göra det andra länder däremot inte förmår – pressa ner arbetslösheten – måste vi behålla den konkurrenskraft vi nu skaffat oss.

Det är dessutom så, att utsikterna att börja förbättra levnadsstandard och realinkomster ökar, om vi kan hålla igen på ökningen av de nominella inkomsterna. Det finns vid det här laget många års bittra erfarenheter av hur i

kronor och ören stora lönehöjningar snabbt ätits upp av nya prisstegringar, som fördärvat köpkraft och levnadsstandard och till slut också sysselsättningen. Därför borde avtalsrörelsen inriktas på att skapa de bästa möjliga förutsättningarna för bättre reallöner till minsta möjliga kostnad för produktionen och sysselsättningen. Jag är fylld av tillförsikt att det skall lyckas.

Fru talman! Jag har redovisat ett antal omständigheter som gör att vi kan se med ökad optimism på framtiden. Samtidigt vet vi – och skall inte ett ögonblick dölja – att många svåra steg återstår. Vi måste fortsätta att bedriva den nu inledda politiken med stor konsekvens och stor stramhet. Vi måste långsiktigt även besegra obalansen i den offentliga ekonomin. Det är därför viktigt att undvika överord om hur ljus framtiden blir och om hur snabbt vi kan komma därhän att vi kan säga att vi har nått fram till balans och tryggad sysselsättning i Sverige.

Icke desto mindre har vi nu tagit ett avgörande steg bort från den dystra utveckling vi hade under 1970-talets andra hälft och under de första åren på 1980-talet. Produktionen stiger, utrikeshandeln förbättras och sysselsättningsläget ljusnar. Det är därför inga överord att säga: Nu är vi på rätt väg.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 19 LARS TOBISSON (m):

Fru talman! Finansministerns anförande var som ett tal inför Högsta Sovjet, långt, fullt av produktionsstatistik och klätt i en förskönande språkdräkt. Jag får ändå säga att det är trevligt att lyssna på finansministern, som, till skillnad från finansutskottets ordförande, är beredd att sakligt diskutera uppläggningsen av den ekonomiska politiken.

Man blir något förvånad över den bild av verkligheten som finansministern försöker frammana. Det är ju ändå så, att den ekonomiska utvecklingen i så många avseenden har gått mot det sämre. Bruttonationalproduktens ökning förutsades i våras av regeringen bli ca 2 %. I den proposition vi i dag behandlar har den i all tysthet värderats ner till bara 1 %. Det är faktiskt så, Kjell-Olof Feldt, att sysselsättningen f. n. är betydligt lägre än den var för ett år sedan. Arbetslösheten är högre, det kan man väl inte komma ifrån. Inflationen är både högre än den var för ett drygt år sedan och mer än dubbelt så hög som i viktiga konkurrentländer.

Industriinvesteringarna fortsätter i år att sjunka och är nu lägre än på 25 år, och som jag anförde tidigare har man anledning att vara pessimistisk även inför nästa år.

Bostadsinvesteringarna fortsätter att sjunka och kommer att göra det även nästa år. Det är orsaken till de uppvaktningar som nu förekommer från bostadsfackets sida. Det allvarligaste tror jag ändå är att de offentliga utgifterna fortsätter att växa i accelererande takt. Detta är det grundläggande problemet i vår ekonomi.

Finansministern frågade vad som är orsaken till att industriproduktionen och exporten dock ökar. Jag skall ge honom mitt svar. Orsaken är för det

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m. m. (FiU)*

första naturligtvis den draghjälp vi får utifrån, från – observera det – borgerligt styrda länder som USA, Japan, förbundsrepubliken Tyskland och Storbritannien. Dessa har, till skillnad från socialistiskt styrda länder, nu ordentlig kraft i sin ekonomi. Dessutom har vi naturligtvis fått ett förbättrat kostnadsläge inte bara på grund av den socialdemokratiska devalveringen, utan även till följd av de devalveringar som genomfördes under den borgerliga perioden.

Problemet är att vår kostnadsutveckling nu är så snabb – snabbare än i konkurrentländerna – att den fördel vi har skaffat oss tyvärr hotar att bli temporär, att bli kortvarig. Vi kommer i så fall att inom kort stå inför förnyade problem i stället för att allting skulle ljusna och bli så vackert framöver.

Finansministern tackar oppositionspartierna för att vi i alla fall stöder regeringens förslag om utgiftsminskningarna. Han har tidigare uttryckt skepsis om huruvida vi verkligen skulle göra detta. Jag noterar nu detta erkännande. Vår ståndpunkt är att det behöver sparas mycket mer. Det är – jag upprepar det – ett ovanligt tacksamt utgångsläge för finansministern att i parlamentet ha en opposition som är beredd att göra betydligt mer när det gäller utgiftsminskningar än vad faktiskt regeringen har föreslagit.

Regeringen försummar enligt min uppfattning den långsiktiga utvecklingen och koncentrerar sig på stabiliserings- och fördelningspolitiken. Jag skall återkomma till fördelningsfrågorna i mitt nästa inlägg. Jag skall nu bara ta upp vad finansministern sade om arbetslösheten. Han påstod att en neddragning av budgetunderskottet med 15 miljarder, som vi föreslår, skulle leda till en ökning av arbetslösheten med 50 000 personer. Kjell-Olof Feldt tycks tro att det är möjligt att upprätthålla sysselsättningen utan att angripa budgetunderskottet från utgiftssidan. Men det är i grunden fel. Arbetslöshetsproblemet beror inte på ett för litet budgetunderskott eller en för liten ökning av de offentliga utgifterna. Om det vore så, skulle vi i dag inte ha något problem. Tvärtom skulle vi tillsammans med andra länder som har stora budgetunderskott – Belgien, Danmark och Italien – ha en enastående hög sysselsättning. Men så är inte fallet, som alla vet. Finansministern tycks ha fått sambanden mellan orsak och verkan i ekonomin om bakfoten.

För ekonomisk tillväxt krävs en uthållig industriell expansion. Då är det nödvändigt att dra ner budgetunderskottet. Endast genom besparingar och genom att minska de offentliga utgifterna kan vi sänka inflationstakten. Bara på denna väg kan vi få ner räntenivån och skapa utrymme för näringslivets tillväxt. Kjell-Olof Feldt tycks helt bortse från de dynamiska effekter som åstadkoms genom att staten minskar sin kreditefterfrågan, genom att löne- och marginalskatterna sänks och genom att näringslivet ser att politikerna klarar budgetpolitiken.

Om Kjell-Olof Feldt menar allvar med sina anklagelser mot oss är han faktiskt skyldig att förklara, hur det kan komma sig att regeringen genom sitt eget åtstramningspaket, omfattande drygt 7 miljarder, medvetet tänker öka arbetslösheten med 25 000 personer – enligt det beräkningssätt som finansministern använder.

Anf. 20 NILS ÅSLING (c):

Fru talman! Kjell-Olof Feldt säger att vi i oppositionen stoltserar med någon sorts konsekvens och avser då situationen före resp. efter valet. Vad man än vill säga om socialdemokratin, så kan man inte berömma regeringspartiet för att ha intagit en konsekvent hållning i sin politik före resp. efter valet. Det är en ganska anmärkningsvärd skillnad de facto mellan regeringspartiets agerande nu och dess agerande i valrörelsen i fjol. I övrigt tycker jag att det är trevligt att finansministern här visat vilja till att etablera en dialog och att sakligt debattera den ekonomiska politiken.

Kjell-Olof Feldt utgår från en OECD-analys. Att den offentliga sektorns utveckling och ökningen av strukturella förändringar är så betydande beror naturligtvis i ganska stor utsträckning på den automatik i transfereringarna som vi haft här i landet och som i hög grad har gjort att våra ekonomiska problem ackumulerats. Det är väl om vi är beredda över partigränserna att ta itu med problemen.

Jag erinrar mig att när vi diskuterade det här tidigare hade socialdemokratin, det dåvarande oppositionspartiet, inget alternativ. Det är skönt att vi nu har kommit så långt att vi verkligen är beredda att ta itu med automatiken i transfereringarna.

Det är en ganska ljus bild som finansministern målar upp. Han säger att BNP stiger, liksom industriproduktionen, och att vi har fått en bättre konkurrenskraft. Ja, det är riktigt och värt att notera; det ger underlag för betydande optimism, även om uppgången t. ex. när det gäller skogsindustrin i oroande hög grad är beroende av den extremt höga dollarkursen. Men det finns naturligtvis i den internationella konjunkturen i dag en utveckling som är mycket gynnsam för vissa delar av den svenska industrin.

Detta kommer att leda till ökade investeringar – det har finansministern säkert rätt i, det hoppas jag. Och detta leder till slutsatsen att kapitalmarknadens funktion blir en strategisk fråga under nästa år. Kommer industrins behov av investeringskapital att kollidera med den statliga upplåningen? Det är ytterligare en omständighet som aktualiserar den strama finanspolitik som i mycket hög grad sätter sin prägel på den här debatten.

Finansministern säger vidare att sönderfallet i ekonomin har upphört. Men det är väl att ta i. Vi har ju helt enkelt ett ackumulerat länebehov, olösta problem när det gäller det statliga budgetunderskottet. Det är så att säga den latent inflationsskaran, och det är väl att ta till överord att säga att problemen nu är över.

Devalveringen var en helhetsstrategi, säger finansministern. Ja, men devalveringens effekter och det slutliga resultatet beror ju helt och hållet på eftervården. Hur lyckas vi ta till vara de konkurrensfördelar som devalveringen onekligen gett? Där kommer vi återigen tillbaka till budgetpolitikens centrala roll.

Den fråga som jag skulle vilja ställa till finansministern här i dag – för att han litet utförligare skulle uppehålla sig vid detta – är om han anser att de hittillsvarande linjerna när det gäller budgetpolitiken är tillfredsställande. Är takten i begränsningen av budgetunderskottet tillfredsställande? Tydligen

Nr 46

Onsdagen den
14 december 1983

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m. m. (FiU)*

Onsdagen den
14 december 1983

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m. m. (FiU)*

anser regeringschefen det, att döma av det uttalande som flera talare har citerat här i dag.

När jag jämför statsministerns uttalande om att ytterligare besparingar inte är nödvändiga med finansministerns uttalanden här drar jag den slutsatsen att den stora klyftan i svensk politik inte finns mellan de borgerliga partierna – som i stort sett är överens om färdriktningen – utan inne i det socialdemokratiska partiet. Sett ur allmänpolitisk synvinkel är det ganska oroande, för det slumpar sig ju faktiskt så att socialdemokraterna sitter i regeringsställning, och det är ingen bra grund för att utöva regeringsmakten att partiet är så djupt splittrat som det uppenbarligen är. Vi märker mycket tydligt i utskotten i det här huset att socialdemokratin i dag är splittrad beträffande många centrala frågor.

Finansministern säger att centern inte vill medverka till obehagliga besparingsbeslut. Vi tycker att det här sparpaketet är illa konstruerat, och vi vill hänvisa till vårt budgetalternativ från januari och till den omständigheten att vi kommer tillbaka om mindre än en månad med en värdering av den budgetproposition som då läggs fram. Vi menar att man bör ta ett samlat grepp när det gäller budgetpolitiken och inte ägna sig åt den tuvhoppning som regeringen gör, med sitt sparpaket.

Vi sparade f. ö. 12 miljarder i ett sparpaket i regeringen Fälldin III. Vilken var finansministerns inställning till det sparpaketet?

Anf. 21 BJÖRN MOLIN (fp):

Fru talman! Finansministern uppehöll sig i sitt anförande rätt mycket vid det förflutna. Låt mig påminna om att budgetunderskottet har ökat kontinuerligt ända sedan 1970 med undantag för ett enda budgetår, 1975/76, och det har sin speciella förklaring. Budgetunderskottet har fortsatt att öka sedan valet 1982 med ca 10–12 miljarder kronor, från 75 till ca 86 miljarder kronor.

Jag sade i mitt första anförande att även de icke-socialistiska regeringarna har ett ansvar för den här utvecklingen med stigande budgetunderskott. Men självfallet har den socialdemokratiska regeringen ett betydande ansvar för att budgetunderskottet har fortsatt att öka efter valet 1982.

Jag tycker att de försök som har gjorts här från socialdemokratisk sida att skylla ifrån sig när det gäller ökningen av budgetunderskottet under de senaste åren är ganska ynkliga. Sanningen är ju att trenden mot stigande budgetunderskott hittills icke har brutits; tvärtom har man låtit underskottet öka i snabbare takt på grund av återtagna och senarelagda besparingar jämfört med mittenregeringens besparingspaket. På 14 månader har budgetunderskottet ökat med drygt 10 miljarder kronor. De åtgärder som nu föreslås för att minska budgetunderskottet ger knappt 5 miljarder kronor.

Det är klart att vi från folkpartiets sida anser att det är bra att den socialdemokratiska regeringen i sin proposition nu föreslår ett antal besparingar, och vi ger också vårt stöd till dessa besparingsförslag, med undantag för nedskärningen av hjälpen till de fattiga länderna. Men vi menar att detta inte är tillräckligt.

Finansministern hänvisade till en OECD-undersökning som visade att större delen av ökningen av budgetunderskottet hängde samman med strukturella faktorer i budgeten. I detta sammanhang skulle jag vilja fråga vad regeringen gör för att komma till rätta med det här långsiktiga problemet. Det kan väl ändå inte vara så att man föreställer sig att de besparingar som nu föreslås och som uppgår till ca 5 miljarder kronor skall räcka? Jag begär inte något svar när det gäller detaljerna i budgeten. Jag förstår att man inte nu kan lämna sådana besked, men jag tycker att finansministern skulle kunna säga någonting om vilken målsättning regeringen har när det gäller att minska underskottet i statsbudgeten.

Oenigheten och villrådigheten inom socialdemokratien och inom regeringen på den ekonomiska politikens område har i den här debatten egentligen fått ett rätt patetiskt uttryck.

I propositionen och i finansutskottets majoritetsskrivning finns mycket drastiska formuleringar om riskerna med ett bestående stort budgetunderskott. Man säger att det kan leda till drastiska och långtgående omprövningar av den offentliga sektorns storlek. Vi står nu inför valet, sägs det i finansutskottets skrivning, att omedelbart vidta åtgärder för att minska underskottet eller att senare tvingas acceptera att den offentliga sektorn skärs ned. Jag skulle kunna redovisa ganska många skrivningar med samma innebörd. Samtidigt vill emellertid landets statsminister i den återopade intervjun i Veckans Affärer försöka tona ned problemet med budgetunderskottet.

Jag läste en intervju med Kjell-Olof Feldt i Göteborgs-Posten, vilken jag tolkade på ungefär samma sätt som när det gäller det som Kjell-Olof Feldt och Arne Gadd sade här i kammaren i dag om att vi är på rätt väg och att det finns anledning till optimism. Detta kan ju uppfattas som att regeringen tycker att man redan har gjort tillräckligt för att komma till rätta med budgetunderskottet. Om regeringen anser sig kunna komma ned till ett budgetunderskott på 83 miljarder kronor, som var den aktuella siffran som finansministern nämnde, vill jag fråga: Är man nöjd med detta?

Jag tycker inte att det finns fog för den här beskrivningen av att svensk ekonomi har tillfrisknat eller är på väg att tillfriskna. Vi har fortfarande en hög arbetslöshet. Vi får i år sjunkande reallöner, investeringarna ligger kvar på en mycket låg nivå – även om de skulle öka något under 1984 – och budgetunderskottet och statsskulden ökar. Folkpartiet har ju en annan uppfattning om inflationen under nästa år.

Fru talman! Om vi nu är på rätt väg, om anpassningen av kostnadsläget i Sverige verkligen innebär att vi återställer vår internationella konkurrenskraft, är det mycket viktigt att vi kan behålla den konkurrensfördelen. F. n. ökar priserna på svenska verkstadsprodukter i en årstakt på bortåt 10–12 % medan producentprisökningen i viktiga konkurrentländer som USA, Japan och Västtyskland ligger på kanske bara 2 %. Detta sammantaget med LO:s aktuella lönekrav är fakta som jag tycker borde dämpa finansministerns optimism och belåtenhet något.

Onsdagen den
14 december 1983

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m. m. (FiU)*

Anf. 22 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Fru talman! Finansministern var i sitt anförande mycket värtalig beträffande den ekonomiska utvecklingen, framgången på exportmarknaden och de ökade vinsterna i bolagen. Det här är saker som jag också hade med i mitt huvudanförande, där jag pekade på att detta är fakta i dagens ekonomiska verklighet. Men det är bara en sida av saken.

Den andra sidan – som jag bedömer som den allra mest väsentliga och allvarliga – är att arbetslösheten kvarstår och t. o. m. ökar. Jag hävdar att man inte kan göra en seriös bedömning av den ekonomiska politikens utveckling utan att ta med det faktum att arbetslösheten kvarstår och fortfarande orsakar samhället stora kostnader. Man kan inte förenklat säga att det går bra för Sverige bara för att det går bra för exportindustrin.

Det diskuteras om man skulle kunna föra en expansiv politik eller inte – och så dömer man snabbt ut vår politik som expansiv. Men det är den inte. Jag håller med om att det kanske vore lämpligt att föra en debatt om huruvida det inte borde föras en ännu mer expansiv politik, men den politik som vi i dag lägger fram förslag om är balanserad i förhållande till regeringens. Vi har valt att lägga fram sådana förslag som skyddar de sämst ställda när det gäller fördelningspolitiken men också ger utrymme för den offentliga sektorns tillväxt. Det är fjärran från det som finansministern sade, nämligen att vpk kräver nu och vill betala senare. Han påstod att vi skulle ha något slags världsrekord i ansvarslöshet. Det är en direkt osanning. Men jag skall inte gå alltför långt i mina angrepp på finansministern, utan jag tolkar honom så att han faktiskt inte har läst våra förslag.

Förslagen är följande: Vi vill förstärka inkomsterna utöver vad regeringen har föreslagit genom en höjd reavinstbeskattning på aktier, vi vill ha en höjd omsättningsskatt på börsaktier, vi vill ha en skärpt engångsskatt på förmögenheter och vi vill riva upp skatteöverenskommelsen. – Detta ger inkomster på 13,7 miljarder utöver regeringens förslag.

Sedan vill vi spara litet mer än regeringen genom att avbryta projektet JAS, den s. k. dyrgripen. Vi menar att det fortfarande är möjligt att avbryta det projektet, som kommer att kosta samhället enorma pengar – ingen vet hur mycket. Men denna barlast kommer att vara förödande för den ekonomiska utvecklingen framöver.

Sedan yrkar vi avslag på en del föreslagna nedskärningar. Det gäller t. ex. u-landsbiståndet. Vi tycker vidare att man skall uppfylla vallöften till pensionärerna. Vi vill inte ha försämring vad gäller läkemedel och patientavgifter. Vi tycker att SJ skall få behålla sina investeringspengar – det saknas medel för att utveckla den kollektiva trafiken. Vi vill inte göra besparingar på skolans område. Vi vill behålla livsmedelssubventionerna. Vi vill också yrka avslag på vissa besparingar inom arbetsmarknads- och bostadsdepartementens områden.

Detta sammantaget – inkomstförstärkningar och besparingar – gör att vi får råd att återbetala de 5 miljarder till kommuner och landsting som borgarna drog in och som regeringen tillsammans med oss kritiserade mycket hårt – medan regeringspartiet fortfarande var i opposition.

Varför vill vi då betala dessa pengar till kommuner och landsting? Varför är det så viktigt? Jo, därför att vi inte delar regeringens uppfattning att man först måste låta industrisektorn expandera för att se om man möjligen får råd att utveckla den offentliga sektorn, utan vi menar att en utveckling av de kommunala och landstingskommunala sektorerna har en central roll i kampen mot arbetslösheten. Vi tycker att man skall lämna tillbaka de här pengarna, så att kommuner och landsting kan sätta i gång olika projekt, bemanna vårdavdelningar, utveckla barnomsorgen och vidta andra åtgärder som ger jobb och social nytta och minskar arbetslösheten.

Detta har vi täckning för i vårt budgetförslag. Här ligger alltså ingen som helst ansvarslöshet, det innebär ingen räkning utställd på framtiden. Så som regeringens förslag och vårt motförslag nu ligger har vi täckning för vartenda öre. Men det drabbar naturligtvis de rika och börsspekulanterna långt värre än vad regeringen vågar föreslå. Det är det som är den springande punkten, och det är där den politiska och ideologiska skillnaden ligger. Vi vill ta från de rika för att få till stånd en utveckling som bringar ned arbetslösheten, men det törs inte regeringen.

Anf. 23 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Lars Tobisson tyckte att mitt anförande hade en kommunistisk anstrykning genom att det innehöll produktionssiffror och, om jag förstod det rätt, klädde fakta i en förskönande språkdräkt. Om det är så att kommunistkracken griper Lars Tobisson av sådana anledningar kan jag förstå varför han ser löntagarfonderna som ett hot mot demokratin och friheten. Behövs det inte mera för att få Lars Tobisson att se Kremles murar växa upp här i riksdagshuset tycker jag att han skall tänka om i fråga om sin agitation i löntagarfondsfrågan.

Jag vet uppriktigt sagt, fru talman, inte om det lönar sig att vi bråkar om statistiken. Jag menar att sysselsättningsläget har förbättrats, att inflationen i år är lägre än vad den var motsvarande period fram till regeringsskiftet i fjol, att arbetslösheten nu bromsas upp medan den under 1982 steg kraftigt osv. Men vi brukar ju inte komma så långt när vi försöker oss på den typen av statistisk exercis.

På en punkt skulle jag ändå vilja försöka få klarhet i var moderaterna står. Det är när det gäller orsaken till förbättringarna. Nu erkänner Lars Tobisson, även om det sker litet motvilligt, att det ändå på några punkter i dag går bättre i Sverige. Det skulle tydligen helt och hållet bero på den internationella konjunkturuppgången. Men förklara då varför vi ökar våra marknadsandelar med mellan 8 och 10 % i år! Förklara varför vi kan hålla tillbaka importen trots en påtaglig ökning av produktionen och aktiviteten i ekonomin! Dessa förbättringar av vårt marknadsläge måste ju ha någon annan orsak än en internationell konjunkturuppgång.

Är det ändå inte så att det som har hänt är att vi har fått andra konkurrensförutsättningar, att svensk industri är bättre rustad än ni trodde – kanske också bättre rustad än vi trodde – för att ta itu med en ny period av tillväxt och utveckling?

Onsdagen den
14 december 1983

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m. m. (FiU)*

Om det är så, är det inte då bättre att även oppositionen erkänner att industrin kanske är i ett ganska gott skick, att den har skäl att tro litet på framtiden? Borde inte omsorgen om nationens väl och ve göra att man på den punkten inte försökte injaga onödig oro och skräck i folk – detta så mycket mera som företagen själva inser det?

Nils Åsling talade om att vara konsekvent före och efter valet. Jag tar mig faktiskt friheten, fru talman, att berätta – även om min blygsamhet egentligen skulle förbjuda mig det – att den högläsning ur löntagarfondspositionen som Lars Tobisson stod för i själva verket var en högläsning ur min lilla skrift Ett konkret och handfast program, som vi lade fram före valet; den återfinns nästan ordagrant i min löntagarfondsproposition.

Jag vill nämna detta därför att vi redan före valet i en skrift som spreds i ganska stor upplaga gjorde klart att det redan före 1976 fanns problem. Även under den socialdemokratiska regeringstiden hade många av våra ekonomiska problem börjat synas. Men vad jag ville visa i den skriften – och det står jag fast vid än i dag – var att den borgerliga politiken var ett helt felaktigt recept att lösa problemen, att ni skapade nya problem och förvärrade dem som fanns. Jag har inte för ett ögonblick förnekat att den svenska industrins problem hade sina rötter långt djupare än i den borgerliga regeringspolitiken. De uppstod inte när ni övertog regeringsmakten i oktober 1976. Jag har ingenting att dölja i det avseendet, Nils Åsling, beträffande historieskrivningen.

Jag instämmer också med Nils Åsling på en annan punkt. Inte heller jag anser att problemen över huvud taget är över. Jag vill tvärtom understryka att de slutliga resultaten av t. ex. devalveringen återstår att utvärdera. Vi befinner oss bara i det första steget av den ekonomisk-politiska strategi som vi har lagt upp. Det är det andra steget som vi nu försöker genomföra, nämligen att konsolidera ställningarna genom att få ned inflationen och trygga sysselsättningen i företagen.

Beträffande ökningen i budgetunderskottet de senaste åren vill jag säga till Björn Molin att det tyvärr låg gamla räkningar som vi var tvungna att betala. Det allra besvärligaste och på sitt sätt mest förvånande var att min företrädare, Rolf Wirtén, hade räknat fel på statens ränteutgifter. Dessa har vi fått räkna upp med nästan 9 miljarder kronor. Enbart det förklarar faktiskt uppgången av budgetunderskottet. Vidare upptäckte vi att Svenska Varv omedelbart måste få uppemot 5 miljarder kronor för att inte gå i konkurs, och det var inte förutsett. Det var heller inget stort inslag i den borgerliga valrörelsen att det låg sådana räkningar och väntade på nästa regering. Det hörde jag aldrig vare sig Björn Molin eller någon annan borgerlig företrädare tala om. Men vi fick alltså ta hand om dessa räkningar. Trots att vi har bedrivit en mycket hård budgetpolitik och genomfört icke obetydliga skattehöjningar har vi inte kunnat klara allt. Men vi har ändå klarat upp mycket av det vi fick överta.

Jag har inte, Björn Molin och andra borgerliga talesmän, påstått att svensk ekonomi är frisk, men jag påstår att febern börjar sjunka. Det är ännu en bit kvar tills temperaturen är normal och hälsans rosor har återvänt på

patientens kinder. Det gör att jag är utomordentligt försiktig med att utropa någon som helst seger i det arbete vi håller på med.

Vpk har gjort sig mödan att ställa upp en numerisk tabell som visar att man för ett slags budgetpolitik. Det brukar inte alltid vpk besvara sig med. Det är bara det att 10 miljarder kronor av de skattehöjningar ni föreslår är helt orealistiska och aldrig kan tas ut. Om aktiemarknaden pålades 10 miljarder i beskattning skulle kurserna rasa i botten. Ni skulle aldrig få in dessa pengar. Man måste väl ändå ha något begrepp om de realiteter som ligger bakom siffrorna. Det går inte att kasta sig över en marknad av detta slag med den här typen av våldsamma skattehöjningar utan att kurserna går i botten. Ni skulle aldrig få in ens bråkdelen av pengarna. Vad ni håller på med är bara ett slags fönsterskyltning.

Slutligen, fru talman, några ord om synen på budgetunderskottet, som uppenbarligen är oppositionens stora nummer i denna debatt. Varför gjorde inte ni allt det ni nu anser kan göras när ni hade makten? Ni uppträder som ett barn som har kastat ut badbollen i vattnet och sedan står och skriker åt någon annan att hämta in den. Ni skjuter också förbi målet. Vi har aldrig sagt att vi inte skall ta ned budgetunderskottet. Frågan är bara hur och med vilka metoder. Ni vill, påstår ni, göra det med hjälp av kraftiga och snabba nedskärningar av statsutgifterna, även om det skapar arbetslöshet och går ut över välfärd och rättvisa. Det spelar ingen roll för er – budgetunderskottet skall tas ned snabbt. Vi menar att den politiken inte ens kommer att leda till det åsyftade resultatet. Vi anser att det måste finnas fyra element för att budgetunderskottet skall kunna minska.

Det första är att vi för en politik för tillväxt och ökad sysselsättning – och det gör vi.

Det andra är en effektivisering av den offentliga verksamheten – sparsamhet i vanlig, gammaldags mening. Den politiken hade ni i och för sig inlett, men vi fullföljer den och driver den hårdare. Dessutom tar vi bort automatiken på alla de områden där vi kan göra det.

Det tredje elementet är faktiskt att direkt skära ned utgifter. Det har vi föreslagit i denna proposition, och vi har delvis fått ert stöd för det.

Det fjärde är att vi måste försöka hitta de möjligheter som finns att öka statens inkomster, dvs. höja skatten på de områden där detta är möjligt att göra utan att andra mål för vår ekonomiska politik hotas. På denna punkt får vi mycket litet stöd av er.

Alla dessa fyra element – tillväxt och sysselsättning, besparingar, nedskärningar och ökade inkomster – krävs. Det är efter dessa vägar som vi arbetar, och de kommer att leda till resultat – det kan jag försäkra.

Anf. 24 LARS TOBISSON (m):

Fru talman! Det är betecknande att Kjell-Olof Feldts tankar omedelbart går till löntagarfonder när jag i lättsam ton nämner Högsta Sovjet.

Med anledning av vad finansministern sade beträffande min förklaring till att industriproduktionen och exporten ändå går bättre vill jag påminna om att jag inte bara talade om draghjälp utifrån, utan också, Kjell-Olof Feldt,

Onsdagen den
14 december 1983

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m. m. (FiU)*

om den kostnadsfördel som svensk industri har fått genom flera devalveringar. Jag nämnde i detta sammanhang också att problemet är att denna fördel snabbt äts upp genom den snabbare prisstegringen här i landet.

Kjell-Olof Feldt återkom inte till sina anklagelser mot oss moderater för att vilja skapa arbetslöshet. Jag noterar då att han tycks tillfredsställd med den argumentation som jag förde.

Jag skulle vilja vända på steken och höra efter om finansministern tror på vad han själv tidigare skrivit om budgetunderskottens och den växande statsupplåningens negativa effekter på sysselsättning och penningvärde. Eller backar regeringen när den inte klarar av att genomföra sina intentioner i den praktiska politiken även från sin syn på de grundläggande sambanden i ekonomin?

Finansministern påstod i sitt huvudanförande att vår politik skulle leda till att en industriarbetarfamilj skulle förlora några tusen kronor medan en höginkomstfamilj skulle få ungefär lika mycket mer. Det resonemanget bygger på beräkningar som först åberopades av Olof Palme i löntagarfondsdebatten med Ulf Adelsohn och som sedan förekommit i pressen. Dessa räkneexempel är emellertid ointressanta, eftersom de baseras på en felaktig och direkt vilseledande metodik. Urvalet av moderata besparingar och skattesänkningar är godtyckligt gjort och därför missvisande. Jag skall ge några exempel på detta.

Vårt förslag till sänkt ersättningsnivå i sjuk- och föräldraförsäkringen beräknas kosta mer för industriarbetarfamiljen, trots de lägre inkomsterna. Förklaringen är att den familjen antas ha nästan dubbelt så många sjuk- och föräldraledighetsdagar som höginkomsttagarfamiljen. Det finns naturligtvis ingenting som säger att det skall vara på det viset.

Vårt förslag till nedtrappade räntebidrag påstås höja hyreskostnaden för industriarbetarfamiljen med 1 900 kr. Höginkomsttagarfamiljen däremot antas bo i ett hus utan räntebidrag – vilket naturligtvis höjer kostnadsläget – men skulle därigenom inte beröras i detta sammanhang. Nu finns det låginkomsttagare som bor utan räntebidrag och höginkomsttagare som bor med räntebidrag. Detta visar egentligen subventioneringens avigsidor. Det visar också att finansdepartementets kalkyler är godtyckliga. Det gäller även på skattesidan.

Det är beklagligt att behöva konstatera att osakligt gjorda beräkningar nu används av självaste finansministern för att angripa vår politik för en sanering av statsfinanserna. Det är dubbelt beklagligt eftersom man angriper en politik som bl. a. riksbankschefen, en lång rad socialdemokratiska ekonomer och de ekonomiskt kunniga medlemmarna av regeringen – jag tror inkl. Kjell-Olof Feldt – i grund och botten slåss för. Våra besparingar är just från fördelningsynpunkt välmotiverade. De innebär, som jag tidigare sagt, att vi lånar mindre från våra barn och barnbarn. De centrala fördelningspolitiska konflikterna står i dag mellan vår generation och nästkommande generationer och mellan den privata och den offentliga sektorn. Vår inställning är att vi i vår generation själva skall betala för det vi kostar på oss och att offentliga transfereringar och konsumtion skall hållas tillbaka till förmån för löneök-

ningar till dem som skall arbeta oss ur krisen.

Jag skulle vilja sammanfatta vår uppfattning om vad som krävs inom den ekonomiska politiken med att som viktigast beteckna en sänkning av budgetunderskottet genom att man bantar statsutgifterna. Och jag vill till slut fråga Kjell-Olof Feldt, om regeringen avser att genomföra några fler utgiftsminskningar under mandatperioden än dem som vi hittills sett; de kommer faktiskt inte att gå igenom helt och fullt, eftersom delar av den socialdemokratiska riksdagsgruppen revolterar. Det är väl inte mycket värt att tala om splittring på den borgerliga sidan när man inte ens förmår att hålla ihop sitt eget parti och sin egen riksdagsgrupp. Får vi se fler sådana förslag, eller har spararna i finansdepartementet gett upp kampen i rosornas krig?

Anf. 25 NILS ÅSLING (c):

Fru talman! Finansministern åberopar sina skrifter om löntagarfonderna som bevis för att han har hållit en konsekvent linje före och efter valet. Jag skall erkänna att det inte är något tvivel om att socialdemokratin, även om vägen har varit slingrig, nu har hamnat i den situationen att ett löntagarfonds-förslag skall behandlas här i kammaren. Så till vida har man varit konsekvent.

Men om jag tar ett annat område som kanske på sitt sätt berör gemene man ännu mer direkt, nämligen sysselsättningen, är det bestickande hur finansministern och andra socialdemokrater, när de skall berömma sig av sin misslyckade sysselsättningspolitik, hänvisar till totalt ökad sysselsättning men glömmer nämna att vi månad för månad nödgas registrera ökad arbetslöshet. Nu uttrycks alltså ambitionsnivån för socialdemokratin när det gäller sysselsättningen som minskad ökningstakt i arbetslösheten. Tala om konsekvens! Det är kanske inte så underligt att Lars Tobisson fick associationen till ett annat parlament, där den marxistiska dialektiken spelar en större roll än i den här kammaren.

Vi har centrerat debatten väldigt mycket kring budgetunderskottet och besparingarna. Utan tvivel är det stora budgetunderskottet det som oroar i eftervärden efter devalveringen. Det är det som egentligen kommer att avgöra om devalveringen ger den effekt för vår konkurrensförmåga och därmed för sysselsättningen som vi eftersträvar. Där försöker finansministern gång efter annan skylla på den tidigare regeringen. Han talar om att Svenska Varv hade en dold räkning på 5 miljarder etc. Jag har tidigare haft tillfälle att här i kammaren säga att den socialdemokratiska regeringen under ett år har öst 13–14 miljarder över de statliga företagen på ett anmärkningsvärt kritiklöst sätt. Man har så att säga förskottat framtida förluster utan att vidta nödvändiga åtgärder för att effektivisera den statliga sektorn. Jag skall inte ta upp frågan om möjligheten av att börsnotera statliga företag och därmed utnyttja den allmänna riskkapitalmarknaden för dem. Det här området har man medvetet eller omedvetet på ett anmärkningsvärt sätt misskött och därmed själv bidragit till att blåsa upp budgetunderskottet. Kom inte och dra detta exempel igen!

Det borde nu finnas förutsättningar att pressa tillbaka budgetunderskottet. Förutsättningarna är, som jag sade tidigare, radikalt förändrade på så

Onsdagen den
14 december 1983

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m. m. (FiU)*

sätt att den här regeringen till skillnad från den förra har en opposition som är beredd att medverka till att pressa tillbaka budgetunderskottet. Jag har tidigare sagt att centerpartiet för sin del är berett att ta sitt ansvar och medverka i detta. Vi återkommer med vårt budgetalternativ i januari.

Vi är dock oroade av en del tendenser i de åtgärder regeringen har vidtagit för att t. ex. styra upplåningen utanför banksystemet. Vi vet ännu inte hur hushållen kommer att reagera på allemanssparandet, men vi vet en sak: kapitalströmmarna kommer sannolikt att dras undan från mindre företag, lokala marknader etc., vilket vi finner ganska oroande. Detta är ytterligare en anledning för oss att markera att budgetunderskottets nedpressande är en central politisk fråga.

Sedan är naturligtvis hela inflationsutvecklingen oroande. Finansministern hänvisar till en relativt tillfredsställande utveckling, som han säger. Han jämför med den genomsnittliga inflationsutvecklingen i vårt land under tidigare år. Men det väsentliga och det avgörande är ju vår inflation sedd i relation till inflationen i vår omvärld och till OECD-genomsnittet. Man kan knappast komma ifrån att vi f. n. ligger dubbelt upp mot OECD-genomsnittet när det gäller inflation, och det är minsann ett memento att ta varning av.

Beträffande budgetunderskottet skulle jag till sist vilja säga att det finns anledning att söka samförstånd här i kammaren och att söka få till stånd en konstruktiv debatt i finansutskottet. Jag vill inte påstå att den debatt som har föregått det betänkande vi nu behandlar har varit särskilt konstruktiv, idérik eller på något sätt ägnad att flytta fram positionerna, men vi är för vår del beredda att medverka till en sådan debatt, om regeringen bara visar en konkret vilja och slutar att markera sin tveksamhet inbördes och de motsättningar som uppenbarligen sätter sin prägel på det socialdemokratiska partiet i dess arbete.

Jag skulle också vilja säga: Sluta med försöken att avveckla småföretagspolitiken, sluta med att avveckla regionalpolitiken, sluta med att avveckla jordbrukspolitiken för Norrland!

Detta är också väsentligt för att kunna upprätthålla ett förtroende, så att vi kan föra en dialog och lösa de angelägna frågor vi har framför oss.

Anf. 26 BJÖRN MOLIN (fp):

Fru talman! Finansministern sade att oppositionen gjorde budgetunderskottet till ett huvudnummer i den här debatten, och det har vi gjort. Det beror på att det är detta som är bakgrunden till hela den här diskussionen. Orsaken till att regeringen nu har lagt fram förslag om minskning av u-hjälpen, om nedskärning av livsmedelssubventionerna, om förändring av indexeringen av pensionerna, om höjda kostnader för läkemedel osv. är ju att också regeringen oroar sig för budgetunderskottet. Det är alltså detta som är utgångspunkten för dagens debatt.

Då har vi ställt frågor, först till finansutskottets ordförande och sedan till finansministern: Vad har socialdemokratin för ambitioner när det gäller budgetunderskottet? Vi noterar de skrivningar som finns i propositionen och i utskottsbetänkandet, där man uttrycker en stark oro över det stora

budgetunderskottet. Vi håller med om den beskrivningen, men vi tycker att de åtgärder som man föreslår är otillräckliga. Mot den bakgrunden vill jag för sista gången upprepa frågan: Vad har regeringen för ambition när det gäller budgetunderskottet?

Om man nu genom dessa åtgärder lyckas minska underskottet med 5 miljarder och kommer ner till låt oss säga 80 miljarder, är det tillräckligt? Kjell-Olof Feldt sade i sitt senaste inlägg att patienten – jag antar att det var samhällsekonomin – fortfarande hade feber men att febern hade gått ner litet grand.

Skall man då dra slutsatsen att det är samma medicin i små doser som skall ges för att febern skall gå ner ytterligare och att det betyder att vi har anledning att räkna med ytterligare några smärre besparingar i statsbudgeten? Jag använder ordet smärre, för jag tycker att det är smärre besparingar, bl. a. jämfört med de besparingspaket vi presenterade från mittenregeringens sida.

När jag frågade Arne Gadd, hade han två svar på frågan om vad socialdemokratin skulle göra ytterligare för att ta itu med budgetunderskottet. Det ena var löntagarfonder och det andra var skattechöjningar. Däremot nämnde han inte några ytterligare besparingar.

Jag tycker fortfarande att finansministern är skyldig oss svaret. Hur klarar man problemet med budgetunderskottet i en uppåtgående konjunktur, som vi alla hoppas att vi skall få? Vi hoppas ju att det skall bli fart på investeringarna och att det därför blir en ökad kreditefterfrågan. Hur klarar man en sådan situation, om budgetunderskottet ligger kvar på uppemot 80 miljarder kronor? Har kanske finansministern något förslag om tvångssparande i fickan som dyker upp någon gång nästa år i så fall?

Fru talman! Kjell-Olof Feldts och socialdemokratin dilemma är naturligtvis att man är fångad mellan å ena sidan den vidlyftiga löftespolitiken under valrörelsen förra året och å andra sidan en insikt i vad den ekonomiska verkligheten kräver. Man lovade att löntagarna, pensionärerna och barnfamiljerna alla skulle få det bättre, bara socialdemokratin vann valet, men de har också alla nu fått erfara den besvikelse som blir resultatet av grusade förhoppningar och svikna löften, därför att löftespolitiken inte tålde en konfrontation med verkligheten.

Folkpartiets ekonomiska politik kännetecknas, i motsats till regeringens ekonomiska politik, av att vi säger detsamma nu som vi gjorde före valet förra året. Vi vill stärka näringslivets internationella konkurrensförmåga. Vi vill skapa ett förmånligare investeringsklimat, och vi vill rejält minska budgetunderskottet, framför allt genom utgiftsnedskärningar.

Anf. 27 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Fru talman! Finansministern använde, som han sade, kommunisternas sifferexercis för att avvisa våra förslag om ingrepp mot aktiespekulanter och andra, som vi anser har råd att betala, och talade om hur fasansfullt det skulle bli om våra skatteförslag drevs igenom.

Då måste jag ställa frågan: Är finansministern anhängare av en sådan

Onsdagen den
14 december 1983

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m. m. (FiU)*

våldsamt förmögenhetsutveckling som har skett på aktiebörsen sedan de sista åren på 1970-talet? Bakgrunden till våra förslag om skatt på aktieomsättning, som nu ändå har godtagits i princip av regeringen, är ju den att så sent som 1979 uppgick omsättningen på Stockholmsbörsen till ungefär 2 miljarder kronor vad gäller aktiehandeln. I år är den uppe i 70 miljarder kronor. Det betyder att omsättningen har ökat med 3 500 %, och jag tycker att det är en förmögenhetsbildning som det faktiskt finns skäl att gå in i när det fattas pengar i statskassan.

Så säger finansministern att 10 miljarder skulle allvarligt förändra förutsättningarna för aktiebörsen. Näväl, vår ökning ligger på 6 miljarder.

Jag konstaterar att finansministern tycker att det är rimligt att man för vanliga människor, arbetare och tjänstemän, lågavlönade, pensionärer, barnfamiljer och allt vad ni vill, alla som behöver äta, beskattar maten med 20 %, vilket drar in 18 miljarder. Men han tycker inte att man skulle kunna beskatta aktiehandeln med 10 %. Regeringen drar in bara 1 %, vilket i år betyder ungefär 700 miljoner.

Är det rimligt att 20 % skatt ligger på limpan och bara 1 % på aktien? Jag tycker inte det.

När vi nu på ett som jag tycker ansvarsfullt sätt och med full respekt för budgetunderskott och räntebetalningar har lagt fram ett balanserat förslag, försöker finansministern förringa räkneexemplen. Det är ett sätt att komma ifrån den ideologiskt springande punkten: Vilken väg skall landet ta sig ur krisen? Skall det ske på det sätt som regeringen, de borgerliga och SAF föreslår, dvs. att man först låter industrisektorn expandera och sedan ser om man får råd med en offentlig sektor? Eller skall man använda två ben? Jag vill betona att vi säger "två ben" – vi vill också ha en utveckling av den industriella sektorn. Men vi tror att det i dagens läge, när investeringarna uteblir och utlandsinvesteringarna ökar, fordras samhälleliga insatser för att få också den utvecklingen till stånd.

Jag vill slå fast, eftersom budgetunderskottet har diskuterats så mycket här, att vi inte på något sätt negligerar budgetunderskottet eller räntorna. Men vi tror inte att man kan komma till rätta med budgetunderskottet utan att komma till rätta med underskottet i fråga om arbetstillfällen. Vi tror att vägen ut ur krisen för vårt land på relativt kort sikt eller medellång sikt är att man skapar arbetstillfällen, så att den ekonomiska aktiviteten kommer i gång och samhället slipper kostnaderna för arbetslösheten. Vi måste ändå betala stora pengar för alla de människor som inte har en vettig uppgift. Låt de människorna komma in i en socialt nyttig produktion i stället! Då tror jag att vi kommer närmare lösningen på problemen. Det är vänsterpartiet kommunisternas syn på dagens ekonomiska problem och den ekonomiska situationen.

Jag vill slutligen slå fast att finansministern nu befinner sig i en högerposition, och inte alls i den vänsterbur som centerpartiet försöker sätta honom i. Att påstå att finansministern skulle ha någonting med Marx att göra är en grov ohövlighet mot Marx, enligt min mening.

Fru talman! Jag kan trösta Hans Petersson i Hallstahammar med att Marx nog inte bryr sig så mycket om vad Lars Tobisson säger vid det här laget.

Apropå associationer mellan ord, Lars Tobisson: Om jag nämner ordet Pentagon, går då Lars Tobissons tankar omedelbart till Carl Bildt?

Moderaterna vill inte framkalla arbetslöshet, säger Lars Tobisson. All right, det får vi godta. Men faktum är att er politik leder till arbetslöshet, vare sig ni vill det eller inte, och det är det jag har försökt påvisa i mina inlägg här i dag. Jag skall återkomma till detta.

Lars Tobisson angriper finansdepartementet för att vi, enligt moderaterna, på ett oriktigt sätt redovisar effekterna av moderaternas politik genom att göra ett godtyckligt urval. Men det är inte ett godtyckligt urval. Det är riktigt att alla moderatförslag inte ingår i denna kalkyl, men alla viktiga inslag finns med. Framför allt har vi undantagit vissa delar som hade gett ännu större utslag. Anta att vi hade valt att illustrera med dem som blir arbetslösa med moderat politik! Då hade effekten naturligtvis blivit ännu större.

Jag vill erinra om detta med villaägarna. Jag gjorde klart att beräkningarna byggde på att höginkomsttagaren bodde i villa. Och det är ett förhållande som inte är alltför ovanligt att höginkomsttagarna bor i villor. Det lär t. o. m. vara statistiskt belagt att det är på det sättet. Frekvensen höginkomsttagare som bor i villa är högre än frekvensen höginkomsttagare som bor i hyreslägenhet.

Sedan måste jag säga till Nils G. Åsling – även om jag inte fann så mycket av substans i hans senaste inlägg – att det var litet oförsiktigt att hävda att vi hade öst ut pengar utan att göra någonting för att effektivisera de statliga företagen. Nu skall jag inte frångå Nils Åsling en viss andel i de framgångar som Svenskt Stål AB har. Nils Åsling var huvudansvarig, i varje fall formellt sett, för den omstrukturering som gjordes. Men eftersom SSAB ingick i våra omsorger för att skapa finansiella förutsättningar för fortsatt utveckling skall vi väl båda glädjas åt att Sverige nu har ett av världens bästa handelsstålföretag, som dessutom nu ger vinst, säljer på kvalitet och visar hög produktivitet.

När det däremot gäller Svenska Varv var läget att vi var tvungna att lösa ut framför allt de 35 båtar som under Nils Åslings tid hade byggts men aldrig sålts till någon. Staten hade tagit över dem på löpande räkning – 3,5 miljarder var de värderade till – och dessa båtar försöker vi nu sälja ut.

Men i fråga om varvens produktion torde vi också kunna glädja oss åt att Kockums nu kan sluta kontrakt utan särskilda subventioner på fartyg och att man har order åtminstone för ett par år framåt. Det visar väl att de statliga företagen både kan effektiviseras och drivas under i varje fall samma betingelser som varv i andra länder. Åsling skall därför inte falla tillbaka i den gamla borgerliga vanan att förfölja statliga företag, t. o. m. sådana som söker sig ut på börsen.

Jag skall återkomma till frågan om budgetunderskottet ytterligare en gång, eftersom det uppenbarligen kvarstår vissa oklarheter, som möjligen också jag har gjort mig skyldig till.

Jag tycker att man kan ta som utgångspunkt det resonemang som förs av SNS-ekonomerna i skriften Skuldfällan. De pekar på den konflikt som finns innesluten i den nuvarande situationen. Den långsiktiga utvecklingen av budgetunderskottet, som blir en följd av en stor statsskuld och snabbt växande räntor, pekar på att man måste vidta så snabba och effektiva åtgärder som möjligt mot budgetunderskottet för att få ned räntekostnaderna. Dagens underskott på 85 miljarder består till 60 miljarder av räntor, och jag vill tillägga att det framför allt är räntor på lån som är upptagna under den borgerliga tiden. SNS-ekonomerna påpekar emellertid, liksom vi gör, att om man nu försöker driva en drastisk nedskärningspolitik av det slag som folkpartiet och moderaterna påstår att de vill driva, slår detta tillbaka mot budgetunderskottet, så att det ökar igen. Under de första månaderna eller det första halvåret kan man möjligen avläsa effekter som tyder på att budgetunderskottet går ner, men när sedan arbetslösheten ökar igen, stagnationen i ekonomin inträder och inkomsterna minskar, då står man där med samma budgetunderskott och utan annat resultat än en större arbetslöshet.

De här effekterna såg vi inträffa åren 1980–1981. När de borgerliga regeringarna äntligen bestämde sig för att göra någonting åt budgetunderskottet, då valde de att göra det i en lågkonjunktur, när det inte fanns någon efterfrågan som kompenserade den efterfrågan och köpkraft som drogs bort genom skattehöjningar och nedskärning av utgifterna. På den tiden höjde ni skatter, vill jag påminna herrarna om – ni är ju så stolta över att ni slipper det nu.

Det är i detta dilemma vi befinner oss. Vi säger att vi måste bygga budgetpolitiken och kampen mot budgetunderskottet på flera led, inte bara på en neddragning av utgifterna eller skattehöjningar – eller bådadera. De båda elementen måste ingå i en politik där vi ser att vi har någon tillväxt i de övriga delarna av ekonomin. Den privata sektorn måste ge sitt bidrag till efterfrågan och till sysselsättningen för att vi skall kunna minska budgetunderskottet.

Nu drar vi ned budgetunderskottet på det sätt som man normalt definierar det: det minskar reallt sett och det minskar som andel av bruttonationalprodukten. Och påfrestningarna på kreditmarknaden minskar. Jag kan därmed besvara Björn Molins fråga om huruvida vi tror att vi klarar finansieringen. Ja, det tror vi att vi gör nästa år. Helt utan svårigheter kommer det inte att gå med tanke på den likviditet som sedan tidigare finns inbyggd i näringslivet, efter många år av inpumpning av pengar i företagen, men vi tror att vi skall klara det.

Det är på den här punkten vi tydligen inte kommer någon vart i diskussionerna, och jag har därför försökt redovisa den ytterligare.

Så några ord till Hans Petersson när det gäller vpk:s syn på skattepolitiken.

Det är riktigt att 10 % skall tas ut på aktier. Hans Petersson jämför detta med att 20 % tas ut på limpan. Men det är en orimlig jämförelse. Aktier beskattas till 90 % vad gäller utdelningen. Vi tar 40 % i kapitalvinstbeskattning. Vi har en förmögenhetsbeskattning som träffar alla stora aktieägare. Vi

inför dessutom en omsättningsskatt på aktier. Aktier är alltså relativt hårt beskattade.

Låt mig tillägga – och det kommer kanske som en överraskning för någon – att jag tycker att börskurserna nu är uppe på den nivå där de bör vara. Nu börjar nämligen börskurserna avspegla företagens verkliga värde, och skall vi ha en börsmarknad värd namnet för företagsaktier, då skall kurserna avspegla det verkliga värdet i företagen. Det har de inte gjort tidigare. Därför ser jag det inte som ett självändamål att driva ner börskurserna med de konsekvenser som det får.

Jag vill till slut, fru talman, tacka för ett slags recension som jag fick alldeles i början av debatten, att jag ville föra en saklig diskussion om regeringens ekonomiska politik. Ja, det är riktigt – det vill jag göra. Men jag hade också hoppats på att vi skulle få någon saklig diskussion om den borgerliga ekonomiska politiken, alternativet till regeringens politik, som tydligen ändå skall bestå av en borgerlig politik. Jag tycker faktiskt att ni nu är väldigt duktiga på att tala om att ni minsann vet hur man skall klara budgetunderskottet. Ni har mängder av förslag som en borgerlig riksdagsmajoritet tydligen skulle kunna genomföra. Men det är intressant, fru talman, för om vi lägger ihop de tre borgerliga partiernas förslag och framför allt inkluderar föredraget från Nils Åsling, som sitter där borta, så upptäcker vi att resultatet av deras politik i vad gäller budgetunderskottet i stort sett blir plus minus noll, om inte moderaterna och folkpartiet helt får ta befälet.

Och alla dessa frågor om rosornas krig, där några säger att vi är så splittrade och andra, framför allt Lars Tobisson, beklagar sig över att vi är alldeles för eniga i regeringen, är naturligtvis ett intet mot om man skulle försöka bunta ihop klöver och blåklint och vanlig moderat långhalm och göra något slags bukett av det. Det skulle bli en förskräcklig botanisk produkt, fru talman, som definitivt inte skulle rädda Sveriges ekonomi. Därför är det kanske bra att vi får fortsätta ett tag till i den här produktionen. Men låt oss gärna ta en diskussion om vad borgerlig ekonomisk politik är. Det skulle nog intressera många vid det här laget.

Anf. 29 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Fru talman! Jag tycker förstås att en rejäl omsättningsskatt på aktier vore ett sätt att komma åt de förmögenheter och den starka ökning av förmögenheterna som samlas hos dem som i dag är aktieägare. Det vore ett sätt att överföra medel från den sektorn till statskassan, en överföring som så väl behövs. Jag kan inte se något fel i att man försöker vidta sådana åtgärder.

Jag konstaterar att finansministern i dag säger nej till våra förslag med precis samma argument som han sade nej till att aktieskatten över huvud taget skulle införas. Det var något år sedan. I den meningen att man infört den här skatten är det naturligtvis en kapitulation. Varför är just 1 % den lämpliga nivån på den skatten? Jo, därför att man inte vågar röra aktiemarknaden. Man är så rädd om den här förmögenhetsutvecklingen. Jag tycker att det finns alla skäl att ta pengarna där de finns för att använda dem där det behövs i det läge som nu råder och mot bakgrund av den hårda debatt som

Nr 46

Onsdagen den
14 december 1983

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m. m. (FiU)*

förs om statens finanser.

Överläggningen var härmed avslutad:

(Beslutet redovisas efter behandlingen av bostadsutskottets betänkande 12.)

Anf. 30 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Till finansutskottets betänkande 18 om beräkning av särskilt basbelopp finns ingen talare anmäld.

Kammaren övergår därför nu till att debattera skatteutskottets betänkande 12 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder m. m.

Vissa ekonomisk-politiska åtgärder m. m. (SkU)

Anf. 31 KNUT WACHTMEISTER (m):

Fru talman! Under socialdemokraternas tidigare regeringsperiod – jag tänker då på åren 1973–1976 – hade jag anledning att kalla socialdemokraterna för grossister i skattehöjning. I jämförelse med vad som nu sker ter sig socialdemokraterna av 1973–1976 års modell som veritabla småhandlare. Vi har i finansdebatten tidigare i dag fått höra att regeringen under 1983 föreslagit skattehöjningar på 11 miljarder kronor och för 1984 på ytterligare 13 miljarder kronor.

En relativt liten del av dessa i sig stora skattehöjningar behandlas i skatteutskottets betänkande nr 12. Det rör sig om höjningar av förmögenhetsskatten och försäljningsskatten på motorfordon samt skogsaccisen. Därmed skulle statskassan öka med 900, 230 och 170 milj. kr. eller tillsammans 1 300 milj. kr. Jag börjar med att behandla förslaget om höjd förmögenhetsskatt.

Det första och alldeles självklara kravet på en proposition som läggs på riksdagens bord är att den inte på något sätt kan misstänkas strida mot grundlagen. Höjningen av förmögenhetsskatten, som f. ö. är unik så till vida att det blir andra gången som denna skatt höjs för ett och samma år, strider enligt min bestämda uppfattning mot andan i den del av grundlagen som förbjuder retroaktiv lagstiftning.

Om riksdagen senare i dag den 14 december eller kanske först i morgon den 15 december följer propositionen när det gäller höjningen av förmögenhetsskatten, har människor 16 eller 17 dagar av det snart gångna årets 365 på sig för att vidta de åtgärder som var och en kan anse befogade med anledning av den kraftiga skattehöjningen.

Den grupp som jag särskilt ömmar för är företagarna, som för att kunna betala förmögenhetsskatten måste ta ut en orimligt hög lön. Att så åderlåta ett företag på pengar – alla andra kostsamma nya pålagor att förtiga – är självfallet till skada för företagets fortbestånd och därigenom också för de anställdas trygghet. Här är det inte snålheten som bedragit visheten, utan det är den kungliga svenska avundsjukan som gjort det.

Den nya höjningen av förmögenhetsskatten, som är mer än dubbelt så kraftig som den som vi drabbades av för ett år sedan, kommer säkert att föranleda åtskilliga företagare att fundera över hur de bäst skall klara sitt företag. Säkert kommer man också många gånger att ångra åtgärder som vidtagits tidigare under året, innan man visste om den nya skattehöjningen.

Den företagare som i början av detta år planerade en investering gjorde naturligtvis en kalkyl inte bara över hur pass lönsam investeringen i fråga kunde vara utan också över hur projektet skulle finansieras. Företagaren visste då, eller rättare sagt trodde sig veta, hur mycket han skulle behöva betala i skatt för 1983. Varken han, eller någon annan heller för den delen, kunde då ana att förmögenhetsskatten, som just höjts, skulle höjas ytterligare en gång för samma inkomstår. Höjningen kommer, som jag tidigare antydde, när blott 16 eller 17 dagar av året återstår. Strider inte detta mot andan i den grundlag som förbjuder retroaktiv lagstiftning? Det skall bli intressant att höra majoritetens försvar. Det som står i skatteutskottets betänkande betraktar jag inte som något seriöst försvar.

Ett direkt bevis för att lagstiftningen för en del företagare kommer att betraktas som direkt retroaktiv är det förhållandet att ett företag med bokföringsår låt mig säga från den 1 september till den 31 augusti skall räkna förmögenhetsvärdet den 31 augusti 1983 som deklaraionsvärde fyra månader senare. Det är då meningen att man skall göra tillägg och avdrag för de icke resultatpåverkande insättningar resp. uttag som gjorts under det mellanliggande tertialet. En lag som beslutas den 14 eller 15 december och som gäller förmögenhetsvärdet den 31 augusti är och förblir retroaktiv till sin anda. Den skärpta förmögenhetsskatten har uppenbarligen och i all hast kommit till för att tillfredsställa dem som tycker att de höjda aktiekurserna på något vis borde bli föremål för en reduktion.

Visserligen har man höjt reavinstbeskattningen på aktieförsäljningen, infört en omsättningsskatt på aktiehandeln, avskaffat lättnader i beskattningen av aktieutdelningar, slopat lättnaderna av beskattningen i aktiefondssparandet och lagt en mängd nya pålagor direkt på företagen. Men detta har alltså inte varit nog, utan man klipper till med en ytterst kraftig höjning vid slutet av året, då den aktieäggande allmänheten har ungefär tio bankdagar på sig att syssla med det som numera anses så hemskt och klandervärt, nämligen skatteplanering.

Nu ömmar jag som sagt inte mest för aktiespararna, för de har i allmänhet fått en viss kompensation genom kursstegringarna, men då endast under förutsättning att aktierna säljs under en period av fortsatt relativt hög kurs. I annat fall blir det ingen kompensation alls, utan blott högre skatt. De högre aktiekurserna höjer i sig naturligtvis förmögenhetsskatten även utan en höjning av skattesatsen.

Jag ömmar alltså mest för företagarna, för vilka retroaktiviteten blir mest kännbar och som nu straffbeskattas för att aktiekurserna i börsbolagen gått upp. Vad har fabrikör X för glädje av att börskurserna gått upp, om hans tillgångar finns i det egna företaget och inte i börsaktier?

Företagarna hade kunnat hållas skadeslösa om riksdagen tidigare följt

förslaget att slopa förmögenhetsskatten för det arbetande kapitalet i små och medelstora företag. I reservation 3, som gäller den moderata motionen 1983/84:60, ställs ånyo ett sådant krav, och denna gång för att gälla fr. o. m. 1985 års taxering.

I en annan moderat motion, som följs upp i reservation 4, krävs att den bestämmelse som säger att full förmögenhetsskatt alltid skall utgå på halva förmögenheten, vid tillämpningen av den s. k. 80/85-procentsregeln, slopas för 1984 års deklaration. Härmed kan man undvika att människor tvingas att betala mer än 100 % i skatt. Jag skulle vilja fråga mina meddebattörer från de andra partierna om de anser det moraliskt försvarbart att någon enda i vårt land skall behöva betala mer än hela sin inkomst i skatt till stat och kommun? Redan med nuvarande lagstiftning sker så, och kretsen av dem som drabbas av denna konfiskatoriska skatt växer naturligtvis när skatten så drastiskt höjs som nu är fallet.

I den stundande voteringen skall det onckligen bli intressant att se vilka av kammarens icke-moderata ledamöter som tycker att en sådan lagstiftning som lägger beslag på mer än hela inkomsten i skatt är moraliskt försvarbar. De som inte tycker det bör naturligtvis stödja moderatreservation nr 4.

Utskottsmajoritetens motivering för att avstyrka den moderatmotion som kräver lättnader i den s. k. 80/85-procentsregeln är att förmögenhetsskatten i vissa fall skulle bli lägre än med nu gällande skattesatser. Hemska tanke att någon skulle få sin skatt sänkt till 85 % – vi skulle ändå ligga helt ohotade i världstoppen på skatteligan! I reservation 5 har vi moderater krävt en skyndsam utredning av begränsningsregeln, syftande till att neutralisera "Pomperipossaeffekter" i förmögenhetslagstiftningen.

Regeringen har föreslagit ytterligare två skattehöjningar, nämligen höjd skogsvårdsavgift och höjd försäljningsskatt på motorfordon. Skogsvårdsavgiften skall enligt vår uppfattning inte användas till att finansiera statens underskott och heller inte användas i regionalpolitiskt syfte, utan blott till att finansiera åtgärder som kommer hela skogsbruket till del. Då räcker det enligt vår uppfattning med uttag på 3%. I debatten om jordbruksutskottets betänkande 15 kommer den här frågan att diskuteras vidare.

Beträffande den föreslagna höjningen av försäljningsskatten på motorfordon kan sägas att bilismen verkligen drabbas av kostnadsökningar genom höjd bensinskatt och genom att inköpspriset rakat i höjden genom förra årets devalvering. Därför är det olämpligt att lägga på bilismen nya avgifter, och vi yrkar avslag på förslaget att höja försäljningsskatten.

Med det sagda, fru talman, yrkar jag bifall till reservationerna 1, 3, 4, 5, 6 och 7 till utskottets betänkande.

Anf. 32 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum nu uppsatts.

Anf. 33 STIG JOSEFSON (c):

Fru talman! I skatteutskottets betänkande 12 behandlas vissa frågor angående skattereglerna för år 1983. Socialdemokraterna vill på samma sätt

som förra hösten höja skatteuttaget. Sammantaget leder skattehöjningarna till ett ökat skatteuttag på flera miljarder. Det verkar som socialdemokraterna fortfarande tror att man bara kan fortsätta att höja skatterna. Det går inte, och socialdemokraterna kommer säkerligen snart tvingas erkänna att detta inte i längden är en framkomlig väg. Man kan inte fortsätta att ständigt höja skatterna. Det har också klart understrukits i centerns motion.

Vad som är särskilt upprörande – när nu endast ett par veckor kvarstår av det här året – är att regeringen nu försöker driva igenom en höjning av förmögenhetsskatten. I centerns motion påtalas också detta, och vi begärde i utskottet att konstitutionsutskottet skulle få tillfälle att uttala sin syn på om detta förslag skulle kunna betraktas som retroaktiv lagstiftning. Utskottsmajoriteten ville emellertid inte tillåta en så hovsam begäran utan avslod densamma. Även om propositionens förslag inte enligt juridisk bedömning strider mot grundlagen, innebär den klart ett brott mot den praxis som tillämpats i riksdagen under senare år. Förmögenheten skall ju liksom inkomsten ligga till grund för den preliminärskatt som tas upp under hela inkomståret. Därför är det i hög grad otillfredsställande att framlägga förslag om ändrade beskattningsregler för ett år som snart är slut.

I sak innebär höjningen av förmögenhetsskatten en orimlig och orättvis belastning på spararna. För en person med en förmögenhet på 500 000 kr. blir förmögenhetsskatten tredubblad. Förmögenhetsskatten är inte heller avdragsgill, och det innebär att betalning sker med beskattade inkomster, dvs. inkomster som är belagda med utgående arbetsgivaravgifter och där återstoden sedan på vanligt sätt är inkomstbeskattad. Detta innebär att även en relativt liten höjning av förmögenhetsskatten kräver en mångdubbelt större inkomstökning för att täcka den utgiftsökning som uppstår.

I propositionen sägs att förmögenhetsägarna har fått stora förmögenhetsökningar under de senaste åren. Vad eller vem regeringen åsyftar framgår inte, och om man ser på verkligheten finner man att exempelvis villaägare med litet sparkapital på bank inte har fått någon större förmögenhetsökning utan i bästa fall fått kompensation för inflationen. Visst har några aktieägare som ägnat sig åt spekulation och snabba affärer kunnat öka sin förmögenhet. Men med den utformning som förslaget fått i propositionen berörs inte bara dessa utan också en mycket stor grupp som ingalunda fått någon del av den i propositionen omtalade förmögenhetsökningen. Vi reagerar mycket bestämt mot regeringens förslag och kommer på allt sätt att försöka förhindra genomförandet av detsamma.

Finansministern säger i propositionen att denna skärpning är en engångs-företeelse som gäller endast för år 1983. Jag hoppas verkligen att finansministern står för detta, om nu riksdagen skulle bifalla propositionen på denna punkt.

I reservation 3 berörs frågan om beskattning av det i företagen arbetande kapitalet. Liksom tidigare understryks i reservationen vikten av att förmögenhetsskatten på det arbetande kapitalet i mindre och medelstora företag bör tas bort. Vi begär att ett sådant förslag läggs fram för riksdagen i så god tid att det kan tillämpas vid 1985 års taxering.

De mindre och medelstora företagen spelar en stor roll i dagens näringsliv. Inte minst under den besvärliga lågkonjunkturen på 1970-talet visade småföretagarna en styrka och smidighet, inte minst när det gällde att anpassa sig till en ny situation. Vi har all anledning att stimulera näringslivet till nyskapande och investeringar, och detta gäller inte minst småföretagen. En åtgärd som vi här begär skulle underlätta kapitalförsörjningen och konsolideringen och skapa ökat utrymme för ett nyskapande.

I propositionen föreslås vidare en höjning av försäljningsskatten på motorfordon. Bilismen har under senare år drabbats hårt av betydande kostnadsökningar. Oljeprishöjningarna har drabbat bilismen, liksom effekterna av förra årets devalvering. Vi anser därför att man inte nu kan ytterligare belasta bilismen med nya fördyringar, utan vi yrkar avslag på propositionens förslag om höjning av försäljningsskatten.

I reservation 7 berörs skogsvårdsavgiften. I propositionen föreslås en höjning av skogsvårdsavgiften från nuvarande 5 % till 8 %. Som motiv till denna höjning framhåller man att denna höjning erfordras för att täcka utgifter för skogsvårdande åtgärder.

Enligt centerens uppfattning vore det bättre om man begränsade utgiftsprogrammet. I själva verket täcker den nuvarande skogsvårdsavgiften mer än väl anslagsbehovet för de ändamål avgiften enligt fastlagda principer skall användas för.

Till sist vill jag meddela att propositionsordningen vid avgörande av mom. 1 i detta betänkande, enligt uppgift som jag nu har fått från kammarkansliet, blir att reservation 1 i sin helhet kommer att ställas mot reservation 2. Om så sker – och center- och folkpartireservationen blir utslagen – kommer centern i slutvoteringen att rösta på reservation 1.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservation 2, 3, 6 och 8 i skatteutskottets betänkande nr 12.

Anf. 34 KJELL JOHANSSON (fp):

Fru talman! Låt mig inledningsvis anmäla att vi från folkpartiets sida kommer att förfara på samma sätt vid voteringen som centern då det gäller förmögenhetsskatten.

Björn Molin har i sitt anförande i finansrundan här tidigare visat att vägen ut ur Sveriges balansproblem inte går via skärpta skatter. Tvärtom riskerar man därigenom att förvärpa situationen, om man använder sig av skattehöjningar som inverkar negativt på människors arbetsvilja och vilja att satsa på företagande.

Proposition 1983/84:40 innehåller förslag om en tillfällig höjning av förmögenhetsskatten, höjning av bilaccisen samt höjning av skogsvårdsavgiften. Jag skall här försöka ge en bild av hur vi från folkpartiets sida ser på dessa skattehöjningar – dels ur tillväxtskyndpunkt, dels ur andra aspekter, t. ex. ur rättvisesynpunkt m. m.

Låt mig börja med några kommentarer till höjningen av förmögenhetsskatten. Som framgår av reservation 2 finner vi reservanter det anmärkningsvärt att regeringen har ansett det lämpligt att med knappt ett års mellanrum

komma med förslag om två förmögenhetsskatteskräpningar avseende en och samma taxering. Ett sådant förfarande är enligt folkpartiets uppfattning inte godtagbart. Principiellt bör skattebetalarna veta vilka skattesatser som gäller vid taxeringsårets ingång. Detta gäller givetvis även förmögenhetsskatten. Ett beslut om skattesatser som tas av riksdagen strax före eller strax efter ett taxeringsårs början uppfattas naturligtvis som gällande för skattesatserna under året. Så bör det naturligtvis också vara.

Björn Molin talade om den otroliga mängd nya skatter och höjda skatter som vi fått sedan socialdemokraterna tog över. Detta är förvisso ett riktigt konstaterande. Finansministern har likt en guldgrävare grävt sig igenom hela det ekonomiska området i en skattsökningsoperation som torde sakna motstycke i modern tid.

Den här skattjakten har den socialdemokratiska majoriteten i skatteutskottet ställt sig bakom. I det här betänkandet argumenterar man faktiskt på ett sätt som jag tycker är ganska märkligt.

Så här skriver man: "I likhet med departementschefen finner utskottet att det inte minst av fördelningspolitiska skäl är angeläget att den som har en förmögenhet får avstå en del av de stora förmögenhetsökningarna som uppstått under senare tid till samhället."

Får avstå en del av de stora förmögenhetsökningarna, heter det alltså.

Men nu är ju inte förmögenhetsskatten någon skatt enbart på förmögenhetsökningar. Om förmögenheten tillvuxit under inkomståret eller om den minskat eller är oförändrad tar man ingen som helst hänsyn till vid skattens beräkning.

Därför kan man inte säga som utskottsmajoriteten, att syftet är att samhället skall ha del av de stora förmögenhetsökningar som uppstått under senare tid. Skatten träffar alla skattepliktiga förmögenheter, oavsett om de ökat eller ej. Och häri ligger också problemet.

Gränsen för skattefrihet höjdes ju en gång till 400 000 bl. a. för att villaägare inte skulle drabbas när taxeringsvärdena höjdes kraftigt. Nu sänks gränsen med följd att många villaägare med ytterligare några tillgångar vid sidan av villan kommer att drabbas av förmögenhetsskatt. Inte är det fråga om några stora förmögenhetsökningar inom den gruppen. Villan kan t. o. m. ha sjunkit i värde under den senaste tiden.

De som kommer att klara sig, är de som satsat på ickeproduktiva objekt som konst och därmed jämförliga föremål.

Jag skulle vilja fråga socialdemokraterna: Vad finns det för rimlig anledning att straffbeskatta villaägare eller dem som satsar på produktiva investeringar och låta dem som satsat på improduktiva gå fria?

Detta är en fråga som jag faktiskt är mycket intresserad av att få ett svar på.

Tänk på lantbrukarna. Eller ta t. ex. hela gruppen småföretagare, som haft ett antal besvärliga år bakom sig vid det här laget och som bara fått den ena smällen efter den andra sedan socialdemokraterna tog över regeringsmakten.

Inte kan jag tänka mig att det är fråga om så värst stora förmögenhetsökningar som samhället bör eller måste dra in från den gruppen. Råkar

Onsdagen den
14 december 1983

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (SkU)*

dessutom företagaren vara bosatt i en äldre nedamorterad villa, som inte heller den haft någon större värdetillväxt under senare tid, blir det hela etter värre.

Nej, fru talman, förmögenhetsbetskattningen slår blint. Den som fått ta del av de stora förmögenhetsökningar som utskottsmajoriteten talar om kan möjligen klara skatten. De som inte haft någon sådan tillväxt och de som befinner sig i en låst ekonomisk situation kan hamna i mycket allvarliga svårigheter. Att det i många fall rör sig om människor som i stället för att spekulera ställt sina krafter och sitt kapital till samhällets förfogande i form av produktionsmedel borde stämma till eftertanke.

En förmögenhetsskatt som blir så hög att avkastningen inte räcker till för att betala förmögenhetsskatten kan inte göra annat än skada. Detta gäller även om den är tillfällig.

Så några ord om skogsvårdsavgiften.

Som framgår av reservationen från folkpartiet och centern, anser vi reseranter "att den nuvarande skogsvårdsavgiften mer än väl täcker anslagsbehovet för de ändamål avgiften enligt fastlagda principer skall användas för". Även om så inte hade varit fallet, anser vi att det då varit naturligare att dra ner utgiftsprogrammen med motsvarande belopp än att höja avgifterna.

Jag yrkar följaktligen bifall till reservationen på denna punkt.

I proposition 40 föreslås också, som vi tidigare hört här, en höjning av försäljningsskatten på motorfordon. Den nya skattehöjningen innebär en ökad kostnad om ca 1 000 kr. för en normalstor bil. Tillsammans med övriga förslag som regeringen lagt fram, med ökade pålagor på bilismen, är det inga dåliga kostnadsförhöjningar som kommer att drabba vissa bilister.

Jag säger med avsikt vissa bilister med tanke på att alla dessa förslag sammantagna främst kommer att drabba dem som har långt till jobbet och måste ta bilen därför att allmänna kommunikationer saknas.

Dels har dessa människor dryga kostnader för resorna, som med regeringens nya förslag inte får dras av fullt ut i framtiden. Dels tillkommer ökade bensinpriser, som ytterligare höjs genom skattehöjningen. Och dels tillkommer en ökad kostnad för inköp av ny bil, som naturligtvis slår hårdast mot dem som dagligen måste köra långa sträckor.

Den överväldigande mängd av nya skatter och skattehöjningar som regeringens skattsökning nu leder till får naturligtvis konsekvenser. Dessa låter sig inte så rasande enkelt analyseras, beroende på skatternas mångfald. Vad man klart kan konstatera är att hela skattehöjningsoperationen enligt folkpartiets mening inte passar in i en proposition som handlar om riktlinjerna för att föra Sverige ur den ekonomiska krisen.

Detta kan inte ske med en skattehöjningspolitik som oavbrutet ökar pålagorna för människor.

Tvärtom vill det till en politik som ökar arbetslusten och stimulerar människor i vårt land att satsa på arbete och företagsamhet.

I regeringsförklaringen 1982 förklarade statsministern att regeringen ämnade lägga fram förslag till åtgärder för de mindre och medelstora

företagen. Hittills har de åtgärder som vidtagits varit enbart negativa. Vore det inte snart dags för en åtgärd som underlättar för dessa företag?

Uppslag saknas inte. Regeringen kan ju börja med att avskaffa förmögenhetsskatten på i företagen arbetande kapital i stället för att som nu höja den. Den åtgärden skulle sannolikt vara betydligt effektivare då det gäller att ta vårt land ur den ekonomiska krisen.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 2, 3, 6 och 8.

Anf. 35 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Fru talman! Den socialdemokratiska ekonomiska politiken, såsom den förs i regeringsställning, skiljer sig inte i avgörande grad från den som de borgerliga regeringarna bedrev under sex år, däremot väsentligt från den socialdemokratiska politiken i opposition. I valrörelsen förra året förkunnade Olof Palme att det skulle bli svängrum i stället för svängrem om socialdemokraterna vann valet. Det blev så att socialdemokraterna och vänsterpartiet kommunisterna tillsammans kom att bilda en klar majoritet i riksdagen. Socialdemokraterna bildade regering, men tycks ha glömt löftet om svängrum.

Visserligen är inte den socialdemokratiska politiken riktad mot den lönearbetande klassen på samma sätt som den borgerliga politiken, men socialdemokraterna kan inte heller beskyllas för att vidta sådana mått och steg att de nuvarande makt- och förmögenhetsförhållandena ändras. De rika, som under borgaråren verkligen har skott sig på de arbetandes bekostnad, fortsätter att öka sina förmögenheter, medan de arbetande får finna sig i fortsatta reallönesänkningar.

Socialdemokraterna har gjort kampen mot budgetunderskottet till huvudmål och har därigenom låtit kampen mot arbetslösheten komma i andra hand. Detta är en förödande politik. Budgetunderskottet kan inte avföras så länge det finns ett stort överskott av arbetskraft. För vänsterpartiet kommunisterna är kampen mot arbetslösheten huvudfrågan i det korta perspektivet i den ekonomiska politiken. Arbetslösheten är vårt allvarigaste problem. Detta är en realitet som också det socialdemokratiska partiet borde verka utifrån. Målsättningen för en långsiktig ekonomisk politik, såsom den bör utformas av ett arbetarparti, måste vara att i grunden förändra de ekonomiska maktförhållandena i samhället.

Regeringen bedriver en besparingspolitik som också i sin förlängning ökar på arbetslösheten. Detta sker inte minst inom den offentliga verksamheten, såväl när det gäller kommuner och landsting som när det gäller den statliga sektorn.

Regeringens politik mot kommunerna innebär att inte ens den låga målsättning 2 % expansion för kommunerna som socialdemokraterna förespråkade förra året kan upprätthållas, utan kommunernas expansion tangerar det enprocentsmål som borgarregeringarna strävade efter. En av de verkliga orsakerna till detta är att socialdemokraterna inte vill återge kommunerna den fulla rätten att beskatta företagen, dvs. de juridiska personerna. Den rätten tog borgarna bort och då mot vpk:s och socialdemo-

Nr 46

Onsdagen den
14 december 1983

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (SkU)*

Onsdagen den
14 december 1983

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (SkU)*

kraternas protester. Detta orsakar i dag kommunerna ett minskat tillskott på ca 5 miljarder kronor. Det är pengar som i stor utsträckning skulle ge sysselsättning åt arbetslösa, samtidigt som detta skulle förbättra den kommunala servicen.

Men det är inte enbart inom de kommunala sektorerna som nedskärningar pågår. Sådana görs även inom den statliga sektorns sociala delar, vilket drabbar de mest behövande hårt.

Så är det med vallöftet som socialdemokraterna gav till pensionärerna – det sviks. De får inte den kompensation de blev utlovade. Vpk vänder sig mot detta och föreslår i en motion att den fulla kompensationen skall genomföras. Vi anvisar också medel härför.

Så är det också med livsmedelssubventionerna. Dem tar ni bort på allt utom mjölk. Det betyder att kött, fläsk, ost, fisk och vissa andra charkuterivaror har ökat i pris. Så är det vidare med läkemedels- och patientavgifterna för sjukvården. De höjs, vilket för många innebär ytterligare svårigheter. Så är det med stödet till skolan, där man inte vill sätta in vikarie när den ordinarie läraren är sjuk. Regeringens inbesparing på det området innebär att eleverna i grundskolan kommer att drabbas av s. k. lärarlösa lektioner. Det är en utveckling som skolfolk, föräldrar och vpk underkänner. Så är det också vad gäller studiestödet, där dock regeringen fått ge med sig och helt tvingats till reträtt.

På detta sätt skulle jag kunna fortsätta uppräknningen på punkt efter punkt. Men jag skall avstå från det och bara hänvisa till att dessa frågor kommer att tas upp av andra företrädare för vpk i den fortsatta debatten.

Jag har, fru talman, velat peka på dessa åtgärder och ställa dem i relation till hur skattepolitiken förs och hur den borde föras. Vi menar nämligen att dessa besparingar inte hade behövt komma till stånd, om regeringen bedrivit en skattepolitik som inte urgröpt statsfinanserna utan där man i stället tagit in skatter på områden där det funnits gott om möjligheter att göra det.

Fru talman! Det finns skäl att i denna debatt ta upp fler beskattningsfrågor till diskussion än just dem som finns i detta betänkande. Orsaken är att det är den samlade skattepolitiken och dess utformning som utgör ramarna för statens och kommunernas verksamhet, och det är ju just detta som berörs i regeringens "besparingsproposition".

Den socialdemokratiska skattepolitiken har tyvärr inte den utformning som en arbetarrörelsens skattepolitik bör ha. Den visar alltför stor undfallenhet mot de kapitalstarka och förmögna i samhället.

Det skall emellertid inte förnekas att vissa förslag som regeringen lagt fram på senare tid har en profil som riktar sig mot större kapital. Dock är det mer s. k. kosmetika, dvs. marginella effekter, än verkliga förslag till utjämning av beskattningen mellan dem som gjort stora förmögenhetsökningar på spekulation och dem som förtjänar sitt upphåll på hederligt lönarbete.

Beskattningen föreslås av regeringen höjd för det förmögenhetsinnehav som finns den 31 december i år. Det är en tillfällig höjning som enbart gäller vid detta tillfälle. Nästa år återgår beskattningen till nuvarande låga nivå.

De borgerliga partierna har följdenligt vänt sig emot varje förslag till

skärpning av förmögenhetsbeskattningen. För dessa partier finns en grundlinje, att inte röra kapitalet eller att beskatta de stora förmögenhetsöverföringar som ägt rum under framför allt senare år.

Enligt SCB:s finansstatistik har förmögenhetsinnehavet omfördelats från samhället och hushållssparandet till i huvudsak finansbolag och utländska intressenter under tiden från 1976 och fram till i dag. Förr innehades den s. k. riksförmögenheten, dvs. kapitalbildningen i samhället, av samhället och hushållssparandet och till relativt liten del av den s. k. finansiella sektorn. De senaste sex årens förändringar har inneburit att denna riksförmögenhet privatiserats och numera till övervägande del innehas av finansbolag, banker, storföretag, utländska spekulanter och långgivare.

Det är ur denna verklighet som förslaget till förmögenhetsbeskattning skall ses. Då kan man klart konstatera att regeringens förslag till engångsskatt på förmögenheter inte griper in mot – eller ens till liten del attackerar – just dessa förmögenhetsöverföringar. Denna extra skatt beräknas nämligen bara ge ca 900 milj. kr. i ökade skatteinkomster. Det skall ses mot att riksförmögenheten för år 1983 beräknas uppgå till närmare 600 000 milj. kr., dvs. 600 miljarder kronor.

För att i någon mån kunna vända denna utveckling måste kraftfullare åtgärder sättas in bl. a. på förmögenhetsbeskattningens område. Vänsterpartiet kommunisterna föreslår att extraskatten på stora förmögenheter görs väsentligen större. I vårt förslag ligger dels en dryg dubbling av regeringens förslag, dels att den nivå som uppnås genom regeringens förslag till engångsskatt – eller extraskatt – bör vara den förmögenhetsskattenivå som skall gälla efter denna extra uttaxering.

Det är i högsta grad stötande och oacceptabelt att de med stora förmögenheter har kunnat öka sina förmögenheter samtidigt som vanliga människor som arbetat och lagt grunden för dessa förmögenheter under samma tid fått vidkännas kraftiga reallönesänkningar. Därför måste en rad av åtgärder sättas in. Enbart en skärpning av förmögenhetsbeskattningen räcker alltså inte till.

Vänsterpartiet kommunisterna har under en rad av år föreslagit att en omsättningsskatt på aktiehandeln skall införas och att beskattningen på realisationsvinster vid handel med aktier skall skärpas. Därför är det bra när regeringen äntligen anammar vpk:s förslag på detta område. Det är bara synd att socialdemokraterna inte tar i så pass att ett återställande av förmögenhetsinnehavet kan påbörjas. Den kanske största orsaken till att förmögenheterna har kunnat omfördelas på sätt som skett är nämligen uppgången på den svenska börsen. Uppgången är inte en effekt av att företagen under dessa år har satsat kapital i produktiva investeringar, utan enbart en effekt av ökad spekulation. Investeringarna har som bekant minskat.

Enligt regeringens proposition beräknas omsättningen på börsen under 1983 uppgå till mellan 70 och 80 miljarder. Detta skall ses mot bakgrund av att omsättningen på samma börs 1979, för fyra år sedan, uppgick till mindre än 2 miljarder kronor. Det har alltså skett en ca 4 000-procentig ökning av

omsättningen på börsen – och detta enbart i form av ökad spekulation.

När vpk under en rad av år har krävt att en 10-procentig omsättningsskatt skall införas har socialdemokraterna och borgarna gått emot detta krav. De har motiverat det med att en sådan skatt är omöjlig. Därför är det glädjande att socialdemokraterna äntligen har vaknat, insett föreliggande realitet, och föreslagit en omsättningsskatt på aktiehandeln. Visserligen stannade den på 1 %, men det är förhoppningsvis i alla fall en början. 10 %, som vänsterpartiet kommunisterna föreslagit, är en bättre avvägd nivå. Men vi får hoppas att socialdemokraterna i fortsättningen är lika benägna att höja denna omsättningsskatt som de varit att öka mervärdesskatten, momsens, på mat under den tid som denna skatt har funnits.

Realisationsvinstbeskattningen på aktier är f. n. så liberal att den många gånger är nästan lika med noll. Vpk har föreslagit att den skall skärpas och att beskattningen av aktier inte skall vara lindrigare än beskattningen av vanliga löneinkomster.

De nu gällande reglerna har gett oanade effekter. Ett paradexempel är finansbolaget Skrinet. De som på spekulation köpte aktier i detta företag år 1980 har efter några år kunnat erhålla en ren vinst på ca 1 500 %, och för detta har de behövt skatta för enbart mellan 10 och 20 %. En del har sannolikt inte erlagt ett öre i skatt, då de genom s. k. skatteplanering är nolltaxerare.

När regeringen nu ändrar en del av reglerna för denna beskattning hade det varit på sin plats att den också sett till att jämställa denna med beskattningen av arbetsinkomster. Så har dock inte skett, allt med hänsyn till aktiespekulanterna och börsen; det hörde vi Kjell-Olof Feldt yttra sig om här för en stund sedan.

De förslag som regeringen lagt fram orsakade för en kort tid en stagnation på börsen, men det var bara så länge som förslagen var rykten. Så fort det stod klart för spekulanterna att ändringarna inte var "värre", satte karusellen i gång igen. Börsen började göra nya rekordnoteringar. 1 % i aktieoms och den föreslagna skärpningen av förmögenhets- och reavinstbeskattningen rubbade på intet sätt börsspekulationerna.

Slutligen vill jag i detta sammanhang också något beröra förslaget till inkomstskatt för 1984 års inkomster. Socialdemokraterna fortsätter här att sänka den statliga inkomstskatten främst för dem med höga inkomster. För en vanlig normalinkomsttagare stannar skattesänkningen vid en knapp tusenlapp, medan höginkomsttagare kan få 10 000 kr. i skattelindring. Till det bör också läggas att dessa höginkomsttagare sannolikt även har tjänat en del på förmögenhetsomfördelningen, som jag tidigare varit inne på.

För vpk är denna skattepolitik inte acceptabel. Vi har i stället föreslagit att skattesänkningarna skall ske i inkomstlägen upp till maximalt 120 000 kr. i årsinkomst. Därefter skulle ingen som helst skattesänkning äga rum.

Anf. 36 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Frågan om inkomstskatten kommer att behandlas i ett senare betänkande.

Anf. 37 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Fru talman! I min inledning anförde jag att när man talar om budgetpropositionen, som innebär besparingar på en mängd områden, måste man sätta in skattepolitiken i dess helhet i detta förlopp och inte hålla sig enbart till förmögenhetsskatten. Därför tänker jag också avsluta anförandet med några synpunkter på detta sammanhang.

Vi har alltså den uppfattningen att de grupper som har högre inkomster väl så bra klarar sig utan skattesänkningar, medan folk med vanliga arbetsinkomster behöver skattesänkningar för att i någon mån kunna hålla den redan svårt ansatta levnadsstandard.

Ungefär en fjärdedel av barnfamiljerna lever under eller nära existensminimum. Det är dessa familjer som behöver stöd i form av skattesänkningar och inte höginkomsttagarna, som lever på en nivå fjärran från den låga nivå som existensminimum innebär.

Fru talman! Jag har, som jag tidigare sagt, funnit det angeläget att ta upp skattepolitiken i ett större perspektiv än vad som återfinns just i det här betänkandet. Det är nämligen så, att hela skattepolitiken måste läggas som grund för att man skall kunna bedöma eventuella behov av besparingsåtgärder. Därför har vi från vänsterpartiet kommunisterna också lagt fram förslag om skärpt beskattning av stora förmögenheter och aktiespekulation för att finansiera de besparingsåtgärder som regeringen föreslår och som vi inte ställer upp på. Vi menar att pengarna skall tas där de finns, och att de finns har jag redan påvisat.

Jag ber att få yrka bifall till vpk:s motion i detta betänkande. Att vi inte har kunnat utforma en reservation beror på att vi inte tilldelats någon ordinarie representation i detta viktiga utskott. Detta är beklagligt.

Anf. 38 ANITA JOHANSSON (s):

Fru talman! Jag kommer att hålla mig till det betänkande som vi just nu behandlar här i kammaren.

De förslag som behandlas i skatteutskottets betänkande 12 beträffande förmögenhetsskatten, försäljningsskatt på fordon samt skogsvårdsavgiften har tillkommit för att något komma till rätta med de samhällsekonomiska problemen. Jag kommer att prata om förmögenhetsskatten och begränsningsregeln. Senare kommer min partikamrat Lars Hedfors att behandla den övriga delen av detta betänkande.

Jag kan, fru talman, bara konstatera att det, så fort det gäller att ta från de välbeställda, kommer ett rungande nej från borgerligheten här i kammaren. Sveriges ekonomi har raserats under de borgerliga åren. Därför är det nu nödvändigt att finna nya inkomstkällor. Det är precis som Kjell-Olof Feldt sade i debatten nyss: vi fick överta en ekonomi i spillror. Det är därför nödvändigt att de som har förmögenheter nu får ta sin del av Sveriges eländiga ekonomi.

Den föreslagna höjningen av förmögenhetsskatten vid 1984 års taxering med 1 % i alla skikt jämte den föreslagna sänkningen av skattepliktsgränsen ger enligt propositionen ett tillskott på 900 milj. kr. Det är en tillfällig

skärpning, som skall gälla under ett år. Utvecklingen på förmögenhetssidan under de senaste åren inom vissa grupper gör det befogat med en skärpning. Inte minst av fördelningspolitiska skäl är det angeläget. De borgerliga reservanternas välkända argument att det blir negativa verkningar, särskilt för småföretagarna, kan inte rimligen anföras mot en tillfällig skärpning av förmögenhetsskatten.

Fru talman! De borgerliga reservanterna finner det anmärkningsvärt att regeringen anser det lämpligt att med knappt ett års mellanrum komma med förslag om två förmögenhetsskatteskräpningar avseende en och samma taxering.

Kjell Johansson, en gång till! I likhet med vår finansminister tycker vi i majoriteten att det inte minst av fördelningspolitiska skäl är angeläget att den som har en förmögenhet får avstå en del av de stora förmögenhetsökningar som har uppstått under senare tid.

Vi avstyrker därför bifall till alla motioner som innebär avslag på förslaget om skärpt förmögenhetsskatt och även till yrkandet i motion 60 om en återgång till den skatteskala som gällde vid 1983 års taxering. Vi avstyrker också yrkandet i motion 60 att skatten på arbetande kapital i mindre och medelstora företag bör slopas. Yrkanden av samma innebörd har avstyrkts av utskottet vid upprepade tillfällen under senare år med hänvisning bl. a. till företagsskattekommitténs arbete.

Den tillfälliga lagen om förmögenhetsskattehöjning bör enligt vår mening kompletteras med en regel om skyldighet att avlämna självdeklaration. Denna skyldighet skall föreligga när den skattskyldiges tillgångar vid 1983 års utgång har ett värde överstigande 300 000 kr.

Vi avstyrker också det förslag om ytterligare förmögenhetsskatteskräpning som framställs i vpk:s partimotion. Att gå så långt som till att förlänga perioden till mer än ett år kan i nuläget inte anses realistiskt. Låt oss ta ett år och se vad effekterna blir av detta förslag.

Jag kan bara, fru talman, konstatera att en klar skiljelinje här går mellan blocken i kammaren. Borgerligheten säger alltid nej när det gäller att ta från de rika. Jag tycker att förmögenhetsägarna bör kunna bära en större del av bördorna.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till skatteutskottets hemställan och avslag på reservation och motioner.

Anf. 39 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Fru talman! Jag delar Anita Johanssons uppfattning beträffande det hon först sade, nämligen att det är lämpligt att man talar bara om det betänkande som behandlas just i dag och inte om inkomstbeskattningen eller reavinstbeskattningen som skall behandlas i ett annat sammanhang.

I mitt inledningsanförande frågade jag om någon av mina meddebattörer ansåg det vara moraliskt tillfredsställande att någon enda människa i vårt land skulle betala mer än 100 % i skatt. Före beslutet var det kanske inte så många som behövde göra detta, men efteråt kommer det att vara mellan 800 och 1 000 personer. Det är en liten grupp röstmässigt och kanske ointressant i

valsammanhang. Men ni kan vara förvissade om att långt fler människor tycker att det är moraliskt förkastligt att man på detta sätt lönar dem som arbetar här i landet och tvingar dem att flytta utomlands. Jag efterlyser därför för andra gången hur ni ser på det förhållandet att en person är tvungen att betala mer än 100 % av sin inkomst i skatt.

Anita Johansson viftade bort hotet om att den högre förmögenhetsskatten skulle drabba småföretagen. Men kan inte Anita Johansson hålla med om det orättvisa i att, som jag sade inledningsvis, fabriker X som har tillgångar i det egna företaget men ingalunda i börsaktier drabbas av skatteskärpningen utan att ha fått någon förmögenhetstillväxt i form av innehav av börsaktier?

Jag skulle också vilja veta hur Anita Johansson ser på problemet med den av mig berörda retroaktiviteten. Det gäller alltså de tusentals företagare som har bokslutsdag den 31 augusti. De har då avslutat sitt bokslut och vidtagit de bokslutsdispositioner som de anser lämpliga för just det bokslutsåret. Företagarna får alltså en höjning av förmögenhetsskatten som skall gälla förmögenhetens storlek den 31 augusti med tillägg och avdrag för icke resultatpåverkade transaktioner under detta tertial. Jag vore tacksam om jag också kunde få ett svar på den frågan.

Anf. 40 STIG JOSEFSON (c) replik:

Fru talman! Jag trodde att Knut Wachtmeister hade uppmärksammat att vi yrkat avslag på alla punkter. Även vid det förra tillfället underströk jag angelägenheten av att motarbeta detta höjningsförslag.

Beträffande Anita Johanssons anförande vill jag fråga: Anser Anita Johansson att det är tillfredsställande att föreslå en höjning av förmögenhetsskatten när det återstår endast två veckor? Kan det vara tillfredsställande att på detta sätt i slutet av året underminera det skattesystem som vi har – att också förmögenhetsskatten skall betalas under sex perioder under löpande år – genom att införa en sådan här höjning?

Anita Johansson talade också om de stora förmögenhetsökningar som har skett under de senaste åren. Men det är väl ändå så, att inte alla har fått en ökning. Bara en liten grupp har kunnat komma i åtnjutande av stora förmögenhetsökningar. Förslaget i fråga kommer ju att drabba alla som har en förmögenhet som överstiger 300 000 kr. Därför anser jag att det resonemang som ligger bakom förslaget är felaktigt. Är det inte det, Anita Johansson?

Sedan talades det också ganska mycket om att vara rik. Jag måste ställa frågan: Vem är rik? Är det företagaren som har sin förmögenhet låst i ett företag, som kanhända ger en mycket låg avkastning? Vad är detta kapital annat än själva förutsättningen för att sysselsättningen skall kunna upprätthållas? Företagarens huvudsakliga inkomst av företaget inkl. förmögenheten är hans arbetsinkomst.

Jag tror att det råder mycket stor okunnighet om hur det egentligen förhåller sig med förmögenhetsvärdena. Bland småföretagarna liksom också bland jordbrukarna är det närmast så, att kapitalet ligger låst, och under den tid då vederbörande driver sitt företag rör det sig till stor del om en

arbetsinkomst som vederbörande får från sitt företag. Den rena avkastningen av det bundna kapitalet är ytterst låg.

Anf. 41 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Fru talman! Anita Johansson sade att den här propositionen hade kommit till för att vi skulle komma till rätta med Sveriges problem, och då borde de som har haft förmögenhetsökningar kunna avstå litet. Men i mitt inlägg tog jag ju upp frågan varför de skall ha höjda förmögenhetsskatter som inte har haft någon ökning av sina förmögenheter. Varför skall t. ex. villaägarna ha en höjd förmögenhetsskatt?

Låt oss vända tillbaka till detta med småföretagarna. Anledningen till att vi går emot förslaget är helt enkelt att vi tror att det får så negativa effekter för landet att man inte får in de där 900 miljonerna som Anita Johansson talar om.

Jag vill något beröra ett exempel som vi har i vår motion för att belysa hur det kan vara. Vi säger att effekterna av förmögenhetsskatten kan bli särskilt negativa för småföretagen. Det är ju så, att småföretagaren har sin förmögenhet bunden i maskiner och anläggningar. Man kan rimligtvis inte sälja maskinerna för att klara av en förmögenhetsskatt – då har man ju sedan ingenting att jobba med.

Den här skattehöjningen låter väldigt oskyldig – en höjning med 1 %. Men låt oss säga att man har en beskattningsbar förmögenhet på 1 milj. kr. i ett företag. Det innebär då att skatten höjs med 10 000 kr. På detta belopp skall arbetsgivaravgifter betalas. Sedan skall också skatt betalas på hela summan. Det innebär att en företagare i ganska rimligt inkomstläge kommer att behöva ta ut ca 70 000 kr. för att klara den här biten. Och detta är ändå inte hela förmögenhetsskatten. Eftersom det i det förmögenhetsläge som jag talar om sker en dryg fördubbling, är det totala uttaget som småföretagaren – eller den medelstora företagaren – behöver göra ur företaget, för att han skall kunna erlägga förmögenhetsskatt, långt över 100 000 kr. Vi tror inte att detta är lyckligt vare sig för småföretagaren, för hans anställda, för företagets fortbestånd eller för landet. Det är huvudanledningen till vårt ställningstagande.

Vi tycker att det är mycket egendomligt att ni inte går med på att göra något åt detta. Att Tommy Franzén och vpk vill höja skatten kan jag mycket väl förstå – han har sin inställning. Men ni socialdemokrater säger ändå att ni slår vakt om småföretagsamheten.

Slutligen frågar jag på nytt: Vad kan det finnas för rimlig anledning att straffbeskatta dem som har ställt sitt kapital till samhällets förfogande i form av produktionsmedel, och låta dem som satsar på rena spekulationsobjekt gå fria?

Anf. 42 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Fru talman! Med anledning av inlägg av Anita Johansson m. fl. hoppas jag att det är sista gången jag skall behöva säga att alldenstund regeringen har lagt fram en proposition av den här storleken, där man tar upp vissa

ekonomisk-politiska åtgärder av mycket stor omfattning och i propositionen talar om skatter i avsevärt högre grad än vad jag har gjort, så finner jag också anledning att ta upp hela skattepolitiken, sedd i relation till dessa ekonomisk-politiska åtgärder. Men jag skall nu i min replik enbart nöja mig med förmögenhetsbeskattningen.

Socialdemokraterna föreslår att den tillfälliga förmögenhetsbeskattningen skall tas ut så, att man i princip lägger på bara en procentenhet rakt över i de nu gällande förmögenhetsskikten – plus att man sänker gränsen från 400 000 till 300 000 när det gäller förmögenhet där man tar ut 1 %.

För vår del har vi accepterat den lägre nivån. Vi har gjort det med en viss skepsis, för vi är rädda för att en del pensionärer som sitter i gamla hus kanske kan få förmögenhetsskatt i den mån de inte har kvar lån på husen.

Man kan däremot ställa sig litet fundersam till varför regeringen inte har gått hårdare fram i de högre förmögenhetsskikten. Vad vi har gjort är att i stället för att landa vid 4 % förmögenhetsskatt för de högsta förmögenhetsskikten, de som har över 1,8 milj. kr. i förmögenhet, välja att lägga oss på 10 %. Vi tycker nämligen, som jag också framförde i mitt huvudanförande, att förmögenhetsökningarna har varit så pass kraftiga att för de verkligt stora förmögenhetsinnehavarna kan det knappast vara något problem att betala tillbaka bara en liten del av den oerhörda förmögenhetsökning de har lyckats skapa åt sig under alla år i form av förmögenhetsskatt.

Varför har regeringen nöjt sig med att stanna på en så låg nivå?

Anf. 43 ANITA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag kan hålla med om det önskvärda i att förslag om skatteskärpningar presenteras i god tid före ikraftträdandet för undvikande av de särskilda problem som en snabb omställning innebär. Men förslaget måste bedömas mot bakgrund av den åtstramning som är nödvändig för att vi något så när skall kunna komma till rätta med den dåliga ekonomi som vi har här i landet.

Jag är inte alls förvånad över den samlade borgerlighetens inställning till denna form av skatteskärpningar. De gäller ju de välbeställda i samhället, en grupp som ni alltid har slagits för. Det är knappast någon idé för oss att försöka få borgerligheten med oss på den här typen av förslag, som tar ifrån de rika.

Men ni har ju medverkat till att budgetunderskottet blivit så stort som det är. Det är ni som har stått bakom de borgerliga regeringarna. Ni har varit behjälpliga till att statens finanser nu ser ut som de gör.

Därför behöver vi nu få in pengar till statskassan. Skärpningen av förmögenhetsskatten är *en* bit. Den skall vi genomföra under detta år. Vi skall ta in 900 milj. kr. under nästkommande år.

Anf. 44 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Fru talman! Anita Johansson erkänner nu vad som står i utskottsmajoritetens skrivning om "önskvärdenheten av att förslag om skatteskärpningar läggs fram i god tid före ikraftträdandet för att i möjligaste mån undvika de

särskilda problem som en snabb omställning i vissa fall kan medföra för de skattskyldiga”.

Detta är gott och väl, men det är inget svar på min fråga, om Anita Johansson anser det tillfredsställande att exempelvis en företagare med bokslut den 31 augusti skall drabbas av denna förmögenhetsskatt utan att ha möjlighet att i sitt bokslut vidta de åtgärder som är erforderliga.

Sedan sade Anita Johansson att vi borgerliga alltid slår vakt om de välbeställda i samhället. Det har tidigare talats flera gånger här om villaägarna. Det är förmodligen hundratusentals villaägare som får sin förmögenhetsskatt höjd, eller som över huvud taget får en förmögenhetsskatt, genom att man sänker gränsen från 400 000 kr. till 300 000 kr. Det är inte heller bra.

Av Stig Josefson fick jag höra att han har röstat nej till högre förmögenhetsskatt. Men jag har ännu inte fått svar av någon av debattörerna, varför de inte accepterar den reservation som hindrar Pomperipossaeffekter i form av uttag av mer än hela inkomsten ett år i skatt. Hade man stött vår reservation om justering av begränsningsregeln för 1984 års taxering, hade man undvikit att någon skall behöva betala mer än 100 % i skatt. Jag beklagar att jag inte har fått något svar därvidlag.

Anf. 45 STIG JOSEFSON (c) replik:

Fru talman! När Anita Johansson fortsätter att framföra sin kritik mot de borgerliga partierna och den politik som fördes under åren 1976–1982, kan jag inte låta bli att erinra om de många interpellationer och frågor som ställdes i oktober och november 1976 av socialdemokratiska riksdagsledamöter och som visade hur den ekonomiska situationen egentligen var i vårt land vid den tidpunkten. Jag skulle vilja rekommendera Anita Johansson att studera detta, så kanske kritiken mot de borgerliga partiernas agerande blir något annorlunda.

Alla åtgärder mot de välbeställda möter motstånd från de borgerliga partierna, säger Anita Johansson. Jag måste upprepa min fråga: Vem är välbeställd? Är det de grupper som drabbas av förmögenhetsskattehöjningen? Jag må säga att den drabbar vida utöver dem som kan räknas som välbeställda. Jag må samtidigt säga att det finns många grupper som kan räknas som välbeställda men som ingalunda drabbas av den där höjningen, grupper som har sin framtid säkrad på annat sätt än genom att de satsat en förmögenhet i eget företag.

Jag tror att det är en alltför enkel bedömning som Anita Johansson gör, när hon betecknar var och en som har en förmögenhet som särskilt välbeställd.

Anf. 46 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag måste säga med anledning av Anita Johanssons inlägg att jag tycker att det var välgörande skönt att lyssna till debatten i finansrundan mellan Kjell-Olof Feldt och Björn Molin. De var faktiskt, tycker jag, överens om att skulden till den situation vi nu befinner oss i finns på båda sidor. Jag tror att det skulle vara av stort värde om vi slapp sådana utfall som att det är

de borgerliga som har förorsakat dagens besvärliga läge.

Vi hade en diskussion om att det fanns en skuld i fråga om industripolitiken när den socialdemokratiska regeringen tillträdde. Det fanns sådana problem även när den borgerliga regeringen tillträdde 1976. Jag tycker att den debatten borde vara ett passerat stadium nu.

Vad beträffar familjeföretagen och förmögenhetsskatten har jag ställt frågan två gånger förut, och nu blir det tredje gången: Varför vill ni inte gå med på att i ett mindre eller medelstort företag den förmögenhet som är bunden i produktionsmedel undantas från förmögenhetsskatt? Det måste bli lättare att komma fram till rimliga förmögenhetsskattesatser, om man gör ordentliga distinktioner mellan olika grupper.

Anf. 47 LARS HEDFORS (s):

Fru talman! Propositionen om vissa ekonomisk-politiska åtgärder m. m. innehåller också förslag om höjning av försäljningsskatten på motorfordon och höjning av skogsvårdsavgiften. Jag skall kortfattat kommentera dessa båda förslag och de borgerliga reservationerna med anledning av förslagen i fråga.

Skatt i samband med försäljning av motorfordon har i Sverige förekommit ganska länge. Det började redan på 1950-talets första hälft, och 1956 fick vi en särskild lag om omsättningsskatt på motorfordon. Lagen motiverades då av – som man sade – en önskan att dämpa bilismens expansion. Sedan dess har lagen bytt namn, och ett antal skattehöjningar har genomförts, den senaste dock så tidigt som 1973, dvs. för hela tio år sedan.

Det innebär att försäljningsskatten i relativa tal har sjunkit högst avsevärt, eftersom priserna på de bilar och motorcyklar som berörs har skjutit i höjden med rekordfart under de senaste tio åren.

Ursprungligen tänkte man sig att skatten schablonmässigt skulle motsvara ca 12 % av fordonets försäljningsvärde. 1973 var den siffran nere i 11 %. Motsvarande siffror är i dag 4–6 % för personbilar och 3 % för motorcyklar. För vissa lyxbilar och sportbilar kan skatteandelen vara ända nere i 1 %.

Därför föreslår regeringen nu att skatten på personbilar samt de lätta lastbilar och bussar som berörs höjs med 40 %. För motorcyklar föreslås en höjning med 60 %. Totalt medför detta en ökning av statens intäkter med 230 milj. kr.

Detta innebär inte att den ursprungliga skattenivån på 12 % återställs – det innebär bara en försiktig uppräknings för att kompensera penningvärdesförsämringen. Det innebär inte heller, som Kjell Johansson ville låta påskina, att det skulle drabba dem som har långa avstånd hårdast. Det drabbar alla lika.

De borgerliga yrkar i reservation 6 avslag på propositionen med motive- ringen att tidpunkten för en höjning av försäljningsskatten är illa vald. I sak har man alltså ingenting att invända – bara att tidpunkten är illa vald.

Detta reser ett antal frågor: När är det rätt tidpunkt för de borgerliga? Kan man verkligen tänka sig en bättre tidpunkt än när vårt land, som nu, dignar under skulder och budgetunderskott och när antalet bilar och motorcyklar –

Onsdagen den
14 december 1983

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (SkU)*

trots detta beklagliga faktum – fortsätter att öka?

Jag kan det i varje fall inte, och jag vill därför yrka bifall till skatteutskottets hemställan i detta ärende och avslag på reservation nr 6.

När det sedan gäller frågan om skogsvårdsavgiften är det kanske ingen överdrift att påstå att det är en av de mest och intensivast diskuterade frågorna i Sveriges riksdag.

Fr. o. m. 1984 års taxering skall skogsvårdsavgiften utgå med 5 % av skogsbruksvärdet, vilket motvarar 280 milj. kr. Dessa pengar skall, enligt 1979 års skogspolitiska beslut, användas för sådana ändamål som är till nytta för skogsbruket som sådant eller på ett sådant sätt att alla skogsbrukare kan få del av dem. Därmed menade man åtgärder av typen forsknings- och utvecklingsarbete, information, utredningsarbete, översiktliga skogsinventeringar, bidrag som är tillgängliga för alla skogsägare m. m.

Det råder – efter vad jag kan förstå – en bred politisk enighet om att skogsvårdsavgiften i sin helhet skall gå tillbaka till skogsbruket och användas för skogsvårdande åtgärder. Det man däremot har diskuterat under lång tid är hur stor skogsvårdsavgiften måste vara för att täcka statens åtaganden på skogsvårdsområdet. Här råder det minst sagt delade meningar. Moderaterna har en uppfattning, folkpartiet och centerpartiet en annan och vi socialdemokrater en tredje.

Vi socialdemokrater anser att den nuvarande avgiften på 5 % inte täcker kostnaderna för bidrag och andra åtgärder. Vi är övertygade om att andra skattebetalare får vara med och betala de skogsvårdande åtgärderna. Därför föreslår regeringen nu att skogsvårdsavgiften höjs till 8 %, vilket brutto motsvarar ca 170 milj. kr.

Det har hävdats, fru talman, att denna höjning skulle bli en tung pålaga för landets skogsägare. Ingenting kan vara felaktigare. Dels skall avgiften gå tillbaka till skogsägarna, dels är den avdragsgill i förvärvskällan, vilket gör att effekten inte blir särskilt stor för den som har någon liten inkomst från sin skog.

Jag skall därför be att få yrka bifall till skatteutskottets hemställan och avslag på reservationerna 7 och 8.

Anf. 48 KNUT WACHTMEISTER (m):

Fru talman! Jag kan se framför mig hur man har suttit i finansdepartementet och plötsligt upptäckt en guldgruva: Här finns en skatt som inte har höjts på tio år. Det måste vi åtgärda!

Den här skattehöjningen slår rätt kraftigt på bilismen. För de olika Volvomodellerna rör det sig om ungefär en tusenlapp. Från borgerligt håll tycker vi att bilismen redan har fått så många pålagor i form av höjd bensinskatt och prishöjningar med anledning av förra årets devalveringar, att det är fel tidpunkt att nu genomföra en höjning av skatten.

Lars Hedfors frågar mig och mina borgerliga kolleger: När är tidpunkten lämplig? Ja, säg att regeringen föreslår att man skall sänka bensinskatten och säg att vi får en revalvering, som gör att importpriserna sjunker väsentligt! Då vore det kanske motiverat med en höjning av försäljningsaccisen.

Beträffande skogsbruket skall jag fatta mig kort, eftersom det kommer att debatteras i samband med behandlingen av jordbruksutskottets betänkande.

Lars Hedfors säger att höjningen av skogsvårdsavgiften skall komma hela skogsbruket till godo. Men jag tror inte att Lars Hedfors kan garantera att man inte kommer att använda de medlen i regionalpolitiskt syfte, dvs. genom att ge skogsägare i en viss del av landet ett understöd – vilket i och för sig kan vara befogat. Vi tycker att uttaget är alldeles för stort, och vi litar inte heller på att det eventuella överuttaget kommer hela skogsbruket som sådant till godo. Därför har vi gått emot höjningen.

Anf. 49 STIG JOSEFSON (c):

Fru talman! När det gäller försäljningsskatten har Knut Wachtmeister och jag i stort sett samma synpunkt. Jag vill bara understryka det som sades, nämligen att bensinpriserna har höjts både på grund av att oljepriserna rent allmänt har stigit och på grund av ständigt förekommande pålägg. Vi vet att regeringen under det senaste året ständigt och jämt har lagt fram förslag om ytterligare höjningar av bensinskatten. Också devalveringen har givetvis inverkat – och den har fortfarande en ganska fördyrande inverkan – och det har under 1983 tagit sig uttryck i nya prishöjningar.

Därtill kommer frågan om hur det skall bli i framtiden när det gäller avdrag för resor till och från arbetet. Här föreslår regeringen åtgärder som skulle begränsa avdragsrätten och ytterligare försämra situationen för bilägarna. Också detta är en bidragande orsak till att vi inte nu kan tillstyrka ett förslag som detta.

Beträffande skogsvårdsavgiften har vi klart redovisat i reservationen att den nuvarande avgiften mer än väl täcker det anslagsbehov som avgiftsmedlen egentligen är avsedda att finansiera. Om avsikten är att vidga verksamhetsområdet, bör en debatt om detta föras, innan man företar ytterligare höjningar av skogsvårdsavgiften. Kanhända – och det har vi också understrukt – är det riktiga att ta bort en del av de nuvarande uppgifterna och i stället behålla den nuvarande avgiften eller kanske rent av sänka avgiften.

Anf. 50 KJELL JOHANSSON (fp):

Fru talman! Nej, Kjell Johansson, sade Lars Hedfors, det drabbar inte dem som har långa avstånd till jobbet. Där har emellertid Lars Hedfors fel. Den som har lång väg till sitt arbete måste nämligen byta bil så mycket oftare, och han får då betala den här tusenlappen varje gång han byter bil. På det sättet drabbas han mer kännbart än andra. Kommer dessutom de nya bestämmelser för reseavdrag som regeringen har föreslagit att antas, får den som har långt till arbetet göra ett avdrag som inte är beräknat på dessa kostnader. Det innebär att han i praktiken kommer att få betala denna tusenlapp med skattade pengar. Detta blir kännbart för dem som bor i glesbygd.

Sedan talade Lars Hedfors om lyxbilar. Det exempel som Lars Hedfors tog upp lät ju bra, men jag kan inte underlåta att nämna att accisen för den här lyxbilen höjs från 1 % till mellan 1,5 och 2 %. Det kan rimligtvis inte

betecknas som någon rättvisefaktor eller någon utjämnande faktor i detta sammanhang.

Anf. 51 LARS HEDFORS (s):

Fru talman! Knut Wachtmeister och även Stig Josefson påpekar att de höjda oljepriserna och devalveringen slår hårt mot bilismen. Men det är faktiskt inte bara bilismen som drabbas. I stort sett drabbas alla samhällsaktiviteter på ett eller annat vis av de höjda oljepriserna och devalveringen. De i sin tur drabbas i mycket stor utsträckning av sådana här åtstramande åtgärder som vi ser oss nödsakade att tillgripa just nu. Då kan man ju fråga sig varför just bilismen skulle komma undan i detta sammanhang. Jag tror att bilisterna och andra fordonsägare i Sverige är beredda att ta dessa kostnader för att förbättra samhällsekonomin i vårt land.

Som jag sade i mitt inledningsanförande är det dessutom inte fråga om att återgå till det ursprungliga skattetrycket utan bara fråga om en liten uppräknings för att i någon mån kompensera penningvärdeförsämringen.

När det sedan gäller skogsvårdsavgiften säger Knut Wachtmeister att den kommer att drabba skogsägarna olika. Det är möjligt att han har rätt. Det är möjligt att någon skogsägare får betala mer än han får tillbaka. Men i gengäld måste det av rent matematiska skäl bli så att någon annan får mer än vad han har betalat in. Den som *får* mer är den som sköter sin skog. Om det inte vore så, skulle vi ju få den där rundgången som ni moderater så ofta och så gärna talar om. Detta är alltså en åtgärd som i allra högsta grad gynnar en aktiv skogsvård och gynnar den tillväxt av skogen som vi är så beroende av i vårt land. Till yttermera visso främjar skogsvårdsavgiften avverkningen. Den blir helt enkelt ett incitament för skogsägarna att skaffa sig mer inkomster.

Anf. 52 KNUT WACHTMEISTER (m):

Fru talman! Lars Hedfors sade att han trodde att landets alla bilägare säkert med jämnmood skulle acceptera att de fick vara med och dra in litet mer pengar till staten. Jag är inte säker på att Lars Hedfors har rätt därvidlag. Under en lång följd av år har bilägarna i det här landet betraktat sig mer eller mindre som mjölkossa när det gäller att skaffa intäkter till staten.

Det sades att den tidigare bilskatten skulle gå enbart till vägväsendet. Det var länge sedan vi hade en sådan ordning. Jag tror alltså att Lars Hedfors har helt fel på den här punkten. Jag vill också erinra om att vi tidigare har gått emot förslaget om höjning av bensinskatten. Vi tycker att bilismen tillräckligt hårt har drabbats av nya pålagor och anser att det nu är olämpligt att lägga ytterligare ungefär en tusenlapp på varje nyinköpt bil.

Anf. 53 STIG JOSEFSON (c):

Fru talman! Bilismen är många gånger det enda kommunikationsmedel som står till förfogande i glesbygden, och det kan inte finnas någon anledning att i detta läge ytterligare höja kostnaderna för dessa grupper. Det här är ett område som varit utsatt för mycket stora utgiftsökningar under senare år, och det finns inte skäl att i dagens läge tillstyrka ytterligare skatter på bilismen.

Anf. 54 LARS HEDFORS (s):

Fru talman! Jag kan bara konstatera att det råder delade meningar när det gäller försäljningsskatten på motorfordon. Vi lär inte kunna övertyga varandra i den här debatten. Ni borgerliga anser att bilismen inte kan bära den här höjningen. Vi socialdemokrater är övertygade om att bilismen klarar den. Vi är också övertygade om att de svenska bilägarna har förståelse för betydelsen av att samhället ökar sina inkomster, särskilt som det var så länge sedan man över huvud taget rörde den här skatten. Det är nu inte heller fråga om någon reell höjning av skatten utan bara om en liten justering uppåt för att kompensera penningvärdeförsämringen.

När det gäller skogsvårdsavgiften är det likadant. Det råder delade meningar. Vi hävdar att man måste ta ut 8 %. Annars kommer andra skattebetalare att få vara med och betala samhällets kostnader för skogsvården.

Vi hävdar också att skogsvårdsavgiften har den fördelen att den främjar en aktiv skogsvård; den främjar också avverkningen och på det sättet hjälper den till att skaffa fram råvara till skogsindustrin, och det är ju viktigt för att vi skall kunna lösa våra ekonomiska problem.

Anf. 55 KJELL JOHANSSON (fp):

Fru talman! Det är inte fråga om någon reell skattehöjning, sade Lars Hedfors. Nej, det är det ju inte om man ser den här skatten isolerad. Men ser man det hela totalt är det verkligen fråga om en mycket reell skattehöjning. Det är också en av anledningarna till att vi från folkpartiets sida säger nej. Vi har alltså fått en kraftig skärpning av skattetrycket. Till detta kommer att detta slår mycket hårt mot dem som bor i glesbygd. Det gäller tillsammansaget alla de åtgärder som regeringen nu föreslår. Vi menar att politiken måste hänga ihop.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter behandlingen av bostadsutskottets betänkande 12.)

Anf. 56 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera socialförsäkringsutskottets betänkande 10 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m. m.

Vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m. m. (SfU, pensioner m. m.)**Anf. 57 NILS CARLSHAMRE (m):**

Fru talman! Jag skall begränsa mig till de delar av socialförsäkringsutskottets betänkande som gäller pensioner. De frågor om sjukförsäkring och en del i sammanhanget marginella ting som berörs kommer senare att tas upp av Siri Häggmark.

Pensionsdelen i det här komplexet har rätt mycket karaktären av ett

Onsdagen den
14 december 1983

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m. m. (SfU, pen-
sioner m. m.)*

provisorium, även om det egentligen inte någonstans står klart utsagt.

Det som utgör en sorts kärna i propositionen och därmed också i utskottets betänkande är föredragande statsrådets löfte om att tillkalla en parlamenta- risk utredning för att se över åtminstone vissa delar av ATP-systemet. Vi har själva på moderat håll yrkat på en sådan utredning. Det är inte första gången; den borde ha varit tillsatt långt tidigare. När vi får den vet väl ingen ännu.

Jag förstår att det kan vara ganska svårt inte så mycket att tillsätta utredningen som att utfärda direktiv för den. Det måste rimligen bli ganska avslöjande redan på direktivstadiet. Det lär vara svårt att i de direktiven dölja att knappast regeringen själv tror att ATP-systemet kan fortsätta att se ut och finansieras på samma sätt som hittills – med den grad av värdesäkring och annat fint som det innehåller. Det kan vara besvärande att kort efter en uppsplitande svekdebatt behöva ta på sig det igen. Det är lätt att förstå, men icke desto mindre är det hög tid att vi får denna översyn i gång.

Inte minst med tanke på ett löfte från socialministern att en utredning skall tillsättas – vi har tillfogat en fotnot i form av ett särskilt yttrande, där vi anger vad vi anser vad utredningen skall syssla med utöver värdesäkringsfrågorna – har vi i mycket stora delar kunnat acceptera regeringens förslag. Det gäller framför allt nivåerna – den grad av begränsning av värdesäkringen som måste komma i fråga. Detta har definierats som så att den del av kostnadsökningar- na, indexuppgången, som kan hänföras till devalveringen för ett drygt år sedan skulle man inte få kompensation för. Vi accepterar detta. Vi har aldrig kritiserat regeringen för att den anser sig tvingad att göra en sådan begränsning av pensionärernas rätt till värdesäkring. Vad vi har kritiserat är att man så sent som omedelbart före 1982 års val alltså framhärdat i att förneka att någonting sådant skulle göras. I stället ställde man ut löften som man då alldeles säkert måste ha vetat aldrig skulle kunna uppfyllas. Det har vi kritiserat, men däremot inte själva saken, att det måste till en begränsning här som på så många områden i en ekonomiskt svår situation.

Vi har inte tyckt att det är riktigt rimligt att i själva lagtexten skriva in en hänvisning till en händelse hösten 1982. Jag är medveten om att denna lagtext kommer att bli ett provisorium, även om den inte anses vara sådant, utan lagtexten är tänkt som en beständig lagtext. Att i lagtexten skall stå en sådan där tillfällig hänvisning tycker vi är litet konstigt. Dessutom tycker vi att det är litet för lättvindigt att, så länge lagtexten står kvar, vid eventuellt iråkad framtida situationer av samma art kunna hugga en ny bit av värdesäkring från pensionärerna, helt enkelt genom att hänvisa till ett datum i lagparagrafen. Vi tycker att det borde vara litet svårare, och därför har vi valt en annan formulering. Med det är ju en rent teknisk fråga.

Vi har landat på samma basbelopp som regeringen, 20 300 kr. Det innebär alltså samma pensionsnivå som regeringen hade tänkt sig. Detta godtar vi. Vad gäller tekniken passar jag på att yrka bifall till reservation 1, som är gemensam för utskottets moderata ledamöter och centerledamöter.

När det gäller fördelningen, både av smekningen och örfilen, kan vi också acceptera regeringens fördelning mellan folkpensionärer, ATP-pensionärer och allt vad det gäller. Även där handlar det egentligen om ett provisorium.

Vi menar inte att förhållandet mellan dem som har ATP-pension och dem som inte har det i alla delar är det rätta och bästa. Men förhållandet blir oförändrat. Det är skickligt gjort, det ligger på gränsen till listighet, när man i propositionen lyckats få förhållandet mellan dem som har och dem som inte har ATP tämligen exakt detsamma som det var. I väntan på översyn kan vi godta detta, även om det är vår uppfattning att det börjar löna sig allt mindre, och snart alltför litet, att över huvud taget ha någon ATP-pension i jämförelse med dem som inte har det.

Sedan behandlas i betänkandet en del mycket konkreta frågor. Jag skall be att få kommentera en av dem, den som tas upp i reservation 4, till vilken jag ber att få yrka bifall. Det handlar om en fråga som är en av våra kära följeslagare sedan många år. Det gäller de stackars människor vilka för 20 år sedan begärde undantag från ATP och vilka sedan dess fortlöpande straffats genom att också undanhållas det pensionstillskott som alla andra utan ATP får och som därför kommit att bli alltmer betydelsefullt. För den lilla gruppen innebär regeringens förslag en ytterligare relativ försämring, inte särskilt stor, men dessa människor har det illa nog förut. Vi tycker att – jag skall inte uppehålla mig så länge vid detta, för det har sagts så mycket om det tidigare – vad man än har för uppfattning om hur klokt och solidariskt det var att för 20 år sedan begära undantag från ATP, är dessa människor straffade nog vid det här laget och borde få sitt lilla pensionstillskott, som ekonomiskt är tämligen försumbart i det här stora sammanhanget. De har det sämst av alla pensionärer i dag. Jag tror att de får mellan 1 500 och 1 600 kr. i månaden totalt i pension, och det är inte mycket att leva på i Sverige i dag. Vi tycker att även Sten Andersson och socialdemokraterna i kammaren borde kunna förlåta dessa stackars människor nu och låta dem få sitt lilla pensionstillskott, som de verkligen behöver.

Det är därför jag yrkar bifall till reservation 4.

Herr talman! Jag tror att jag lämnar resten av våra synpunkter till fru Häggmark, som kommer något senare i debatten.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 58 GÖSTA ANDERSSON (c):

Herr talman! Det allvarligaste med regeringen Palmes politik är att dess låneekonomi kan slå ut stora delar av vårt sociala trygghetssystem. Regeringen tycks inte ta särskilt allvarligt på att ränteutgifterna för statsskulden är större än kostnaderna för våra stora sociala reformer. Får den lånekarusellen fortsätta att rulla vidare i samma takt hotas hela vår sociala välfärd. Ju längre vi väntar, desto värre kommer det att bli att återföra vår ekonomi till mer sunda banor. Vill vi ge hela svenska folket en rejäl grundtrygghet, måste vi våga spara och göra det nu.

Socialdemokraterna har utan tvivel gamla fina traditioner att försvara som ett av de två partier som företräder det s. k. småfolket. Men det blir enligt min mening nu allt svårare för socialdemokraterna att försvara denna

position. Partiets ledning låter klyftorna växa i en allt snabbare takt inom det sociala trygghetsområdet. År 1983 har verkligen varit höginkomsttagarnas år. De bäst ställda pensionärerna har fått stora tillskott. Höginkomsttagarna inom sjukförsäkringen har fått en ökning av sin ersättning per dag som är fyra gånger större än vad de sämst ställda får ut per dag. Föräldraförsäkringen ger en inkomstklyfta på 80 000 – 90 000 kr. för exakt samma vårdinsats. Det är vanligt folk – arbetare, lägre tjänstemän, lågavlönade kvinnor och småföretagare – som är de stora förlorarna. Får det fortgå på det sättet blir regeringen Palme de växande klyftornas regering. Det är en regering som tycks ha glömt att rättvisa och solidaritet kräver att ett sparande i första hand måste ske i toppen av trygghetssystemet.

Alla partier i riksdagen måste naturligtvis ägna sig åt en viss självkritik. Vi får inte bli utgiftsblinda. Det borde vara en väckarklocka för oss alla att ränteutgifterna växer med 10 – 14 miljarder per år. Hur förfärande detta är visar en jämförelse med barnbidraget. Detta bidrag, som i någon mån skall bära levnadskostnaderna för våra ungefär 1,6 miljoner barn under 16 år, utgör snart endast en tolfedel av statens ränteutgifter. Vi vore lättsinniga om vi inte insåg vilket fruktansvärt hot dessa ränteutgifter är mot hela vår välfärdspolitik. Våra ungdomar borde vara mest oroliga. Vi är ju ändå på väg att övervältra en jättelik skuldbörda på kommande generationer. Vill vi verkligen det? Jag vill inte tro det. Det vore sannerligen dålig moral. Jag vågar tro att svenska folket inte vill att andra skall betala notan. Jag vill inte tro att vi vill skriva ut en jättelik växel på framtiden.

Att vi måste spara medger även regeringen numera. Men vi måste spara på rätt sätt. I tider av kärv ekonomi borde vi bli särskilt duktiga på analysen. Vilka är de sämst ställda? Vilka är det som har det ganska hyggligt? Detta är rätt självklara frågor som vi bör ställa. Ännu viktigare är det att ge de rätta svaren. Vi kan aldrig samla den svenska nationen till kraftfulla insatser mot en osund ekonomi om vi inte sparar på rätt sätt. De bäst ställda måste vara beredda att bära den tyngsta bördan. Den principen har inte regeringen Palme tillämpat under sitt första regeringsår. Regeringens analys har helt enkelt varit dålig.

Nu vill jag övergå till en mer konkret belysning av hur resurserna har fördelats under 1983. För de människor som under sina aktiva år haft ett bra jobb med god lön har regeringen varit beredd att höja pensionerna med ända upp till nära 10 000 kr. under 1983. Dessa grupper kan alltså lyfta pensioner på uppemot 100 000 kr. per år. Dessutom kan dessa privilegierade grupper i regel erhålla avtalsreglerade pensioner som t. o. m. är högre än ATP-pensionen.

När det gäller kroppsarbetare och småföretagare har inte regeringen varit lika generös. Vissa av dessa pensionärer får finna sig i att leva på en pension på ungefär 18 000 kr. per år. Det är de här pensionärerna som ofta haft de tunga, smutsiga och farliga jobben. De har utfört arbeten som de flesta andra inte velat ha. Klyftan mellan dessa olika pensionärsgrupper har vuxit under 1983. Ibland försöker socialdemokraterna försvara sig med att skatten utjämnar skillnaderna. Det är sant endast till en del. Riksdagens utrednings-

tjänst har i en standardanalys visat att de bäst ställda pensionärerna har en standard som är tre gånger högre än de sämst lottade har efter skatt.

Det är allmänt känt att många barnfamiljer sitter illa till ekonomiskt på grund av stor försörjningsbörda. Vi bör alla i denna riksdag ta på oss ett visst ansvar för att det är på det sättet. En del partier borde känna ett särskilt stort ansvar.

Jag tar nu ett konkret exempel. Det gäller en barnfamilj med tre barn med en hemarbetande förälder och en förvärvsarbetande. I det aktuella fallet är förvärvsinkomsten så hög som 140 000 kr. De flesta betraktar en person med denna inkomst som höginkomsttagare. Det intressanta för denna familj är vad den har att leva av efter skatt, med tillägg av barnbidrag. Då blir inte den här familjens levnadsnivå särskilt hög, ekonomiskt sett. De får faktiskt försöka klara sig på ungefär 16 000 kr. per individ, medan de bäst ställda ATP-pensionärerna har ungefär 50 000 kr. efter skatt att leva på. Då har jag ändå inte tagit hänsyn till de avtalsreglerade pensioner som kan finnas. Alltså är den aktuella barnfamiljen i praktiken en familj med mycket låg ekonomisk standard i förhållande till pensionären. Det beror på att skattesystemet inte tar hänsyn till försörjningsbördan i särskilt hög grad, och det är en brist.

Skillnaden i standard beror också på att den ena föräldern utför ett i högsta grad samhällsnyttigt vårdarbete för sina barn, som samhället inte värderar till en enda krona – ett arbete som, för att tala i klartext, socialdemokraterna inte vill räkna som ett arbete.

Med dessa exempel har jag velat försöka göra denna kammare uppmärksam på att de ekonomiska klyftorna är stora inom det sociala trygghetssystemet. Dessutom har jag velat peka på att vissa grupper har glädjen av betydande förmåner.

Om vi verkligen vill vinna uppslutning bakom en politik för en sundare ekonomi, bör vi alla göra klart för oss vilka grupper som verkligen kan bidra till sparandet. Utvecklingen under 1983 har faktiskt varit den att i de exempel som jag tagit är det de ekonomiskt svagaste grupperna som förlorat. De har fått en sänkt standard. I stället är det de bättre lottade som fått det bättre. Att tro att vi kommer att lösa Sveriges problem med en sådan utveckling är ganska orealistiskt. Det borde ha varit den omvända utvecklingen.

Vi måste helt enkelt rusta oss med det politiska modet att våga spara i trygghetssystemet om vi skall komma till rätta med den svenska ekonomin. I ett system som tar i anspråk över 100 miljarder i statens budget kan vi inte komma undan besparingar, om vi verkligen vill få håll på de galopperande ränteutgifterna.

Det jag har velat säga i detta anförande är att centerns linje är att sparandet måste ske på ett rättvist sätt. Vi är för vår del beredda att ge vårt bidrag för att hela svenska folket skall känna att man har en rejäl ekonomisk grundtrygghet. Den grundtryggheten saknar i dag alla ungdomar som har 90 dagars karens före arbetslöshetsstöd. Den grundtryggheten saknar ungefär 400 000 föräldrar, som utför barnomsorgsarbete oavlönat. Den grundtryggheten saknar mer än en miljon låginkomsttagare – ofta deltidsanställda kvinnor. Rätten till grundtrygghet saknar också många människor som har drabbats

Nr 46

Onsdagen den
14 december 1983

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m. m. (SfU, pen-
sioner m. m.)*

Onsdagen den
14 december 1983

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m. m. (SfU, pen-
sioner m. m.)*

av olyckan att bli utförsäkrade.

Det är de här grupperna som är de verkligt bortglömda grupperna i dagens socialpolitiska debatt.

Det är utifrån den principiella grundsyn som jag här har försökt redovisa, som vi från centerns sida tagit ställning till regeringens förslag som berör socialförsäkringsutskottet. I reservation 1 ger vi uttryck för vår uppfattning att vi måste vara beredda att genomföra besparingar även framöver.

I reservation 3 föreslår vi att man skall fördela resurserna rättvisare på pensionsområdet. Vi kan inte se att det är nödvändigt att höja folkpensionens grundbelopp för pensionärer som har nära 100 000 kr. i årlig pension. Däremot anser vi att pensionerna bör förbättras för dem som enbart har folkpension eller låg ATP. Därför går vi på linjen att höja pensionstillskotten för dessa pensionärer – för att på det sättet skapa en större rättvisa i pensionssystemet.

I reservation 4 återkommer vi till, som Nils Carlshamre påpekade, en välkänd fråga – och också en välkänd centerståndpunkt angående de pensionärer som med nuvarande regler endast får folkpension utan pensions-tillskott. Denna grupp av pensionärer får en alltmer orimlig ekonomisk situation. Att de blir utestängda från det standardtillägg som pensionstillskottet utgör innebär att klyftorna växer i förhållande till övriga pensionärer. Denna grupp är så missgynnad att många lever med en standard under existensminimum. Skälen för att komma till rätta med dessa orättvisor blir nu allt starkare. Vi har alltså från centerns sida i reservation 4 upprepat vår kända ståndpunkt om att även dessa pensionärer bör erhålla pensionstillskott. Det är för oss en viktig rättvisefråga.

I reservation 5 ger vi också uttryck för centerståndpunkter som är ganska kända för denna kammare. Vi har länge kritiserat ATP-systemet för att det missgynnar kroppsarbetare och låginkomsttagare – arbetare, deltidsarbetande, ofta kvinnor, och många småföretagare – i förhållande till andra grupper. Vi upprepar i denna reservation vår kritik. Vi är positiva till att regeringen vill göra en översyn av ATP-systemet. Tyvärr har inte socialministern tillräckligt tydligt redovisat att utredningens uppgift bör bli att komma till rätta med bl. a. de orättvisor i ATP-systemet som både vi och LO har pekat på under många år. Därför föreslår vi i reservation 5 att man skall klarare ange att låginkomsttagarna måste få en starkare ställning inom ATP-systemet.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1, 3, 4 och 5 i socialförsäkringsutskottets betänkande 10. De övriga centerreservationerna i detta betänkande kommer Karin Israelsson att ta upp i sitt anförande.

Anf. 59 MARGÓ INGWARDSSON (vpk):

Herr talman! För knappt ett och ett halvt år sedan, i valrörelsen 1982, framförde socialdemokraterna överallt på gator och torg ett viktigt budskap till landets pensionärer: om socialdemokraterna kom i regeringsposition skulle de återställa den fulla värdesäkringen av pensionerna. Socialdemokra-

terna var mycket övertygande på den punkten, och jag tror att detta starkt bidrog till valsegern.

Socialdemokraterna fullföljer inte löftet till pensionärerna, genom att devalveringseffekten skall avräknas vid fastställandet av basbeloppet för 1984.

Under den borgerliga regeringstiden började urholkningen av pensionerna. Då beslutade riksdagsmajoriteten att, som man uttryckte det, "rensa konsumentprisindex från energiprishöjningar, indirekta skatter och subventioner". Det var 1980.

Nästa attack mot pensionerna kom 1981. Då beslöts att den s. k. 3-procentsregeln skulle avskaffas. Detta innebar att basbeloppet räknas upp bara en gång per år, i stället för att höjas varje gång priserna höjts med 3 %.

Efter regeringsskiftet 1982 rev socialdemokraterna upp beslutet om att energiprishöjningar och indirekta skatter skulle frånräknas konsumentprisindex vid beräkning av basbeloppet, men det skulle gälla först från 1984. Det gamla borgerliga beslutet om att räkna upp pensionerna bara en gång per år låg dock fast.

Vänsterpartiet kommunisterna har vid upprepade tillfällen krävt att regeringen skall stå fast vid sitt vallöfte till pensionärerna, och vi upprepar detta i dag. Återställ pensionernas värdebeständighet! Vi kan inte fullt ut ersätta pensionärerna för de förluster de redan har gjort, men vårt förslag garanterar att pensionerna inte i fortsättningen skall urholkas i takt med prishöjningarna.

Det borgerliga förslaget, herr talman, kan väl närmast betecknas som hyckleri, om det nu är tillåtet att använda det ordet från talarstolen. De borgerliga tar visserligen avstånd från att devalveringseffekten skall borträknas, men de vill återinföra systemet med att indirekta skatter, tullar, avgifter och höjningar av energipriserna vid bestämmande av basbeloppet skall borträknas från konsumentprisindex. Detta innebär en garanterad och fortlöpande värdoförsämring av pensionerna i takt med prishöjningarna.

Ålderspensionärer och förtidspensionärer har verkligen hamnat i stryk-klass genom åtstrammingspolitiken. De har drabbats av försämrade pensioner och höjda levnadsomkostnader, som en följd av besparingarna i kommuner och landsting får de sämre vårdmöjligheter, och de får dessutom betala högre avgifter för den vård och omsorg som de behöver.

Ständigt återkommer regeringen med försäkringar om att krisens bördor skall fördelas rättvist och att svaga och utsatta grupper skall skyddas. Då måste det enligt vänsterpartiet kommunisternas mening vara ett oeftergivligt krav att pensionerna garanteras värdebeständighet genom att man inte undantar devalveringseffekten vid beräkning av basbeloppet och genom att man höjer pensionerna varje gång priserna höjts med 3 %.

Det här är inte den enda attacken mot pensionssystemet. Vi har nyligen tagit del av regeringens förslag om att slopa änkepensionerna. Här betonar inte regeringen besparingseffekten, utan förslaget är framlagt i jämställdhetens namn. I ett samhälle där kvinnor uppnått jämlikhet med män vad gäller utbildning, möjligheter på arbetsmarknaden och förutsättningar till intjäna-

Onsdagen den
14 december 1983

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m. m. (SFU, pen-
sioner m. m.)*

de ATP-poäng är principen om att kvinnor och män skall betraktas lika i försörjningssammanhang riktig. Men med rådande arbetsmarknadsläge och stora brister i kommunernas barnomsorg kommer förslaget om slopande av änkepensioner att få kännbara konsekvenser för många kvinnor. Särskilt hårt drabbas de kvinnor som vid de nya reglernas införande den 1 januari 1985 inte har sin försörjning tryggad genom förvärvsarbete och intjänade ATP-poäng. De hinner inte gardera sig mot de nya reglerna. Att i detta läge skaffa privata pensionsförsäkringar är bara möjligt för de redan privilegierade. På så sätt kommer de nya pensionsreglerna att verka som en klasslag.

Jag vill på detta tidiga stadium, eftersom det ibland är svårt att föra fram sin mening till regeringspartiet, ta tillfället i akt att omtala att vpk inte kommer att ge sitt stöd för ett genomförande av förslaget om änkepensioner som det nu ligger.

Herr talman! I reservation 6 begär vi en översyn av ATP-systemet. Då ATP-rätten är knuten till inkomsten under de 15 bästa arbetsåren i inkomsthänseende, får det till följd att klasskillnaderna följer människorna hela livet. Den som har stora inkomster under den yrkesverksamma delen av livet får bättre inkomster även som pensionär. Genom att låginkomsttagare i allmänhet har en längre yrkesverksam tid än höginkomsttagare, som i stället har längre utbildningstid, får låginkomsttagare bidra med avgifter under förhållandevis längre tid. Systemet fungerar ungefär efter den välkända principen "åt den som har skall varda givet". Vi vill ha en förändring av pensionsberäkningen och en fördelning som inte drabbar de sämst ställda.

Socialförsäkringsutskottets betänkande innehåller också besparingsförslag inom sjukförsäkringsområdet. Patientavgiften vid läkemedelsinköp föreslås höjd från 40 kr. till 50 kr. fr. o. m. den 1 januari 1984. Vidare föreslås en höjning av taxorna för besök hos privatpraktiserande läkare till samma nivå som patientavgiften vid läkemedelsinköp. Därefter föreslås ytterligare höjning. Det förutsätts i förslaget att taxorna i den offentliga sjukvården skall höjas med samma belopp.

Sammantaget kommer detta att innebära att kostnaderna för patienten vid läkarbesök och därmed föreskrivet medicininköp blir 105 kr. Jag befarar att en så hög kostnad kommer att medföra stor risk för att många vårdbehövande av kostnadsskäl avstår från att söka läkare i tid. Om sjukdomen därmed förvärras har ni knappast sparat några pengar. På sikt kommer i stället samhället att få ökade vårdkostnader. Jag undrar hur högt ni egentligen kan tänka er att sätta avgifterna för medicin och läkarbesök. Var anser ni att gränsen går då taxorna får en rent avskräckande effekt på människors benägenhet att söka vård. Inte kan det väl vara socialdemokraternas avsikt att genom plånboken begränsa behovet av sjukvård och därmed på kort sikt begränsa kostnaderna?

Avslutningsvis, herr talman, skall jag kommentera förslaget om att sjukpenning inte skall utbetalas till den som insjuknar under semester utomlands. Som skäl för att slopa rätten till sjukpenning då sjukdom inträffar utomlands anförs bl. a. höga administrations- och kontrollkostnader för handläggningen av dessa ärenden. Vi anser att det är ett märkligt avsteg från

den princip som gäller vid andra försäkringar, t. ex. ATP, om inte försäkringen skulle gälla oavsett var den försäkrade befinner sig vid sjukdomstillfället. Det är inga stora pengar i den samlade budgeten som regeringen avser att spara med det här förslaget – det rör sig om 10 miljoner. Vore det inte bättre om regeringen i stället genomförde en översyn av de höga administrations- och kontrollkostnaderna, för att se om de höga utgifterna är befogade? Det gäller inte bara i detta sammanhang. En sådan översyn borde göras på flera områden.

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga vpk-reservationer i detta betänkande.

Anf. 60 SVEN ASPLING (s):

Herr talman! För jämnt tre år sedan lyckades de borgerliga, med utslagsröstens hjälp, här i riksdagen driva igenom en grundläggande och uppseendeväckande förändring av beräkningsgrunderna för fastställandet av basbeloppet och därmed värdesäkring av pensionerna och andra sociala trygghetsreformer. De lyckades konstruera ett system för basbeloppsberäkningarna som skulle ha inneburit en fortlöpande urholkning av pensionsrätten. Försämring skulle ha lagts till försämring. På sikt skulle detta ha medfört att en genomsnittlig inkomsttagare fått sin kommande ATP-pension sänkt från 65 till 45 %. Det var en attack mot hela ATP-systemet, som skulle ha kunnat få förödande konsekvenser.

Lika väl som då det gällde de borgerligas beslut om införandet av karensdagarna protesterade praktiskt taget alla berörda löntagarorganisationer mot beslutet att förändra basbeloppsberäkningarna. Den socialdemokratiska valsegern i fjol gav oss möjligheter att sätta stopp för den nedbrytning av det sociala trygghetssystemet som de borgerliga regeringarna startade.

För ett år sedan rev vi upp det orättfärdiga beslutet om karensdagarna och fattade principbeslutet om att återgå till de tidigare reglerna för fastställandet av basbeloppet. Det motsatte sig de borgerliga. Den sociala nedrustningen på dessa viktiga områden skulle enligt deras mening fullföljas. Denna inställning vek de inte ifrån i de motioner som väcktes under den allmänna motionstiden i år, även om moderaterna då markerade att de ville avvakta det kommande lagförslaget vad gällde värdesäkring av pensionerna.

I en gemensam reservation sluter nu centern upp bakom moderaternas förslag, som i korthet innebär att man accepterar den av regeringen föreslagna pensionsnivån men vidhåller de beräkningsmetoder som man tillyxade hösten 1980 och som framkallade en så berättigad reaktion från pensionärs- och löntagarorganisationerna.

Låt mig i korthet nämna de grundläggande skillnader som i denna fråga föreligger mellan oss och de borgerliga partierna.

De borgerliga vill ha kvar den lagstiftning som de drev igenom 1980. Den är så utformad att de prisförändringar som fortsättningsvis skall beräknas påverkar index med endast 90 %. Även om energipriserna inte ökar mer än övriga priser sker ändå en urholkning av basbeloppet, som redan efter fyra år uppgår till 4,5 %. Skulle energipriserna öka mer än konsumentpriserna,

Onsdagen den
14 december 1983

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m. m. (SfU, pen-
sioner m. m.)*

föranleder detta en ännu snabbare urholkning av pensionsskyddet. Detta är den avgörande och grundläggande frågan när vi nu har att ta ställning till principerna för basbeloppets fastställande.

När socialdemokratin i fjol höst övertog regeringsansvaret var den svenska samhällsekonomin körd i botten. Vi hade fått ett enormt budgetunderskott, en växande utlandsskuld och en rekordstor arbetslöshet. Under den sista borgerliga regeringstiden var den svenska kronan utsatt för en massiv spekulativ attack. Strax före regeringsskiftet uppgick valutautflödet till 1 miljard kronor om dagen. Det var den räkning som den socialdemokratiska regeringen fick överta i oktober i fjol. Den devalvering som följde var en nödvändig åtgärd, bl. a. för att öka vår konkurrenskraft gentemot utlandet. Denna liksom övriga åtgärder som ingår i regeringens krisbekämpningsprogram har redan gett betydande resultat. Det börjar återigen ljusna över vägen.

Redan vid fjolårets riksdagsbeslut att återställa principerna för basbeloppsberäkningarna stod det klart att en avräkning till följd av devalveringens prishöjande effekt var nödvändig vad gällde pensionsförmånerna för 1984. Detta var också pensionärsorganisationerna införstådda med. Den diskussion som sedan följt har gällt storleken av den devalveringseffekt som skulle räknas bort, men inte själva principen att även pensionärerna är beredda till de uppoffringar som är nödvändiga för att föra landet ur den ekonomiska krisen.

Konjunkturinstitutet har beräknat denna devalveringseffekt på prisutvecklingen till 4 % vid slutet av 1983. Det är denna priseffekt som kommer att avräknas från den allmänna prisutvecklingen. Någon ytterligare avräkning av den priseffekt på 1,6 % som beräknas komma att slå igenom på priserna 1984 blir däremot icke aktuell.

När devalveringseffekten väl är avräknad kommer pensionärerna att få full kompensation för kommande prisstegringar efter precis samma grunder som gällde innan de borgerliga regeringarna ändrade basbeloppsberäkningarna. Det rör sig således om en engångsåtgärd som inte påverkar den fortsatta värdesäkringen av pensionerna. Det är alltså inte fråga om att sänka några pensioner. Vad det gäller är hur mycket pensionerna skall höjas, dvs. hur stor kompensationen skall bli för prisstegringarna. Denna extraordinära engångsåtgärd får i övrigt ingen inverkan på värdesäkringen av socialförsäkringsförmånerna. Det är angeläget att slå fast detta.

I den borgerliga reservationen har man i realiteten accepterat och räknat in en devalveringseffekt. Man har nämligen stannat för samma pensionsnivå som frånräknandet av devalveringseffekten innebär – det hörde vi av bl. a. Nils Carlshamre alldeles nyss – men man har undvikit att med ett ord nämna de effekter som fortsättningsvis skulle följa av deras egna förslag, där försämring skulle läggas till försämring och en fortskridande urholkning av hela pensionssystemet skulle bli ett faktum. Så kan man naturligtvis försöka dölja verkningarna av sina egna förslag, men verkligheten skulle en dag bli uppenbar för dem det gäller, nämligen pensionärerna.

Vpk kräver att basbeloppet skall räknas upp fullt ut i förhållande till

prisutvecklingen utan hänsynstagande till devalveringen. Dessutom kräver man att basbeloppet skall ändras så snart priserna ändrats med 3 %. Det karakteriserar kommunisternas sätt att i denna som i så många andra frågor behandla de ekonomiska realiteterna i dagens samhälle.

Genom att det under fjolåret beslutade särskilda tilläggsbeloppet slopats har möjligheter skapats för en förstärkning av folkpensionens grundnivå, pensionstillskotten och handikappersättningen. Detta innebär att pensionsnivån för en ålderspensionär med pensionstillskott höjs med 2 % av basbeloppet. För en förtidspensionär med pensionstillskott höjs nivån med hela 5 %. ATP-pensionärernas pensionsnivå höjs med 1 %.

Centern vill inte vara med om att höja folkpensionens grundnivå utan vill i stället höja pensionstillskotten med 2 %. Det bör då påpekas att det blir frågan om samma totala pensionsnivå som i regeringsförslaget för ålderspensionärer. Dessutom får de som saknar pensionstillskott faktiskt en förstärkning enligt regeringsförslaget.

Omfördelningen av tilläggsbeloppet sker i enlighet med vad Handikappförbundens centralkommitté har föreslagit. Förbättringen av den ekonomiska tryggheten kommer således några av de mest utsatta grupperna i samhället till del. Det är värdefullt att så sker.

Senast i april i år hade vi tillfälle att diskutera frågan om pensionstillskotten vid undantagande från ATP – för vilken gång i ordningen är svårt att säga. Nu återkommer centern och moderaterna med en reservation i frågan.

Särskilt centern har tillåtit sig många turer i denna fråga under årens lopp. Deras jämförelse har i hög grad varit vilseledande. Vi fick exempel på detta nyss av Gösta Andersson. Man jämför exempelvis pensionen för det fåtal pensionärer som inte minst genom centerns på sin tid exempellösa propaganda valt att ställa sig utanför ATP och därför inte har pensionstillskott med den högsta ATP-pensionären. Samtidigt underlåter man att tala om att de allra flesta folkpensionärer som inte har ATP är tillförsäkrade pensionstillskott. Man talar inte heller om att folkpensionärer utan sidoinkomster får fullt kommunalt bostadstillägg och dessutom inte heller behöver betala någon skatt. Den som har högsta ATP har däremot inget kommunalt bostadstillägg, och han betalar dessutom skatt på sin pension.

När centern för några år sedan innehade socialministerposten, föreslog man ett direkt förbud för egna företagare att ställa sig utanför ATP, ett förslag som riksdagen f. ö. ställde sig bakom. Jag har sagt detta förut, men jag upprepar det: Vid detta tillfälle hade ju centern haft möjlighet att föreslå att de pensionärer som stått utanför ATP och därigenom inte haft något pensionstillskott skulle ha fått sådant. Några sådana förslag såg vi emellertid inte till när centern befann sig i regeringsställning. Inte ens när man sedan, 1982, kom med förslag till pensionstillskott på 2 % för att kompensera de försämringar av pensionerna som man hade drivit igenom ansåg man att de som hade begärt undantag – som också hade drabbats av försämringarna – borde få del av det extra pensionstillskottet.

Riksdagen har alltid, på goda grunder och med mycket bred majoritet, avvisat centerns och moderaternas motionsvis framförda förslag om pen-

Vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m. m. (SfU, pensioner m. m.)

Onsdagen den
14 december 1983

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m. m. (SfU, pen-
sioner m. m.)*

sionstillskott för dem som har begärt undantag från ATP.

Herr talman! När jag häromdagen läste centerns partimotion om löntagarfonderna, fann jag en formulering som inte saknar intresse när jag nu med några ord skall behandla reservationerna om översynen av ATP-systemet. I denna centermotion sägs: "Finessen är självfallet att man hoppas att det goda anseende ATP har i breda grupper skall smitta av sig även på fonderna."

Det är så sant som det är sagt att ATP åtnjuter ett stort anseende inom breda grupper i vårt samhälle. Det bör emellertid tilläggas att detta goda anseende är något som centern sannerligen inte har bidragit till. Man har i stället ägnat mycken tid och kraft åt att misstänkliggöra hela ATP-systemet.

Avsikten är nu att regeringen skall tillsätta en parlamentarisk utredning för att göra en översyn av vissa frågor inom det allmänna pensionssystemet. En av uppgifterna blir att se över det nuvarande värdesäkringssystemets utformning. Därvid kommer man in på frågan om pensionärernas möjligheter att få del av kommande standardökningar. Denna utredning vill nu centern och vpk. och moderaterna genom sitt särskilda yttrande, styra in på olika beställningsuppgifter, som i olika avseenden skulle innebära en förändring av de grundläggande principerna för ATP.

Låt mig understryka att det är angeläget att pensionsförmånerna nu och i fortsättningen står i relation till tidigare inkomster och är värdesäkrade. Det är viktigt att man står fast vid de utfästelser som gjordes vid ATP-systemets tillkomst.

Pensionskommittén gjorde på sin tid en mycket grundlig utredning om bl. a. låginkomsttagarnas och de deltidsanställdas ställning i systemet. Utredningen visade på ett mycket övertygande sätt vilka svårigheter och risker som föreligger att inom ATP-systemet skapa särlösningar för vissa försäkrade, eftersom systemet bygger på kollektivt uppburna avgifter utan individuell koppling mellan förmåner och avgifter.

Vi har tidigare påpekat att det under den senaste tioårsperioden skett en fortlöpande utjämning mellan folkpensionärer och ATP-pensionärer liksom mellan olika ATP-pensionärer vad gäller den disponibla inkomsten. Jag har haft många debatter med bl. a. Gösta Andersson om detta, och han kan ju inte förneka att det skett en sådan utjämning.

Utjämningen beror främst på utbyggnaden av pensionstillskotten, de kommunala bostadstilläggen och de extra avdragen vid beskattningen. Jag nämnde i debatten som vi hade i april att ATP-pensionären med 75 000 kr. i inkomst, vilket centern flitigt använt för att exemplifiera de s. k. orättvisorna, visserligen har en bruttopension som i år överstiger folkpensionens grundbelopp med 58 000 kr., men sedan pensionstillskott och kommunalt bostadstillägg lagts till folkpensionärens grundpension och ATP-pensionären betalat skatt på sin pension, kan skillnaden mellan de båda pensionärernas nettobelopp uppgå till bara ca 5 000 kr., beroende på storleken av det kommunala bostadstillägget och den kommunala skatteutdebiteringen.

Vill man på sakliga grunder diskutera dessa frågor, bör man uppmärksamma att det föreliggande utredningsmaterialet visar att de tankar och förslag som nu framförs i reservationerna i väsentliga avseenden skulle förändra de

grundläggande principerna för ATP. Detta motsätter vi oss. Är man emellertid ute i andra avsikter, att i grunden förändra för att inte säga slå sönder ATP-systemet, bör man i ärlighetens namn redovisa detta.

Det är ett känt faktum att vi under senare år upplevat en försåtlig propaganda mot ATP. Vi har hört talas om att man inte längre kan lita på ATP, att AP-fonden kommer att ta slut och att vi inte har råd att garantera ATP-pensionärerna deras framtida pensioner.

Följderna av den här propagandan känner vi också till: en kraftigt ökad privatisering av pensionstryggheten genom dyra pensionsanordningar som främst blir förbehållna de bättre situerade grupperna i samhället. Mycket av detta ansluter sig till den privatiseringspropaganda som särskilt moderaterna ägnat sig åt under senare tid.

Mot den här bakgrunden, herr talman, blir vakthållningen kring ATP allt viktigare. För socialdemokratin förblir detta nu som tidigare en angelägen uppgift.

Jag har i mitt anförande huvudsakligen uppehållit mig vid de delar av utskottsbetänkandet som behandlar pensionsfrågorna och därmed reservationerna 1–6. Doris Håvik kommer i ett senare anförande att behandla övriga delar av betänkandet och därmed reservationerna 7–14.

Med det anförda ber jag slutligen att få yrka bifall till hemställan i socialförsäkringsutskottets betänkande nr 10 och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 61 NILS CARLSHAMRE (m) replik:

Herr talman! Sven Aspling gör onödigt stor dramatik av förslaget från moderater och centerpartister i utskottet om att fortsätta tillämpa den beräkningsmetod för basbelopp som vi tillämpar just nu, dvs. efter ett nettoprisindex utan hänsyn till bränsleprishöjningar och inräknade skatter. Det är nog inte så dramatiskt längre. Det är inte mycket mening med att räkna ut vilka effekter detta system får om fem eller tio år. Jag är nämligen övertygad om att systemet inte kommer att gälla då. Jag har aldrig varit särskilt förtjust i det – det är ingen hemlighet – och jag är det inte nu heller, och jag tror inte att det i längden är en bra metod att beräkna värdesäkring. Den andra metoden är inte heller bra.

Jag är däremot övertygad om att om vi äntligen får den utredning som socialministern har lovat oss, blir det aktuellt att se över detta i grunden, så att vi kan få ett helt annat system för att räkna ut hur stor värdesäkringen skall vara i olika situationer. Jag tycker inte att vi skall ändra så ofta. Det råkar alltså vara så att det som just nu gäller är nettoprisindexsystemet. Och skall vi ändra det 1985 eller 1986 – det ändrades visst tidigare 1982 – varför skall vi göra en ändring också 1984? Det finns ingen anledning att på detta sätt rycka sönder systemet. Mer dramatiskt än så är det inte. Vi tycker alltså att man kan fortsätta något år till med det nuvarande sättet att räkna, och sedan får vi se vad det blir i fortsättningen.

Eftersom Sven Aspling kopplade ihop moderater och centerpartister vad gäller den förutsedda utredningen och vad den skall syssla med vill jag bara

göra ett klarläggande. Centern har i reservation 5 gett sin syn på detta, och jag tror att kammarens ledamöter är väl medvetna om att man i den sista delen av nämnda reservation ger uttryck åt tankar som även moderata samlingspartiet skulle kunna ha skrivit – och i själva verket har skrivit i sitt särskilda yttrande. Den första delen av reservationen handlar om någonting annat, som Sven Aspling huvudsakligen uppehöll sig vid. Det gäller helt ändrade principer för tilläggs pensioneringen, och det har vi aldrig ställt oss bakom och gör det inte nu heller. Eftersom halva reservationen alltså enligt vårt sätt att se inte är så bra och den andra halvan är bra, kommer vi i voteringen att avstå från att rösta vare sig för eller emot reservationen.

Anf. 62 GÖSTA ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Nej, Sven Aspling, vi vill inte från centerns sida misstänkliggöra ATP-systemet. Men vi har fört fram en berättigad kritik mot orättvisorna inom systemet. På den punkten har vi gott sällskap av LO, som vid skilda tillfällen just riktat en liknande kritik mot ATP-systemet.

Sven Aspling tar upp frågan om de s. k. undantagandepensionärerna och undrar varför den frågan inte löstes av tidigare regering. Sven Aspling känner lika väl som jag till att en regering behöver majoritet i parlamentet – det är precis det problem som den nuvarande regeringen brottas med f. n. – och den majoriteten fanns tyvärr inte i den aktuella frågan vid de tidpunkter som Sven Aspling tog upp. Jag beklagar det.

I övrigt vill jag säga att jag ibland blir litet förtvivlad över att det i debatterna med Sven Aspling är så svårt att komma till en direkt analys av den konkreta verkligheten. Jag skulle vilja att Sven Aspling försökte släppa bindningarna och låsningarna till de reformer som genomfördes för åtskilliga år sedan. Det är inte säkert att de i alla delar passar in just i dagens läge. Jag har för min del svårt att tro att Sven Aspling anser att socialdemokratisk politik är bra när höginkomsttagarna inom pensionssystemet får förbättringar på bekostnad av de svagare grupperna. Jag hävdar med bestämdhet att så har skett under 1983, inte minst på bekostnad av stora delar av barnfamiljerna. Eller är det bra socialdemokratisk fördelningspolitik att företräda en linje som innebär höjningar i sjukförsäkringen under 1983 från 330 kr. till 360 kr. för de bäst ställda, medan vissa andra får klara sig på 8 kr. per dag?

Man kan gå vidare och ställa frågan: Vad är det som är så bra med det socialdemokratiska systemet med en karens på 90 dagar för arbetslösa, som skall ty sig till den s. k. KAS-ersättningen? Vad vore det för stötande i att Sven Aspling och jag och många med oss tog på oss en självrisk i sjukförsäkringen? Är det ändå inte så att vi är privilegierade i förhållande till de arbetslösa?

Jag vill försäkra Sven Aspling, att om han sätter sig ner och i lugn och ro tänker igenom hela det sociala trygghetssystemet, skall han komma till slutsatsen att det behövs reformer. Om dessa reformer innebär att vi sparar när det gäller de bäst ställda grupperna och förstärker grundtryggheten, då blir vi överens.

Anf. 63 MARGÓ INGVARSSON (vpk) replik:

Herr talman! Statens pris- och kartellnämnd gör som bekant kontinuerliga uträkningar av bl. a. devalveringens effekter på prisutvecklingen. Enligt SPK var dessa effekter 1,8 % under år 1982. För 1983 har devalveringseffekten på prisutvecklingen konstaterats vara 1,6 % för tiden januari–oktober, och under de senaste månaderna har det skett en ökning med 0,1 % per månad. För hela 1983 kommer alltså devalveringseffekten att stanna vid 1,8 %. Om vi lägger ihop effekterna för 1982 och 1983, kommer vi upp i 3,4 %. Enligt det socialdemokratiska förslaget skall devalveringseffekten beräknas till 4 %. Var kommer de extra 0,6 procenten ifrån? Är detta ändå inte att lura pensionärerna, när man garanterade dem i valrörelsen att pensionerna inför 1984 skulle vara värdebeständiga?

Sven Aspling sade att han tyckte det var karakteristiskt för vpk att vilja ha värdebeständiga pensioner. Jag tycker det är bra om Sven Aspling har den uppfattningen. Vi tycker också att det är bra om folk i allmänhet har den uppfattningen, att det är karakteristiskt för vpk att vilja öka beskattningen för aktieägarna men garantera pensionärerna värdebeständiga pensioner. Jag ber att få tacka Sven Aspling för den komplimangen, och jag önskar att jag snart skall få anledning att återgälda den.

Anf. 64 SVEN ASPLING (s) replik:

Herr talman! Det är, Margó Ingvardsson, mycket karakteristiskt för kommunisterna att icke ta hänsyn till de faktiska ekonomiska realiteter som vi har att brottas med. Jag tror att kommunisterna begår ett fel när de tror sig kunna vinna poäng genom att på det här sättet lägga sig ovanför och bjuda över. Det är ju den metoden vi möter här i kammaren nu och har mött under alla år.

Vi befinner oss i en bekymmersam situation, och jag har i mitt anförande redovisat det. Pensionärerna är beredda att ta sin del av ansvaret för att föra landet ut ur krisen. Det är det vi diskuterar. Vi diskuterar devalveringseffekten – icke några sänkta pensioner, utan frågan om hur mycket pensionerna skall höjas mot bakgrund av devalveringseffektens bortrräknande.

Får jag sedan, herr talman, bara i korthet säga ett par ord om Gösta Anderssons inlägg. Naturligtvis döljer den här debatten en djupgående principiell skillnad mellan centern och oss socialdemokrater när det gäller pensionssystemet. Centern var emot ATP. Man bekämpade ATP-systemet, och man har väl egentligen aldrig i grunden accepterat principerna för ATP – att den lagfästa tilläggs pensionen skall garantera en i huvudsak bevarad standard på ålderns dagar. Den rätten – låt mig erinra om det – hade före ATP endast vissa tjänstemannagrupper, främst stats- och kommunalanställda. Arbetare och andra grupper saknade den rätten.

Det är väl naturligt att centern har ett mindre intresse av att slå vakt om inkomstbortfallsprincipen inom ATP-systemet och i stället i allmänna ordalag talar om grundtrygghet. Centerns traditionella väljargrupper har ju i allmänhet låga nominella inkomster, och den sjukpenninggrundande och pensionsgrundande inkomsten blir därmed låg liksom socialförsäkringsavgif-

terna. Mot denna bakgrund svalnar naturligtvis intresset för det skydd mot inkomstbortfall som vi har byggt upp inom ATP för att därmed skapa en trygghet och en jämställdhet mellan olika grupper i samhället. Det är det det gäller.

Jag får i en senare replik komma tillbaka till frågan om utredningen och de s. k. orättvisor som bl. a. Gösta Andersson här har försökt göra en affär av.

Anf. 65 GÖSTA ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Visst ger jag Sven Aspling rätt i att vi har haft och har skilda meningar i själva principfrågan när det gäller ATP-systemet. Vi har betonat grundtryggheten starkare än vad socialdemokratin har gjort. Jag vill nog hävda att om man ser på utvecklingen av ATP-systemet, så finner man att mycket talar för att vår kritik är befogad. En analys av den ekonomiska verkligheten för en barnfamilj resp. vissa pensionärsgrupper visar tydligt att vissa – jag betonar vissa – pensionärsgrupper har en högre standard än barnfamiljerna, som har en större försörjningsbörda. Då borde vi vara överens om att det inte står särskilt bra till med det pensionssystem som vi har f. n. Det innebär inte att vi avser att, som Sven Aspling uttryckte det, rasera ATP-systemet. Det är inte fråga om det utan om att skapa större rättvisa inom systemet.

I en tid med ekonomiska svårigheter borde vi väl kunna bli sams om att tyngdpunkten i besparingsåtgärderna skall läggas på de bäst ställda. På den punkten har jag litet svårt att förstå logiken i socialdemokratin politik. Partiet har ställt upp bakom en så långtgående självrisk som 90 dagars karens när det gäller arbetslösa som får KAS. Där accepterar regeringen en ganska hårdhänt självrisk. Socialdemokraterna accepterar en hög självrisk i tandvårdsförsäkringen, som slår hårt mot dem som har dåliga tänder. Socialdemokraterna har accepterat – såvitt jag förstår medvetet – att flertalet låginkomsttagare, däribland arbetare och lägre tjänstemän, får klara sin barnomsorg utan ersättning. I de här fallen är socialdemokraterna sannerligen inte rädda om de sämst ställda grupperna. LO har i sin utredning mycket klart och tydligt visat att det är de bättre ställda grupperna i vårt samhälle som är gynnade av den nuvarande barnomsorgspolitik.

Jag skulle önska och vilja hoppas på att vi i denna riksdag kunde bli litet mer samstämmiga i en analys av dessa frågor. Jag tror inte att vi klarar den analysen – därtill är den alltför komplicerad – i en kort debatt, men saken tål verkligen att diskuteras.

Anf. 66 MARGÓ INGWARDSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag vill säga till Sven Aspling att när det gäller pensionerna så vill vi inte lägga oss vare sig över eller under regeringen. Vi ger precis samma bud som socialdemokraterna gjorde före valet. Vi kräver att socialdemokraterna står kvar vid sina vallöften till pensionärerna.

När det gäller finansieringen, herr talman, tror jag knappast att någon önskar att vi skall upprepa förmiddagens finansdebatt. Jag nöjer mig därför med att hänvisa till vad Hans Petersson i Hallstahammar sade i dag på

förmiddagen om våra finansieringsförslag. Men jag vill peka på att vårt totala finansieringsförslag ger 3 miljarder mer i inkomster än regeringsförslaget.

Avslutningsvis, herr talman, erkänner jag utan omsvep att vi kommunister tycker att det är mycket lättare att pungslå aktieägarna än att pungslå pensionärerna.

Anf. 67 SVEN ASPLING (s) replik:

Herr talman! Debatten här i dag har haft många intressanta inslag. Jag har tidigare noterat att såväl herr Carlshamre som Gösta Andersson har räknat in en devalveringseffekt när man nu har stannat för samma pensionsnivå som regeringen föreslagit. Jag skall väl inte ställa frågor här, men visst vore det av intresse att få veta hur man kommit fram till den här nivåbestämningen.

Den stora skillnaden, herr talman, mellan att rensa index från oljeprishöjningar och att räkna bort effekterna av en devalvering är att i det senare fallet rör det sig om en engångsåtgärd, som inte får någon större effekt på det framtida pensionsskyddet. En successiv urholkning av basbeloppet som blir följden av det borgerliga förslaget att ta bort energipriserna ur index får däremot genomgripande konsekvenser, främst för kommande pensionärer. Det är detta det gäller.

Jag skall inte, Gösta Andersson, ta upp sjukförsäkringen. Doris Håvik kommer i ett senare inlägg att behandla den frågan.

När det gäller barnfamiljerna skulle vi också kunna föra en debatt. Självfallet har de bekymmer och svårigheter – jag har haft tillfälle att säga det många gånger förut. Men den debatten får vi föra när den frågan får sin aktualitet här i riksdagen.

När det gäller frågan om låginkomsttagare och deltidsanställda finns det anledning att erinra om att det för rätt till hel ålderspension från ATP krävs 30 pensionsgrundande år mellan 16 och 64–65 års ålder. Pensionspoäng beräknas med utgångspunkt i de bästa 15 åren. Detta gör det möjligt för den försäkrade att, utan att pensionens storlek påverkas, avstå från förvärvsarbete i totalt närmare 20 år. 15-årsregeln ger alltså utrymme för t. ex. deltidsarbete i åtskilliga år utan att pensionens storlek påverkas.

I och för sig är det riktigt att högvärlöna i allmänhet har kortare intjänandetid. Numera har en betydande utjämning skett genom att taket för ATP-avgiften har tagits bort. De som ligger över taket får betala avgifter utan motsvarande förmåner. En utjämning sker också vid utbetalningen av pensionerna genom beskattningen och KBT-systemet. Klyftorna har med andra ord minskat, Gösta Andersson, icke ökat. Det är viktigt att slå fast detta.

Gösta Andersson tar sedan upp frågan om kompletteringspensioner. Gösta Andersson bör veta att dessa grundar sig på avtalsmässiga överenskommelser mellan arbetsmarknadens parter. Om Gösta Andersson vill förhindra att sådana avtal sluts, ger han sig in på den fria förhandlingsrätten på arbetsmarknaden. Jag vet inte om han är ute efter detta i det här sammanhanget.

Herr talman! Jag ser att min taletid är ute, så jag slutar här.

Onsdagen den
14 december 1983

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m. m. (SfU, pen-
sioner m. m.)*

Andre vice talmannen anmälde att Gösta Andersson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 68 SIRI HÄGGMARK (m):

Herr talman! Jag skall fortsätta med en marginell del av utskottsbetänkandet. Det gäller det avsnitt som behandlar åtgärder inom sjukförsäkringens område, begränsningar av läkemedelskostnader och avgifter inom den öppna sjukvården, mom. 12. Jag kommer därvid att uppehålla mig vid vår moderata reservation nr 7 och våra två särskilda yttranden.

De förslag som läggs fram i propositionen innebär när det gäller läkemedelsförmåner att högsta patientavgiften blir 50 kr. per läkemedelsköp genom att halva kostnaden mellan 20 och 80 kr. och hela kostnaden över 80 kr. rabatteras. Vad gäller patientavgifterna i den öppna sjukvården föreslås att avgifterna i privat vård höjs till högst 50 kr. fr. o. m. den 1 januari 1984 och till högst 55 kr. fr. o. m. den 1 januari 1985 för läkarbesök, och till högst 30 kr. fr. o. m. den 1 januari 1984 för besök hos sjukgymnast.

Dessa förslag beräknas medföra en minskning av sjukförsäkringskostnader med sammanlagt 362 milj. kr. per år, patientavgifterna med 250 miljoner och läkemedelsinköpen med 112 miljoner.

I vår motion av Nils Carlshamre m. fl. och i vår reservation anser vi att den föreslagna högsta avgiften vid läkemedelsinköp, 50 kr., är rimlig, men metoden att höja mindre effektiv. Vi föreslår – i stället för en höjning enbart av den övre kostnadsgränsen, över vilken den allmänna sjukförsäkringen betalar kostnaden – en höjning med samma belopp, till lika delar fördelat på den lägre och högre kostnadsgränsen. Här är ju prisnedsättningen hälften. Vi föreslår vidare att bottenbeloppet, 20 kr., höjs till 30 kr. och att det högre beloppet, 60 kr., höjs till 70 kr. Detta vårt förslag skall jämföras med propositionens förslag om en höjning av det högre beloppet till 80 kr. med oförändrat bottenbelopp. Vi beräknar att vårt förslag ger en ytterligare besparing på 50 milj. kr. per år jämfört med regeringens förslag.

Vi anser också att en höjning av patientavgiften vid besök hos privata vårdgivare är befogad. Vi anför dock i vår reservation att hela denna höjning bör göras redan fr. o. m. den 1 januari 1984, dvs. att patientavgiften vid läkarvård då bör höjas med 10 kr. och vid sjukvårdande behandling med 5 kr. Motsvarande höjningar bör genomföras inom den offentliga vården vid samma tidpunkt. Vi anser att höjningen av patientavgifter förfelar sitt syfte, om den inte avräknas mot 1984 och 1985 års försäkringsersättning.

Det bör göras omöjligt, såsom var fallet under den borgerliga regeringstiden, för huvudmännen att inte efterkomma rekommendationerna. Därför förordar vi att försäkringsersättningen, i den mån de rekommenderade fastställda patientavgifterna inte tas ut, dras in.

Vi beräknar att detta förslag innebär en ökning på ett helt år med 250 milj. kr., med halva beloppet under innevarande budgetår.

Sammanfattningsvis innebär våra förslag kostnadsbegränsningar för budgetåret 1983/84 som är 120 milj. kr. större än regeringens förslag och 170 milj. kr. större för budgetåret 1984/85.

Innan jag går över till att beröra våra särskilda yttranden vill jag kommentera propositionens förslag om sjukpenningrätt vid utlandsanställning, mom. 14 i utskottsbetänkandet. Förslaget innebar att sjukpenning skulle utbetalas endast under vistelse i Sverige, med undantag för personer som insjuknar medan de vistas utomlands för arbete som utsända av svenska arbetsgivare och är sjukpenningförsäkrade i Sverige.

I en moderat motion av Gullan Lindblad och Allan Åkerlind framfördes erinringar mot förslaget, då det skulle ha inneburit att missionärer och andra utlandsarbetare skulle ha mist sin sjukpenningrätt redan vid tillträddandet av sin tjänst, även om utlandsvistelsen kunde vara kortare tid än ett år.

Utskottet har ansett det rimligt att sjukpenningsskyddet upprätthålls för försäkrade som tillfälligt arbetar utomlands under sådana förhållanden att bosättningen i Sverige består, oavsett om den försäkrade är anställd, uppdragstagare eller egenföretagare. Utskottet har ändrat propositionens förslag i detta hänseende. Detta är mycket tillfredsställande i fråga om rättvisa mellan olika yrkeskategorier och mellan arbetstagare och företagare.

Så till våra särskilda yttranden, först under mom. 16, karensdagar inom sjukförsäkringen, där vi delar uppfattningen i reservation 12 att regeringen bör förelägga riksdagen förslag om ökad självrisk i sjukförsäkringen. Vi avser att återkomma med annat förslag till besparingar inom sjukförsäkringen.

I det särskilda yttrandet 3 under mom. 19, vårdnadsersättning, framför vi i grunden samma uppfattning som centerpartiet om att en vårdnadsersättning för barn bör införas. Vi avser att också i denna fråga återkomma med förslag, varför jag inte i den här rundan går in ytterligare på denna fråga.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den moderata reservationen 7, och jag vill i det sammanhanget säga att vi moderater vid omröstningen kommer att avstå från att rösta när det gäller centerns reservationer 12 och 14.

Sedan kan jag inte låta bli att avslutningsvis säga: Trots allt bör det väl vara något av en önskedröm för en regering att ha en opposition som ställer upp med ytterligare besparingar utöver vad regeringen föreslår. Men i detta speciella fall kan det väl sägas att detta inte sker av omtanke om den sittande regeringen utan faktiskt av omtanke om vårt lands framtid.

Anf. 69 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Svensk ekonomi kräver i dag besparingar för att på sikt kunna stabiliseras. Detta är av stor vikt för att vi även framdeles skall kunna bibehålla ett socialt trygghetssystem.

Sverige är en av världens rikaste nationer, men för att vi även i fortsättningen skall kunna bibehålla den statusen krävs en ny syn på vårt trygghetssystem. Grundtrygghetsprincipen, som centerpartiet har fört fram i debatten och som Gösta Andersson närmare har utvecklat, bygger på alla människors lika värde. Vi undervärderar inte den arbetsinsats som hemarbetande utför. Vårt mål är att även den arbetsinsatsen skall ge en trygg ålderdom, likaväl som för den som utför ett lönearbete.

I regeringens proposition nr 40 aviserar åtskilliga sparförslag. Tyvärr tar

dessa inte alltid hänsyn till de s. k. svaga gruppernas behov. Exempelvis borttagandet av livsmedelssubventioner innebär för barnfamiljerna en större ekonomisk påfrestning än för familjer utan barn. Barnfamiljerna har blivit de stora förlorarnas grupp genom de åtgärder den socialdemokratiska regeringen genomför.

Socialförsäkringsutskottet behandlar höjningar av kostnaderna för läkemedel och sjukvård. Vi från centerpartiet vill i vår reservation gå ett steg längre framdeles. Förslaget i vår reservation skulle ge en besparing på ca 200 milj. kr. Samtidigt önskar vi en förändring av högkostnadsskyddet till förmån för dem som ofta är sjuka och för de barnfamiljer som ofta drabbas av ohälsa. Dessa skall skyddas mot alltför höga sjukvårdskostnader.

Det finns i dag ett samordnat skydd mot höga kostnader för såväl läkemedel som läkarbesök och sjukvårdande behandling. Högkostnadsskyddet ger rätt till befrielse från patientavgift när den försäkrade gjort läkemedelsinköp och läkarbesök fler än 15 gånger under en tolv månaders period. Två sjukvårdande behandlingar jämställs därvid med ett läkemedelsinköp eller läkarbesök. Det s. k. 15-kortet, som då erhålls, skall medföras av patienten och stämplas vid varje behandlingstillfälle eller vid varje uttag av läkemedel. Skulle detta kort tappas bort uppstår naturligtvis problem. I flera fall förses också patienten med ett flertal kort. Detta är fallet när läkemedel expedieras från apotek och sänds med post eller med läkemedelslåda till patienten. Mångfalden av kort gör det svårt för många att förstå och utnyttja högkostnadsskyddet. Vi i centerpartiet ser det därför som viktigt att även se över denna organisation och informationen om högkostnadsskyddet.

När det gäller utlämnande av medicin från s. k. telefonrecept finns något olika rutiner. Det apotek jag anlitar får ett skrivet recept från distriktsläkaren, vilket läkaren skriver ut när jag ringt läkarmottagningen. Detta medför inte något extra arbete för apoteket.

I vår motion vill vi försäkra oss om att högkostnadsskyddet också täcker de kostnader som uppkommer vid sådana läkemedelsinköp. Jag yrkar med detta bifall till vår reservation nr 8.

Våra övriga reservationer gäller de besparingsalternativ vi från centerpartiet tidigare fört fram. Vi vidhåller våra synpunkter som gäller förändringarna i sjukförsäkringssystemet. Den stora spännvidden mellan lägsta och högsta ersättning kan inte vara rimlig. Vi ser det som klart fördelningspolitiskt riktigt att kapa i toppen av den ersättningen. Jag hänvisar i detta sammanhang till Gösta Anderssons inlägg här i kammaren för en stund sedan. Den avgiftsminskning som då kunde ske kan då omfördelas och tillföras folkpensionsavgiften.

Övriga förändringar i sjukförsäkringssystemet som besparingarna genom införandet av karensdagar innebär framförs åter i centerns besparingsmotion. Jag yrkar därför bifall till vår reservation nr 12 som gäller förändringar inom sjukförsäkringen.

I tillgänglig statistik framgår klart den stora skillnaden i antalet sjukdagar beroende på arbetsplatsens storlek. I centerns ekonomisk-politiska motion nr 100 har vi i tabellform redovisat SCB:s rapport om detta. Där framgår de

stora skillnaderna mellan sjukfrånvaron i stora och i små företag. Det är en klar fördel ur denna synpunkt med små arbetsplatser.

För att någorlunda obyråkratiskt administrera en avgiftsändring för de små företagen har vi valt att föreslå en sänkning av sjukförsäkringsavgiften med 5 procentenheter för högst 15 anställda i alla företag. Detta medför inte något behov av ökat utgiftsuttag, då vi i dag upplever en generellt lägre sjukfrånvaro än tidigare. Med detta vill jag yrka bifall till centerns reservation nr 13.

Jag gav i inledningen av mitt anförande en sammanfattning av centerns syn på hemarbetets värde. I det innefattar vi också det värde som ligger i vård av och omsorg av egna barn. Regeringspartiet fjärrar sig alltmer från stödet till familjerna. Alltmer av statens pengar går till den kollektiva barnomsorgen. Vi i centerpartiet fortsätter dock att markera vår syn och vår uppskattning av det arbete som utförs i den egna familjen i omsorgen om barnen.

I dag utgör den s. k. föräldraförsäkringen en möjlighet att under tre månader vårda egna små barn. Ersättningen är låg – det skall erkännas – och den bör höjas. Vi föreslår en höjning till 40 kr. i ett första steg.

Vi begär i vår reservation 14 att regeringen skall framlägga ett förslag om en förlängning av vårdnadsersättningen med sex månader. Skälen är många. Jag kan hänvisa till den debatt som fördes sistlidna vecka och de argument som då framfördes av centerns representanter.

Jag yrkar med detta, herr talman, också bifall till reservation 14.

Anf. 70 DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! I proposition 40 framhålls att det samhällsekonomiska läget gör det nödvändigt att noga undersöka alla möjligheter till utgiftsbegränsningar. Det har kommit fram ganska tydligt att kostnadsutvecklingen inom läkemedelsområdet vida överstiger prisindex. Det finns också betydande regionala variationer i försäljningen av läkemedel.

För att begränsa kostnaderna har man startat ett utvecklingssamarbete mellan riks försäkringsverket och socialstyrelsen. I avvaktan på förslag till mer genomgripande åtgärder har det lagts fram förslag till åtgärder som på kort sikt kan minska statens kostnader för läkemedel. En sådan åtgärd är att begränsa förskrivningen av vitamin- och mineralpreparat. Samtliga läkare har informerats om det. Regeringen har också i kostnadsbesparande syfte föreslagit höjning av patientavgiften från 40 till 50 kr., som således blir den högsta patientavgiften.

Siri Häggmark har tidigare redogjort för vad som står i propositionen när det gäller höjningar av avgifterna för besök hos privatläkarna i den öppna sjukvården och besök hos sjukgymnast. Avgiften för läkarbesök skall höjas till högst 50 kr. från den 1 januari 1984, och 55 kr. skall vara det högsta beloppet den 1 januari 1985. Som Siri Häggmark sade kommer avgiften för besök hos sjukgymnast att bli 30 kr. från den 1 januari 1984.

Senare kommer att läggas fram ett förslag när det gäller den allmänna vården, men det skall vara förhandlingar om de kostnaderna. Därför bör vi avvakta till 1985.

Utskottet förutsätter också att utformningen av högkostnadsskyddet – som

Onsdagen den
14 december 1983

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m. m. (SfU, pen-
sioner m. m.)*

här nämnts – tas upp till diskussion i det sammanhanget.

I övrigt anser utskottet att någon invändning mot patientavgiftens höjning inte kan framställas, utan vi ser det som ganska måttliga höjningar. Vi avvaktar sedan resultat av socialstyrelsens och riksförsäkringsverkets utredningsuppdrag. Vi får då se om det finns möjlighet att göra ytterligare kostnadsbesparingar inom läkemedelsområdet.

När det sedan gäller sjukpenning under vistelse utomlands finns en reservation fogad till utskottets betänkande. Margó Ingvardsson har redan i sitt anförande nämnt de synpunkter som framförs i reservationen.

Det är ju faktiskt så att försäkringskassorna har betydande svårigheter när det gäller att bedöma rätten till sjukpenning för försäkrade som insjuknat utomlands. Möjligheten till effektiv sjukkontroll är mycket begränsad. Det är också mycket svårt att på grundval av läkarintyg som ofta är mycket bristfälliga avgöra hur nedsatt arbetsförmågan är.

Utskottsmajoriteten biträder förslaget i propositionen med de ändringar som Siri Häggmark här redogjort för. Även om kostnaden är 10 miljoner är det en reform som vi kan kosta på oss. Det är inte förenat med de svårigheter som Margó Ingvardsson anförde.

Sedan kommer jag till någonting som redan varit uppe i debatten, nämligen karensdagar inom sjukförsäkringen. Vi hade förra året två genomgripande debatter om detta, en i maj och en strax före jul. Vid debatten i maj gällde beslutet införande av karensdagar. Vid debatten i december revs det beslutet upp. Det tror jag var ett klokt och viktigt beslut. När centern nu återigen motionerat om karensdagar och i detta betänkande reserverat sig i den frågan är det inte utan att jag vill göra några kommentarer.

Man talar om "begränsningen i kompensationsgraden i de högsta inkomstskikten" och säger att beslutet därigenom fick "en klar fördelningspolitisk profil". Hur då? Man skulle ju spara, sade man, 1 600 milj. kr. Av den besparingen åtgick 100 miljoner till det som här kallas den fördelningspolitiska profilen.

Dessutom kan man i högsta grad ifrågasätta besparingen på 1 600 milj. kr. Centern pekar i reservationen på att man tog bort fridagsregeln och införde två karensdagar. Men tar man bort två dagar och inför två karensdagar tar det väl ganska bra ut vartannat! Har ni inte märkt att besparingseffekten inte blir den som ni har trott?

I anslutning till denna reservation har moderaterna avgivit ett särskilt yttrande. Siri Häggmark läste upp en del av det, men inte hela. Därför skall jag läsa upp den bit som Siri Häggmark inte tog med.

Det är riktigt att ni skriver att ni vill ha en ökad självrisk i sjukpenningförsäkringen och att ni skall återkomma till den saken vid ett senare tillfälle. Men vad Siri Häggmark inte läste upp var följande: "Den i motion 1983/84:100 yrkande 4 föreslagna utformningen är emellertid behäftad med så stora brister, att den enligt vår mening knappast låter sig realiseras utan svåra komplikationer."

Där tror jag moderaterna har helt rätt. Det skulle kanske bli lika stora

svårigheter för centern att få igenom det förslaget nu, om vi hade en borgerlig regering, som det tydligen var under regeringstiden. Vi yrkar alltså avslag på denna, som jag tycker, för svenska folket ganska otäcka reservation.

Sedan till förslaget om en ändring av sjukförsäkringsavgiften. Jag skall inte fördjupa mig i den reservationen, beroende på att vi redan haft en debatt i år om sjukförsäkringsavgiften. Då var förslaget ett annat än detta. Jag vet inte om jag kan ta upp särskilt mycket tid med att diskutera det här förslaget. Är detta det sista, eller kommer det något mer förslag i år om socialförsäkringsavgiften?

Jag tror att man gör sig skyldig till en felbedömning när man säger att den minskade sjukfrånvaron innebär att den föreslagna avgiftssänkningen inte behöver föranleda någon åtgärd vad gäller avgiftsuttaget till sjukförsäkringen. Jag tycker att man borde titta på kostnaderna för de tidsbegränsade sjukbidragen, som på något sätt kan vara en förlängd sjukskrivning, innan man gör ett så kategoriskt uttalande i ett betänkande, Gösta Andersson.

Slutligen, herr talman, skall jag beröra frågan om ersättningen för vård av små barn. Även på den punkten har moderaterna ett särskilt yttrande. Utskottet är helt uppenbart positivt till tanken på en fortsatt utbyggnad av stödet till småbarnsföräldrar. Men en sådan utbyggnad, menar vi, bör ske inom föräldraförsäkringens ram och enligt den inkomstbortfallsprincip som försäkringen bygger på. Mot bakgrund av det rådande budgetläget vill vi inte nu aktualisera en förlängning av föräldraförsäkringens ersättningstid.

När Siri Häggmark redogjorde för det särskilda yttrandet tog inte heller hon med allt. Det kan därför finnas skäl att nämna vad man där skriver om vårdnadsersättningen. Det står att förslaget i reservation 14 inte är en framkomlig väg för att åstadkomma ökad rättvisa och valfrihet. Moderaterna underkänner alltså centerns förslag även på den punkten. Siri Häggmark har också meddelat kammaren att moderaterna skall återkomma i frågan om vårdnadsbidraget. Vi får väl som så många gånger förr uppleva att de borgerliga partierna, när ni vill göra allt så väl för olika grupper och samtidigt göra neddragningar, har olika förslag. Det var det besvärliga för er själva när ni satt i regeringsställning. Men framför allt blev vådan för det svenska folket stor när ni framlade era förslag om vilka ni inte själva var eniga. De förslag som ni var minst oense om var inte bra för medborgarna.

Jag yrkar bifall till propositionen i dess helhet och därmed avslag på reservationerna 7–14.

Anf. 71 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Den debatt om förändringsförslaget till sjukförsäkringen som har förevarit här i kammaren behöver, som Doris Håvik säger, naturligtvis inte upprepas. Men vi vidhåller den stora besparingseffekt som en förändring i sjukförsäkringssystemet skulle innebära och som svensk ekonomi har ett stort behov av. Ett skäl är att ett införande av dessa förändringar fördelningspolitiskt slår på ett mer rättfärdigt sätt. De drabbar inte den enskilde så hårt. I ett system med karensdagar finns också ett skydd i form av ett utgiftstak för den som ofta är sjuk.

Nr 46

Onsdagen den
14 december 1983

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m. m. (SfU, pen-
sioner m. m.)*

Jag påstår att många av de besparingsförslag som den socialdemokratiska regeringen i dag genomför slår hårt mot just s. k. svaga grupper. Det rör sig ju ofta om skatte- och taxehöjningar, och dessa drabbar just de svaga grupperna hårdast.

Jag kan förstå att det är besvärande att diskutera en kapning av toppen i sjukförsäkringsersättningen, när man, som Doris Håvik framhållit i ett utredningsförslag, helt vill ta bort ersättningen för hemarbetande. Det gäller alltså de 8 kr. om dagen som den hemarbetande får vid sjukdom. I stället föreslår Doris Håvik att dessa människor skall inträda i ett privat sjukförsäkringssystem där de själva får stå för insatsen. Det tycker jag visar något av skillnaderna mellan vår och er syn på svaga gruppers ställning i socialförsäkringssystemet.

Jag tror också att socialdemokraterna är beroende av att genomföra besparingsförslag och att de i dag har stora svårigheter att i sina resonemang inte tangera karensdagsförslaget. Men detta ger klart och tydligt stora besparingar.

Det är synd att socialdemokraterna inte tycker att vårdnadsersättningen är ett bra sätt att erkänna den arbetsinsats som man som hemarbetande gör i den omsorg man ger sina egna barn. Vårt förslag om den särskilda föräldraförsäkringen var ett steg i rätt riktning. Vi från centerpartiet vidhåller det förslag som vi var ense med de övriga partierna om. Vi hoppas att vi skall få stöd för detta förslag. Vi anser att det är ett riktigt sätt att stödja just den här gruppen människor.

Vi tycker att högkostnadsskyddet är ett fördelaktigt sätt att tillförsäkra människor ett skydd. Herr talman! Jag återkommer i nästa replik.

Anf. 72 MARGÓ INGWARDSSON (vpk) replik:

Herr talman! Doris Håvik sade att det var en måttlig höjning som man föreslog när det gällde inköp av läkemedel och läkarvårdstaxor. En höjning med 10 kr. från 40 till 50 kr. är en höjning med 25 %. Om Doris Håvik tycker att det är en måttlig höjning, är jag mycket intresserad av att få veta var hon anser att gränsen går för hur mycket man kan höja dessa taxor utan att det får den effekten att människor av kostnadsskäl avstår från att söka vård i tid. Jag är intresserad, herr talman, därför att jag tycker att det är viktigt att vi får reda på vad vi har att vänta oss i framtida förslag från socialdemokraterna.

Indragningen av sjukpenning vid semester utomlands skulle betyda en besparing på 10 milj. kr. Men det var enligt det ursprungliga förslaget. Nu har utskottet backat på en punkt – sjukpenning kommer att betalas vid arbete utomlands.

I betänkandet anförs det att utbetalandet av sjukpenning vid semester utomlands medför höga administrationskostnader. Jag skulle vilja veta hur stor del av denna summa på 10 milj. kr. som är att hänföra direkt till försäkringspengar till dem som insjuknar under semester utomlands. Är det en försumbar del, eller är det en större del?

Herr talman! Jag hävdar fortfarande att det är riktigare att se över dessa

höga administrations- och kontrollkostnader än att göra avsteg från viktiga principer som gäller inom försäkringssystemet.

Anf. 73 DORIS HÅVIK (s) replik:

Herr talman! Det är naturligtvis omöjligt att svara Margó Ingvardsson var gränsen kan gå. Exakt samma argument som jag nu hör använde vänsterpartiet kommunisterna vid den förra höjningen. Om avgifter kan höjas kommer också att bero litet grand på hur utvecklingen rent ekonomiskt är i vårt samhälle. Vi startade med sjukronan. Beloppet har sedan höjts vid olika tillfällen. Jag kan inte erinra mig att vänsterpartiet kommunisterna någon gång varit med på några sådana höjningar när vi har diskuterat dessa frågor.

Karin Israelsson tog upp någonting mycket intressant, nämligen utredningsförslaget när det gäller ersättning till hemarbetande. Om man skall ta upp en sådan fråga skall man vara påläst, annars kan man hamna mycket snett. Det var inte "Doris Håviks utredning". Det var en parlamentarisk utredning, och förslaget är framlagt av majoriteten i denna utredning. LO, TCO, SACO/SR, folkpartiet och Doris Håvik såsom socialdemokratisk representant står bakom förslaget.

Beloppet är i dag 8 kr., och det har det varit sedan 1974. Det gjordes ingenting för denna grupp under hela den borgerliga tiden. Jag tycker att det är ett oanständigt lågt belopp. Skulle vi höja det så att det fick den köpkraft som det hade 1974, skulle vi höja det till 25 kr., men det klarar vi inte. Det var dessutom en provisorisk försäkring som kom den 1 januari 1955. Just dessa hemmafruar hade förut försäkrat sig i en erkänd sjukkasse och betalat sina avgifter till den. Den nya försäkringen byggde på inkomstbortfallsprincipen, men man skulle under en övergångstid kunna vara med. Ersättningen var då 3 kr. Den höjdes till 6 kr. och har sedan höjts till 8 kr.

Nu säger vi att vi skall ge möjlighet till ersättning på förslagsvis 37 kr., vilket motsvarar föräldraförsäkringen. Det skall utgå 15 % i statsbidrag till avgiften, och resten får den enskilde betala själv, vilket man faktiskt gjorde tidigare till erkänd sjukkasse.

När det gäller vårdnadsersättningen anser vi att 40 kr., som centern nu föreslår, är ett så lågt belopp att en människa inte kan vara hemma och vårda barn om hon har ett inkomstbortfall. Det intressanta är ändå att man i inlägg efter inlägg från centerpartiet är ute efter att ta bort inkomstbortfallsprincipen i föräldraförsäkringen, i sjukförsäkringen och, som vi har hört, även inom pensioneringen.

Anf. 74 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Tydligt är det en skillnad i grundsynen hos Doris Håvik och mig liksom i det socialdemokratiska partiets och centerpartiets sätt att se på människors rätt till en grundtrygghet. Vi har tidigare i dagens debatter tydligt klarlagt vad centern menar med sin grundtrygghetsprincip, och vi anser att den bör gälla även vård av egna, små barn i hemmet; vi ser det som ett arbete som utförs och som därför också skall värderas som en arbetsinsats. Det är den delen som vi tydligt aldrig kan komma överens om.

Nr 46

Onsdagen den
14 december 1983

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m. m. (SfU, pen-
sioner m. m.)*

Inkomstbortfallsprincipen kan naturligtvis äga sin riktighet, eftersom man grundar sina utgifter på den inkomst man har. Men vi tycker inte att det är fel att man i ett så rikt land som Sverige skall kunna ställa upp solidariskt för grupper som också utför ett arbete, vilket tydligen inte anses vara värt en ekonomisk grundtrygghet.

Jag ber om ursäkt om jag uttryckte mig oklart. Vad jag menade var naturligtvis att Doris Håvik deltog i utredningen och också gav klart uttryck för sin mening om hemarbetets värde. Hon anser tydligen att det i dag inte existerar människor som lever i en familjesituation där den ene utför ett arbete i hemmet, och därför var det möjligt att ta bort de 8 kr. i ersättning. Jag håller med om att 8 kr. är oförskämt lågt och anser att ersättningen bör höjas. Det har vi också i motionen från centerpartiet föreslagit åtskilliga gånger.

Men det är just socialdemokraternas syn på den hemarbetande som vi tycker är så beklaglig. Vi lever inte i ett så jämlikt samhälle än att vi alltid kan erbjuda både kvinnor och män arbetstillfällen ute i det s. k. arbetslivet. Vi från centerpartiet tycker att det är riktigt att de människor som av olika skäl inte kan gå ut i ett arbete också skall ha ett trygghetssystem som omfattar dem i deras situation i hemmet. Den uppfattningen vidhåller vi, och vi kommer naturligtvis under den allmänna motionstiden att ytterligare utveckla den principen.

Anf. 75 MARGÓ INGVARDSSON (vpk) replik:

Herr talman! Doris Håvik påpekar helt rätt att vpk aldrig har stött förslag om höjningar av läkarvårds- och medicintaxorna. Det har vi inte gjort därför att vi anser att sjukvård och medicin skall man ha efter behov, inte efter vad man har råd med. Det får aldrig vara så, att människor av kostnadsskäl avstår från medicin och läkarvård. Vi anser också att man kanske behöver spara pengar inom sjukförsäkringssystemet. Men det kan man göra på annat sätt, exempelvis genom att göra om ersättningen till läkare så att de inte får mer betalt om de bedriver vård efter löpandebandprincipen och så att man i stället prioriterar den förebyggande och den uppföljande vården. På så sätt kan man göra besparingar. Om socialdemokraterna lägger fram sådana besparingsförslag kan de räkna med vpk:s stöd.

Men i det här fallet anser vi att det är mycket vanskligt att höja patientavgifterna för att testa var smärtgränsen går. Då får man dessa önskade effekter i form av för höga läkarvårdstaxor.

Anf. 76 DORIS HÅVIK (s) replik:

Herr talman! Margó Ingvardsson vill väl ändå inte påstå att det finns människor här i vårt land som av ekonomiska skäl icke kan få den läkarvård och den sjukhusvård de behöver?

Jag skall om igen vända mig till Karin Israelsson. Det var en intressant debatt vi fick här, som inte alls hör hemma i utskottsbetänkandet, men det gläder mig att den kom upp och att jag fick tillfälle att rätta till något jag har läst i centerpressen ute i landet. Jag har inte ansett det vara mödan värt att

skicka in insändare och bemöta det, för det finns ju tillfällen då man kan ta upp den diskussionen. Jag utgår från att när det kommer en proposition med anledning av utredningsbetänkandet finns det möjlighet att återkomma.

Det var en majoritet i utskottet som föreslog att vi skulle se mer positivt på hemarbetets roll än vad man gjorde under alla år då centern satt utan att höja dessa 8 kr. Nu föreslår Karin Israelsson att ersättningen skall höjas. Kan vi få veta till vilket belopp och hur det skall finansieras?

När jag läser er reservation om vårdnadsersättningen slår det mig att ni skulle använda de pengar som ni blev av med i debatten förra veckan. Det gällde då statsbidragssystemet till barnomsorgen, och det var dessa pengar ni tänkte använda till att införa ersättning för vård av små barn i hemmet. I dag har vi inte de pengarna. Hur skall det genomföras då?

Dessutom är systemet sådant att ni inte får med er de andra borgerliga partierna. Då blir det ju precis likadant som det har varit förut, att ni motionerar till socialdemokraterna och ber att vi skall genomföra det som ni inte klarade av att genomföra under sex år i regeringsställning. Tilltron är tydligen större till oss än till de partier ni regerade ihop med. Den debatten är på något sätt egendomlig, Karin Israelsson. Känns det inte något konstigt att stå här ett år efteråt och anklaga socialdemokraterna för att detta inte är genomfört, när ni hade sex år på er att höja åttakronan så mycket ni ansåg er ha råd till och införa vårdnadsersättning?

Vidare anser jag att på 40 kr. om dagen för förlorad arbetsinkomst kan inte vanliga människor klara sig och stanna hemma under en längre tid. Vilka grupper är det som kan det, Karin Israelsson?

Andre vice talmannen anmälde att Karin Israelsson och Margó Ingvarsson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 77 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! I debatten om hur den svenska ekonomin bör saneras har vi, tror jag man kan säga, uppnått ett etappmål. Det råder i dag en bred enighet om att nedskärningar av de offentliga utgifterna är nödvändiga. Det kan vara värt att notera, eftersom det nuvarande regeringspartiet förnekade det behovet när man var i opposition.

Vad debatten nu måste handla om i allt större utsträckning är *hur* man sparar. Den debatten blottlägger värderingar och visioner – det har diskussionen i dag visat – och det är bra. Det gör politiken tydligare. När värderingar bryts mot varandra kan också nya idéer födas, och det tvingar fram mer genomtänkta förslag. Enligt min mening har vi knappt börjat det mödosamma arbetet med att skära i och ompröva offentliga utgifter. Det mesta är nog fortfarande ogjort.

Jag tror att de allra flesta uppgifter som staten i dag iklätt sig kommer att finnas kvar som statliga ansvarsområden. Här och där kan man lägga ut på andra huvudmän, begränsa servicen eller helt och hållet avveckla verksamheten, men i huvudsak blir nog uppgifterna kvar.

Jag vill gärna slå fast att åtminstone för folkpartiets del handlar besparingsarbetet alltså inte om att montera ner välfärdsstaten. Tvärtom handlar det om att rädda den, och det är just därför som man måste gå igenom de offentliga utgifterna, för att se till att skattemedlen används på ett så effektivt sätt som möjligt, att de fördelas så att det stämmer med allmänna rättvisekrav och så att enskilda människor i större utsträckning kan påverka sin egen situation.

Vi borde från alla håll gå in i det arbetet med stor ödmjukhet, utan låsningar vare sig vid gamla beslut eller vid en tvärsäker inställning att ha hittat de rätta avvägningarna. De olika försäkringssystem som kommit till för att ge människor en grundläggande vård och omsorg kan inte undantas från denna granskningsprocess. Det är i själva verket en orimlig inställning att påstå att de i varje detalj är riktigt och rätt utformade, att de inte tillåter någon begränsning eller omprövning.

Från att ha haft en helt avvisande inställning börjar nu, synes det, också socialdemokraterna inse detta så att de vågar syna ett och annat försäkringssystem i sömmarna, men det går långsamt. Det kan bero på att man saknar en genomtänkt fördelningspolitik som är anpassad till besparingstider och att man band sig hårt politiskt i en nejsägarattityd under oppositionsåren.

Patientavgifterna för sjukbesök och medicin har nu tagits in i socialdemokraternas första, halvdana besparingsprogram. Låt vara att det egentligen handlar om en avgiftshöjning, men effekten är att det blir mindre utgiftsbehov för statens del. Att höja dessa avgifter är ett mindre ont än att tvingas till nedskärningar inom sjukvården eller på annat håll inom vård och omsorg – under en förutsättning, att de som ofta måste söka läkare eller ofta måste köpa medicin inte drabbas orimligt.

Därför infördes under den borgerliga regeringstiden ett högkostnads-skydd, fungerande på det sätt som Karin Israelsson nyss har beskrivit. Folkpartiet menar att patientavgifterna kan höjas mer än regeringen föreslår men förenar det med ett förslag om förbättrat högkostnadsskydd. Därmed uppnår man enligt vår mening en rättvisare fördelning av den nödvändiga besparingen.

Med motsvarande resonemang har vi bl. a. föreslagit införande av karensdagar i sjukförsäkringen. Det finns skäl som talar för det. Det viktigaste är emellertid att man erkänner att också denna försäkring kan behöva ses över, utan att man för den skull tummar på vare sig inkomstbortfallsprincipen eller det grundläggande inkomstskyddet för långvarigt sjuka. Om man vägrar att göra det blir det svårare att freda sig mot det som verkligen skulle kunna bli ett hot mot grundläggande trygghet för utsatta grupper.

Herr talman! Folkpartiet saknar dess värre representation i socialförsäkringsutskottet. Vår motion har i huvudsak blivit tillgodosedd i reservationerna 1, 8 och 12. Jag vill därför yrka bifall till dem och i övrigt till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslutet redovisas efter behandlingen av bostadsutskottets betänkande 12.)

Nr 46

Onsdagen den
14 december 1983

Anf. 78 ANDRE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera socialförsäkringsutskottets betänkande 11 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m. m.

Vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m. m. (SfU, studiestöd)

Vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m. m. (SfU, studiestöd)

Anf. 79 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Socialförsäkringsutskottets betänkande 11 behandlar vissa besparingsåtgärder inom studiestödssystemet med anledning av regeringens proposition 1983/84:40.

De föreslagna besparingsåtgärderna är i huvudsak ett återinförande av den s. k. äktamakeprövningen, prövning av 18–20-åringars studiemedel mot föräldraekonomin, en höjning av studiemedlens totalnivå till 148 % av basbeloppet fr. o. m. den 1 juli 1984 samt ett slopande av bidragsdelen av studiemedlen.

Herr talman! Jag kommer i mitt anförande huvudsakligen att uppehålla mig vid den moderata reservationen, men jag tillåter mig konstatera att "det bidde en tumme" av de föreslagna besparingarna. Hälften av förslagen har ju fallit bort under utskottsbehandlingen.

Ett flertal motioner från samtliga partier har avgett alternativa förslag. Återigen kan konstateras att det inte är lätt för en minoritetsregering att lotsa sina förslag genom riksdagen.

Vad beträffar prövningen av rätten till studiemedel mot makes ekonomi, förelåg avslagsyrkanden från samtliga oppositionspartier liksom i en socialdemokratisk motion, varför utskottsmajoriteten yrkar avslag på regeringens förslag. Det är bra att detta ur jämställdhetssynpunkt helt förkastliga förslag förhoppningsvis nu är definitivt avfört.

Däremot är det – med hänsyn till samhällsekonomin – att beklaga att utskottsmajoriteten inte vågat följa upp regeringens förslag om ett slopande av studiemedlens bidragsdel. Att det förekommer ett "rosornas krig" inom socialdemokratin har tidigare konstaterats i den ekonomiska debatten på förmiddagen, och det framstår klart av den socialdemokratiska motionen i detta ärende.

Herr talman! Redan i samband med 1982 års budgetproposition framförde vi moderater ett förslag om höjning av studiemedlens totalbelopp till minst 155 % av basbeloppet. Vi ansåg då och anser nu att denna höjning av studiemedlen är väl motiverad, då många högskolestuderande har svårt att klara sin ekonomi och detta kan vara till men för rekryteringen till heltidsstudier.

Vid föregående riksmöte föreslog vi också att bidragsdelen borde avskaffas, med tanke på att denna numera utgör mindre än 8 % av studiemedlens

Onsdagen den
14 december 1983

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m. m. (SfU,
studiestöd)*

totalbelopp mot ursprungliga 25 %. Per Unckel m. fl. moderater har i motion 1983/84:140 återkommit i ärendet och föreslagit att studiemedlens totalbelopp skall höjas till 155 % av basbeloppet fr. o. m. budgetåret 1984/85 samtidigt som bidragsdelen avskaffas.

I ett flertal motioner har regeringens förslag om omprioriteringar inom studiemedelsområdet kritiserats, och utskottet har därför förordat en närmare utredning rörande de finansieringsmetoder som står till buds för en höjning av studiemedlen.

Vi moderater motsätter oss inte en grundlig översyn av studiemedelsystemets finansiering. Vi anser dock att den förordade prövningen av vilka omprioriteringar som är möjliga för att få utrymme för ytterligare höjning av studiemedelsbeloppet bör vara förutsättningslös.

Vi anser vidare att en snar höjning av studiemedelsbeloppen är så angelägen att ett beslut härom inte kan anstå tills den begärda översynen är genomförd. Det råder enighet i utskottet om att studiemedlen bör höjas till 145 % av basbeloppet fr. o. m. den 1 januari 1984. Detta kan ses som en kompromisslösning på grundval av ett flertal motionsförslag. Därutöver har vi moderater föreslagit och reserverat oss till förmån för att studiemedlen bör höjas till 155 % av basbeloppet fr. o. m. den 1 juli 1984. För att åtminstone på sikt skapa utrymme för det ökade utflödet av studiemedel anser vi att bidragsdelen bör omvandlas till återbetalningspliktiga studiemedel fr. o. m. den 1 juli 1984, av skäl som jag tidigare har anfört.

Därmed yrkar jag, herr talman, bifall till den moderata reservationen och till utskottets hemställan i övrigt.

Anf. 80 EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Riksdagen har genom olika beslut – om inte formellt, så dock i realiteten – höjt skolpliktsåldern, så att den i dag upphör vid 18 års ålder. Vid 18 års ålder betraktas man också som myndig. Det är en myndighetsålder som innebär att man har att fullgöra i stort sett alla skyldigheter som samhället och dess olika lagar kräver. Där – alltså efter det att man fullgjort sina skyldigheter – gör dock rättigheterna halt.

Nu införs ytterligare en inskränkning av 18-åringars möjligheter till ett myndigt liv. Man skall – åtminstone i vissa fall – pröva behovet av studiemedel för 18–20-åringar mot föräldrarnas ekonomi. Vpk anser inte att någon skall behöva betungas av att ligga någon till last under studietiden och inte heller att någon annan skall kunna ställa upp villkor för eller förhindra studierna. I konsekvens med detta motsätter vi oss att studiehjälpen skall prövas mot föräldrarnas ekonomi.

Detta gäller självfallet också prövningen av behovet av studiemedel i förhållande till makes eller makas inkomst. I det senare fallet har utskottets ledamöter i och för sig intagit en förnuftig ståndpunkt genom att säga nej till regeringens propåer, men låt mig notera att jag tycker det är en skam att en regering som påstår sig slåss för jämställdhet kan lägga fram ett sådant här förslag över huvud taget. Det drabbar i första hand kvinnorna.

När det gäller behovsprövningen för 18–20-åringar måste man ställa

frågan: Vid vilken ålder skall våra ungdomar betraktas som vuxna, och vid vilken ålder skall de få möjlighet att ha en egen ekonomi att ta ansvar för?

Herr talman! Socialförsäkringsutskottet har tillstyrkt förslaget om en höjning av det inkomstprövade tillägget inom studiehjälpssystemet till 265 kr. Också vi biträder det förslaget. Men på ett par punkter har vi invändningar, och det gäller inkomstgränserna. I enlighet med de inkomstgränser vi föreslår för bostadsbidrag tycker vi att den nedre gränsen för fullt bidrag bör sättas till 44 000 kr. och den övre gränsen till 67 000 kr. Det bör finnas konsekvens mellan lagarna i samhället.

Klassamhällets orättvisor slår på många sätt igenom inom utbildningssystemet. Det gäller från grundskolan och uppåt, och inte minst i eftergymnasiala studier. Tecken på detta är en ökad snedrekrytering och ett ökande antal studieavbrott. En bidragande orsak till denna negativa utveckling är bl. a. att studiemedlen kraftigt släpat efter kostnadsutvecklingen. Man kan emellertid, som vi också framhåller i vår motion, inte bortse från att också de allt kärvare förhållandena på arbetsmarknaden spelar en viktig roll i samband med icke påbörjade och avbrutna studier. Medan överklassens ungdomar i allmänhet har sin bana utstakad och genom föräldrarnas ställning och kontakter sällan behöver oroa sig för arbetslöshet, så drar sig ungdomar från arbetar- och lägre tjänstemannaskikt för att dra på sig stora studieskulder.

För att undanröja en del av de ekonomiska och sociala orättvisor som i dag råder inom utbildningssystemet, beroende på de studieekonomiska villkoren, yrkar jag bifall till vpk:s reservationer i detta betänkande.

Om kammaren bifaller vpk:s reservationer återupprättas den målsättning som 1963 års studiestödsutredning fastslog – f. ö. ledd av Olof Palme. I utredningen sades följande:

”Målet för de studiesociala åtgärderna är att vidga rekryteringen till högre studier och att förbättra de ekonomiska villkoren för dem som bedriver eller har bedrivit högre studier. Ingen skall behöva avstå från utbildning på grund av att han saknar ekonomiska resurser eller på grund av att finansieringen av utbildningen kan medföra alltför stora ekonomiska påfrestingar. Utredningen har utformat sina förslag i syfte att förverkliga detta mål.”

Verkligheten har ju visat att Olof Palme och utredningen kommit på skam. Denna målsättning har på intet sätt förverkligats, och än mindre lär de här fagra orden bli en realitet genom de försämringar som propåerna i regeringsförslaget inneburit.

Anf. 81 JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Herr talman! Den socialdemokratiska regeringen får nu bakläxa efter bakläxa av riksdagen. Inte minst gäller det utbildningsområdet.

Det nederlag som regeringen nu står inför när det gäller studiemedlen är sällsynt välmotiverat.

Regeringens förslag i propositionen om ett återinförande av behovsprövning i förhållande till make/makas inkomst och förmögenhet innebär att studiemedlen börjar reduceras vid en årsinkomst av ca 80 000 kr. hos maken för att försvinna helt vid 150 000 kr. årsinkomst, om makarna inte har barn.

Onsdagen den
14 december 1983

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m. m. (SfU,
studiestöd)*

I realiteten innebär det att mängder av kvinnor kommer att betraktas som bihang till sina män. De förvägras helt enkelt studiemedel, om deras män tjänar för mycket.

Folkpartiet lyckades i regeringsställning få igenom en avveckling av äktamakeprövningen vid tilldelning av studiemedel. Det var en viktig jämställdhetsreform och ett uttryck för principen att man skall betrakta enskilda människor som individer.

Glädjande nog har nu samtliga oppositionspartier gått emot regeringens attack mot jämställdheten. Det är t. o. m. så att utskottets socialdemokrater också har bytt ståndpunkt och nu är med på att fälla regeringsförslaget.

Nu frågar man sig naturligtvis vad det är som gör att socialdemokraterna har ändrat sig. Tidigare har man ju motionsvägen just fört fram krav på ett återinförande av äktamakeprövningen. Så sent som den 24 mars 1982 talade Ralf Lindström på den socialdemokratiska riksdagsgruppens vägnar i kammaren för ett återinförande av äktamakeprövningen.

Så här sade Ralf Lindström den gången: "Vi anser fortfarande att det finns mycket mera angelägna sätt att spendera statliga medel på än att använda dem till välbeställda familjer där ena maken studerar." 133 socialdemokrater avgav sina röster i den efterföljande omröstningen i kammaren. Voteringsprotokollet visar att samtliga 133, unga och gamla, kvinnor och män, röstade för ett återinförande av äktamakeprövningen.

Beror den socialdemokratiska omvändelsen på att man vet att man kommer att förlora, även om man vidhåller sin gamla ståndpunkt om att återinföra äktamakeprövningen? Eller beror den socialdemokratiska omvändelsen på att man ändrat uppfattning i sak? Är det så att det som tidigare för socialdemokraterna var en ekonomisk orättvisa, för att tala med Ralf Lindström, nu har blivit en viktig jämställdhetsfråga? Socialdemokraternas talesman i den här debatten är självfallet skyldig kammaren en förklaring.

Jag vill även fråga utbildningsminister Lena Hjelm-Wallén om hon också har ändrat uppfattning. Lena Hjelm-Wallén röstade ju själv här i kammaren, som ledamot av densamma, för äktamakeprövningens återinförande och fullföljer den linjen i propositionen. Står Lena Hjelm-Wallén och regeringen fast vid den ståndpunkten eller har också regeringen ändrat uppfattning?

Folkpartiet har alltså blivit helt tillgodosett när det gäller vårt krav på ett nej till förslaget om att återinföra äktamakeprövningen. Vi motionerade också om att behålla bidragsdelen inom studiemedlen. Utskottet slår fast att vi också på denna punkt har blivit tillgodosedda. Det är riktigt, och det är vi glada för.

Från folkpartiets sida vill vi ha en generösare inställning till möjligheterna att få ferieinkomster utan att studiemedlen reduceras. Det är rimligt att man kan få en extrainkomst genom feriearbete utan att det skall påverka studiemedelstillgången för återstoden av året. På den punkten hänvisar utskottet till en översyn som skall göras. Man säger att också vårt förslag om en generösare inställning till ferieinkomster bör prövas i det sammanhanget. Med det är vi för dagen nöjda.

Det är egentligen bara på en punkt som vi från folkpartiets sida inte blivit

tillgodosedda av socialförsäkringsutskottet. Vi föreslår i vår partimotion att riksdagen skall fatta beslut om att höja studiemedlens totalbelopp till 148 % av basbeloppet fr. o. m. budgetåret 1984/85. Därför vill jag, herr talman, yrka bifall till vår partimotion. På ledamöternas bänkar delas just nu ut ett yrkande av den innebörden. Det utdelade yrkandet har följande lydelse beträffande sista dels-satsen i mom. 5 beträffande omprioriteringar inom studiemedelssystemet fr. o. m. budgetåret 1984/85:

att riksdagen med bifall till motion 1983/84:86 yrkande 21 samt med avslag på motionerna 1983/84:140 yrkande 12 och 1983/84:145 yrkandena 5 och 6 begär att regeringen under våren 1984 lägger fram förslag till riksdagen av innebörd att studiemedlens totalbelopp fr. o. m. den 1 juli 1984 skall utgöra 148 % av basbeloppet.

Det är viktigt att totalbeloppet uppräknas så att de studerande kan bedriva heltidsstudier utan alltför stora ekonomiska påfrestningar. En bevarad bidragsdel och en höjning av studiemedlens totalbelopp på det sätt folkpartiet föreslagit bör kunna bidra till det.

Herr talman! Jag avvaktar med mycket stort intresse – och jag är inte ensam om det – svaren från utbildningsministern och från socialdemokraternas talesman i denna debatt.

Anf. 82 RALF LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Ett avsnitt i regeringens proposition 1983/84:40 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder behandlar studiehjälp och studiemedel.

Studiehjälp beviljas till studerande i gymnasieutbildning t. o. m. den termin hon eller han fyller 20 år. Tillsammans med studiehjälp kan den studerande erhålla återbetalningspliktiga studiemedel under vissa begränsningar. Dessa begränsningar föreslår regeringen i propositionen skall byggas ut, så att de studerandes föräldrar åter ges större ansvar för sina barns studietid, helt i enlighet med föräldrabalkens bestämmelser.

Utskottets majoritet tillstyrker detta förslag; endast vpk yrkar avslag.

Studiehjälpsberättigade elever som fyllt 17 år kan erhålla ett tillägg på 240 kr./månad, inkomstprövat enligt samma regler som det statliga bostadstillägget.

Regeringen föreslår nu – och utskottet tillstyrker – att inkomstprövningens reduktionsgränser höjs något.

Vpk kräver som vanligt större insatser från staten och föreslår något högre reduktionsgränser än propositionens. Det är ju populärt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till propositionen och avslag på reservationerna 1 och 2.

För att ge större medborgargrupper möjlighet till universitetsstudier och annan högre utbildning införde man vid mitten av 1960-talet på socialdemokratiskt initiativ möjligheten att finansiera utbildningen med stöd av studiemedel – ett system som under åren livligt diskuterats men ändå alltid uppskattats högt, av nästan alla som behövt utnyttja det.

Studiemedlens värde har under åren följt penningvärdesförsämringen. De studerande har därför inte fått kännas vid några standardförsämringar, som

det brukar sägas, under årens lopp. Men de har inte heller fått följa med i andra gruppers standardhöjning. De enda standardhöjningar som studerandegruppen fått är realhöjningar av andra socialpolitiska stöd, exempelvis genom bostads- och barnbidragshöjningar.

De högskolestuderandes ekonomiska situation är inte tillfredsställande f. n., så egentligen skulle staten nu behöva satsa större anslag till studiemedel. Men i den ekonomiska situation som världskonjunkturen och borgerliga regeringar försatt oss i är det inte möjligt att göra det. Regeringen föreslår därför omfördelningar inom studiemedelssystemet, i avsikt att ge systemet en bättre fördelningspolitisk profil.

Den återbetalningsfria delen av studiemedlen, studiebidraget, som efter hand förlorat i värde realmässigt, föreslås tas bort. Vidare skall den s. k. makeprövningen återinföras – detta för att göra det möjligt att höja grundbeloppet, i första hand fr. o. m. den 1 juli 1984.

Dessa förslag har väckt starkt motstånd i studerandekretsar, förmodligen beroende på att de var för tidigt väckta och otillräckligt motiverade.

Utskottet socialdemokrater har tagit kritiken på allvar. Vi lägger nu tillsammans med centerledamöterna fram ett förslag i betänkandet, baserat på flertalet av de motioner som väckts med anledning av propositionen. Förslaget sammanfaller i långa stycken med centrala studiestödsnämndens förslag.

Detta innebär att propositionens förslag till basbeloppsberäkningen fastställs samt att förslaget om att nu återinföra makeprövningen och slopa studiebidraget avstyrks. Vidare innebär det att studiemedlen höjs från 142 % till 145 % av basbeloppet per studieår fr. o. m. den 1 januari 1984.

Utskottets majoritet har därmed inte givit upp föresatserna att göra studiemedelssystemet mer attraktivt och bättre anpassat till dagens situation. Allå möjligheter till omprioriteringar bör prövas. Ett ja till utskottets hemställan innebär därför också ett ja till vad regeringen sade i proposition 1982/83:150 om en reviderad finansplan, att det beträffande studiemedlen finns anledning att pröva möjligheten till en omfördelning av de totala studiemedlen till förmån för dem som bäst behöver stöd och att en förstudie i dessa frågor kommer att påbörjas innevarande höst. Så sade regeringen för ungefär ett år sedan.

Utskottet finner därför att en översyn av studiemedelssystemet bör göras. Därvid bör förutsättningslöst kunna prövas vilka omprioriteringar som kan göras för att höja studiemedlens grundbelopp.

Utskottets moderater håller fast vid att bidragsdelen skall slopas och omvandlas till återbetalningspliktiga studiemedel. Där är man okänslig. Denna ändring skall enligt moderaternas räknekonst göra det möjligt att redan den 1 juli 1984 höja grundbeloppet till 155 % av basbeloppet. Det verkliga förhållandet är att förslaget skulle kosta över 300 miljoner att genomföra.

Reservation 3 måste därför avslås.

Margó Ingvardsson föreslår på vpk:s vägnar i reservationerna 4 och 5 mycket kostnadskrävande höjningar av studiemedlen. Vpk föreslår att de

redan om två år skall vara uppe i 160 % av basbeloppet. Vpk kräver vidare att översynen skall göras med sikte på studielön.

Herr talman! Har man gott om pengar, kan man åstadkomma stora saker. Studiestödsutredningen gjorde en beräkning på vilka kostnader ett införande av studielön skulle medföra. I nuvarande läge torde de årliga kostnaderna öka med 3, 4 eller kanske 5 miljarder. Därtill skulle en sådan reform kräva avskrivning av de nu utestående återbetalningspliktiga studiemedlen – en kostnad på mellan 10 och 15 miljarder.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga motioner.

Anf. 83 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Ralf Lindström återupprepar varje gång vi har våra debatter att det är de borgerliga regeringarna som har försatt oss i nuvarande ekonomiska situation, och det gör han med en papegojas envishet. Jag vill återigen påpeka att om vi hade följt de socialdemokratiska propåerna under den borgerliga tiden, då hade vi haft ett budgetunderskott som kanske hade varit 30 miljarder högre än f. n.

Ralf Lindström pratar om att det skall göras omfördelningar inom systemet som möjliggör de reformer som ni föreslår, bl. a. studiestöd på 145 % från den 1 juli 1984. Men, Ralf Lindström, många av förslagen omöjliggörs ju genom att ni säger nej till borttagande dels av studiebidragsdelen, dels av äktamakeprovningen. Bara för nästa budgetår handlar det om 65 milj. kr., enligt vad jag räknat ut, och för budgetåret 1986/87 rör det sig om ca 90 milj. kr. när det gäller studiebidragsdelen.

Ralf Lindström säger också att utskottets moderater håller fast vid sin inställning. Ja, det gör vi, och vi har f. n. också sällskap av den socialdemokratiska regeringen genom dess förslag i propositionen. Men socialdemokraterna i utskottet har sprungit ifrån denna ståndpunkt, för när det började blåsa litet vågade ni inte stå pall.

Jag skulle vilja fråga utbildningsministern, som nu är närvarande här i kammaren, hur hennes inställning till detta är. Vidhåller utbildningsministern att det är nödvändigt att ta bort studiebidragsdelen för att kunna möjliggöra andra viktiga reformer inom området? Det är på sådant sätt vi har möjligheter att långsiktigt få in mer medel till statskassan eller rättare sagt minska omkostnaderna för studiestödet.

Anf. 84 EVA HJELMSTRÖM (vpk) replik:

Herr talman! Ralf Lindström säger att det är ett faktum att förhållandena för de studerande inte är tillfredsställande i dag. Det är väl det minsta man kan säga. Han påstår också att de studerande inte drabbats av några standardförsämringar utan att de bara inte följt med i den allmänna utvecklingen. Jag vågar hävda att de studerande i dag är utsatta för ett oerhört ekonomiskt tryck.

Den dåliga ersättningen är naturligtvis en bidragande orsak till snedrekryteringen till eftergymnasiala studier, även om detta inte är den enda orsaken.

Trots den utredning som jag tidigare återopade, där man påstod sig vilja förbättra för alla människor i samhället, har det genom SCB:s och andra undersökningar visat sig att så inte har skett. Och även om arbetsmarknadsorsaker och annat spelar in vågar jag hävda att de dåliga förmånerna för studerande är en bidragande orsak.

Det lät litet hotfullt när Ralf Lindström sade att man på allt sätt skulle arbeta vidare på att behålla behovsprövningen o. d., att man tänkte återkomma till omprövningar inom det studiesociala systemet. Behovsprövningen är ju en viktig principiell fråga, inte minst för kvinnorna. De har också visat sig genom att en rad socialdemokratiska kvinnor motionerat i detta ärende.

Avskaffandet av äktamakeprövningen var ett steg mot en ökad jämställdhet. Men i detta avseende vill Ralf Lindström vidhålla att kvinnorna skall sättas på undantag.

När det gäller studielön och att våra förslag skulle vara så kostnadskrävande är och förblir vår grundinställning att vi skall införa en studielön, men vi är inte okänsliga för ekonomiska realiteter. Vi är medvetna om att införandet av studielön i dag kanske skulle kosta för mycket, och därför har vi inte heller föreslagit det i vår motion. Vad vi har föreslagit i vår motion är i och för sig kraftiga förbättringar för de studerande, men så våldsamt kostnadskrävande är de faktiskt inte. Enligt de beräkningar som har gjorts av våra förslag skulle de uppgå till 50 milj. kr. Vi tycker att dessa förslag är värda dessa pengar.

Anf. 85 JÖRGEN ULLENHAG (fp) replik:

Herr talman! Jag ställde alldeles nyss ett par raka och enkla frågor till utskottets talesman, Ralf Lindström. Han föredrog att inte svara på dem utan valde att i stället läsa upp ett färdigskrivet anförande. Det har jag i och för sig stor respekt för, men jag tycker att han kunde ha ägnat mina frågor någon tid. Jag skall för säkerhets skull upprepa dem.

Jag konstaterade att så sent som för drygt ett år sedan var denna fråga uppe i riksdagen, efter det att socialdemokraterna hade motionerat om ett återinförande av äktamakeprövningen. Då sade Ralf Lindström: "Vi anser fortfarande att det finns mycket mer angelägna sätt att spendera statliga medel på än att använda dem till välbeställda familjer där ena maken studerar." Han ville att riksdagen skulle ansluta sig till den socialdemokratiska motionen.

I dag är det ett helt annat ljud i skällan. Nu kör socialdemokraterna över sin egen regering och ställer upp på de förslag som vi från oppositionspartiernas sida har väckt. Men jag tycker ändå att vi bör få veta vad den här omvändelsen under ett drygt år beror på. Beror den på att man inser att man kommer att förlora även om man vidhåller sin gamla ståndpunkt, eftersom det är en majoritet emot det här förslaget i kammaren? Eller beror det möjligen på att socialdemokraterna i sak har ändrat uppfattning?

Den frågan tycker jag att Ralf Lindström skall svara på. För det kan väl inte vara så, herr talman, att ekonomin, som Ralf Lindström hänvisade till för drygt ett år sedan, har blivit så mycket bättre? Snarare har det blivit precis

tvärtom under den socialdemokratiska regeringen. De välbeställda familjer som Ralf Lindström talade om våren 1982 har väl inte blivit mindre välbeställda? Vad är förklaringen Ralf Lindström?

Anf. 86 RALF LINDSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag sade i mitt inledningsanförande att den översyn som utskottet nu kräver och förordar i betänkandet skulle vara förutsättningslös. Vi kan och bör alltså pröva alla möjligheter för att kunna göra studiemedelsystemet mer attraktivt och för att göra det möjligt för dem som har det svårt med ekonomin att studera. Det ligger i förslaget.

Jag står för vad jag sade för ett år sedan. Det finns andra och bättre saker att satsa pengar på än att ge dem till just familjer med höga inkomster. Det förekommer, men det finns ingen statistik på det, att den ena parten i familjer med en inkomst på 200 000–500 000 kr. tar ut studiemedel på grund av att det är ett billigt sätt att låna pengar. Det var ett svar både till Gullan Lindblad och till Jörgen Ullenhag.

Vidare skall jag läsa upp vad som står i vpk:s reservation på s. 12, fjärde raden:

”Den enda rimliga lösningen av studiefinansieringen på sikt är att införa ett system med studielön till alla över 16 år.” Det är alltså det som skulle kosta otroligt mycket pengar!

Låt mig sedan erkänna att jag har mycket svårt att ta moderaterna och folkpartisterna riktigt på allvar när det gäller studiemedelsfrågor. Jag försäkrar att jag inte är ensam om de svårigheterna. Jag har i studiestödsdebatterna under de senaste åren haft anledning att kritiskt peka på hur moderaterna ändrat sin politik allteftersom de hoppat i och ur de borgerliga regeringarna. Vid alla tillfällen då de varit utanför regeringsansvaret har det funnits gott om pengar till reformer och förbättringar på studiemedelsområdet. Under de, lyckligtvis korta, perioder då moderaterna suttit på regerings-tåburettarna har de hållit sig stilla. Då kom inga initiativ, inga kostnadskrävande förslag.

Folkpartiet krävde före 1977 varje år radikala förbättringar på studiemedelsområdet. Under åren 1977–1982, då man verkligen hade möjlighet att ta initiativ, eftersom utbildningsministern hette Jan-Erik Wikström och var folkpartist, hände ingenting positivt på området. Nu har Wikström fått avgå. Då är det tid att kräva igen. Då har man pengar. Då finns det möjlighet att ta stora tag. – Som Doris Håvik sade i den föregående debatten är det tydligt att de socialdemokratiska regeringarna kan skaffa pengar.

Anf. 87 GULLAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Ralf Lindström har det inte lätt. Det är en sak att sitta i opposition, en annan att företräda regeringen. Jag kan ha en viss förståelse för att det är svårt f. n.

Ralf Lindström kryper bakom en översyn, som nu också skall bli förutsättningslös. Det tackar vi moderater för. När vi diskuterade den frågan i utskottet var utgångspunkten att den skulle vara tämligen hårt styrd.

Jag tyckte också att Ralf Lindström började sväva på målet när det gällde äktamakeprövningen. Innebär det som Ralf Lindström senast sade att ni tänker komma tillbaka med ett förslag om äktamakeprövning igen? Jag sade i mitt tidigare anförande att jag verkligen hoppas att den debatten nu definitivt skulle vara avförd från kammaren.

Vad skulle Ralf Lindströms partikamrater, Margareta Winberg m. fl., säga om det förslaget togs upp på nytt? Ni är ju tämligen oeniga inom utskottet och i partiet på denna punkt, efter vad jag förstår.

Sedan återkommer Ralf Lindström, som vanligt i våra debatter, till den s. k. tuvhoppningspolitiken. Jag påminner om den debatt vi förde den 27 april 1983, då jag erinrade om att ni hade hoppat från tuva till tuva under loppet av ett riksmötesår. Tidigare ville ni införa äktamakeprövningen. Under föregående riksmöte var det inte aktuellt. Ni ville tidigare ändra kompensationsnivån inom delpensioneringen. Där ändrade ni er. Basbeloppet uppräknas numera bara en gång om året.

Vidare: Under den borgerliga regeringstiden gick en viss del av anslaget till vuxenutbildningsbidraget till studieförbunden. Detta orsakade ett ramaskri från socialdemokratiskt håll, men när vi fick en socialdemokratisk regering gick 89 milj. kr. av detta stöd på precis samma sätt till studieförbunden.

Vi diskuterade häromdagen en annan fråga, nämligen att man nu också har infört en form av arbetslöshetsunderstöd inom vuxenstudiestödets ram.

Det kallar jag tuvhoppningspolitik, Ralf Lindström!

Anf. 88 EVA HJELMSTRÖM (vpk) replik:

Herr talman! Ralf Lindström tog ånyo upp vår uppfattning att det enda rimliga på sikt är att införa studielön. Som jag sade – och jag vidhåller det – tycker vi att det är den enda rimliga lösningen, men vi har i dag *inte* föreslagit införande av en sådan. Vi betraktar det som en långsiktig målsättning. Vi är medvetna om att det kostar pengar.

Men det är typiskt att Ralf Lindström på det sättet undviker att ta upp de förslag vi har ställt i samband med den här propositionen. Vi vill alltså här ha till stånd förbättringar i olika avseenden för de studerande. Vi tycker att det är nödvändigt med tanke på de studerandes ekonomiska situation.

Jag noterar också, herr talman, att Ralf Lindström inte med ett enda ord berört det orimliga i den snedrekrytering till högskolan som i dag förekommer. Ett parti som påstår sig representera arbetarklassen borde verkligen måna om att rekryteringen breddas och se till att det, som Olof Palme för några år sedan uttryckte det, är en möjlighet för alla, alltså att ingen skall behöva avstå från utbildning på grund av att han saknar ekonomiska resurser.

Så till äktamakeprövningen! Visst förekommer det ett missbruk inom detta system som inom alla andra, men tillåt mig gissa att det trots allt gäller en minoritet. Men det är ju inte det som är det väsentliga. Det väsentliga är att detta är en viktig principiell jämställdhetsfråga. Jag finner det ytterst oroväckande om man – som Ralf Lindström antydde i sitt senaste inlägg – inom denna s. k. förutsättningslösa utredning ånyo skall damma av ett

förslag som diskriminerar 50 % av befolkningen i landet. Det är, som tidigare har framhållits och som jag också tog upp, någonting man uppenbarligen inte är överens om inom den socialdemokratiska gruppen, och det är tur det.

Nr 46

Onsdagen den
14 december 1983

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m. m. (SfU,
studiestöd)*

Anf. 89 JÖRGEN ULLENHAG (fp) replik:

Herr talman! Det här börjar nästan bli litet pinsamt. Ralf Lindström sade alldeles nyss från talarstolen att det inte hände någonting positivt under den tid som Jan-Erik Wikström var utbildningsminister. Vet inte Ralf Lindström att det var under den tiden som vi lyckades ta bort äktamakeprövningen, mot socialdemokraternas motstånd? Vet inte Ralf Lindström att det under Jan-Erik Wikströms tid som utbildningsminister genomfördes en höjning av totalbeloppet? Var inte det saker som var mycket positiva för studenterna? Ätminstone sade de oss det, när vi hade regeringsansvaret.

Ralf Lindström sade någonting mycket besynnerligt; det lät nästan litet hotfullt. Det finns bättre saker att satsa pengar på, sade han. Jag har inte ändrat uppfattning – jag tycker samma sak i dag. Man kan ju inte sitta på alla stolar samtidigt, Ralf Lindström. Ge nu kammaren ett klart besked: Är ni socialdemokrater för eller emot äktamakeprövningen i studiemedelssystemet? Innebär det här dunkelt sagda att ni än kan plocka fram argumentarsnalan från förra gången för drygt ett år sedan? Är den socialdemokratiska riksdagsgruppen möjligen splittrad i denna fråga? Eller är ni i den socialdemokratiska riksdagsgruppen överens om att göra en nödvändig överkörning av regeringen? Något mer får nog Ralf Lindström tala ur skägget för att studenterna skall bli nöjda.

Anf. 90 RALF LINDSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Gör man en förutsättningslös översyn tar man inte bort några områden – då kan man alltså diskutera alla möjligheter. Det är det som ger möjlighet att förbättra det vi nu diskuterar, nämligen studiemedelssystemet.

Gullan Lindblad sade att jag inte hade det lätt. Jag tycker inte jag har det så svårt. Det måste vara uttryck för en stor portion självtillit hos Gullan Lindblad, om hon tycker att hon är så duktig att jag får det svårt. Jag tycker att det kan vi diskutera en annan gång – jag tror inte att det är på det viset. Jag kryper inte bakom någon, utan jag står för vad jag sade för ett år sedan.

Gullan Lindblad räknade upp en mängd exempel på försämringar på detta område som tillkom under den borgerliga regeringstiden, och det är ett riktigt konstaterande. Vi var emot dem och framlade också förslag till förbättringar. Vi ville få till stånd en annan politik när det gällde att finansiera studierna. Med nuvarande ekonomiska situation finns det dock inte möjlighet att vidta några förändringar. Det är alltså orsaken till att vi inte framlägger en mängd förslag till förbättringar.

Jörgen Ullenhag sade att folkpartiregeringen tog bort äktamakeprövningen, och det är sant. Men det var också det enda beslutet på detta område som kunde betraktas som positivt. Dock var det en reform som gynnade dem i samhället som hade det bättre ställt. Höjningen av totalbeloppet från 140 till

129

Onsdagen den
14 december 1983

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m. m. (SfU,
studiestöd)*

142 % var ett försök att kompensera det ändrade basbeloppet. Höjningen utgjorde emellertid inte full kompensation för det sänkta basbeloppet.

Jag håller med om att snedrekryteringen på studiemedelsområdet inte är bra och att vi måste försöka få till stånd en ändring. Men, herr talman, vpk-ledamöterna här i riksdagen lever synbarligen i en annan verklighet än vi andra. De har alltid många fler miljoner än vi övriga att spendera på populära förslag. Därför är det ganska meningslöst att föra en mer ingående diskussion med vpk i dessa kostsamma frågor. Våra ekonomiska förutsättningar är alldeles för olika för det.

Andre vice talmannen anmälde att Gullan Lindblad, Eva Hjelmström och Jörgen Ullenhag anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 91 RUNE BACKLUND (c):

Herr talman! I regeringens ekonomisk- politiska proposition presenteras ett par olika förslag till förändringar i studiemedelsystemet. Bidragsdelen i studiemedlen skall slopas. Makeprövning av inkomst och förmögenhet skall återinföras. De föreslagna förändringarna skall ge utrymme för en höjning av studiemedlen.

Kritiken mot de föreslagna förändringarna har varit hård från såväl enskilda studerande som studerandeorganisationerna.

I centerns partimotion, nr 100, avvisar vi regeringens förslag. Enligt vår mening innebär det en studiesocial tillbakagång.

Bidragsdelen utgjorde 25 % av studiemedlen när systemet infördes 1964. I takt med att studiemedlens totalbelopp ökat har bidragsdelen efter hand sjunkit. Dess betydelse för rekryteringen till högskoleutbildning har naturligtvis därmed minskat. Det innebär ändå inte att bidragsdelen helt saknar betydelse. Vi har en grupp studerande som har valt att bara utnyttja bidragsdelen och i övrigt finansiera sina studier med förvärvsarbete. För den gruppen saknar inte bidragsdelen betydelse. För dem som utnyttjar både bidrags- och lånedelen i studiemedlen är den samlade studieskulden ingalunda ointressant. Om man, som regeringen föreslår, omvandlar bidragsdelen till lån, innebär det t. ex. att en studerande med fyraårig utbildning ökar sin studieskuld med inemot 9 000 kr. Vi har redan en oroväckande snabb ökning av skuldbeloppen. Jag återkommer till detta litet längre fram i mitt anförande.

Ett återinförande av prövning av rätten till studiemedel mot makes/makas inkomst eller förmögenhet innebär ett steg tillbaka i jämställdhetsarbetet mellan könen. När förslaget blev känt hörde genast oroliga kvinnor av sig. De sade samfällt: Genomförs det här förslaget innebär det att våra möjligheter att fullfölja studier omintetgörs. Familjens ekonomi tillåter inte studier om vi inte kan utnyttja studiemedlen.

Förslaget innebär också att man på nytt ökar byråkratin på studiemedelsområdet, stick i stäv med den allmänna önskan att i stället förenkla systemet. Vi ifrågasätter också storleken på den redovisade besparingen på 90 milj. kr.

Någon redovisning av hur man har kommit fram till denna summa finns inte i propositionen.

När det gäller studiemedlens totalbelopp yrkade vi vid förra riksmötet på en höjning med 3 procentenheter till 145 %. Vi återkommer med detta yrkande och föreslår att höjningen nu skall gälla från den 1 januari 1984.

I vår motion aktualiserar vi också behovet av en översyn av studiemedels-systemet. Under den tid studiemedelsystemet funnits har stora förändringar skett i samhället på de ekonomiska och sociala områdena. Arbetsmarknaden för högskoleutbildade har drastiskt ändrats. En lång och kostsam utbildning leder inte längre automatiskt till ett arbete inom det område som man har utbildat sig för. Medelåldern bland de studerande har stigit. Åtskilliga har i dag familj. Allt fler studerande måste för att klara ekonomin förvärvsarbeta vid sidan av studierna. Splittringen på både förvärvsarbete och studier samt oron för den egna ekonomin påverkar naturligtvis studieresultatet. Avbrott i studierna på grund av ekonomiska skäl har blivit vanligare. Den sociala snedrekryteringen till högskolorna har ökat. Studiestödssystemet har endast delvis anpassats till den förändrade verkligheten. Enligt centerns mening finns nu behov av en genomgripande översyn.

Särskild uppmärksamhet bör riktas på den snabba ökningen av studieskulder och på återbetalningsreglerna. Det blir allt vanligare med studieskulder på omkring 100 000 kr. Jag kan ge ett exempel som belyser detta förhållande. En studerande, som i år avslutar sina studier som pågått i fyra år och som har familj med två barn, har en studieskuld på ca 115 000 kr. Han skall, med den uppräknings som nu gäller, under 20 år återbetala över 200 000 kr. Det innebär en avgift på nära 7 000 kr. första återbetalningsåret och 15 000 kr. sista återbetalningsåret. De som här i dag har yrkat på kraftiga höjningar av studiemedlen bör ha i minnet att det också finns en baksida. Det är inte bara att ta emot pengar, man skall längre fram också betala tillbaka dessa pengar med uppräknings.

Hur snabbt studiestödstagarnas skulder ökar framgår också av SCN:s långtidsbedömning, som visar att det totala skuldbeloppet kommer att mer än tredubblas på tio år – från 20 till 70 miljarder. Denna utveckling kan framöver komma att ha en hämmande effekt på viljan att satsa på en längre utbildning.

Herr talman! Utskottets socialdemokrater har på samtliga fyra punkter som vi har tagit upp i vår motion gått oss i centern till mötes och accepterat våra förslag. Det innebär att man behåller bidragsdelen, inte återinför makeprövningen, accepterar vårt förslag till höjning av studiemedlen och går med på en översyn av studiemedelsystemet. Vi tycker att det är bra att man har lyssnat på kritiken och haft mod att avvisa den socialdemokratiska regeringens förslag. Jag hoppas att man framöver också kommer att ta intryck av de synpunkter som vi framför när det gäller inriktningen på översynen och de förändringar som kan vara nödvändiga i studiestödssystemet.

Med hänvisning till det som jag har ovan anfört yrkar jag, herr talman, bifall till hemställan i socialförsäkringsutskottets betänkande nr 11.

Nr 46

Onsdagen den
14 december 1983

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder,
m. m. (SFU,
studiestöd)*

Anf. 92 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Jag har fått några frågor under debatten, och jag skall helt kort svara på dem.

Jag vill först göra klart att jag tycker att det är mycket väsentligt att studiemedlen höjs. Jag vill också erinra om att regeringens förslag var att det totala studiemedelsbeloppet skulle höjas mer än vad socialförsäkringsutskottet nu föreslår.

När regeringen lade fram detta förslag var det självklart att det måste finansieras. Nu har våra förslag till finansiering, omfördelningsförslagen, blivit starkt kritiserade och inte accepterade av utskottet. I konsekvens med det kan man inte höja studiemedlen till 148 %, vilket jag beklagar.

Jag vill gärna säga att jag har full respekt för socialförsäkringsutskottets ställningstagande, särskilt som utskottet har gjort detta ställningstagande med en hänvisning till den översyn som vi har aviserat från regeringens sida. Man säger i utskottsbetänkandet: "Härigenom kan en mera förutsättningslös prövning ske av vilka omprioriteringar som är möjliga för att få utrymme för att höja studiemedelsbeloppet för de studerande som är i störst behov av medel för att kunna bedriva sina studier." Det var ett sådant arbete som vi menade att regeringens proposition innehöll, men nu får vi börja om och göra det på ett annat sätt. Jag tänker då arbeta i den riktning som utskottet nu har angett för regeringen.

Anf. 93 JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Herr talman! Jag beundrar Lena Hjelm-Wallén. Hon har full förståelse för att hennes egna partivänner gör tvärstopp när hon lägger fram som hon själv tycker riktiga besparingsförslag. Utskottet går ju tvärtemot Lena Hjelm-Wallén när det gäller både äktamakeprövningen och bidragsdelen.

Det här är inte den enda fråga där Lena Hjelm-Wallén får sina egna emot sig, utan det börjar snarare bli regel när det gäller hennes område. Några exempel bara:

1. Ekonomutbildningen och PA-utbildningarna förlängdes mot regeringens vilja.

2. Inget intag till sjöbefälsutbildningarna i Härnösand, sade utbildningsministern, men hennes egna gjorde tvärtom. Det var bara moderater och folkpartister som stödde henne.

3. Utbildningsministern vill lägga ett hörselgymnasium i Härnösand. Hennes egna överger henne och vill lägga det i Örebro.

4. Utbildningsministern lägger fram ett sällsynt illa genomtänkt förslag till nedskärningar på högskoleområdet, så att det unika inträffar att riksdagen får ta över regeringens beredningsarbete.

5. Slutligen kommer det här med äktamakeprövningen och bidragsdelen.

Lena Hjelm-Wallén är belåten i alla fall och tycker att det här är bra. Jag har som sagt stor beundran för utbildningsministern.

Anf. 94 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag vill också i det här stycket sälla mig till utbildningsministerns beundrare. Jag ställde en rak fråga: Hur ställer sig utbildningsministern till att de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet springer helt ifrån de förslag som regeringen har lagt fram? På detta svarar utbildningsministern att hon har stor förståelse för det. Det tycker jag är mycket storsint. Men det är förvisso ingen effektiv regeringspolitik – låt mig säga det.

Herr talman! Jag begärde egentligen ordet för att kort replikera Rune Backlund, som sade att det inte bara handlar om att förse ungdomarna med pengar. Nej, förvisso icke, men det är väldigt viktigt för de studerande i dag att de har så mycket att de över huvud taget kan klara sig. Det finns också en annan faktor att beakta i det här sammanhanget, nämligen att vi måste se till att vi får en så rimlig skattepolitik att de unga, när de så småningom kommer ut i arbete, verkligen får litet mer pengar kvar i portmonnän. Då kan de också betala tillbaka sina studiemedel.

Anf. 95 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Jag har förståelse och respekt för hur socialförsäkringsutskottet fattade sitt beslut. Men jag har samtidigt sagt att jag beklagar att det inte nu finns utrymme att höja studiemedlen till 148 % av basbeloppet. Jag tycker att det hade varit bättre om man hade kunnat göra det, men då måste man ha omfördelningsförslag, och där mäktade utskottet inte följa med regeringen.

Anf. 96 RUNE BACKLUND (c):

Herr talman! Låt mig bara kort säga till Gullan Lindblad att vad jag uttryckte med min synpunkt om kraftiga höjningar, var att det kommer en tid även efter studierna och att man förhoppningsvis också då skall ha möjligheter till en draglig ekonomi. Det är i det sammanhanget vi skall se relationerna mellan höjda studiemedelsbelopp och skuldbeloppen.

Anf. 97 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Efter detta vill jag upprepa vad jag sade – och då hoppas jag att vi kan hjälpas åt, Rune Backlund – nämligen att vi måste se till att få en så vettig skattepolitik i vårt land att de unga har möjligheter att snabbt betala tillbaka sina studielån.

Anf. 98 JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Herr talman! Det är väl egentligen bara en enda men mycket viktig fråga som fortfarande är obesvarad och som jag gärna vill att utbildningsministern ger ett svar på. Inte minst mot bakgrund av de mycket dunkla uttalanden som Ralf Lindström gjorde tidigare frågar sig nog väldigt många av kammarens ledamöter nu: Är socialdemokraterna för eller emot äktamakeprövning i studiemedelssystemet? Ni röstade alla för en äktamakeprövning för ett drygt år sedan. Nu har regeringen lagt förslag om äktamakeprövning, och här har vi haft en delvis ganska förvirrad debatt.

Kan man nu lita på att ni lägger de här tankarna åt sidan, om riksdagen bestämt säger ifrån i dag och t. o. m. majoriteten av socialdemokraterna inte vill ha någon äktamakeprövning? Vill utbildningsministern ge ett klart svar på den frågan, är det nog många som hälsar det med tillfredsställelse.

Anf. 99 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Jörgen Ullenhag kan läsa i utskottsbetänkandet. Där står att med hänsyn till det anförda är utskottet således inte *nu* berett att – osv. I stället hänvisar man till en förutsättningslös översyn, som bör göras av regeringskansliet. Jag har sagt att jag är beredd att verka i den riktningen.

Anf. 100 JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Herr talman! Nu ställde jag egentligen inte frågan om vad utskottet tycker, för innan till kan jag faktiskt läsa. Jag ställde frågan vad Lena Hjelm-Wallén anser, som själv har lagt fram ett förslag om att införa äktamakeprövning i studiemedelssystemet. Det är ju regeringens förslag som vi diskuterar här i dag. Har Lena Hjelm-Wallén lämnat tankarna på detta, eller står Lena Hjelm-Wallén fast vid förslaget i propositionen?

Det är ganska viktigt det här, herr talman, därför att om Lena Hjelm-Wallén säger att hon står fast vid förslaget kan man räkna med att detta återkommer.

Det vore bra om den här debatten kunde mynna ut i ett klart uttalande från utbildningsministern om att hon respekterar att riksdagen nu säger ifrån och inte återkommer i denna mycket olyckliga fråga.

Anf. 101 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Vad vi skall göra nästa år är naturligtvis att respektera det som riksdagen kommer att fatta beslut om, nämligen att inte nu göra någonting åt äktamakeprövningen.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter behandlingen av bostadsutskottets betänkande 12.)

6 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

7 § Anmälades och bordlades

Motion

1983/84:272 av *Ulf Adelson* m. fl.

Vissa livsmedelspolitiska frågor (prop. 1983/84:76)

8 § Anmälades och bordlades

Skatteutskottets betänkanden

1983/84:11 Beskattningen av realisationsvinster på börsaktier, m. m. (prop. 1983/84:48)

1983/84:13 Ändrade beskattningsregler för realisationsvinster på bostadsrätter (prop. 1983/84:67)

Nr 46

Onsdagen den
14 december 1983

Kulturutskottets betänkanden

1983/84:10 Statens anslag till Operan (förs. 1983/84:6)

1983/84:11 Ändring i lotterilagen (prop. 1983/84:45)

*Meddelande om
frågor*

Utbildningsutskottets betänkanden

1983/84:8 Åtgärder för elever med handikapp i det allmänna skolväsendet m. m. (prop. 1983/84:27)

1983/84:9 Anslag på tilläggsbudget I (prop. 1983/84:25 delvis)

Jordbruksutskottets betänkande

1983/84:14 Livsmedelskontroll m. m.

9 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 14 december

1983/84:244 av *Kerstin Ekman* (fp) till utbildningsministern om anvisningar för undervisning i grundskolan i ämnet "svenska som främmande språk":

Bland de lärare inom grundskolan, vilka undervisar i ämnet "Svenska som främmande språk", råder i dag stor osäkerhet vad gäller organisation, innehåll och betygsättning i ämnet. Trots att "Svenska som främmande språk" varit ett självständigt ämne i över ett år saknas fortfarande grundläggande anvisningar för lärarna. Lärarna har att hålla sig till "allmänna råd" som SÖ har publicerat.

Avsaknaden av enhetliga anvisningar vad gäller ämnet har lett till att det f. n. råder stor osäkerhet framför allt vid betygsättningen. Detta är självfallet oacceptabelt för de lärare och elever vilka är berörda.

Vad avser skolministern att vidta för åtgärd för att medverka till att det för ämnet "Svenska som främmande språk" snarast utfärdas nödvändiga anvisningar?

1983/84:245 av *Jörgen Ullenhag* (fp) till utbildningsministern om villkoren för överflyttning av tilldelad utbildningsplats vid universitet:

En studerande med fysiskt handikapp har blivit tilldelad en utbildningsplats vid Uppsala universitet. Den studerande är emellertid beroende av sin handikappanpassade lägenhet med dygnet-runt-service i Stockholm och har mycket svårt att klara dagliga resor till och från Uppsala. Hon har därför ansökt om att få sin studieplats överflyttad till Stockholm.

Denna ansökan har avstyrkts i tur och ordning av psykologiska institutio-

Nr 46

Onsdagen den
14 december 1983

*Meddelande om
frågor*

nen vid Stockholms universitet, universitetsstyrelsen i Stockholm och UHÄ med motiveringen att hiss saknas på psykologiska institutionen.

Eftersom personer med rätt till färdtjänst är berättigade till hjälp från färdtjänstpersonalen för förflyttning till och från den lokal som är aktuell, förefaller avlagsmotiveringen märklig. Jag vill därför ställa följande frågor till utbildningsministern:

1. Vilka regler gäller för handikappads möjlighet att få tilldelad studieplats överflyttad till bostadsorten?

2. Är det enligt utbildningsministerns mening befogat att ändra dessa regler?

1983/84:246 av *Ingvar Karlsson* i Bengtsfors (c) till arbetsmarknadsministern om handläggningen av viss skrivelse från AB Åsiverken i Åmål:

Den 24 november besvarade arbetsmarknadsministern en av mig ställd fråga om arbetslösheten i Åmåls kommun.

I den därpå följande debatten tog jag upp Åsiverkan och de problem som där kunde förväntas. Redan i slutet av oktober hade Åsiverken i skrivelser vädjat till arbetsmarknads-, industri- och kommunikationsdepartementen om eventuella order.

I debatten den 24 november svarade arbetsmarknadsministern:

”När det gäller Åsiverken ligger det skrivelser i regeringskansliet som bereds f. n. Beredningen är ännu inte färdig, och därför kan jag inte ge besked på den punkten i dag.”

Den 14 december varslade Åsiverken hela sin personalstyrka. Med anledning härav vill jag fråga arbetsmarknadsministern:

Vill arbetsmarknadsministern redogöra för den beredning som skett av Åsiverkens skrivelse?

10 § Kammarén åtskildes kl. 17.57.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert